

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATMÎ DÎVÂNİ
(İNCELEME-METİN)

HİCRAN YÜCEL-TURAN

13723019

TEZ DANIŞMANI
YARD. DOÇ. DR. ALİ EMRE ÖZYILDIRIM

İSTANBUL

2017

TC
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HATMÎ DÎVÂNİ
(İNCELEME-METİN)

HİCRAN YÜCEL-TURAN

13723019

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 17. 03. 2017

Tezin Savunulduğu Tarih : 17. 02. 2017

Tez Oy birliği / ~~Oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : YARD. DOÇ. DR. ALİ EMRE ÖZYILDIRIM

Jüri Üyeleri : YARD. DOÇ. DR. İBRAHİM SONA

DOÇ. DR. HANİFE KONCU (MSGSÜ)

İSTANBUL

OCAK 2017

ÖZ

HATMÎ DÎVÂNÎ (İNCELEME-METİN)

Hicran YÜCEL-TURAN

Ocak, 2017

Bu çalışmada 16. yüzyıl dîvân şairlerinden Hatmî Mustafa Beg ve kaynaklarda adı geçmeyen dîvânı incelenmiştir. Eser, Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu'nda Diez. A. Oct. 159 numarada kayıtlıdır. Anthologie adıyla kaydedilen yazma içerisinde birbirinden farklı dört ayrı eser bulunmaktadır. Bu eserler karma bir şekilde ve yanlış sırayla tertip edildiğinden, içlerinden Hatmî Dîvânî'na ait olanlar ayrılmış ve kafiye harfine göre yeniden sıralanmıştır. Söz konusu eser transkribe edilip nesre çevirisi yapıldıktan sonra şairin dili ve üslubu belirlenmeye, şairin yaşadığı dönemin edebî yaşantısı içerisindeki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır. Çalışma metin, transkripsiyon, çeviri ve incelemeyi kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dîvân şiiri, 16. yüzyıl, Hatmî.

ABSTRACT

DİVAN OF HATMÎ (ANALYSIS-TEXT)

Hicran YÜCEL-TURAN

January, 2017

In this study, the unknown and unmentioned Divan of Hatmî Mustafa Beg -a 16th century poet- is transliterated and analyzed. The only copy of the divan is in Catalogue of the German National Library, recorded at Diez. A. Oct. 159. The manuscript is recorded as “Anthologie” and includes four different books. Since the pages of these books were not arranged properly, Divan of Hatmî was needed to be classified and rearranged.

The text is transliterated, translated and analyzed to define the literary style of the poet. This study includes “Text, Transliteration, Translation and Text Analysis”.

Keywords: Divan poetry, 16th century, Hatmî.

ÖN SÖZ

16. yüzyıl, dîvân şiiri geleneğinin Anadolu sahasında yerleşip klasikleştiği bir dönemdir. Bu döneme ait şiirler de dîvân şiiri geleneğine katkıları açısından önemlidir. 16. yüzyıl şairlerinden Hatmî Mustafa Beg'e ait dîvânın ele alındığı bu çalışmada, şairin bu gelenek içerisindeki yeri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tezkirelerde bir dîvânı olduğundan bahsedilmeyen Hatmî'ye ait bu dîvân nüshasında büyük oranda eksik sayfa bulunmaktadır. Hem eksik sayfalar, hem de metindeki imlâ kusurları, metnin okunmasını güçleştirmiş ve metin tamiri yapmayı gerektirmiştir.

Hatmî hakkında şiirlerinden, tezkirelerden ve tarih kaynaklarından elde edilen bilgilerin yanında, şairin aynı zamanda bir devlet adamı olması sebebiyle mühimme defterlerinden yararlanılmıştır.

Edebî kişiliği, tezkirelerde yer alan bilgiler ve dîvândaki şiirlerinden hareketle yorumlanmıştır. Çağdaş şairlere yazdığı nazireler tespit edilmeye çalışılmış, dil ve üslubunu oluşturan unsurlar açıklanıp örneklendirilmiş, şaire ve müstensihe ait kusurlar ayrı başlıklarda değerlendirilmiştir.

Metin bölümünde dîvânın transkripsiyonuna ek olarak dil içi çeviri yapılmıştır. Dîvânın eldeki nüshası yanlış tertip edildiğinden, tekrar sıralamak gerekmiştir. Eksik olduğu tespit edilen sayfalar bir tablo ile belirtilmiştir.

Dîvânda yer alan kişi, yer, kitap isimlerini içeren özel isimler indeksi metnin sonuna eklenmiştir.

Hatmî'nin tasvir edildiği bir minyatür ile dîvân nüshasında yer alan ve nüshanın orijinal boyutunun farklı olduğunu gösteren sayfalar, Ekler başlığı altında verilmiştir.

Varlığı hakkında bir kayıt olmayan *Hatmî Dîvânı*'ndan günümüze kalan şiirlerin ortaya çıkarılmasını amaçlayan bu çalışmada, dîvânın tespit edilebilen tek nüshasının olması ve bu nüshada yer alan yazım kusurlarının, okuma ve inceleme kısmına da yansımış olması muhtemeldir. Eldeki imkanlar doğrultusunda orijinale en yakın metin kurulmaya ve çevrilmeye çalışılmıştır.

Metinde yer alan kusurların bu çalışmaya olumsuz etki etmemesi adına sonsuz sabır ve özveriyle yardımcı olan, sürecin başından sonuna kadar bilgi ve fikirlerini esirgemeyen, örnek ve ilham aldığım hocam, danışmanım Yard. Doç. Dr. Ali Emre ÖZYILDIRIM'a bu vesile ile teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca yine süreç boyunca bana yardımcı olan, yol gösteren değerli dostum Araş. Gör. Esengül SAĞLAM'a; sabır ve anlayışla yaklaşan eşim Rafet TURAN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ÖZ	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	viii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ.....	12
1.1. Hayatı	12
2. DİVANI.....	19
2.1. Şekil Özellikleri.....	20
2.1.1. Nazım Şekilleri	20
2.1.2. Vezin	24
2.1.3. Redif ve Kafiye	25
2.2. İçerik Özellikleri.....	27
2.2.1. Şiirlerinde İşlediği Konular.....	27
3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	35
3.1. Edebî Kişiliği Hakkında Söylenenler	35
3.2. Nazîrelerinden Örnekler	35
3.3. Söyleyişi ve Üslubu.....	38
3.3.1. Edebî Sanatların Kullanımı	38
3.3.2. Tamlamalar	47
3.3.3. Yerel Söyleyiş Özellikleri.....	49
3.3.4. Kusurlar.....	54
4. METİN	59
4.1. Nüsha Özellikleri.....	59
4.1.1. Müstensih Hataları	59

4.1.2.	Dîvân Nüshasının Yer Aldığı Cilt İçindeki Diğer Eserler	62
4.2.	Metin Kuruluşunda İzlenen Yol	63
4.3.	Metnin Transkripsiyonu ve Çevirisi	64
4.4.	Hatmî'nin Tezkirelerde Bulunan Şiirleri	280
4.5.	Özel Adlar İndeksi.....	282
5.	SONUÇ.....	284
	KAYNAKÇA.....	286
	EKLER	289
	ÖZ GEÇMİŞ	296

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا A, a, E, e, Ā, ā	ض Ḍ, ḍ, Ṣ, ṣ
ب B, b	ط Ṭ, ṭ
ت T, t	ظ Ṣ, ṣ
ث Ṣ, ṣ	ع ʿ
ج C, c	غ Ğ, ğ
ح Ḥ, ḥ	ف F, f
خ Ḥ, ḥ	ق K, k
د D, d	ك K, k, G, g, ŋ
ذ Ṣ, ṣ	ل L, l
ر R, r	م M, m
ز Z, z	ن N, n
س S, s	ه H, h
ش Ṣ, ṣ	و V, v, Ū, ū
ص Ṣ, ṣ	ي Y, y, ī
ء ʿ	

*Vav-ı ma'dûle “v” ile gösterilmiştir.

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Nazım Şekilleri ve Beyit Sayıları	20
Tablo 2: Kafiye Harfine Göre Gazel Sayısı	21
Tablo 3: Vezinlerine Göre Rubai Sayısı	23
Tablo 4: Vezinler ve Kullanım Sayıları	24
Tablo 5: Temalarına Göre Özel İsim Kullanım Oranı.....	45
Tablo 6: Üçlü ve Dörtlü Tamlamalar	47
Tablo 7: Eksik Sayfalar.....	60

KISALTMALAR

Genel Kısaltmalar:

Age.	: Adı geçen eser
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
K.	: Kayıt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
Sal.	: Saltanatı
y.	: Yaprak

Bibliyografik Kısaltmalar:

APD : Tarlan, Ali Nihat. *Ahmed Paşa Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1966.

Gülşen-i Şuarâ: Ahdî. *Gülşen-i Şu'arâ*. Haz. Süleyman Solmaz. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2009.

HD : Tarlan, Ali Nihat. *Hayâlî Dîvânı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1945.

İOT : Danişmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C. 2. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971.

KA : İsen, Mustafa. *Kunhülahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1994.

Meşâirü's-Şuarâ : Âşık Çelebi. *Meşâirü's-Şuarâ*. Haz. Filiz Kılıç. C. 3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.

ND : Tarlan, Ali Nihat. *Necâtî Beg Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963.

- MD** : Ak, Coşkun. «Muhibbî Dîvânı (Yayımlanmış Doktora Tezi).»
Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1977.
- BOA Müh. D.** : Başbakanlık Osmanlı Arşivleri - Mühimme Defteri.
- Sicill-i Osmânî** : Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmânî*. C. 2. İstanbul: Matbaa-i Âmire, 1893.
- TDVİA** : Türkiye Diyanet Vakfı. *İslam Ansiklopedisi*.
- Tezkiretü'ş-Şuarâ** : Kınalızâde Hasan Çelebi. «Tezkiretü'ş-Şuara.». Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları. 2009
- ZD** : Tarlan, Ali Nihat. *Zâtî Dîvânı*. C. 1. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi. 1968.

1. GİRİŞ

1.1. Hayatı

16. yüzyıl dîvân şairi olan Hatmî'nin asıl adı Mustafa'dır. Ahdî, Âşık Çelebi ve Kınalızâde Hasan Çelebi tezkirelerinde belirtildiğine göre, Lala Cafer Paşa'nın oğludur.¹ Doğum tarihi bilinmemekle beraber, Enderun'dan yetişerek sipahiler ağası olduğu² ve 967/1560 tarihinde sancak beyliği vazifesinde bulunduğu³ değerlendirildiğinde, 941/1535'ten önce doğmuş olduğu söylenebilir.

Hatmî ile aynı dönemde yaşamış, aynı mahlaslı iki şair daha bulunmaktadır.⁴ Ancak *Gülşen-i Şuarâ*'da kendisine ait olduğu belirtilen bir makta beyti, dîvânındaki şu beyit ile eşleştigiinden, dîvânına ulaşılan Hatmî'nin, Cafer Paşazâde Hatmî Mustafa Beg (Paşa) olduğu anlaşılmaktadır:

“Nûr-ı luṭfuḡdan uyardı çü çerâḡın Ḥatmî
Görme anuḡla berâber şeh-i âdil yâdi”⁵ (Gazel 168)

Ayrıca dîvânda yer alan otobiyografik ifadeler de şairin kimliğinin belirlenmesinde kullanılmıştır.

Doğum tarihi bilinmeyen Hatmî'nin yaşamına dair, tezkirelerde tespit edilebilen en erken tarihli bilgi, *Gülşen-i Şuarâ*'da geçen “Aydın sancak beyi” tabiridir.⁶ Mühimme defterlerindeki kayıtlardan, 966-967/1559-1560 (yıllarında halen bu görevi sürdürdüğü görülmektedir.

Hatmî'nin ailesi, doğduğu ve yetiştiği çevre hakkında, babasının Cafer Paşa olması dışında bir bilgiye rastlanmamıştır.

¹ Gülşen-i Şuarâ, s. 81; Meşâirü's-Şuarâ, s.1516-1517; Tezkiretü's-Şuarâ, s.73.

² Muhittin Eliaçık, **Edebiyat Tarihimize Işık Tutan Bir Eser: Ata Tarihinin 4-5. Ciltleri**, *İlmi Araştırmalar*, Sayı 20, 2005, s. 67-68.

³ BOA 3 Numaralı Mühimme Defteri, K. 1360.

⁴1-Çorlulu Hatmî: Salih Hatmî Efendi, Çorlulu, kadı, vefatı 970/1562. 2- Semendirekli Hatmî: Divan katibi Hatmî Abdurrahim Çelebi, vefatı 1029/1619. Bkz.: Gülşen-i Şuarâ, s.180-181.

⁵ Gülşen-i Şuarâ, s. 181.

⁶ Eser 971/1563'te yazılmıştır.

Kânûnî Sultan Süleyman (Sal. 926-973 / 1520-1566) devri devlet adamlarından olan Cafer Paşa, Enderun'da yetişip padişahın silahtarı olmuş, sonrasında muhafızlık, valilik, beylerbeyliği ve lalalık görevlerinde bulunmuştur.

“Enderun'dan yetişip, silahdar-ı şehriyari ve yeniçeri ağası oldu. 941'de (1534/35) azledildikten sonra Şam ve Bağdat beylerbeyi oldu. Daha sonra Tuna'da demir kapılara muhafız ve nazır olarak 1. Süleyman (Kânûnî) devri (1520-1566) sonlarında vefat etlemiştir. Kanaatkar ve sabırlıydı. Oğlu Mustafa Paşa'dır.”⁷

Cafer Paşa'nın lalalıktan önce Hama⁸ sancak beyi olduğu bilinmektedir.⁹ Cafer Paşa burada Manastırlı Celâl (Celâlî)¹⁰ ile tanışmış ve onu himayesine almıştır. Cafer Paşa Şehzâde Selim'e gönderdiği mektupları Celal'e yazdırmış, mektuplardaki üslup Şehzâde Selim'in dikkatini çekmiş ve bu vesile ile Celâl, şehzâde ile yakınlık kurmuştur.

Hama sancak beyliğinden sonra Bağdat'ın –Süleyman ve Üveys Paşaların ardından– üçüncü valisi olan Cafer Paşa'nın buradaki vazifesi 952/1545 yılında sona ermiş, yerine Ayas Paşa gelmiştir.¹¹ Cafer Paşa'nın Bağdat beylerbeyliği vazifesindeyken Fuzûlî ile tanıştığı ve Fuzûlî'nin kendisine dört kaside sunduğu bilinmektedir.¹²

Cafer Paşa şehzâde lalası olarak Manisa'ya gittiğinde Celâl de yanındadır. Burada şehzâdenin musahibi olan Celâl'in bu yakınlığı ileride de sürdürdüğü kaydedilmektedir.

Cafer Paşa'nın doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekle birlikte, 27 Recep 973 / 17 Şubat 1566'da kendisine gönderilen bir emrin yer aldığı mühimme defteri kaydından, bu tarihte hayatta olduğu anlaşılmaktadır.¹³ *Ahdî Tezkiresi*'nde Şehzâde Selim'in (Sal. 973-981 / 1566-1574) lalası iken vefat ettiği söylenen Cafer Paşa,

⁷ Sicill-i Osmânî, c.3, s.383.

⁸ Suriye'nin orta kesiminde Âsi ırmağı kıyısında bir şehir. Yavuz Sultan Selim'in (Sal. 917-926 / 1512-1520) Mısır-Suriye Seferi sırasında (923/1517) Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Kanuni Sultan Süleyman devrinde, Şam ve Halep beylerbeylikleri kurulduğunda, Hama ile Humus şehirleri tek bir sancak olarak Şam beylerbeyliğine bağlanmıştır. Hama, Humus, Maarre, Bârin nahiyelerinden meydana gelmektedir. Bkz: Robert Mantran, “Hama”, TDVİA, C. 15, s. 396.

⁹ Tezkiretü'ş-Şuarâ, s. 209.

¹⁰ Manastırlı Celâl: 16. yüzyıl divan şairidir. Hatmî'nin babası Cafer Paşa'nın Hama sancak beyliği esnasında kendisine intisab etmiştir. Kaynaklarda, Cafer Paşa'nın kızı ile evlendiği belirtilmektedir. Dolayısı ile Hatmî Mustafa Paşa ile akrabalık ilişkisi bulunmaktadır. Bkz.: Gülşen-i Şuarâ, s. 41; Tezkiretü'ş-Şuarâ, s. 106; KA, s. 299.

¹¹ Abdülkadir Karahan, *Fuzûlî'nin Mektupları-I*, TDED, II/1-2, İstanbul: 1947, s.259.

¹² Hasibe Mazioglu, *Fuzûlî-Hafız: İki Şair Arasında Bir Karşılaştırma*, s. 48.

¹³ Bkz.: BOA 5 Numaralı Mühimme Defteri, Kayıt 1032.

şehzâdenin padişah olarak tahta çıktığı tarihten, yani 9 Rebiülevvel 974 / 24 Eylül 1566'dan önce vefat etmiş olmalıdır.¹⁴

Cafer Paşa'nın Celâl'i kızı ile evlendirdiği bilgisi mevcuttur. Cafer Paşa'nın ölümünden sonra ailesi ile bağlarını koparmayan Celal'in, Hatmî'nin beylerbeyi olmasında etkili olduğu kaydedilmektedir.¹⁵

Cafer Paşa'nın şair olduğu ve şiirlerinde Caferî mahlasını kullandığı aktarılmaktadır.¹⁶ Tezkiresindeki Hatmî maddesinde Cafer Paşa ile tanışmasından bahseden Âşık Çelebi, Cafer Paşa'nın hattat olduğunu söyler. Yine tezkireye göre Cafer Paşa, gördüğü rüya üzerine bir mushaf yazdığını ve bir hadis kitabı şerh ettiğini Âşık Çelebi'ye bizzat söylemiştir.

Babası Cafer Paşa vefat ettiğinde (973/1566) Hatmî (Mustafa Paşa) İnebahtı sancak beyidir.¹⁷ Divânında, İnebahtı ile ilgili şu beyit yer almaktadır:

*“Urursañ oda tütmez cümle rahtı
Livamız olalıdan İnebahtı” (Gazel 155)*

Hatmî, aynı şiirde, İnebahtı'nda bulunmaktan memnun olmadığını da dile getirmektedir:

*“Bir iki yıl beg olan buña Hatmî
Koyup kaçmağ muğarrer tâc u tahtı” (Gazel 155)*

Başka bir şiirde ise sancağının değiştirilmesini talep ettiği görülür:

*“Nîçe begler kullaruñ tebdîl olındı ber-murâd
Yiridür Hatmî'ye ihsân ola tebdîl-i livâ” (Gazel 9)*

Hatmî'nin 1565/66 yıllarında halen İnebahtı'ndaki görevini sürdürdüğü, bu yıllara ait 5 ve 6 numaralı mühimme defterlerindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır.¹⁸ Söz konusu kayıtların ilki 8 Rebiülahir 973 / 2 Kasım 1565 tarihli olup, İlbasan sancağı beyi iken Nahcivan Seferi'nde vefat eden Turhan Beg'in, devlete olan borcunu ödemediği vefat etmiş olması sebebiyle, borcunun karşılığı olan paranın terekkesinden alınarak emanete bırakılmış olduğu ancak o sırada İnebahtı sancağı beyi

¹⁴ Gülşen-i Şuarâ, s.181.

¹⁵ KA, s. 299.

¹⁶ Hasibe Mazioğlu, *age*, s. 33.

¹⁷ BOA 5 Numaralı Mühimme Defteri, K. 454.

¹⁸ BOA 5 Numaralı Mühimme Defteri, K. 454 ve K. 1550.

Hatmî'nin bu parayı alarak kendi ihtiyaçlarına harcadığının bildirildiği ifade edilmekte ve Hatmî'ye söz konusu parayı iade etmesine dair emri içermektedir.

17 Şevval 973 / 7 Mayıs 1566 tarihli olan kayıta kendisinden “Turhanlu'ya bağlı akıncı beyi” diye bahsedilmekte, Bosna Beyi Mustafa'ya yardım etmek üzere emrindeki akıncılarla birlikte İzvornik Sancağı'na gitmesi, askerlerinin yolda halkın mallarına zarar vermemesi için de ayrıca dikkat göstermesi, vazifesi bitince de sancağına geri dönerek muhafaza görevine devam etmesi emredilmektedir.

Hatmî Mustafa Paşa hakkında daha sonrası ile ilgili elde edilebilen bilgiler, Maraş beylerbeyi olduğu yönündedir. Uzun müddet bu görevde kalmıştır. Maraş beylerbeyi iken Gürcistan ve Kıbrıs seferlerine katıldığı bilinmektedir. İlgili kaynaklarda ismi Hatmî değil Hâtemî olarak geçmektedir.¹⁹

*“Türk ordusunun Lefkoşa'yı yedi kol hâlinde kuşattığı ve her kolda yedi top bulunduğu rivayet edilir. İşte böyle başlayan harb harekâtında yalnız üç umumî hücum yapılmıştır. Bu muhasara esnasında Maraş Beylerbeyi Mustafa Paşa kumandasında bir kuvvet de Magosa'yı tecride memur edilmiştir.”*²⁰

Hatmî'nin 972/1565 yılında Maraş beylerbeyi olduğu kaydedilmekle beraber, mühimme defterlerindeki kayıtlar bu bilgiyi doğrulamamaktadır. “İnebahtı beyi Mustafa” adına son kayıt, 973/1566 tarihini işaret etmektedir. 977-978 / 1570-1571 Kıbrıs ve 987-988 / 1578-79 Gürcistan Seferleri ile ilgili kaynaklarda “Maraş Beylerbeyi Mustafa Paşa” adının geçtiği görülür. Hatmî bu vazifesi sırasında Kıbrıs'ın fethine katılmış, kendisine Magosa'yı kuşatma görevi verilmiştir.²¹

Hatmî Mustafa Paşa hakkında elde edilebilen en geç tarihli bilgi, Gürcistan Seferi esnasında önce Tiflis'e, ardından Kars'a gittiğidir. Sadrazam Lala Mustafa Paşa tarafından Tiflis'e gönderilen erzak kabilelerinin düşman saldırısına uğraması neticesinde Hatmî Mustafa Paşa emrinde 12 bin kişilik asker ile yardıma gönderilmiştir. Buradaki askerlerin istirahat ihtiyacı olduğunu düşünerek kendi askerlerinden beş yüzünü Tiflis'te bıraktığı belirtilen Hatmî'nin 23 Recep 987 / 15 Eylül 1579'da Kars'a hareket ettiği ifade edilmektedir.²² 1579 tarihinden sonrası için kendisi ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu tarih *Sicill-i Osmânî* de verilen ölüm tarihinden bir yıl sonrasına tekabül etmektedir.

¹⁹ Sicill-i Osmânî, s. 654; İOT, s. 455.

²⁰ İOT, s. 396.

²¹ Katip Çelebi, *Tuhfetü'l-Kibâr fî Esfâri'l-Bihâr*, Kabalcı, İstanbul:2007, s.110.

²² Mustafa Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi*, c. 3 s. 1335.

Bu bilgiler ışığında, Hatmî'nin önce Aydın sancak beyi, sonrasında İnebahtı sancak beyi olduğu ve buradan sonra, muhtemelen 974/1566'da, Manastırlı Celal'in yardımıyla Maraş'a beylerbeyi tayin edildiği, Gürcistan ve Kıbrıs seferlerine katıldığı, 987/1579 tarihinde hayatta olduğu ve buna yakın bir tarihte vefat ettiği söylenebilir.

Hatmî, şiirlerinde yer yer kendisine ve hayatına dair bilgiler vermektedir. Örneğin şu beytinden sipahi olduğunu öğrenmekteyiz:

*“Şāh-ı iklīm-i hüsünsin iy süvār-ı esb-i nāz
Ḥatmīveş olmak gerekmez mi sipāhī ‘āşıkun” (Gazel, 78)*

Şu beyitte ise boyunun kısa olduğunu söyler:

*“Nigārā kām̄eti kūteh durur Ḥatmī'nūḡ ammā himmeti ‘ālī
El irmez dāmeni vaşluḡa līkin serv-i bālāsın” (Gazel, 118)*

Matla ve makta beyitleri şu şekilde olan gazelden, Hatmî'nin bir gemi yolculuğu yaptığı anlaşılmaktadır:

*“Ḥudāyā luṭf u ‘afvuḡla irişse ḡāyete menzil
Görölmüş gibi olmazdı gelürken her günü bir yıl
...
Za‘īf insan niçe tākāt getürsün mevc-i ebḡāra
Olur Ḥatmī gibi her kim görürse aḡı lā-ya ‘kīl” (Gazel, 97)*

Hatmî, şu beyit ile başlayan şiirinde gurbette olduğundan bahsetmiştir:

*“Vedā‘ u hecr-i cānān bir yaḡadan bir yaḡa ḡurbet
‘Aceb derd üstine derd oldu iy dil veh baḡa [ḡurbet]” (Gazel, 18)*

Mühimme defterlerindeki kayıtlara göre Aydın'dan sonra İnebahtı'na gönderildiği anlaşılan Hatmî, bu şiiri İnebahtı'na gönderildiğinde yazmış olabilir.

Bununla bağlantılı olarak, yukarıda yer alan, gemi yolculuğunu konu edinen şiir de bu sıralarda yazılmış olabilir.

Aydın ve İnebahtı'nda sancak beyi olarak görev yapmış olduğu bilinen Hatmî'nin aşağıdaki beyitleri, mesleki hayatından ilhamla yazılmış olabilir:

*“Bî-naẓîr u bî-vezîr ol fâ‘il-i muḥtârdur
Pâdişâh-ı dehri şanma saḡa paşalık viren” (Gazel, 120)*

*“Çünkü bildüğ dünyede yokdur beḡāsı begligüğ
Faḡr ile [eyle] tefâḡur Ḥatmiyâ der[y]â-dil ol” (Gazel, 83)*

*“Gâḡ şâdân gâḡ giryân gâḡ manşıb gâḡ ‘azil
Gâḡ ifrâṭ u gehi tefrîṭ u imsâkla bezil” (Gazel, 102)*

Şu beyitlerde ise padişahın iltifatını talep ettiği, ona dua ettiği ve ondan bir hediye almış olabileceği görülmektedir:

*“Vaḡtidür ben bendeye eylerse sulṭân iltifât
Mûra iy dil eyledi zîrâ Süleymân iltifât” (Gazel, 14)*

*“Dilegüm oldur Ḥudâ’dan Ḥatmî’ye göstermesün
Pâdişâhum âsitân-ı devletüğden ḡayrı der” (Gazel, 39)*

*“Cism-i zerdüm dâḡ-ı ḡamla zeyn olalı Ḥatmiyâ
Devletinde geymişem zerrîn benekden bir libâs” (Gazel, 50)*

İncelenen kaynaklarda, Hatmî'nin ailesi ve çocukları hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Bir oğlu olduğu, dîvânında yer alan bir şiirden anlaşılmaktadır:

*“Zü-fünûn-ı fenn [ü] ‘ilm olmaḡ dilerseḡ iy oḡul
Naḡv u şarfâ evvelâ [gel] eyle cell-i himmetüğ” (Gazel 79)*

Hatmî'nin babasından bahsettiği şiirler, Otobiyografik Özellikler Taşıyan Şiirler başlığı altında detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

Tezkireler, tarihi kaynaklar ve dîvânında yer alan bilgiler, çoğunlukla Hatmî'nin siyasi yönü ile ilgilidir. Edebî kişiliği hakkında ise detaylı bir bilgiye rastlanmamıştır. Şairin dîvânı incelenerek, edebî kişiliği ve üslubu tespit edilmeye çalışılacaktır.

2. DÎVÂNİ

Tezkirelerde herhangi bir eserinden bahsedilmeyen Hatmî'nin bilinen tek eseri dîvânıdır. Nüsha Özellikleri bölümündeki ayrıntılı nüsha tavsifinde görüleceği gibi, dîvânın ünik nüshasında eksik yapraklar bulunmaktadır. Bu sebeple, Hatmî'nin tezkirelerde yer alan şiirlerinden biri²³ hariç hiçbiri, söz konusu nüshada yer almamaktadır. Tezkireler dışında bazı mecmualarda da Hatmî'ye atfedilen ancak mezkur dîvân nüshasında yer almayan bazı şiirler tespit edilmiştir. Bu şiirlerin hangisinin Çorlulu Kadı Hatmî'ye, hangisinin Hatmî Abdurrahim Çelebi'ye, hangisinin Cafer Paşazâde Hatmî'ye ait olduğu kesin olarak tespit edilemediğinden, bu şiirler tez kapsamına dahil edilmemiştir.²⁴

Dîvânın eldeki nüshasında yer alan bir şiirinde Hatmî, dîvân yazdığını belirtmiştir:

*“Çalışur dîvâna gördüm [Hatmî[-i] dîvâneyi
Eydüğ ol dîvâneye alnuğda kara yazı bes” (Gazel, 51)*

Ancak dîvânını tamamlayıp tamamlayamadığı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır.

²³ Gazel, 169.

²⁴ Hatmî Mustafa Beg'e ait olması muhtemel şiirler için bkz:

Mecmuâ-i Eşâr, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz A 4641, y. 20b-21a

“Ğubâruñ çeşm-i bîmâra cilâdur yâ Resûlallah

Mübârek hâk-i pâyuğ tütüyâdur yâ Resûlallah”;

Pervâne b. Abdullah, **Pervâne Bey Mecmuâsı**, Haz. Kâmil Ali Gıynaş, (İstanbul: Akademik Kitaplar, 2014) C. 2, s. 770

“Kân ağıtsa yiridür dîde-i ter yaş degül

‘Akl ise elde degül (...)”.

Ayrıca şu cönkvârî mecmualarda da Hatmî adına kayıtlı şiirler vardır . Ancak bunların, teze konu olan Hatmî'ye ait olma ihtimali zayıf olduğundan yalnızca künyeleri verilmiştir:

Cönk, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz Cönk 234, y. 22a; **Cönk**, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz Cönk 144, y. 23; **Cönk**, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz Cönk 96, y. 138b; **Cönk**, Millî Kütüphane- 06 Mil Yz Cönk 43, y. 7b; **Manzûme**, Millî Kütüphane- 18 Hk 527/6, y.63b-70b.

2.1. Şekil Özellikleri

2.1.1. Nazım Şekilleri

Hatmî Dîvânı'nda bulunan nazım şekilleri ve beyit sayıları aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Nazım Şekilleri ve Beyit Sayıları

Beyit Sayısı						Eksik Şiirler								
	2	3	5	6	7	1	2	3	4	9	12	14	25	
Nazım Şekli	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	Beyit	TOPLAM
Gazel			131	7	15	3	3	3	1	1	1			165
Kaside			1									1	1	3
Kıta	2	2	1	1										6
Rubai	11					1								12
Murabba								1						1
TOPLAM	13	2	133	8	15	4	3	4	1	1	1	1	1	187

Bazı şiirlerin devamı veya ilk kısmının bulunduğu sayfalar eksik olduğundan, bu şiirlerin beyit sayıları için ayrı birer sütun açılmıştır. Bunlardan ikisi hariç tümü gazel olarak kabul edilmiştir ancak 1 şiir²⁵ murabba sütununa, 1 şiir²⁶ ise rubailerin bulunduğu sayfada yer aldığından, rubai sütununa eklenmiştir. Bu eksik rubai ile birlikte dîvânda toplamda 12 rubai bulunmaktadır. Ancak rubai başlığı ile sunulan şiirler esasında rubai nazım şekline uygun değildir. 23 numaralı şiir, kıta olduğuna dair bir başlık olmaksızın, gazellerin arasında verilmiştir. 2 numaralı şiir ise kıta başlığı altında verilmiştir ancak gazeldir. Bu noktalardan hareketle, müstensihinin nazım biçimleri konusunda, günümüze göre farklı tasarruflarda bulunduğu söylenebilir.

Nazım şekillerinin isimlendirilmesi ile ilgili bilgi verilmiş olması ve metnin orijinalliğinin bozulmaması adına, inceleme bölümünde bu terimler müstensihinin yazdığı şekliyle verilecektir. Nazım şekilleri ile ilgili alt başlıklarda, gerekli görülen ek açıklamalar yer almaktadır.

2.1.1.1. Gazel

Dîvânın eldeki nüshasında 165 gazel yer almaktadır. Ancak eksik sayfalardan hareketle, dîvânın daha fazla sayıda gazel içerdiği anlaşılmaktadır. Dîvânda Ha, Hı, Sin, Şın, Şad, Dad, Tı, Zı, 'Ayn, Ğayn ve Fe kafiyeli gazeller yer almamaktadır.

²⁵ Murabba, 182.

²⁶ Rubai, 170.

Buna ek olarak Şe, Kef, Lām, Nun, Vāv, He harfleri dışındaki harflerle kafiyeleşmiş şiirlerde eksik olduğu görülmektedir. Zel harfi altında verilen 27 numaralı şiir esasen Ze kafiyeleşmiştir. Ancak metin içerisinde bu şekilde yer aldığından, tabloda Zel kafiye satırında gösterilmiştir.

Dîvânda yer alan gazellerin, kafiye harfine göre sayısı şu şekildedir:

Tablo 2: Kafiye Harfine Göre Gazel Sayısı

ا	10	ر	14	ف	-
ب	2	ز	8	ق	10
ت	7	س	4	ك	19
ث	1	ش	-	ل	22
ج	2	ص	-	م	9
ح	-	ض	-	ن	7
خ	-	ط	-	و	5
د	3	ظ	-	ه	20
ذ	1	ع	-	ى	24
		غ	-		

Tablodan anlaşıldığı üzere س harfinden ق harfine kadar büyük bir kopukluk söz konusudur. Aynı durum ح ve خ harfleri için de geçerlidir. Hatmî'nin bu harflerle kafiyeleşmiş şiir yazmamış olması muhtemelse de *Ahdî Tezkiresi*'nde yer alan “mahz” redifli şiirinden, ض harfiyle kafiyeleşmiş şiirler yazdığı anlaşılmaktadır. Kınalızâde Tezkiresi'nde verilen “âftâb” redifli gazelinin, eldeki nüshada yer almaması ise nüshadaki kopukluğun sadece blok halinde olmadığını, kafiye harfleri içinde de

eksikler bulunduğunu göstermektedir. Nüsha üzerindeki takip kelimelerinden hareketle yeni bir tertip oluşturulmuşsa da bazı takip kelimelerine karşılık gelen sayfaların bulunmaması, hangi sayfaların eksik olduğu konusunda bilgi vermektedir.

2.1.1.2. Kaside

Dîvânda 2 kaside, bir de kaside parçası yer almaktadır. 169 numaralı kaside bir münâcâttır ve 25 beyitten oluşmaktadır.

169 numaralı kaside ise bir bahariyyedir. Bu şiirde Hatmî, her bir beyitte bahçedeki çiçeklere ayrı ayrı yer vermiş ve sevgiliyi nasıl kıskandıklarını tarif etmiştir.

25 ve 14 beyitlik bu iki kasidenin dışında, dîvânda yer alan ilk şiirin de bir kasidenin son 5 beyti olduğu tahmin edilmektedir. Kasidenin dua bölümüne ait bu kısımda Hatmî'nin bir şehzâdeyi övdüğü ve onun için dua ettiği görülmektedir.

2.1.1.3. Kıta

Hatmî Dîvânı'nda bulunan 6 kıta, klasik dîvân tertibinde olması gerektiği gibi sıralanmamıştır. Bu kıtalardan 23 ve 79 numaralı olanlar, gazellerin arasında yer almaktadır. 79 numaralı kıtanın başlığı bulunuyorken 23 numaralı kıta, öncesi ve sonrasında gazel yer aldığı halde başlıksız yazılmıştır. Dîvânda yer alan 2 beyitlik 2 kıta dışındaki kıtalarda mahlas kullanılmıştır.

Hatmî, kıtalarından birini padişaha²⁷, birini oğluna²⁸, ikisini babasına²⁹ yazmıştır. Yazdığı şu kıta ise konu bütünlüğü açısından dikkat çekicidir:

“Du‘âmuz bu dur[ur] dergâh-ı Hâk’da

Hasîs u nâkese kılmaya muhtâc

Ḳanâ‘at mi gelür ehl-i ṭamâ‘a

Ṭamâ‘-ı ‘ayn gibi gönli görüp ac

Şeh-i iklîm-i istignâ olursun

Ḳanâ‘at bendin eyle başuṇa tâc

Şehâbâsâ ṭama‘ gün yüzüṇ örter

Ḳanâ‘at mihri olmayınca vehhâc

²⁷ Kıta, 185.

²⁸ Kıta, 79.

²⁹ Kıta, 186, 184.

Bugün şıdık ile Hatmî kulluk eyle
Ki ümmet diye yarın şāh-ı mi‘rac” (Kıta, 23)

2.1.1.4. Rubai

Dîvânda yer alan rubailer incelenmeden önce, rubainin tanımını vermek doğru olacaktır:

Rubai, hezec bahrinin özel rubai kalıpları ile yazılır. Dört mısralık nazmı ve tıyugu rubaiden ayıran bu kalıplardır. Yalnız rubaide kullanılan 24 kalıp vardır. Bunlardan “mef‘ûlü” ile başlayan 12 kalıba ahreb ve “mef‘ûlün” ile başlayan 12 kalıba da ahrem denmiştir.³⁰

Hatmî Dîvânı’nda rubai başlığı altında 12 şiir olmakla beraber, bunların hiçbiri rubai vezninde değildir. Bu şiirlerin dört mısradan oluşması nedeniyle müstensih tarafından böyle bir tasarrufta bulunulduğu tahmin edilmektedir. Nitekim, o döneme ait çeşitli dîvânlarda ve mecmualarda rubai kelimesinin genellikle ilk beyti kafiyeli dörtlükler için kullanıldığı bilinmektedir.

Dîvânda rubai başlığı altında yer alan şiirlerin vezin tablosu şu şekildedir:

Tablo 3: Divanda Yer Alan Rubailer ve Vezinleri

Şiir No	Redif	Vezin
170	ile	Feilâtün Feilâtün Feilâtün Feilün
171	-âdım diye	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
172	gendümi	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
173	-âhuz	Feilâtün Mefâilün Feilün
174	-erî	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
175	-il	Müfteilün Müfteilün Fâilün
176	-ân	Mefâilün Mefâilün Feülün
177	-ün	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
178	-ân bahşişi	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
179	-ân	Fâilâtün Fâilâtün Fâilâtün Fâilün
180	-üli	Mefûlü Fâilâtü Mefâilü Fâilün
181	-ûbadur muhabbetimüz	Fâilâtün Mefâilün Feilün

³⁰ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri ve Aruz*, 19. bs. (İstanbul: Dergah Yayınları, 2015), 77.

2.1.1.5. Murabba

Dîvânın eldeki nüshasında yer alan tek murabbanın başı eksiktir. Vasıtası “Dilerem çok çok sana rahmetler itsün ol Rahim” şeklinde olan 182 numaralı bu şiir bir mütekerrir murabbadır ve türü mersiye'dir.

2.1.2. Vezin

Hatmî Dîvânı'nda kullanılan vezinler ve kullanım sayıları şu şekildedir:

Tablo 4: Vezinler ve Kullanım Sayıları

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün	86
Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lâ tün / Fe 'i lün	25
Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün	23
Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün	15
Fâ 'i lâ tün (Fe 'i lâ tün) / Me fâ 'i lün / Fe 'i lün	15
Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tün / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün	7
Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün	5
Mef 'û lü / Me fâ 'î lün / Mef 'û lü / Me fâ 'î lün	4
Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tün / Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tün	2
Mef 'û lü / Me fâ 'î lü / Me fâ 'î lü / Fe 'û lün	1
Müs tef 'i lün / Müs tef 'i lün / Müs tef 'i lün / Müs tef 'i lün	1
Müf te 'i lün / Müf te 'i lün / Fâ 'i lün	1
Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün	1
Fe 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün	1

Bu tabloda dikkati çeken iki vezin vardır: 15 şiirde kullanılan “Fâilâtün (Feilâtün) Mefâilün Feilün” ve yine 15 şiirde kullanılan “Mefâilün Mefâilün Feülün”. Bu iki bahir, dîvânda en çok kullanılan 4. ve 5. bahirlerdir. Halbuki 16. yüzyılda kullanılan aruz kalıpları arasında bu iki kalıp, Hatmî Dîvânı'ndaki gibi üst sıralarda yer almamaktadır.³¹

Bu durumun zıttı olarak, 16. yüzyılda sıklıkla kullanılan “Mefûlü Fâilâtün Mefûlü Fâilâtün” ve “Mefûlü Mefâilü Mefâilü Feülün” kalıplarının, Hatmî Dîvânı'nda çok yer tutmadığı görülmektedir.

³¹ age, 366-367.

Bu kalıplarla yazılan şiirler incelendiğinde herhangi bir konu veya nazım şekli üzerinde yoğunluk görülmemiştir. Dolayısıyla bu tercihin sebebi tespit edilememiştir.

2.1.3. Redif ve Kafiye

Hatmî Dîvânı'nda yer alan 187 şiirin 136'sında redif kullanılmıştır. Redif kimi zaman sadece bir ekten oluşurken, kimi zaman bir kelime veya kelime grubu olabilmektedir. Rediflere göre örnekler ve şiir numaraları şu şekildedir:

Eklerden oluşan redif: Dîvanda yer alan şiirlerin 20 tanesi eklerden oluşmaktadır.³²

“İşınan nâr-ı hicrâna iki ‘âlemde bî-ğamdur

Ne fikr eyler dağ ı artuğ anuğün şād [u] hurremdür” (Gazel, 36)

“Şem‘-i ruhsâr-ı nigârı olalı dîvânesi

Yanmadan pervâ yimez bu cân u dil pervânesi” (Gazel, 159)

Kelimedden oluşan redif: Dîvanda yer alan şiirlerin 63 tanesi kelimedden oluşmaktadır.³³

“Habîbüñ dür derin iy dil gül-i hoş-bū iden peydā

Ḳadinden tañ mıdur ide nihāl[-i] nāreven peydā” (Gazel, 10)

“Nağşıdur dil-dārumıñ cānumda cân eglencesi

Göñlümün esrâr-ı ‘ışk[ı]dur nihān eglencesi” (Gazel, 148)

³² Gazel: 29, 35, 36, 42, 46, 66, 67, 79, 81, 114, 127, 128, 149, 159, 165, 168. Kıta: 79, 184. Rubai: 172, 173, 180.

³³ Gazel: 5, 10, 14, 16, 17, 18, 27, 31, 32, 34, 40, 43, 45, 47, 49, 52, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 65, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 82, 86, 89, 91, 92, 93, 94, 96, 101, 104, 105, 108, 109, 112, 115, 117, 119, 125, 126, 130, 131, 134, 135, 141, 142, 145, 148, 150, 160, 164, 166, 167. Rubai: 178.

Ek ve kelimededen oluşan redif: Dîvânda yer alan şiirlerin 35 tanesi ek ve kelimededen oluşmaktadır.³⁴

“*Anber-efşân kâkülün iy mâh sünbüldür baña*

Ğabgabun sîb u ħadün cânâ kıızıl güldür baña”(Gazel, 4)

“*Ğaddümüz ħam oldı dâĥî zülf-i ħamdan geçmedük*

Vâh ki bu pîçâpîç-i sevdâ vü elemden geçmedük”(Gazel, 76)

Kelime grubundan oluşan redif: Dîvânda yer alan şiirlerin 14 tanesi kelime grubundan oluşmaktadır.³⁵

“*Biz bu ħâkî cism ile âhir ğubâr olsağ gerek*

Bes bu tenle çün ğidâ-yı mûr u mâr olsağ gerek”(Gazel, 75)

“*Sâķî eşküm şarâb idüp nilersin*

Bağrumı yâ kebâb idüp nilersin”(Gazel, 116)

Ek ve kelime grubundan oluşan redif: Dîvânda yer alan şiirlerin 4 tanesi ek ve kelime grubundan oluşmaktadır.³⁶

“*Getürür baña şabâ bûyuñı nâgeh nâgeh*

Güzer itdükce senün kûyuñı nâgeh nâgeh”(Gazel, 143)

“*Bu ‘izâr ile gül-i ħandâna göster kendüñi*

Bülbülündür ‘âşık-ı nâlâna göster kendüñi”(Gazel, 156)

³⁴ Gazel: 4, 6, 21, 22, 26, 33, 37, 38, 41, 51, 60, 61, 63, 74, 76, 77, 78, 80, 85, 100, 106, 107, 111, 113, 120, 122, 124, 129, 136, 137, 151, 152, 162. Rubai: 171, 181.

³⁵ Gazel: 2, 20, 28, 30, 75, 83, 87, 95, 99, 116, 156, 157, 158.

³⁶ Gazel: 110, 123, 143, 146.

2.2. İçerik Özellikleri

2.2.1. Şiirlerinde İşlediği Konular

Hatmî'nin şiirlerinde konuların temel olarak üçe ayrıldığı söylenebilir. Dînî-didaktik, hikemî ve lirik şiirler başlıkları altında incelenecek bu üç konu arasında lirik şiirler öne çıkmaktadır. Hikemî şiirler ise dîvânında en az yer tutanlardır. Ancak dîvâna daha detaylı bakıldığında bu konu tasnifinin genişletilmesi gerektiği görülecektir.

Adı geçen bu üç konudan ayrı olarak Hatmî, dîvânında otobiyografik özellikler taşıyan veya yaşadığı çevreyi ele alan şiirler de yazmıştır. Hatmî, şiirlerinde kişilerden, mekanlardan, nesnelerden veya olaylardan bahsetmiş, övgüde veya ricada bulunmuştur. Bu şiirler, Hatmî'nin şiiri bir hikaye anlatma veya iletişim kurma aracı olarak gördüğünü düşündürmektedir.

Somut çevreyi konu edinen şiirler arasında kişilerden bahseden şiirler ön plandadır. Babasına, oğluna, şehzâdeye, padişaha, arkadaşına yazdığı şiirler, bir mektup izlenimi vermektedir. Zırhtan, gemiden veya İnebahtı ile Beşkavak adlı mekanları anlattığı şiirleri ise daha çok betimlemeye ve tahkiyeye yöneliktir.

2.2.1.1. Dînî-Didaktik Şiirler

Dîvânında dînî şahıs, yer veya olaylara sık sık telmihte bulunan Hatmî, 22 dînî-didaktik şiir³⁷ yazmıştır. Hatmî'nin bu konuda bir iddiasının olmadığı, şiirler incelendiğinde görülmektedir. Bu şiirlerde anlam, açık olmaktan uzaktır. Bu durum, dînî şiirlerinin başarısına olumsuz etki etmiştir.

Hatmî dînî şiirlerinde insanın dünya nimetlerine kapılmaması ve kendini ahirete hazırlaması gerektiğini, insanın kalbini kötü isteklerden arındırmasını, riyakarlıktan ve tamahkarlıktan uzak durmasını söyler.

Hatmî'nin didaktik şiirleri arasında oğluna öğüt verdiği 79 numaralı gazel dikkat çekmektedir. Bu şiirde oğluna ilim sahibi olmanın önemini anlatan Hatmî, gençliğin boş işlerle harcanmaması gerektiğini söyleyerek, kişinin sıhhati yerindeyken kendini ilme ve ibadete vermesini öğütler.

³⁷ Gazel: 10, 21, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 79, 89, 95, 101, 104, 113, 121, 124, 125, 129. Kaside: 169. Kıta: 23; Rubai, 173,176.

2.2.1.2. Hikemî Şiirler

Dînî şiirlerin yanında Hatmî hikemî şiirler de yazmıştır. Bu şiirlerde Hatmî öğüt vermekten ziyade kıyaslama ve düşündürme yolu ile bu dünya ve ahiret hakkındaki fikirlerini sunmuştur. Dîvânında 9 hikemi şiir³⁸ bulunan Hatmî'nin 11 rubaisinin 4'ü bu konudur. Hikemi şiirlerinde Hatmî, dünya nimetlerinin geçiciliğinden bahseder.

2.2.1.3. Lirik Şiirler

Aşk konusu, Hatmî Dîvânı'nda en sık işlenen konudur. Sevgilinin güzellik unsurlarına ve aşık-rakip çekişmesine yer verilen şiirlerde orijinal benzetmeler de bulunmaktadır. Bu şiirlerde yer alan teşbihlere dair örnekler, Edebî Sanatların Kullanımı başlığı altında incelenecektir.

2.2.1.4. Otobiyografik Özellikler Taşıyan Şiirler

Hatmî, bazı şiirlerinde yaşadığı çevreden, çevresindeki insanlardan, bulunduğu konumdan, bir nesneden veya başına gelen bir olaydan bahsetmektedir. Otobiyografik özellikler taşıyan şiirlerinde oğluna, babasına, arkadaşına veya dönemin padişahına hitap etmektedir. Çevresinde bulunan kişilerden bahsettiği şiirlerde övgü veya rica ön plandadır. Özellikle devrin padişahına hitaben yazdığı şiirlerde bir iltifat talebi açıkça görülmektedir. Ayrıca babası Cafer Paşa'ya yazdığı şiirlerde de yine bir beklenti söz konusudur.

Hatmî'nin yaşamı içerisinde bir karşılığı olan bu şiirler aynı zamanda biyografik bilgi sağlamaları açısından da önemlidir.

Babasından Bahsettiği Şiirler:

“Übüvvet-riştesi olunmayup kat”

Nuḳūd irsāl oldı faḳra cabba” (Kıta, 186)

beytinde babası tarafından para gönderildiği görülmektedir.

³⁸ Gazel: 102, 120, 133, 138. Kıta: 187. Rubai: 172, 175, 177, 179.

“İy hümā-yı devlet ile hem-cenāh olan peder

Āşiyān itseñ ne var bir kez bu bende-ḥāne[yi]” (Kıta, 184)

beyti ile başlayan kıtada babasının teveccühünü talep etmektedir.

“Zü-fünūnlar tıfl-ı ebced-ḥ’ān idi olsañ baḥīs

Dilerem çok çok saña rahmetler itsün ol Raḥīm

Eyledün rāh-ı beḳāya emr-i Ḥaḳ birle sefer

Bu ribāt-ı köhneye ḳonan ider lā-büd güzer

Ḥatmī āh u vāh idüp eyler du‘ālar bunı der

Dilerem çok çok saña rahmetler itsün ol Raḥīm” (Murabba, 182)

Yukarıdaki beyitlerin ise bir ölüm üzerine yazılmış olduğu açıktır. Muhatabının kim olduğu bilinmemekle beraber, babasına yazdığı şiirlerin sayısı ve tezkirelerde babası hakkında söylenenler dikkate alındığında, *zū-fünun*ları kışkandıracak kadar bilgili olan ve *Ḥatmī*’nin *ah vah* edip üzülmekle dualar edeceği bu kişinin Cafer Paşa olduğu, bu şiirin Cafer Paşa’nın ölümü üzerine yazıldığı iddia edilebilir.

Oğlundan Bahsettiği Şiir:

“Zü-fünūn-ı fenn [ü] ‘ilm olmaḳ dilerseñ iy oḡul

Naḥv u şarfā evvelā [gel] eyle cell-i himmetün

...

Nuşḥ[ı] budur Ḥatmī’nün her dem saña cān-ı peder

Ehl-i ‘ilm ile gerim ḳıl dā’imā [sen] şoḥbetün” (Kıta, 79)

Matla ve makta beyitleri bu şekilde olan kıtada ise oḡluna seslendiği görülmektedir. Didaktik sayılabilecek bu şiir, aynı zamanda biyografik bilgi de içerdiği için bu başlık altında yer bulmuştur.

Memi İsimli Bir Kişiden Bahsettiği Şiir:

“Gitme gel bir dem benüm cānum Memi

Ḥānumānum hep senüñ ḥānum Memi” (Gazel, 162)

beyti ile başlayan bu gazelin, Memi adında bir kimse için yazıldığı görülmektedir. 15-16. yüzyıllarda yazılan şiirlerde örneklerine rastlanan “erkek ismi redifli gazeller”, bu dönemin şiir geleneği içerisinde bir yer tutmuş, sonraki yüzyıllarda ortadan kaybolmuştur.³⁹

Padişahı veya Şehzâdeden Bahsettiği Şiirler:

“Ġarāz[1] ‘arz ide ‘ubūdiyyet

Ḥatmî iy āb-rû-yı ‘Osmānî” (Kıta, 185)

beyti ile biten kıtada Hatmî, hanedana mensup birinden, büyük ihtimalle de padişah veya şehzâdeden “Osmanlı’nın yüz akı” diye bahsederek, iltifat talep etmektedir.

“Ser-firāz it gün gibi şeh-zâdesini yâ İlāh

Ṭal‘atı nūrından eyle dehr içini pür-ziyā” (Kaside, 1)

beytinin yer aldığı ve tahminen bir kasidenin son parçası olan şiirde padişah övülmekte ve başarısı için Allah’a dua edilmektedir.

“Bāyezīdāsā yezīd olur birağur tahtını

Eyleyenler Ḥan Selīm ibni Süleymān ile baḥş” (Gazel, 20)

beytini içeren gazelde Hatmî, Sultan II. Selim’in, şehzâdeliği sırasında kardeşi Şehzâde Bayezid ile olan mücadelesine atıfta bulunmaktadır. Dolayısıyla Hatmî’nin, iki şehzâdenin karşı karşıya geldiği ve Şehzâde Bayezid’in yenilerek, sancağını bırakarak İran’a sığınmasına sebep olan savaşın gerçekleştiği 966/1559 yılından sonra halen şiir yazmakta olduğu söylenebilir.

³⁹ Selim Sırrı Kuru, “Erkek İsmi Redifli Gazeller”, *Kitap-lık Dergisi*, s. 107 (2007): 86.

“Vaḳtidür ben bendeye eylerse sulṭān iltifāt

Mūra iy dil eyledi zīrā Süleymān iltifāt

...

Mültefit ol Ḥatmī’ye bulsun teraḳḳī gün-be-gün

Buldı şāhum olmayanlar aḡa aḳrān iltifāt” (Gazel, 14)

beyitleri ile başlayıp biten gazelde ise Hatmî, padişaktan bir iltifat beklentisi içerisinde olduğunu, kendisine akran olmayanların dahi iltifat gördüğünü söylemektedir.

“İşigün den ġayrıdan itmez göñül hiç ilticā

Ber-murād eyle bu ednā bendeñi luṭf it şehā” (Gazel, 9)

beyti ile başlayan gazelde Hatmî bu kez sancağının değiştirilmesini talep etmektedir. Bir önceki örnekte, kendisi dışındakilerin iltifat gördüğünden bahseden Hatmî, bu gazelde de yine diğer beylerin ricaları üzerine sancaklarının değiştirildiğini hatırlatarak ricada bulunmaktadır.

Makta beyti aşağıdaki gibi olan gazelde ise yine kendisinin başkaları ile denk görülmemesi gerektiğini söyler:

“Nūr-ı luṭfuḡdan uyardı çü çerāğın Ḥatmī

Görme anuḡla berāber şeh-i ādil yādı” (Gazel, 168)

“Ömer-heybet ‘Alī-sīret ṭapuḡdur Muşṭafā-himmet

Ḥayā vü şıḡ ile ḡuluḡ olana ḡıl şafā himmet” (Gazel, 17)

beyti ile başlayan gazelde ise padişahın cömertliğini övdükten sonra, gözden düşmüş olmanın verdiği üzüntüsünden bahsetmektedir:

“Kemīne bende-i dīrīne-i dergāh iken şāhā

Naḡardan düşe gözyaşı gibi kemler n’ola himmet” (Gazel, 17)

Aşağıdaki iki beytin yer aldığı kasidede Hatmî, Osmanlı'nın başarısı için Allah'a dua etmekte, İran ve Turan'ın sultanı olan padişahın sürekli savaşta olduğunu, zevk ve sefa içinde sanılmaması gerektiğini söylemektedir.

“Mücerred zevkîni sürmez başın gavgâya virmişdür

Ne şanursın cihân içre şeh-i İrân u Tūrân'ı” (Kaside, 169)

“Cihân içre cihândur eyle her bir nesl ü evlâdın

İlâhî haşra dek şâh eyle sen bu Âl-i ‘Osmân'ı” (Gazel, 169)

Hatmî, şu rubaisinde, kendisine edilen ihsanların Karaman bahşişi gibi yararsız olduğunu, sultanların kullarına ettikleri ihsanın karşılıksız olması gerektiğini söyleyerek sitem etmektedir:

“Abd olana hoş gelür her demde sultân bahşişi

Bî-‘ivâz olmağ gerekdür işbu hayrân bahşişi

Bir bir aņup istedüğ çünkim geçen ihsânunı

Oldı in‘âmunı baņa cümle Karaman bahşişi” (Rubai, 178)

Hatmî, şiirlerinde çevresinden ve nesnelerden bahsederek, hayatı hakkında kısa bilgiler vermektedir.

Urursaņ oda tütmez cümle raķtı

Livâmuz olalıdan İnebaķtı (Gazel, 155)

beyti ile başlayan gazelde, sancak beyi olarak gönderildiği İnebaķtı'ndan memnuniyetsizliğini dile getirmiştir.

Her marazdan beş kavağı yeyleyen olur berî

Cennetü'l-Me'vâ'ya beşzetsem yiridür ol yiri (Gazel, 161)

matlalı gazelde ise İnebahtı'nın aksine çok beğendiği Beşkavak⁴⁰ isimli bir yeri övmektedir.

Matla ve makta beyitleri aşağıdaki şekilde olan gazelinde ise Hatmî, muhtemelen bir gemi yolculuğu esnasında yaşadıklarını yazmıştır:

*“Hudâyâ lutfu ‘afvunla irişse gâyet menzil
Görölmüş gibi olmazdı gelürken her günü bir yıl*

...

*Za‘îf insan niçe tākāt getürsün mevc-i ebhāra
Olur Hatmî gibi her kim görürse anı lā-ya ‘kîl” (Gazel, 97)*

Bu şiirde Hatmî, geminin denizdeki dalga ve fırtınalara, Allah'ın yardımı sayesinde katlanabildiğini; selametle sahile varanların, kendisinin halinden anlamayacağını; Allah'ın kudreti sayesinde geminin bir anda yüz mil kat edebildiğini söyler ve son beyitte, zayıf insanların dalgalara karşı koyamayacağını, tıpkı kendisi gibi akıllarının başlarından gideceğini ifade ederek, bu yolculuk esnasında duyduğu korkuyu yansıtmaktadır. Hatmî'nin biyografisi ile birlikte değerlendirildiğinde, bu şiirin Hatmî'nin Aydın'dan İnebahtı'na gidişi esnasında yazılmış olabileceği düşünülmektedir.

Aynı zamanda bir sancak beyi ve bir asker olan Hatmî, zırh için gazel yazmıştır.

*“Çend ceng içre geyer gerçi ki ebdāna zirih
Yiter ol demde du‘ā hāzret-i sultāna zirih*

...

*Tîğ-ı düşmen berg-i sūsence görünmez gözine
Himmetünde geyeli Hatmî Nerīmāne zirih” (Gazel, 137)*

⁴⁰ Söz konusu yerin nerede olduğu tespit edilememiştir.

Matla ve makta beyitleri bu şekilde olan şiirde Hatmî, kendisinin de zırh giydiğini ve padişah için savaştığını belirterek, biyografik bilgi de vermektedir.

Şiirlerinde kullandığı otobiyografik unsurlar Hatmî'nin şiirinde gündelik yaşamın da yer tuttuğunu, şiirini yalnızca duygu ve düşünceleri değil, aynı zamanda somut olayları da aktarma aracı olarak gördüğünü göstermektedir.

3. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

Dönemin tezkirelerinde ismi geçen Hatmî'nin edebî kişiliği hakkında fazlaca bir bilgiye rastlanmamıştır. Bu sebeple, elde sadece dîvânının bir kısmı bulunan Hatmî'nin edebî kişiliği hakkında fikir sahibi olmak için daha çok şiirlerinden hareket etmek gerekmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde Hatmî'nin edebî kişiliği hakkında tezkirelerde yer alan bilgiler aktarılacak, nazirelerinden örnekler verilecek ve dîvânda yer alan şiirler üzerinden, Hatmî'nin edebî üslubu incelenecektir.

3.1. Edebî Kişiliği Hakkında Söylenenler

Âşık Çelebi, Kınalızâde Hasan Çelebi ve Ahdî tezkirelerinde adına yer verilen Hatmî'nin Farsça bildiği⁴¹ aktarılmaktadır. Ahdi, kendisinden “tabiat-ı şiiriyyesi mergubdur”⁴² diye bahsetse de Hatmî, döneminin mecmualarında adına sık rastlanabilen bir şair değildir. Kınalızâde Hasan Çelebi ise Hatmî'nin şairliği hakkında şunları söylemektedir:

“Hâlet-i eş'ârı mâ-sadak-ı rahîk-i mahtûm olup hizâne-i zemânede kîse-i belâgat nâm-ı sâmisî ile mahtûm olmagla şümûl-i kelâmı safâ-şümûlî şimâl-i lutf u melâhatle meşmûl ve cevâhir-i zevâhir-i kelâmı rütbe-i kabûl-ı cevheriyân-ı 'irfâna vusûl bulmuşdur.”⁴³

3.2. Nazîrelerinden Örnekler

Fuzûlî, Bâkî, Zâtî, Necâtî gibi şairlerin yetiştiği 15-16. yüzyıllarda, genç şairlerin rağbet ettiği nazîre geleneğine Hatmî de kayıtsız kalmamıştır. Dîvânda özellikle dikkat çekici rediflerle yazdığı şiirler arasından seçilen örneklerde Necâtî, Zâtî, Hayâlî, Ahmed Paşa gibi şairlere yazdığı nazîreler bulunmaktadır. Muhibbî mahlasını kullanan Kanûnî Sultan Süleyman'ın yazdığı “bahs” redifli gazele yazdığı

⁴¹ Meşâirü's-Şuarâ, s 1516-1517.

⁴² Gülşen-i Şuarâ, s. 81.

⁴³ Tezkiretü's-Şuarâ, s. 273.

nazîre ise, söz konusu gazelde Kanûnî'nin şehzâdeleri arasında yaşanan taht kavgasından bahsedilmesi ve yine Kânûnî'nin şehzâdesi Selim'in övülmesi açısından dikkate değer bulunduğundan, örnekler arasında bu gazele de yer verilmiştir. Hatmî'nin nazirecilik yönüne ışık tutmak adına, adı geçen beş şairin birer şiirine yazılmış beş nazireden örnek verilmiştir. Detaylı bir araştırma yapıldığında, Hatmî'ye ait daha fazla nazire bulunması mümkündür.

Necâtî:⁴⁴

Gonca câmindan olupdur andelîb-î zâr mest
Bilmeyen şöyle sanur kim yok yire ağlar mest

Hatmî:

Meclis içre iñleşür 'uşşāk olınca yār mest
Çan ider olduğça zîrā ol gözi hūn-ı'ār mest (Gazel, 16)

Zâtî:⁴⁵

Her nişān-ı pāy-i seg kūyuñda bir güldür baña
İtlerüñ āvāzesi feryād-ı bülbüldür baña

Hatmî:

'Anber-efşān kākülün iy māh sünbüldür baña
Ğabgabun sīb u hadün cānā kızıl güldür baña (Gazel, 4)

⁴⁴ ND, Gazel 34.

⁴⁵ ZD, Gazel 41.

*Hayâlî:*⁴⁶

Aşk bir şem‘-i ilâhidür benem pervânesi
Şevk bir zencîrdır gönlüm anun divânesi

Hatmî:

Şem‘-i ruhsâr-ı nigârûn olalı divânesi
Yanmadan pervâ yimez bu cân u dil pervânesi (Gazel, 159)

Ahmed Paşa:⁴⁷

Sine gamzen ohını can ü cigerden güniler
Side izün tozını nur-ı basardan güniler

Hatmî:

Gül ruhuñ açma ki dil bād-ı seherden güniler
Sevdüğüm üstüñe her yavuz eşerden güniler (Gazel 41)

Muhibbi:⁴⁸

Cânı mı var kimsenün eyleye cânân ile bahs
Bendeye lâyıık mıdur kim ide sultân ile bahs

Hatmî:

Küşti-gîr-i ‘ışk iderse n’ola devrân ile [bahs]
Mûra bir hâlet gelür ki eyler Süleymân ile bahs (Gazel, 20)

⁴⁶ HD, Gazel 67.

⁴⁷ APD, Gazel 70.

⁴⁸ MD, Gazel 258.

3.3. Söyleyiş ve Üslubu

Şiirlerde yer alan atasözü, deyim ve günlük konuşma unsurlarıyla birlikte değerlendirildiğinde Hatmî'nin şiir dilinin ağır olmadığı söylenebilir. Yerel söyleyiş özelliklerinin yanında Hatmî aynı zamanda üçlü ve dörtlü tamlamaları da sıkça kullanmıştır. Edebî sanatları da şiirine başarıyla uygulayan Hatmî'nin şiirlerindeki vezin, kafiye ve söyleyiş kusurlarının yoğunluğu, şiirinin anlaşılmasını zaman zaman güçleştirmektedir.

Bu başlık altında Hatmî'nin edebî sanat kullanımı, yerel söyleyişin şiirine yansımaları ve şiir kusurları incelenerek; şairin söyleyiş ve üslubuna dair bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

3.3.1. Edebî Sanatların Kullanımı

Hatmî dîvânında teşbih, istiare, telmih, leff ü neşr, tevriye, tenasüb, hüsn-i talil, tecahül-i arif, irsal-i mesel gibi anlama dayalı sanatların yanında cinas, isticak ve iade gibi lafzî sanatlardan yararlanmış, kimi zaman bu sanatlarla ilgili orijinal örnekler vermiştir. Dîvânda sık kullanılan edebî sanatlar, aşağıda açıklanmış ve beyitlerle örneklendirilmiştir.

Cinas: “Anlam bakımından farklı, yazılış ve telaffuz bakımından aynı veya benzer olan kelimelerin bir ifade içinde kullanılmasına *cinas* adı verilir.”⁴⁹

“Eşküm *ırmağını ırmağ* ile kimse şavamaz
Seyre gel gülşenüğe cūyuñı nāgeh nāgeh” (Gazel, 143)

“Tıfl-ı nev-ressin yaraşursın derûn-ı *sînede*
Sînede mihrüñ qalır iy māh varsam *sine de*” (Gazel, 144)

“Cemāl ü hüsñ ile mümtāzsın bir ‘*ālem-ārāsın*
Bulımazlar nazırüñ dil-berā ger ‘*ālem arasın*” (Gazel, 118)

⁴⁹ Menderes Coşkun, **Sözün Büyüsü – Edebî Sanatlar**, (İstanbul: Dergah Yayınları) s. 252.

İade: “Bir mısra veya cümledeki son sözcüğün bir sonraki mısra veya cümlede tekrar edilmesine *iade* denir.”⁵⁰

“Şöyle pür-şîve güzeldür sevdüğüm dostlar benim
Hüb-rûlar şimdi hep andan zarâfet **kesb ider**
Kesb ider zevk u şafâ âgyâr ile yârı görüp
Hatmî-i âşüfte anuñçün melâmet **kesb ider**” (Gazel, 30)

İstikak: “Aynı kökten türetilmiş kelimelerin (yani müştakların) bir ifade içinde kullanılmasına *istikak* (*kökdeşlik*) denir.”⁵¹

“Mey u **maḥbûbadur maḥabbetümüz**
Dünyede ḥûbadur **maḥabbetümüz**” (Rubai, 181)

Teşbih: “Bir kavramın herhangi bir özellik bakımından kendisinden daha üstün veya daha meşhur başka bir kavrama benzetilmesine *benzetme* veya *teşbih* denir.”⁵²

“Târ-ı zülfün görüben ‘ârızun üzre cânâ
Şu yılanı şanuram müyuñı nâgeh nâgeh” (Gazel, 143)

“**Esirci h’âcedür** gūyâ bu dünyâ
Ki bakmaz ḥ’âceler pîr [ü] cüvâna” (Gazel, 138)

Hatmî’nin zırh için yazdığı 137 numaralı gazelde yine orijinal benzetmeler yer almaktadır:

“Geyeli dîn yolına ‘asker-i İslâm yapını
Döndi her birisi bir **bebr-i beyâbâna** zirih
Şöyle cenk eyleyeyin pâdişehüm egnümde
Döne bir **revzeni çok ḥâne-i vîrâna** zirih” (Gazel, 137)

İstiare: “Teşbih bir anlam aktarımı sanatıdır, istiare ise hem anlam hem de ad aktarımı sanatıdır. Bir kavramın herhangi bir bakımdan benzediği başka bir kavramla adlandırılmasına *istiare* (*ödüncleme*) denir.”⁵³

⁵⁰ age, 279.

⁵¹ age, 247.

⁵² age, 43.

“Bu *tāk-ı lāciverd* içre o **meh** mihriyle dönmekden
Zemīnāsā gelür *Ḥatmī* saña bir gün sükūn āḥir” (Gazel, 31)

“*Ḥatmiyā kaç başı var kim şuna la‘line göñül*
Çāre yok gencini bekletmiş **iki mār**lara” (Gazel, 127)

Tenasüb: “Edebiyatta anlam güzelliği ve bütünlüğü oluşturmak için birbirleriyle ilişkili ve uyumlu kavramları bir arada kullanmaya *tenasüb* adı verilir.”⁵⁴

““*Āşık-ı mecnūnuḡam tedbīr-i zencīr it baḡa*
İşigün dārū’s-şifāsında meded yir it baḡā” (Gazel, 2)

“*Kāşif-i müşkil olursa ḡalk Cārullāhveş*
Ḥaşr[a] dek keşf olmayup mübhem ḡala furḡān[-ı ‘ışk]” (Gazel, 59)

Bu beyitte *Ḥatmī*, bir belagat kitabı olan *Keşşaf Tefsiri*’ne ve yazarı *Carullah*’ı kullanarak *tenasüb* yapmıştır. Beyte göre *Ḥatmī*, sanatlı bir söze benzettiği aşkın sonsuza dek gizemli kalmasını, halk tarafından -*Carullah* gibi- çözümlenip anlaşılmasına yeğlemektedir.

İham-ı Tenasüb: “Anlamı karıştırmak, okuyucuyu yanıltmak ve şüphelendirmek için ifadede cinaslı veya çok anlamlı bir kelime kullanmaya ve bu kelimenin farklı anlamlarını destekleyen bir veya birkaç kavramı aynı ifade içinde zikretmeye *mugālata* veya *iham* denir. Muhatabı *tenasüplü* kelimelerle şüpheyi düşürmeye *iham-ı tenasüb* adı verilir.”⁵⁵

Örnekteki beyitte “mutavvel” kelimesi hem “uzun” anlamında kullanılmış, hem de belagat kitabı olan *Mutavvel*’i hatırlatacak şekilde “şerh” kelimesi ile birlikte anılmıştır.

⁵³ age, 65.

⁵⁴ age, 138.

⁵⁵ age, 113-114.

“Niçe şerh eyleyem dilā zülfün
Kim muṭavvel durur anuḡ haberi” (Gazel, 165)

“Göricek gül-ruḡuḡı Ḥatmī gibi itdi du‘ā
Yāsemen eller ile saḡa çemen diller ile” (Gazel, 136)

beytinde ise Hatmî kendi mahlasını aynı zamanda çiçek adı olarak kullanmış ve yasemin ile çemenin, Hatmî gibi dua ettiklerini ifade ederek iham-ı tenasüb yapmıştır.

Leff ü Neşr: “Tenasüplü kelimelerin belli bir düzene göre sıralanmasıyla leff ü neşr sanatı ortaya çıkar. Bir ifade veya mısrada zikredilen en az iki kavramın her biriyle ilgili olarak bir sonraki ifade veya mısrada birer kavramın kullanılmasına *leff ü neşr* denir.”⁵⁶

“‘Āşıkun **āhı** ile **yaşı** nola olsa ziyād
Ne olur ḥasteye hoş **āb** u **hevādan** gayrı” (Gazel, 151)

“**Zülfini** ‘**izārında** görüp olma perīşān
Kim **genc** ider ḡanda ise **māra** te‘alluḡ” (Gazel, 61)

“Şorma zāhid dil-berüḡ benden **leb** ü **dendānını**
Pür-leālī görmedüḡ mi **ḥoḡḡa-i mercānı** hiç” (Gazel, 22)

“**Muşhaf-ı ḥüsninde** ḡatṭuḡ görüben ḡaçdı **raḡīb**
Hiç **şeyṭān** cem‘ ola mı bir yire **Ḳur‘ān** ile” (Gazel, 130)

Tezat: “Anlam, anlam çerçevesi veya mesaj bakımından birbirinin zıddı olan kelime veya kelâmın, ifadeyi etkili ve güzel kılmak maksadıyla bir arada ve birbiriyle ilişkili olarak söylenmesine *tezat* veya *tıbak* adı verilir.”⁵⁷

⁵⁶ age, 143.

⁵⁷ age, 147.

“Gāh *şādān* gāh *giryān* gāh *manşīb* gāh ‘*azil*
Gāh *ifrāṭ* u gehi *tefrīṭ* u *imsākla bezil*” (Gazel, 102)

“Çok zamandır bende-i *ğam-h*^vārūnam
Luṭf ile *şād* eyle sultānum Memi” (Gazel, 162)

İrsal-i Mesel: “Bir fikir veya mesajı anlaşılabilir kılmak ve muhatabı ikna etmek için doğruluğu herkesçe kabul edilen veya edilebilecek olan bir örnek vermeye *irsal-i mesele* denir.”⁵⁸

“Kaṭre kaṭre dōkilūr gerçi gözüm yaş[ı] benüm
Şaḫın iy yār-ı cefā-cū *göl olur tama tama*” (Gazel, 133)

“Başa yazılan gelür dirlerd[i] cānā fi’l-meşel
Kara yazuyımış alnumda ḫaṭuṇ görmek ezel” (Gazel, 98)

Tevriye: “En az iki anlama gelen cinaslı veya çok anlamlı bir kelime, deyim veya ibarenin bir anlamını kullanıp diğer anlamını ifadenin içine gizlemeye *tevriye* denir.”⁵⁹

Aşağıdaki beyitti “ısınmak” kelimesi hem günümüzdeki anlamıyla hem de “alışmak” anlamında kullanılarak tevriye yapılmıştır.

“*İşman nār-ı hicrāna iki ‘ālemde bī-ğamdur*
Ne fikr eyler daḫı artuḫ anuṇçün *şād [u] ḫurremdür*” (Gazel, 36)

İstifham: “İfadeyi güzelleştirmek, bir fikri vurgulamak, söze nezaket, doğallık ve içtenlik katmak, dikkat çekmek, bir fikrin muhatap tarafından düşünülmesini ve kabul edilmesini sağlamak gibi sebeplerle soru sorma sanatına *istifham* denir.”⁶⁰

⁵⁸ age, 170.

⁵⁹ age, 102.

⁶⁰ age, 195.

“*Ke seyr idelüm yârün ruhsârını birkaç gün
Od almağa mı geldün [iy] ‘ömr-i şitâb-âmîz’*” (Gazel, 43)

Tecahül-i Arif: “Nükte içinde, bir şeyi bilmez görünme sanatına *tecahül-i arif* denir. İstifhamda olduğu gibi *tecahül-i arife* de çoğunlukla soru sorma esastır. Eğer bir şeyi “bilmezlikten gelme” maksadıyla istifhama başvuruluyorsa *tecahül-i arif* sanatı ortaya çıkar.”⁶¹

“*Bilmem neden ol gözleri hün-h’âra ta‘alluk
Günden güne artar ne ‘aceb yâra ta‘alluk’*” (Gazel, 61)

Hüsn-i Talil: “Bir şeyin meydana gelişi için şairane bir sebep söylemeye *hüsn-i talil* denir.”⁶²

“*Ruḥ-ı gül-reng-i ra‘nâsın görüb[en] şâkinün Hatmî
Anuḥün kâsede her dem kızarur hacletinden mül’*” (Gazel, 88)

“*Dâğ-ı pür-hûnına ger ‘âşıkunun benzemese
Gülsitân böyle bezenmezdi karanfüller ile’*” (Gazel, 136)

Teşhis: “*Teşhis*, insan dışı varlıklara kişilik veya ruh verilmesiyle veya insana ait özelliklerin insan dışı varlıklar için kullanılmasıyla meydana gelir.”⁶³

“*Göricek gül-ruḥunı Hatmî gibi itdi du‘â
Yâsemen eller ile saḡa çemen diller ile’*” (Gazel, 159)

Müracaa: “Sorulu cevaplı anlatım tarzı, dîvân ve halk şiirinde ifadeye canlılık ve doğallık katmak ve muhatabın dikkatini çekmek gibi sebeplerle kullanılır. Halk şiirinde “dedim-dedi”li koşmalarda, dîvân şiirinde *müracaa* adı verilen gazellerde bu sanat esas alınır.”⁶⁴

⁶¹ age, 197.

⁶² age, 165.

⁶³ age, 74.

⁶⁴ age, 200.

*“Didüm öldürdün beni yārā çoğaltma nāzı bes
Didi saña itmeyince kime idem nāzı bes” (Gazel, 51)*

Tensikü’s-Sıfat: Terim anlamı “Bir şahsı veya bir nesneyi ard arda sıralanan sıfatlar ile nitelemek.”⁶⁵ olan tensikü’s-sıfat, Hatmî’nin hem mana hem söyleyiş açısından dikkat çeken ve 4 müstef’ilün kalıbı ile yazdığı tek şiiri olan 44 numaralı gazelinde göze çarpar. Gazelin 3 ve 4. beyitlerindeki tensikü’s-sıfat örnekleri şu şekildedir:

*“İşk içre biz fâ’iklerüz t̤aliblerüz rāğıblaruz
Şanmañ kulūbuñ şaydına tesbîh olupdur dāmumuz*

*Rüsvālaruz ‘āşık̤laruz gāh inlerüz gāh ağlaruz
Cūyān-ı vaşl-ı dilberüz meşhūr olupdur nāmumuz” (Gazel, 44)*

Telmih: “İfade içinde tarihî, dinî, menkıbevî, ilmî, edebî veya kültürel bir olay veya bilginin tamamını çağtıştıracak bir kelime kullanmaya *telmiḥ* adı verilir.”⁶⁶

Dîvân şiirinde en sık rastlanan sanatlardan biri olan telmiḥ, Hatmî tarafından da yoğun şekilde kullanılmıştır.

Dîvânda yer alan telmiḥ örnekleri, söz konusu olay veya kişi ile ilgili akla ilk gelen duruma bir gönderme içerirken aşağıdaki örnekte Hatmî, “cām” ile birlikte kullanıldığında şarabın mucidi olması ile akıllara gelen Cem’i övgü değil bir ikaz amacı ile anmıştır.

*“Gün gibi rîf̤ at ile kimi bülend itse felek
Zeh[r] ile cām içürür nitekim içürdi Cem’e” (Gazel, 133)*

Hatmî Dîvânı’nda, dîvân şiiri geleneği içerisinde alışlageldiği üzere, mitolojik ve dînî şahıs isimleri ile önemli veya meşhur yer isimleri yoğun bir şekilde

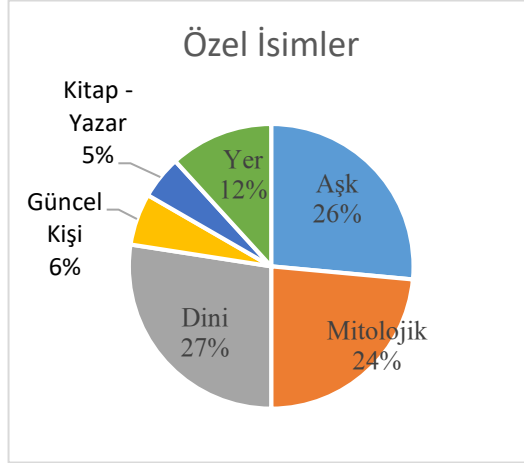
⁶⁵ M.A. Yekta Saraç, **Klasik Edebiyat Bilgisi**, bs. 15 (İstanbul: Gökkuşbu Yayınları) s.184.

⁶⁶ Menderes Coşkun, **Sözün Büyüsü – Edebî Sanatlar**, (İstanbul: Dergah Yayınları) s. 135.

görülmektedir. Ayrıca yaşadığı devre ait kişi ve yer isimleri de şiirlerinde göze çarpmaktadır.⁶⁷

Özel isim kullanımında dînî şahıs, yer ve kitap isimleri ilk sıradadır. İkinci sırada efsanevi aşk karakterleri, üçüncü sırada ise mitolojik kahramanlar gelmektedir:

Tablo 5: Temalarına Göre Özel İsim Kullanım Oranı

Bu tablo ile çelişecek şekilde, dîvânda dînî şiirlerin sayısı, aşk şiirlerinin sayısından çok daha azdır. Kuran, Mustafa ve Nemrud isimleri dışında dînî şahıs ve yer isimleri çoğunlukla aşk şiirlerinde kullanılmıştır. Dînî-didaktik ve hikemi şiirlerde ise mitolojik isimlerin kullanımı göze çarpmaktadır. 22'si dînî-didaktik ve 9'u hikemi olmak üzere toplam 31 şiirin⁶⁸ 14'ünde özel isim yer almaktadır. Bu 14 şiirde 3 kez Cem, 2 kez Dara ve birer kez de Husrev, Lokman, Hızır, Zühre, Zehra isimleri geçmektedir.

Dînî şahıs isimleri genellikle tenasüp amacıyla kullanıldığından, sayıca çok görünseler de, az sayıda şiir içerisine dağılmışlardır. Şu iki beyit, buna örnektir:

“Ka‘be-i maḫsūd kūy-ı dil-rubādur zāhidā

Merve ḥaḫḫıyün Safā görmez gezenler serserī” (Gazel, 163)

⁶⁷ Dîvânda telmih amacıyla kullanılan 37 ayrı kişi ve yer isminin, en çok kullanılanlardan en az kullanılanlara göre sıralaması şu şekildedir: Mecnun, Cem, Ferhad, Husrev, Leyla, Süleyman (Peygamber), Dara, Kuhken, Şirin, Yusuf, Cemşid, Halil, Hızır, İsa, Vamık, Yakub, Ayas, Bayezid, Carullah, Cibril, Eyyub, Hassan, Hatem, İskender, Kerbelâ, Lokman, Mahmud, Merve, Mesih, Mustafa, Nemrud, Ömer, Safa, Selim (Han Selim ibni Süleyman), Süleyman (Kânûnî), Zehra, Zühre.

⁶⁸ Söz konusu şiirler, “Dînî-Didaktik Şiirler” ve “Hikemî Şiirler” başlıkları altında listelenmiştir.

“Ömer-heybet ‘Alī-sīret tapuñdur Mustafā-himmet

Hayā vü şıdk ile kuluñ olana kıl şafā-himmet” (Gazel, 17)

Mülemma: “Eski Fars ve Türk edebiyatlarında farklı dillerde söylenmiş mısraların oluşturduğu şiir” ⁶⁹ olarak tanımlanan mülemmanın Fars edebiyatında bedîî sanatlardan biri olarak revaç bulduğu belirtilmektedir⁷⁰.

Tezkirelerde Farsça bildiği belirtilen Hatmî’nin, dîvânında yer alan şu iki beyit, mülemmaya örnektir:

“Ġam me-ħor ‘ālem eger bāşed çün-în ü geh cinān

Bes mekeş hicrān-ı devrān-rā vü to nūş der cezil” (Gazel, 102)

“Abd olmaz tã‘atle eyle bil

Ġayr-ı ħudā her ki to rā bürde-dil” (Rubai, 175)

İktibas: “Başkasına ait bir ifadeyi kısmen veya tamamen söz içinde kullanmaya *iktibas* denir. Eski belâgatçiler iktibası âyet ve hadislerden yapılan alıntılarla sınırlandırmışlardır.”⁷¹

*Hatmî Dîvânı’nda âyet ve hadis ile yapılan iktibaslar şunlardır:*⁷²

İllâ men etâllâhe bi kalbin selîm (Şuara/89): Ancak Allah'a, şirkten ve şüpheden arınmış bir gönülle gelen faydalanır.

“Sâlim olmak ister iseñ ħāşıl it ħalb-i selîm

Rāh-ı taḥkîka olur saña delîl ü reh-nümün” (Rubai, 177)

⁶⁹ Rıza Kurtulmuş – İskender Pala, “Mülemma”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA) (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı, 1999), c. XXXI, s. 539.

⁷⁰ age, s. 539.

⁷¹ Coşkun, age, 175.

⁷² Ayet çevirilerinde Abdülbaki Gölpınarlı Kur’an Meali’nden yararlanılmıştır.

Küllü şey'in hâlikun illâ vechehu (Kasas/88): Ondan başka; her şey helâk olur, ancak onun zâtıdır kalan.

*“Çün muhaşşâ eyledün haṭṭuṅla ḥüsnüṅ muşḥafın
Küllü şey'in hâlikun sırrını tefsîr it baḡa” (Kıta, 2)*

El-kanaatü kenzün la yefnâ (Hadis): Kanaat tükenmez bir hazinedir.

*“Ḳanâ‘at kenzü lâ-yefnâ bilürsin olduḡın Ḥatmî
Gel imdi dünyeye celb-i mâl içün ilticâdan geç” (Gazel, 21)*

Kul yâ ibâdiyellezîne esrefû alâ enfusihim lâ taknetû min rahmetillâhi (Zümer/53): De ki: Ey nefislerine uyup hadden aşırı hareket eden kullarım, Allah rahmetinden ümit kesmeyin.

*“Şımaḡ-ı cāna irdi Ḥatmî çün lâ-taknetû emri
Gel imdi ḡāṭıra dâ'im ḡuṭûr iden fütûr[1] ḡo” (Gazel, 124)*

3.3.2. Tamlamalar

Hatmî Dîvânı'nda yer alan tamlamaların büyük çoğunluğu iki kelimedenden oluşmaktadır. Ancak dîvânda üç ve dört kelimelik tamlamalar da yer almaktadır. İki kelimedenden oluşan terkiplerin kimisinde karma dil kullanımı görülmektedir.

Üç kelimedenden oluşan 84 tamlama şunlardır:

Tablo 6: Üçlü ve Dörtlü Tamlamalar

Âlâm-ı yâr-ı iştîyâḡ (Gazel, 62/1)	Büy-ı zülf-i yâr (Gazel, 150/4)
Arzû-yı cām-ı Cem (Gazel, 76/2)	Büt-i âfet-i cān (Gazel, 134/2)
Âşiyân-ı Ḳâf-ı istîḡnâ (Gazel, 71/4)	Cüyân-ı vaşl-ı dilber (Gazel, 44/4)
Âvâze-i ezḡâr-ı hû (Gazel, 15/11)	Cürûh-ı ḡalb-i maḡzûn (Gazel, 101/3)
Bende-i dîrîne-i dergah (Gazel, 17/5)	Çâr-ebrû-yı ḡaṭṭ-ı ‘anber-bâr (Gazel, 33/5)
Bende-i maḡbûl-i cānān (Gazel, 164/1)	Çehre-i sîmin-i yâr (Gazel, 28/1)
Büs-ı la’l-i yâr (Gazel, 96/4)	Dām-ı zülf-i nigâr (Gazel, 56/1)

Derd-i ğam-ı bî-şümār (Gazel, 40/6)	Muşhaf-ı nūr-ı cemāl (Gazel, 49/3)
Derd-i hecr-i yār (Gazel, 147/4)	Mühre-i mihr-i ilāhī (Gazel, 125/7)
Derūn-ı hāne-i dil (Gazel, 152/5)	Mülhemūn-ı cānib-i Hakk (Gazel, 98/3)
Dest-i şerīf-i şāh (Gazel, 117/1)	Mürīd-i ehl-i ‘ışk (Gazel, 132/4)
Fikr-i zaḥm-ı nāhūn (Gazel, 115/1)	Müşkil-i mes’ele-i ‘ışk (Gazel, 90/3)
Firāk-ı la’l-i meygūn (Gazel, 154/2)	Naḫş-ı rüy-ı nigār (Gazel, 111/1)
Genc-i ‘aşk-ı yār (Gazel, 156/3)	Nefs-i şüm-ı bî-edeb (Rubai, 179/2)
Gerdiş-i gerdūn-ı dūn (Gazel, 71/2)	Neş’e-i cām-ı leb (Gazel, 37/4)
Ġubār-ı ḥatt-ı cānān (Gazel, 31/3)	Nev-bahār-ı ḥüsn-i yār (Gazel, 58/4)
Ḥaberdār-ı ‘ulūm-ı ḥakk (Gazel, 104/3)	‘Aks-i rüy-ı yār (Gazel, 47/1)
Ḥāk-i der-i cānān (Gazel, 105/5)	Pertev-i mihr-i ruḥ (Gazel, 6/3)
Ḥāşıl-ı ḥoca-yı sūdmend (Gazel, 56/3)	Rāh-ı kūy-ı yār (Gazel, 76/5, 91/2)
Ḥasret-i la’l-i leb (Gazel, 94/2)	Rāh-ı milk-i ‘ışk (Gazel, 130/5)
Hecr-i bezm-i dil-ber (Gazel, 118/4)	Ruḥ-ı gül-reng-i ra’nā (Gazel, 88/7)
Hevā-yı zūlf-i ‘anber-bār (Gazel, 83/4)	Şahn-ı şahrā-yı şafā (Gazel, 52/3)
Ḥilāf-ı ārzū-yı nefis (Gazel, 124/4)	Şaykal-ı zikr-i ilāhī (Gazel, 47/5)
Hümā-yı murğ-ı dil (Gazel, 77/7)	Seg-i kūy-ı nigār (Gazel, 145/5)
İnkisār-ı cām-ı Cem (Gazel, 96/1)	Server-i iklīm-i ḥüsn (Gazel, 60/4)
Ḳad-i serv-i ser-efrāz (Gazel, 115/5)	Sevdā-yı zūlf-i yār (Gazel, 19/3)
Ḳatre-i bārān-ı iḥsān (Gazel, 14/3)	Süvār-ı esb-i nāz (Gazel, 78/7)
Küngür-i eyvān-ı ‘ışk (Gazel, 59/2)	<u>Şāh-ı iklīm-i ḥüsün</u> (Gazel, 78/7)
La’l-i leb-i meygūn (Gazel, 153/1)	Şarāb-ı neş’e-i la’l (Gazel, 141/1)
Lem’a-i envār-ı hū (Gazel, 125/7)	Şeb-i deycūr-ı mehcūr (Gazel, 104/2)
Mā’il-i ḳand-ı leb (Gazel, 49/4)	<u>Şeh-i iklīm-i ḥüsn</u> (Gazel, 15/4)
Maḥzen-i genc-i ruḥ (Gazel, 139/2)	Şeh-i iklīm-i istiġnā (Gazel, 23/3)
Maḥzen-i gencīne-i ḥüsn (Gazel, 162/6)	Şem’-i ruḥsār-ı nigār (Gazel, 159/1)
Maḥż-ı nūr-ı şems (Gazel, 103/4)	Şu’ā-ı āh-ı meş’al (Gazel, 101/1)
Marīz-i derd-i ‘ışk (Gazel, 17/4, 92/2)	Ma’ni-i esrār-ı hū (Gazel, 125/2)
Medḥ-i ruḥsār-ı nigār (Gazel, 100/4)	Taḥt-gāh-ı milket-i ‘ışk (Gazel, 164/1)
Meh-i tābān-ı ‘ışk (Gazel, 58/5)	Taḥt-gāh-ı milk-i istiġnā (Gazel, 82/2)
Meh-tāb-ı rüy-ı yār (Gazel, 156/5)	Ṭālib-i gencīne-i vuşlat (Gazel, 5/4)
Merd-i meydān-ı muḥabbet (Gazel, 167/5)	Ṭālib-i iksīr-i ‘ışk (Gazel, 83/1)
Mevc-i bî-pāyān-ı ‘ışk (Gazel, 58/1)	Ṭurre-i şeb-büy-ı ṭarrār (Gazel, 159/2)

Zaḥm-ı tîğ-ı dil-ber (Gazel, 131/2)	Zühre-i gerdün-ı Zehrâ (Gazel, 101/2)
Zîr-i zîn-i şeh (Gazel, 169/23)	Zülf-i ‘anber-bâr-ı yâr (Gazel, 52/3)

Dîvânda ayrıca, 4 kelimededen oluşan 11 tamlama bulunmaktadır ve bunların biri hariç tamamı mısra başında yer almaktadır.

Cüst u cüy-ı milket-i rāh-ı ‘adem (Gazel, 76/4)	Qısmet-i Qassām-ı cev̄v-i lā-yezālī (Gazel, 120/2)
Fikr-i seyr-i ‘izār-ı yâr (Gazel, 111/5)	Maḥzen-i gencīne-i esrār-ı ‘ışk 164/3)
Firīb-i dîv-i lu‘bet-bāz-ı dehr (Gazel, 119/5)	Mübtelā-yı derd-i ‘ışk-ı yâr (Gazel, 22/3)
Ḥarīm-i ḥarem-i ḥalvetgeh-i üns (Gazel, 196/6)	Neş’e-i cām-ı leb-i yâr (Gazel, 57/1)
<u>hasret-i zülf-i ğam-ı cānān</u> (Gazel, 130/1)	Ṭālib-i genc-i ruḥ-ı dil-dār (Gazel, 108/5)
Qaşd-ı şayd-ı murğ-ı dil (Gazel, 34/3)	

Hatmî üçlü ve dörtlü tamlama kullanımı ile yalnızca dil kullanımındaki yetkinliğini göstermemiş, aynı zamanda vezne uygun bir söyleyiş ile şiirde ahenk sağlamıştır.

3.3.3. Yerel Söyleyiş Özellikleri

3.3.3.1. Atasözü ve Deyimler

Hatmî Dîvânı’nda atasözü ve deyimler sıkça yer bulmaktadır. 187 şiirin 54’ünde şu atasözü ve deyimlere yer verilmiştir:

“baş çekmek (Gazel, 125/9), baştan aşmak (Gazel, 58/1), can kulağı(na ermek) (Gazel, 124/5), damlaya damlaya göl olmak (Gazel, 133/4), haddi payanı olmamak (Gazel, 146/2), kan etmek (Gazel, 16/1), kılıç bıçak olmak (Gazel, 146/4), oda vursa tutmemek (Gazel, 155/1), ter düşmek (Gazel, 153/5), yüzü kara (Gazel, 93/5), ad etmek (Gazel, 86/5), ayağı yere basmamak (Gazel, 35/4), bağına kan oturmak (Gazel, 106/2), başı çarha ermek (Gazel, 14/2), başını

kavgaya vermek (Gazel, 169/12), beglerinün ayini üzre olur nas (Gazel, 50/4), bir ağız anmak (Gazel, 4/2), bir ayak ile ele almak (Gazel, 82/2), boynu bağlı çaker (Gazel, 6/4), can gözünü açmak (Gazel, 21/3), can-ber-leb (Gazel, 12/1), cevriini defter eylemek (Gazel, 27/2), çıkacak göz (Gazel, 22/1), dîvâne gibi (sudan) zincire vurmak (Kaside, 183/11), dün garibindir (Gazel, 66/5), el karmak (Gazel, 93/5), el yumak (Gazel, 105/2), gam yemek (Gazel, 32/3), göz karartmak (Gazel, 150/3), iki acarla bir merd neberd etmez (Gazel, 81/2), kadem-rence kılmak (Gazel, 112/3), kalem başında mû olmak (Gazel, 145/3), kan ağlamak (Gazel, 20/3), kan bulanık deli (Gazel, 63/5), kan etmek (Gazel, 16/1), kan olacak (Gazel, 153/2), kanına el karmak (Gazel, 108/1), kara yüzlü (Gazel, 98/5), kesilmek (Gazel, 131/4), kıl kadar (Gazel, 57/3), konan güzer eder (Murabba, 182/2), külahı göğe atmak (Gazel, 78/5), menzil bağlamak (Gazel, 130/3), ok gibi doğru olmak (Gazel, 87/3), oku dolmuş keman (Gazel, 166/2), oyun geçmek (Gazel, 31/1), pa çekmek (Gazel, 119/1), perva yemek (Gazel, 159/1), safa-himmet kılmak (Gazel, 17/1), takati tak olmak (Gazel, 39/1), tuş ol(ma)mak (Gazel, 57/4), zad-ı sahtı mermerden almak (Gazel, 155/2).”

Bunlardan kimisi günümüzde halen kullanılan söyleyişlerdir. Bu sebepten, aşağıda yalnızca günümüzde kullanımına sık rastlanmayan atasözü ve deyimler açıklanmıştır.

Ad Etmek: Lakap vermek, unvan vermek, şanını yüceltmek.

Beglerinün Ayini Üzre Olur Nas: “Halk, beylerinin adetini edinir.”

Bir Ağız Anmak: Bir defa bahsetmek.

Bir Ayak İle: Bir hile yaparak.

Boynu Bağlı Çaker: Boyun eğmiş köle.

Can Gözünü Açmak: Dikkatle bakmak.

Can-Ber-Leb: Canın dudağa gelmesi, son nefesin kalması.

Cevriini Defter Eylemek: Eziyetlerinin hesabını tutmak.

Çıkacak Göz: Çıkasıca göz (beddua).

El Yumak: Vazgeçmek.

İki Acarla Bir Merd Neberd Etmez: “İki kişiye karşı tek kalan dövüşemez.”

Kadem-Rence Kılmak: Zahmet edip gitmek.

Kalem Başında Mu Olmak: Kalem ucunun zamanla tüylenmesi, bu sebepten istenildiği gibi yazı yazılamaması.

Kan Etmek: Ortılığı kana bulamak.

Kan Olacak: Şarap.

Kanına El Karmak: Elini kan(ın)a bulamak, yaralamak, öldürmek.

Kesilmek: Uzak durmak, uzaklaşmak.

Kılıç Bıçak Olmak: Kanlı bıçaklı olmak. Kavgalı olmak.

Konan Güzer Eder: “Konan göçer.”

Külahı Göğşe Atmak: Çok sevinmek.

Menzil Bağlamak: Hedef olarak belirlemek.

Oda Vursa Tütmemek: Yandığında dumanı bile tütmeyecek kadar az olmak.

Oyun Geçmek: Alay etmek, kandırmak, eğlenmek.

Pa Çekmek: Vazgeçmek.

Perva Yemek: Korkmak, çekinmek.

Takati Tak Olmak: Boyu eğilmek, takatsiz kalmak.

Ter Düşmek: Küsmek, gücenmek.

Tuş Olma(ma)k: Rastlaş(ma)mak, karşılaş(ma)mak.

Zad-ı Sahtı Mermerden Almak: Ekmeği taştan çıkarmak.

3.3.3.2. Konuşma Dili

Atasözü ve deyimlerin sıkça kullanıldığı Hatmî Dîvânı’nda, buna paralel olarak, günlük konuşma dilinin ve halk söyleyişinin de yer aldığı görülmektedir.

“Dem olur mı ki gözüñ günde niçe kan itmez
Hey di billāh şanemā şol iki hūn-h^vārlara” (Gazel, 127)

“Dilemez nesne gönül şimdi fenādan ğayrı
Semt-i ‘ışkuñ **ya nedür** derd ü belādan ğayrı” (Gazel, 151)

“Bu cihānuñ neyi var Hātmī gönül bağlayıcak
Gördüğ e her elemin zevk u şafādan ğayrı” (Gazel, 151)

“Çeşm-i mestündeki müjgān **yiter e** katlümüze
Alma hançer eline bāri begüm mestāne” (Gazel, 139)

“Maşabadur maşıb-ı şāhī bu nat[‘]-ı bāzda
Bī-bekādur bir **bağ’a** sen de umūrı ‘ālemüğ” (Gazel, 77)

“İy gül-‘izār u ğonce-i handān gel’a beri
Dil ‘andelībin eyleme nālān **gel’a beri**” (Gazel, 157)

“Aruş-ı nev geçinir pīre-zensin zīb u zīnetle
‘Aceb pūr-fitne vü hīle yamansın **el amān** senden” (Gazel, 119)

“Cüdā **düşdün gibi** Hātmī yine meh-rū efendiñden
Ki encüm gibi yumdurmaz gözümüz āh u efgānuñ” (Gazel, 67)

“Gel fenā-fi’llah olup terk eyle benlik da‘visin
Tā bilesün ‘ālem içre **neydüğün** esrār-ı hū” (Gazel, 121)

*“Bir bûse virmege başa çün va‘de eyledün
İrmez ise va‘deye n’idelüm iy nigār ‘ömr” (Gazel, 40)*

3.3.3.3. Arkaik Kelimeler

Dîvânda, günümüze göre arkaik sayılacak kelimeler yer almaktadır. Bu kelimeler aşağıda alfabetik olarak sıralanmış, bir beyit ile örneklendirilmiş ve daha fazla örnek kullanım mevcutsa parantez içerisinde şiir ve beyit numarası ile belirtilmiştir.

Assı: Fayda, yarar. (Rubai, 177/1; Gazel, 102/4)

Cab(b)a: Karşılıksız, bedelsiz. (Kıta, 186/1)

Döymek: Dayanmak, razı olmak. (Gazel, 112/1, 148/3)

Dürüşmek: Çalışmak, çabalamak. (Gazel, 49/1, 169/8)

Egin: Sırt, arka. (Gazel, 19/2)

Emsem: İlaç. (Gazel, 11/4)

Gökçek: Güzel, hoş. (Gazel, 155/4)

Günilemek: Kıskanmak. (Gazel, 41/1)

İnen: Çok, fazla. (Gazel, 138/5, 166/3)

İrgürmek: Ulaştırmak. (Gazel, 107/1, 144/5)

İvmek: Acele etmek, heyecanlanmak. (Kıta, 185/1)

Kamu: Bütün, hep. (Gazel, 58/4, 128/3, 129/2, 155/4)

Kendüzi: Kendisi. (Gazel, 144/2)

Tana Kalmak: Şaşırmak, hayret etmek. (Gazel, 27/3)

Tapu: Kat, makam, huzur. (Gazel, 1/1, 17/1)

Tuşalmak: Dolaşmak, dolanmak, kıvrılmak. (Gazel, 46/3)

Uş: İşte. (Gazel, 145/5)

3.3.4. Kusurlar

Bir şairin edebî kişiliği değerlendirilirken, kullandığı edebî sanatların, dilin, atasözü ve deyimlerin yanında kusurları da ele alınmalıdır. Şiir kusurları, şairin edebî kişiliği ile bağlantılı olarak, döneminde neden rağbet gördüğünü veya görmediğini anlamak açısından önemlidir. Hatmî'nin şiirlerinde yer alan kusurların çokluğu da onun döneminin tezkirelerinde -edebî kişiliği ile- fazlaca yer bulamamasında etkili olabilir.

Bu başlıkta, Hatmî'nin şiirlerinde yer alan vezin, kafiye, ifade ve anlatım kusurları incelenecek ve üslubu içerisindeki yeri değerlendirilecektir.

3.3.4.1. Vezin Kusurları

Hatmî, şiirini aruza uydurmakta yer yer zorlanmıştır. Bazen vezin için kelimeyi bozmuş, bazen de eksik veya fazla kelime sebebiyle vezni bozmuştur.

Örneğin, 118 numaralı gazelin şu beytinin ilk mısrası 5 “mefâ’îlün”den oluşmaktadır:

*“Nigārā kām̄eti kūteh durur Ḥatmī’nūḡ ammā himmeti ‘ālī
El irmez dāmeni vaşluḡa līkin serv-i bālāsın” (Gazel, 118)*

Şu beyitlerin vezni bozuktur: Gazel, 70/1-5; Gazel, 137/5; Gazel, 143/2.

Sebebinin müstensih hatası olup olmadığı bilinemeyen şu beyitlerde ise eksik veya fazla kelime ve hece sebebiyle yine vezin bozulmuştur: Gazel, 74/2; Gazel, 95/4; Gazel, 161/3.

Aşağıdaki beyitte ise *yāḥūd* kelimesi vezin zoru ile *yāḥūd* okutulmuştur:

*“Yā ‘abīr u ‘anber u yāḥūd misk-i şāfdur
Ṭurre-i şeb-būy-ı ṭarrārın ṭarayan şānesi” (Gazel, 159)*

3.3.4.2. Kafiye Kusurları

Hatmî şiirde yalnızca vezin değil kafiye konusunda da yer yer zorlanmıştır. Kafiye ve redifi “-üyuḡı nāgeh nāgeh ” şeklinde olan 143 numaralı gazelde yer alan şu beyit, kafiye uymamaktadır:

“Cem‘ ider ḡāḡırını Ḥatmī-i pejmürde-dilūḡ
Ger perīṣān idesün ḡīsūnı nāgeh nāgeh” (Gazel, 143)

“-elā” kafiyeli, 8 numaralı gazelde ise hele kelimesi, kafiye gereḡi “helā” şeklinde okunmuştur. Ancak bu, bir kafiye kusurundan ziyade yerel kullanım olarak da değerlendirilebilir.

“Ṣānī olmasun dir iseḡ ḡızmetinde ol ṣehūḡ
Cān ile yolında baş oyna sen anuḡ evvelā
Bükdi ḡaddüm yā gibi ḡullāb-ı hecrūḡ neyleyem
İy hilāl-eburū bu kez bilsem nedür suçum helā” (Gazel, 8)

Kafiyesi “-üller ile” olan 136 numaralı gazelin iki beyti, kendi aralarında “-iller ile” şeklinde kafiyelenmiştir:

“Ḡül-ruḡuḡ üzre niḡāb eyleme sünbüller ile
Tārumār eyleme ‘aḡlumu bu kāküller ile
Dāḡ-ı pür-ḡūnına ger ‘āṣıḡuḡuḡ beḡzemese
Ḡülsitān böyle bezenmezdi ḡaranfüller ile
‘Āṣıḡuḡ āḡı ṣerārı durur iy mihr-i cihān
Zeyn iden ḡāneḡah-ı ‘ıṣḡuḡı ḡandiller ile
Allar geydüḡiḡe öykünimezler cānā
Bāḡlar zeyn ide ger kendülerin ḡüller ile
Ḡöricek ḡül-ruḡuḡı Ḥatmī gibi itdi du‘ā
Yāsemen eller ile saḡa ḡemen diller ile” (Gazel, 136)

3.3.4.3. Kelime, İfade ve Anlatım Kusurları

Hatmî'nin şiirde kullandığı orijinal teşbihler ve yararlandığı yerel söyleyiş onun şiirini dikkat çekici kılmaktadır. Ancak Hatmî, hayal yönünden kuvvetli olmakla beraber dil kullanımı yönünden yer yer zayıftır. Vezne uygun yazabilmek için kimi zaman devrik cümleler kullanmaktan veya kelimeye fazladan ek yüklemekten kaçınmamıştır.

*“Bu fenā kāhında **ancağdur** iķāmet se vü penc*

Bun[ı] müş‘ir oldı şeş günde zuhûrî [‘ālemün]” (Gazel, 77)

“Haste cānum leblerüñi ārzū eyler meded

*İy ṭabībūm luṭf idüp **ölmelü vir bīmāre** şu” (Gazel, 122)*

“Ahālîsin şorarsañ ger o şehrüñ

***Alur** mermerden **onlar** zād-ı saḥtî*

*Bu ḥüsn-i ḥulḳ ile ḥalkı **ide söz***

Şan āhenden urur başuḡa laḥtî” (Gazel, 155)

Şiirinde imlâ kusurlarına da rastlanan Hatmî, 75 numaralı gazelde ilginç bir tasarrufta bulunmuş ve “ك ل ك ر ك” şeklinde kafiyeleşen şiirinde Kef harfini hem “olsun” hem “olsañ” hem de “olsak” kelimesinin sonunda kullanmıştır. Göz için kafiye esasına göre hareket eden Hatmî, bu gazelin ilk beytinde “olsak” kelimesine ince ek getirerek “olsek” şeklinde kullanmakla, alışılmışın dışında bir tercihte bulunmuştur.

Dîvânda vezin, anlam, kelime veya tamlama kuruluşu ile ilgili kusurlar göze çarpmaktadır. Şahıs ve kip uyumsuzluğu, kelimeyi vezne uydurmak için bozma, karma dilli tamlama, anlamın açık olmaması gibi durumlar, Hatmî'nin şiirlerindeki belirgin kusurlardır.

Aşağıdaki kelimeler, vezin sebebiyle bozulmuştur:

şadme yerine şademe (Gazel, 133/2),
‘uḳāb yerine ‘uḳḳāb (Gazel, 117/5),
ḥüsn yerine ḥüsün (Gazel, 55/1),
germ yerine gerim (Kıta, 79/6),
yāḥod yerine yāḥūd (Gazel, 159/2).

Hatmî'nin şiirlerinde göze çarpan bir başka kusur ise kip karmaşasıdır. Yüklemin şahıs çekimi özne ile uyuşmamakta, bazen de bu uyuşmazlık zaman çekiminde görülmektedir:

*“Görmedüm bir kez nedendür luṭfuḡı iḥsānuḡı
Gerçi çekdük cevruḡı iy ḳaşı ya oransuz” (Gazel, 42)*

*“Seglerüñle olalı ben hem-dem
‘İzzete irüp ercümend olduk” (Gazel, 56)*

*“Turmadan şu gibi geçer çağlar
Ḥatmiyā ‘ömr-i bî-ḳarār[ı] görüñ” (Gazel, 80)*

*“Cemāl ü ḥüsn ile mümtāzsın bir ‘ālem-ārāsın
Bulmazlar naẓirüñ dil-berā ger ‘ālem arasın” (Gazel, 118)*

*“Rište-i müşkîn-i zülf-i yāre bend olsam diyen
Cezbe-i ‘ışḳ ile var dīvāne göster kendüñi” (Gazel, 156)*

Dîvânda yer alan bir diğer önemli kusur ise karma dilli tamlamalardır:

*“Niçe şayd olmasun **murğ-ı göñül** kim
İki zülfüñ nigārā cüfte şeh-bāz” (Gazel, 48)*

Şiirlerinde yer alan biçim ve anlam kusurları, Hatmî’nin söyleyişinde akıcılığın yer yer bozulduğunu göstermektedir.

4. METİN

4.1. Nüsha Özellikleri

Tek nüshası Almanya Milli Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Koleksiyonu içerisinde yer alan bu dîvânın bir kısmı kayıptır. Arşiv numarası *Diez. A. Oct. 159* olan eser “Anthologie” olarak kaydedilmiştir. Bu yazma; Hatmî Dîvânı’nın yanında bir şiir mecmuası, mensur bir eser ve bir mektup içermektedir. Bu üç eserin sayfaları karma olarak ve yanlış bir sıralama ile bir araya getirildiğinden, Hatmî’ye ait şiirlerin bulunduğu sayfalar ayrıca tespit edilip yeniden sıralanmıştır. 142 varaktan oluşan yazma içerisinde Hatmî Dîvânı’na ait 33 varak bulunmaktadır. Ancak ilk veya son kısmı eksik şiirlerden, dîvânın tamamının 33 varaktan ibaret olmadığı anlaşılmaktadır. Nüshadaki kopukluklar özellikle gazellerin yer aldığı kısımlarda dikkat çektiğinden, gazel başlığı altında bu konu ile ilgili daha detaylı bilgi yer almaktadır.

Yazma 19,5 x 12,5 cm ölçülerinde olmakla beraber, iki şiirin derkenar olarak yazıldığı 14b ve 37b sayfalarından, Hatmî Dîvânı’na ait yaprakların kesilerek bu esere eklendiği, dolayısıyla orijinal dîvân nüshasının farklı ölçülerde olduğu anlaşılmaktadır.

Dîvâna ait yapraklar doğru bir sıralama ile yeniden bir araya getirildiğinde, dîvânın klasik dîvân tertibine uymadığı görülmektedir. Gazellerin arasında kasideler ve kıtalar yer almakta, rubai nazım şekline uymayan şiirler rubai başlığı altında verilmektedir. İncelemede metindeki bu tertip ve isimlendirme esas alınmıştır.

4.1.1. Müstensih Hataları

Hatmî Dîvânı’ndan günümüze ulaşabilen ve mütensih hattı olan ünik nüshasındaki yazım hataları, yer yer okumayı güçleştirecek yoğunlukta ve ağırlıktadır. Dîvânın eldeki nüshasındaki kopukluklar hakkında “Gazel” başlığında detay verilmiştir. Tespit edilebilen eksik sayfalar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 7: Eksik Sayfalar

Sayfa No	Açıklama
1a-2b	
Eksik Sayfa	2b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
Eksik Sayfa	"gurbet" redifli gazelin yalnızca son beyti mevcut
3a-4b	
Eksik Sayfa	"-rd" kafiye gazelin yalnızca son beyti mevcut
5a-7b	
Eksik Sayfa	7b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
8a-9b	
Eksik Sayfa	9b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
10a-17b	
Eksik Sayfa	Bir kısmı 17b'de kalan varak üzerindeki cetvel çizgisinin devamına başka bir sayfada rastlanmadı
18a-20b	
Eksik Sayfa	20b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
21a-30b	
Eksik Sayfa	30b'de yer alan gazelin devamı, 31a'da yer alan gazelin başlangıcı eksik
31a-31b	
Eksik Sayfa	32a'da yer alan gazelin başlangıcı eksik
32a-32b	
Eksik Sayfa	32b'de yer alan takip kelimesine karşılık gelen sayfa eksik
33a-33b	

Hatmî Dîvânı'nın bilinen tek nüshasında sıkça imlâ kusurlarına rastlanmaktadır. Bu kusurlar çoğu zaman akuzatif eki veya izafet harfi ile ilgili olsa da bazen eksik yazılan harf ve kelime gibi okumayı güçleştirecek seviyede, hatta zaman zaman takdim tehir gerektirecek durumdadır. Metnin imlâsındaki kararsızlık ve tutarsızlık da yine okumayı güçleştiren etmenlerdendir.

Müstensih hataları başlığı altında değerlendirilebilecek kusurlardan ilki, noktalı harflerin noktasız yazılmasıdır. Bu kusur en çok **ح** ve **خ** harflerinde görülmektedir:

husrevā (Gazel, 9/3), **hīrām** (Gazel, 94/4) **hayme** (Gazel, 45/3), **rahşān** (Gazel, 14/2).

Müstensihin harf kusurlarından bir diğeri de benzer ses ve şekle sahip harfleri karıştırmaktır:

henüz yerine **henüz** (Gazel, 27/1-5)

Metinde yer alan bir diğer tür kusur, sert ve yumuşak ünsüzlerin yanlış yazımıdır:

fıkr id (Gazel, 124/2), **akıd** (Gazel, 157/3), **düştüm** (Gazel, 157/2)

Bunların dışında fazladan, eksik veya yanlış yazılan harflere de rastlanmaktadır:

diyārından yerine *diyārındañ* yazılmıştır. (Gazel, 126/2)

elbette yerine *elbetde* yazılmıştır. (Gazel, 98/4)

gül-ruḥa yerine *gül-rūḥa* yazılmıştır. (Kaside, 183/6)

Vāizā kelimesindeki ilk elif harfi eksiktir. (Gazel, 22/1)

Harf ve ses karışıklığından meydana geldiği kabul edilebilecek bu gibi hataların ötesinde, metinde fahiş müstensih kusurları da bulunmaktadır. Örneğin Türkçe “dağ” anlamına gelen tag kelimesi ile Farsça “yara” anlamına gelen dag kelimesi karıştırılmış, ze ile yazılması gereken arzu kelimesi zad ile yazılmıştır:

“Dāğlarla sīnesin zeyn idüp iñler ney gibi

Bu muḥabbet meclisinde yār-ı dem-sāz isteyen” (Gazel, 115)

“Bir gün evvel ḥāk ol iy dil rāh-ı kūy-ı yārda

Ārzū-yı seyr ide ol māh-ı pinhān muḥtemel” (Gazel, 91)

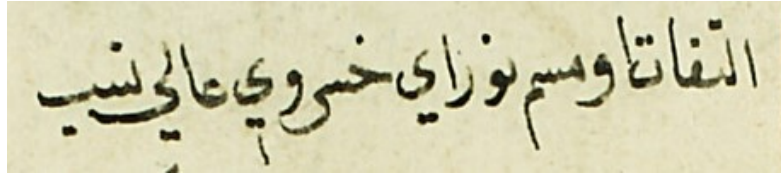
Harflerin yanlış yazımından kaynaklanan yukarıdaki gibi kusurların dışında, takdim tehir veya kip değişimi gerektiren bazı yazım kusurları ile örnekler aşağıda verilmiştir. Bu kusurların metinde fazlaca yer alması sebebiyle örnekler kısa tutulmuştur. Metin bölümündeki dipnotlarda daha fazla örnek bulunabilir.

“Döne döne vech[i] var ağılarsa ger yārān baḡa
Hīç bir nesnem degülken acıdı⁷³ ‘ummān baḡa” (Gazel, 5)

“Siyeh-mūyum sefīd oldı dün ü gün hizmetüñ birle
Umar lā-bud kıl eyliḡi⁷⁴ olduḡınca Ḥusrevā himmet” (Gazel, 17)

“Şöyle pür-şīve güzeldür sevdüḡüm dostlar benüm⁷⁵
Ḥüb-rūlar şimdi hep andan zarāfet kesb ider” (Gazel, 30)

Müstensihin “anuçün” veya “-durur” gibi kalıplaşmış yazım şekillerine ek olarak, “ne var” kelimesini de bitişik yazmış olması dikkat çekicidir. Söz konusu ibare, diğer beyitlerde ayrı yazılmıştır.

“İtifāt umsam ne var iy ḡusrev-i ‘ālī-neseb” (Gazel, 14)

4.1.2. Dîvân Nüshasının Yer Aldığı Cilt İçindeki Diğer Eserler

Dîvân nüshasında yer alan fakat dîvâna ait olmayan eserlerin ilki, Sebzî tarafından Yahyâ Beg, Hayâlî Beg, Necâtî Beg, Amrî, Meşreb gibi şairlerin şiirlerine yazılmış nazireleri içermektedir. Söz konusu eserin yer aldığı varak numaraları şunlardır: 5-7, 39-58, 61-62, 92-93’dır. Yazma içerisinde yer alan ikinci eser 63-64a arasında bulunan bir mektuptur. Üçüncü eser “Risâle-i Çelebi-nâme” başlığını taşımaktadır. Bu eser manzum ve mensur bölümler içermektedir. 64b’den başlayan eser, 86b’de bitmektedir. Dördüncü eser ise mensur bir eserdir. 87-91. varaklar arasında yer almaktadır. Yazmanın son sayfalarında yazı alıştırması yapıldığı görülmektedir.

⁷³ Bu kelime metinde “acırdı” olarak yazılmıştır.

⁷⁴ Bu mısırda “lā-būd kıl eyliḡi” kısmında takdim tehir yapılması gerekmiştir.

⁷⁵ Bu mısırda “sevdüḡüm dostlar benüm” kısmında takdim tehir yapılması gerekmiştir.

4.2. Metin Kuruluşunda İzlenen Yol

Metnin kuruluşunda dikkat edilen imlâ hususiyetleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Metinde kullanılan transkripsiyon sistemi, TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ başlığında gösterilmiştir.
2. Arapça ve Farsça kelimelerin yazımında İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" makalesi esas alınmıştır.
3. Büzülmeler kesme işaretiyle gösterilmiştir. (N'oldu, n'ola vb.)
4. Vezin gereği iki kelime arasında ortaya çıkan hece düşmeleri kelimelerin arasına konulan (ُ) işaretiyle gösterilmiştir. (Nice ُ olur vb.)
5. Metindeki Arapça ve Farsça ibareler Latin harfleriyle verilmiş, tercümeleri dipnota alınmıştır.
6. Nüshalarda -b ile yazılan -ıp, -ip, -up, -üp gerundiumu -p ile metne alınmıştır. Aynı şekilde p harfi ile biten bazı kelimeler metinde b ile yazılmıştır. Bunlar da tarafımızdan düzeltilmiştir.(heb-hep vb.)
7. Bazı kelimeler vezin gereği çift ünlülü şekilde kullanılmıştır. (ümîd, ümmîd vb.)
8. Metin tamiri yapılan beyitlerde, kelimelerdeki düzeltmeler dipnotta verilmiş, metinde yer almayan kelimeler ise beyit içerisinde köşeli parantez ile gösterilmiştir.
9. Metin içerisinde, okunamayan veya metin tamiri yapılamayan kısımlar (???) işareti ile gösterilmiştir.
10. Şiirlerin sayfa numaraları belirtilirken önce yeniden tertip edilen sıralamaya göre, sonra da orijinal sıralamaya göre numaralandırma yapılmıştır (1a/19a gibi).

4.3. Metnin Transkripsiyonu ve Çevirisi

(Harf-i Elif)

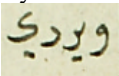
1 (Kaside Sonu)⁷⁶ (1a/19a)

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Görmedi tapuñ gibi zāl-i felek bir qahramān
Gelmedi şānuñ gibi Hâtem-kerem Cemşîd-rā
2. Düşmenüñ her dem muş[ī]bet içre oldukça saña
‘Ömr-i sermed içre her gün ‘ıyd olsun dāimā⁷⁷
3. Yā ilāhî qadr-i eyvānını eyle üstüvār
Virdi⁷⁸ budur Hātmi’nüñ dergāhuña şubḥ u mesā
4. Ser-firāz it gün gibi şeh-zādesini yā İlāh
Ṭal‘ atı nūrından eyle dehr içini pür-ziyā
5. Bağrın a‘ dānuñ yakup ğayret odı kül eylesün
Devletüñ qandīli virsün yiryüzine rüşenā

⁷⁶ Bu manzumenin, bir kasidenin sonundaki dua bölümüne ait bir parça olduğu; yine bu duadan, kasidenin dönemin padişahı için yazıldığı anlaşılmaktadır.

⁷⁷ ‘ıyd olsun dāimā: ‘ıyd olsun dāimā saña.

⁷⁸

1. İhtiyar felek, senin yüce zatına denk bir kahraman görmedi. Cömertlikte senin şanına denk bir Hatem, akılda sana denk bir Cemşid daha gelmedi.
2. Düşmanın her an dertle bela içinde oldukça, sana, sonsuz bir ömür içinde her gün bayram olsun.
3. Ya ilahi! (Senden gelen) sıkıntının dergahına gece gündüz tüm varlığını feda eden (o şahın) makamını yücelt.
4. Ya ilahi! Şehzâdesinin başını güneş gibi göğe yükselt ve onun yüzünün ışıısıyla dünyayı aydınlat.
5. Kıskançlık ateşi düşmanların bağrını yakıp kül etsin; devletinin kandili yeryüzüne ışıklar saçsın.

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

1. ' Āşık-ı mecnûnuñam tedsîr-i zencîr it başa
İşigün dârü's-şifâsında meded yir it başa
 2. Çün muhaşşâ eyledün hattunla hüsnün muşhafın
*Küllü şey'in hâlikun*⁷⁹ sırrını tefsîr it başa
 3. İnler idüm düşde hecr-i yârdan hem-çün rebâb
Neydügin iy pîr-i ' ışk billâhi ta' bîr it başa
 4. İy tabîbüm vuşlatunla çünki dermân itmedün
Râzı oldum ölmege bir ğayrı tedsîr it başa
 5. Hâletüm andukda yâra hâlûme rahm eyleyüp
Didi başdan ser-güzeştün Hatmi takrîr it [başa]
-
1. Dîvâne aşğınım, zincirlerle tut beni, tedbir et. Bir şifahaneye benzeyen eşğinde bana bir yer aç, medet!
 2. Madem güzellik mushafı (gibi yüzüne) ayva tüylerinle haşiyeler yazmışsın, bana da "*küllü şey'in hâlikun*"un sırrını/anlamını açıkla.
 3. Yardan ayrılmanın acısıyla rüyalarımda rebap gibi inlerdim; ey aşk piri, ne olduğunu bana tabir et.
 4. Ey tabibim, kavuşmakla çare olmadın diye ben ölmeye razı oldum, bana bir başka tedbir/çare bul.
 5. Sevgiliye hallerimi anlattığımda acıyıp, "Hatmî! Maceranı bana baştan anlat." dedi.

⁷⁹ "O'nun yüzü(zâtı)ndan başka *her şey yok olacaktır*." (Kasas, 28/88).

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Derd ü miḥnetle olaldan āşinā
Ḥasteyem gūyā ki ḵaldum bī-devā
 2. Zülf ü ḥaddün göreli cānā senün
Bilmez olduğunu dil şubḥ u mesā
 3. Ğam şebinde dostum ‘āşıklara
Eylemiş Ḥaḵ ḥüsnüñi bedrū’d-dücā
 4. Tīr-i ğamzeñ geldügince sīneye
Ḷarşu çıkup cān u dil dir merḥabā
 5. Tā ezelden ṭālī‘ üñdür Ḥatmiyā
Cevr[i] çok cānāna olmaḵ mübtelā
-
1. Dertle, ayrılıkla aşına olduğumdan beri öyle hastayım ki, güya devasız kalmış gibiyim.
 2. Canım! Gönül senin (gece gibi kara) zülfünü ve (gün gibi parlak) yanağını gördüğünden beri ne geceyi bilir oldu ne gündüzü...
 3. Dostum, gam gecesinde Hakk, aşıklara güzelliğini karanlıktaki ay gibi (parlak) etmiştir.
 4. Can ve dil, sineye gamzenin oku geldikçe (onların) karşısına çıkıp merhaba der.
 5. Hatmî! Ezelden beri talihin, cevri çok olan sevgiliye müptela olmaktır.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. ‘Anber-efşân kâkülün iy mâh sünbüldür baña
Ğabğabuñ sîb u ħadün cānā kıızıl güldür baña
 2. Ben dehānuñ bir ağız⁸⁰ aңdumsa ħışım itmek neden
Bāri iy dil-ber günāhum zerrece bildür baña
 3. Gün yüzüñi günde bir sâ‘ at eger ki görmesem
İki gözüm sâ‘ atüm her biri biñ yıldur baña
 4. Bir şanurdum ħāk-pāy-ı yārda ağıyarı ben
Şimdi bildüm kim raķībüm cümleten ildür baña
 5. Bunca yıldur gülşen-i ħüsnünde efgān eylerem
Dimedün iy ğonce-leb Ĥatmî bülbüldür baña
-
1. Ey ay (yüzlü)! Anber saçan kakülün bana sümbül gibi gelir. Çenen elmadır, ey canım, yanağın kıızıl güldür (sorsalar) bana.
 2. Ağzından, ben, bir kere bahsettim diye neden hışım edersin? Ey dilber! Bari bana günahımı birazcık söyle.
 3. Eğer senin gün yüzünü günde bir saat görmesem, iki gözüm, her saatim bana bin yıl gelir.
 4. Ben yarin ayağının toprağında el dediğimi bir kişidir sanırdım, şimdi anladım ki rakibim cümle elalemdir.
 5. Bunca yıldır güzelliğinin bahçesinde feryat ederim, ey gonca dudaklı, (bir kez bile) “Hatmî bana bülbül (gibidir)” demedin.

⁸⁰ ağız: ağır.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Döne döne vech[i] var ağılarsa ger yārān baḡa
Hīç bir nesnem degülken acıdı⁸¹ ‘ummān baḡa
 2. Gülşen-i dehr içre yāruḡ görmeyelden gül ruḡın
Bülbülāsā kār olupdur nāle vü efgān baḡa
 3. Külli cismüm nār-ı ‘ışkıyla yanupdur dostlar
Niçe te’sīr eylesün bu āteş-i sūzān baḡa
 4. Ṭālib-i gencīne-i vuşlat olupdur cān u dil
Anuḡ içün yig gelür ma‘ mūreden vīrān baḡa
 5. Eşk-i ḡün-ālūdumı Ḥatmī görelden ḡaḡ budur
Mevce geldi ıztırābından acır ‘ummān baḡa
-
1. Dostlar benim için döne döne ağlasalar yeridir, umman bile hiçbir şeyim değilken bana acıdı.
 2. Dünya bahçesi içinde sevgilimin gül yüzünü görmediğimden beri, işim gücüm bülbül gibi feryat figan etmektir.
 3. Dostlar, bütün bedenim, aşkının ateşiyle yanıyor; bu yanan ateş bana nasıl tesir etsin?
 4. Can ve gönül, kavuşma hazinesine taliptir; o yüzden mamuredense viraneleri yeğlerim.
 5. Hatmî, doğrusu şu ki kanlı yaşımı gördüğünden beri umman bile coştı dalgalandı, titremeye başlayıp bana acıdı.

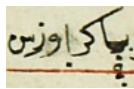
⁸¹ acıdı: acırdı.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Bir dem in[er]sem eger kim kūy-ı cānāndan yaña
Biñ qadem tenden muqaddem vara cānāndan yaña
2. Neydügini ney gibi derdüm dir idüm rāstī
Eyleseñ bir kez naẓar ẓāk-i girībāndan yaña
3. Raqş urursam pertev-i mihr-i ruḥuñla vech[i] var
Zerreler pervāz ider ḥurşīd-i tābāndan yaña
4. Boyını bağılu ẓākerüz⁸² sen şāh-ı ḥüsne serverā
Bendenüñ meylini ta' yīb⁸³ itme sulṭāndan yaña

[2a/20a]

5. Kākülün sevdāsına dil bağlayaldan Ḥatmi'nün
Şorma ḥālün perperīşānam⁸⁴ perī-şāndan yaña
1. Eğer sevgilinin mahallesinden yana bir an inerssem, bin adımım bedenimden önce
cananın yanına varır.
2. Eğer şu yırtık yakamdan yana bir kez baksaydın derdimin ne olduğunu ney gibi
dosdoğru söyledim.
3. Gün yüzünün ışıyla dans edersem yeridir, (zira) zerreler, parlak güneşe doğru
uçuşurlar.
4. Ey şahım! Sen gibi bir güzellik sultanına boynu bağlı köleleriz; kölenin sultandan
yana meylini ayıplama.
5. Kakülünün kara(sevda)sına gönlünü bağladığından beri Hatmî'nin halini sorma,
o periye benzeyen güzel yüzünden perişanım.

⁸²

⁸³ ta' yīb: ta' yib.

⁸⁴ perperīşān: ir perīşān.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Göñlüm olaldan ğam-ı ‘ ıřķuñla cānā āşinā
Aramızda eksik olmaz gözyaşıyla mā-cerā
 2. Ğamzeñ iy şeh kaçd-ı cāna sīne[ye] başsa kadem
Çağırup dir cān u dil sehm-i sa‘ ādet merħabā
 3. Sīretünđe mün‘ akis milk-i Sikender ħāleti
Ṭal‘ atundur iy güneş āyīne-i ‘ ālem-nümā
 4. Halk içinde kāmete gelseñ kıyāmetler kıpar
Müntehādur kaddün iy serv-i nihālüm müntehā
 5. Teşnelikten bir nefes kaldı ħayātı Hatmî’nün
İy Mesīhā-dem meded şol la‘ l-i nābuñdan baña
-
1. Canım! Gönlüm senin aşkının gamıyla aşına olduğundan beri, gözyaşıyla aramızda macera eksik olmaz.
 2. Ey şah! Gamzen, canıma kast etmeye sineme ayak bassa, can ve gönül seslenip ona “Ey saadet oku, merhaba!” der.
 3. Ahlakında İskender mülkünün (aynasının) hallerinin yansımaları var; ey güneş, alemi gösteren ayna senin yüzündür.
 4. Halk içinde ayağa kalksan kıyametler kopar, ey servi boylu fidanım, endamın nihayetsizdir!
 5. Hatmî’nin, susuzluktan bir nefeslik ömrü kaldı; ey İsa nefesli, şu berrak (su gibi) dudaklarından (bir nefes) ver bana!

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Zümre-i ‘uşşâka niçe dimeyem cānā şalā
Kim imāmet kılduğım yirde kaşuñ mihrāb ola
 2. Katl iderse ‘āşıkın tîğıyle ol kâfir-beçe
Rûz-ı mahşer reşk ide görüp şehîd-i Kerbelā
 3. Şānī olmasun⁸⁵ dir iseñ hizmetinde ol şehüñ
Cān ile yolında baş oyna sen anuñ evvelā
 4. Bükdi kıaddüm yā gibi kullāb-ı hecrüñ neyleyem
İy hilāl-ebur bu kez bilsem nedür suçum hele⁸⁶
 5. Çünkü işigine yüz sürdüñ ol ‘ālî-rütbetüñ⁸⁷
Hatmiyā bil dād-ı Hakk’dur şaşa bu ‘izz u ‘alā
-
1. Ey canım, imam olup namaz kıldırdığım yerde kaşın mihrap olmuşken, aşıklar zümresine ben nasıl sala/mezdan okumayayım?
 2. O kafir evladı, aşıkların (gamzesinin) kılıcıyla katl ederse, mahşer günü Kerbela şehitleri onu görüp kıskanır.
 3. O şahın hizmetinde ikinci (bir hizmet eden daha) olmasın dersin, evvela sen onun yolunda can ile baş oyna (canla başla çalış).
 4. Ayrılgın hançeri boyumu yay gibi büktü, neyleyeyim; ey hilal kaşlı, hele bu kez bilsem suçum nedir?
 5. Ey Hatmî! Bil ki bu şeref, bu şân, o yüce rütbelinin eşigine yüz sürdüğün için Hakk’ın ihsanıdır.

⁸⁵ olmasun: olmasağ.

⁸⁶ hele: helā.

⁸⁷ rütbetüñ: rütben.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tû / Fâ ‘i lûn

1. İşigünden gayrıdan itmez gönül hiç ilticâ
Ber-murâd eyle bu ednâ bendeği lutf it şehâ
2. Hamdülillah kim hemân fermânuğa mevķûfdur
Şimdi zîrâ kimseden bir nesne kılmazın ricâ
3. Va‘de kılduğ hâk-i pâya ‘arz olındukda murâd
Zâhir olmaz hulf-i va‘de şâhlar[dan] husrevâ⁸⁸

[2b/20b]

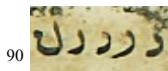
4. Pâdişâhum âsitânunda mürebbî bulmadum
Anuğ için hâlûmi ‘arz eylerem bir bir saña
 5. Niçe begler kullaruğ tebdîl olındı ber-murâd
Yiridür Hâtmî’ye⁸⁹ ihsân ola tebdîl-i livâ
1. Gönül, senin eşiğinden başka yere hiç sığınmaz. Ey şahım, lütfet, bu zavallı kulunun muradına eriştir!
 2. Allah’a şükür ki (gönül) yalnız senin emrine/fermanına bağlıdır, bunun için şimdi kimseden bir nesne rica kılmam.
 3. Ayağının toprağına kavuşma dileğimizi sana sunduğumuzda bize söz verdin, ey padişahım, şahların sözünden döndüğü görülmemiştir?
 4. Padişahım, dergahında bir hami bulmadım, bu yüzden halimi bir bir sana arz ederim.
 5. Nice beylerin, kulların, istekleri üzerine yerleri değiştirildi; Hatmî’nin de sancağı değişse yeridir.

⁸⁸ husrevâ: husrevâ.

⁸⁹ Hâtmî’ye: Hâtmî’ye.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

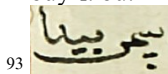
1. Hâbîbün dūr derin⁹⁰ iy dil gül-i hoş-bū iden peydā
Kadinden taṇ mıdur ide nihāl-i nāreven peydā
2. Görelden ḳadd-i mevzūnın ḥad-i gülgūnınuṇ ḥatṭın
Gūlistān şevḳden ṭurmaz ider serv-i çemen peydā
3. Bisāṭ-ı pāy[ı] olmadum deyu seng-i ‘aḳīḳ idüp
Ki baḡrı ḳandur her dem ider ḥāk-i Yemen peydā
4. Ḳararup ḳurudı fūlfūl görelden ḥāk-i müşkīnīn
Mu‘anber kākūlidür⁹¹ būy-ı⁹² sūnbūl yāsemen peydā
5. O māhuṇ mihr[i] nārıyla yanar Ḥatmī giyāḥāsā
Yüz[i] aḡ oluban olur çü mānend-i semen⁹³ peydā

90

⁹¹ kākūlidür: kākūlindür.

⁹² būy-ı: bu.

93

1. Ey gönül! Habibin (peygamberin) inci terinden, hoş kokulu bir gül peyda eden, onun endamından bir nareven fidanı peyda etse buna şaşılır mı?
2. Gülistan, onun düzgün endamını, gül rengi yanağındaki ayva tüylerini gördüğünden beri coşkusundan, durmadan salınan serviler peyda eder.
3. Her an bağı kan olan Yemen toprağı “Kendimi onun ayağına örtü edip seremedim” diye kanayan bağırından akik taşı peyda eder.
4. Karabiber, kara toprağı görünce kararıp kurudu, sümbül ve yasemin kokularını ortaya çıkaran da onun güzel kokulu kakülüdür.
5. O ay yüzlünün aşkının ateşiyile Hatmî, otlar gibi kuruyup yanar; yüzünün bu yüzden yasemin gibi ağardığı ortadadır.

(Harfî'l-Bâ)

11 Nev' -i Dîger El-Faşlu Bâ-i Mezbûr (Gazel) (2b/20b)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Kanlu yaşum bezm-i hecründe şarâb
Âh u nâlem anda tanbûr [u] rebâb
 2. Cānuma eyledüğün biñ biñ cefâ
Yevm-i mahşerde olur bir bir hesâb
 3. İrmege serv-i kadûn pâ-bûsına
Cüst u cû eyler çıkup çeşmünden âb
 4. Lebleründen haste-dil emsem diler
İy tabîbüm vir aña şâfî cevâb
 5. İşiginde itleriyle hem-ser ol
Hatmiyâ tâ kim olunca feth-i bâb
-
1. Kanlı yaşım ayrılığının meclisinde şaraptır, ahımla figanımsa tanburla rebaptır.
 2. (Senin) canıma ettiğin binlerce cefanın hesabı mahşer gününde bir bir görülür.
 3. Senin selvi boyunun ayağını öpmek için göz yaşları gözlerimden çıkıp (sağa sola dağılarak) seni arayıp sorar.
 4. Hasta gönül dudaklarından emsem der, ilaç ister. Ey tabibim, (dudaklarından gönlüme) şifalı (inandırıcı) bir cevap ver.
 5. Ey Hatmî! Onun eşiğinde, o kapı feth oluncaya/açılıncaya kadar, (sevgilinin) köpekleriyle arkadaş ol.

12 (Gazel)⁹⁴ (2b/20b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Senüñ mihrünle şeydāyam muhammer olalı kâleb
Ferāgat eylemem iy meh olunca tā ki can-ber-leb
2. Seni pür 'işve vü şive görelden iy lebi gonce
Hezārāsā ider şiven gönül tā şubha dek her şeb

1. Bedenim yoğrulduğundan beri senin aşkınla dîvâneyim, canım dudağıma gelene
(son nefesime) kadar da bundan vazgeçmem.
2. Ey dudağı gonca! Seni baştan aşağı işveli nazlı gördüğünden beri gönül, bülbül
gibi her gece sabahlara kadar inler.

(Harfî't-Tā)

13 (Gazel)⁹⁵ (3a/18a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Ne hikmet Hatmiyā düşsem cüdā ol can tabībinden
Hezārān sāl mānend[i] gelür her bir dem-i gurbet
1. Ey Hatmî! O can tabibinden ayrı düşsem, gurbetin her anı bana sanki binlerce yıl
gibi gelir; bunun hikmeti nedir?

⁹⁴ Gazelin devamının yer aldığı sayfa bulunamamıştır.

⁹⁵ Gazelin başlangıcının yer aldığı sayfa bulunamamıştır.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Vâkıdür ben bendeye eylerse sultân iltifât
Mûra iy dil eyledi zîrâ Süleymân iltifât
 2. Meh gibi devrinde başum çarha irmezdi benüm
Kılmasağ ben zerreye iy mihr-i raḥşân⁹⁶ iltifât
 3. Servveş ser-sebz olurdum rāstî ben ḥaşre dek
Eylese ger kaçre-i bârân-ı iḥsân iltifât
 4. İltifât umsam ne var iy ḥusrev-i ‘ālî-neseb
Eylemez mi bende-i ednâya şāhân iltifât
 5. Mültefit ol Hatmi’ye bulsun teraḳḳî gün-be-gün
Buldı şāhum olmayanlar aḡa akrân iltifât
-
1. Sultan, ben kölesine iltifat ederse yeridir/vaktidir. Zira ey gönül, Süleyman, karıncaya iltifat etmişti.
 2. Ey parlak güneş! Ben zerreye iltifat kılmasaydın, senin devrinde benim başım ay gibi göğе ermezdi.
 3. Eğer ihsan yağmurundan bir damla iltifat etse/lütfetseydi; ben haşra dek selvi misali her mevsim yemyeşil kalırdım.
 4. Ey yüce soylu padişah! İltifat beklesem ne olur? Şahlar, düşkün kullara iltifat etmezler mi?
 5. Hatmî’ye iltifat et ki günden güne yücelsin. Ey şahım! Ona (Hatmî’ye) akrân olmayanlar bile iltifat buldular.

⁹⁶ raḥşân: raḥşân.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

1. Nigārum şīve ehlidür be-ğāyet
Cihān da anda buldı şīve ğāyet
2. İdüp ‘uşşāķına envā‘ -i cevri
İder aġyāra ol zālīm ħimāyet
3. O gül gūşına almaz āh u nālem
Hezār efgān ile kılsam şikāyet
4. Şeh-i iķlīm-i ħüsn olduġ ķo zulmi
Yaraşur şehlere şāhum ‘adālet
5. Baŗa esrār-ı ‘ışķ[ı] şorma zāhid
Ne şerĥ olur o ħālet ne ħikāyet
6. Melālet şālıdur dībā-yı şāhī
Külāh-ı ‘ışķdur tāc-ı sa‘ādet
7. Sever Ĥatmī senüġ ġamzenle zülfüġ
Gerek öldür gerek aş ha nihāyet

1. Sevgilim son derece nazlıdır, cümle alem de onda çok işve buldu.
2. O zalim, aşklarına çeşit çeşit cevır edip, başkalarını korur.
3. O gül, bülbül gibi figanla şikayet etsem de ahıma figanıma kulak asmaz.
4. Güzellik ikliminin şahı oldun, artık zulmü bırak. Şahım! Şahlara adalet yaraşır.
5. Zahid, bana aşkın sırlarını sorma (çünkü), o haller ne açıklanır ne anlatılır.
6. Şah kaftanı (dedikleri) gam şalıdır; mutluluk tacı (dedikleri) aşk külahıdır.
7. Hatmî senin gamzenle zülfünü sever; sonunda ister (gamzenin okuyla) öldür, istersen (zülfüne) as.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Meclis içre inleşür ‘uşşāk olinca yār mest
 Kıan ider oldukça zīrā ol gözi ħun-ħ^vār mest
 [3b/18b]
2. Dil mükeyyef olmuş iken cām-ı ‘ışķuñla senüñ
 La‘l-i meygūnuñ nigārā eyledi tekrār mest
3. Cānı yokdur bir ķadem reftār ide serv-i sehī
 Şalınurken gülşen içre nāz ile dildār mest
4. Her tolu başına buse istesem ‘ayb eyleme
 Kim bilürsin sāķiyā ekşer olur bī-‘ār mest
5. Cām-ı la‘lün var iken göñlüm meye meyl eylemez
 İçmedin zīrā olur andan dil-i hüşyār mest
6. Bezm içinde aņup ağılarsam dehānuñ ğam degül
 Dostum gāhī olur kim yok yire ağılar mest
7. Kūyınuñ ħum-ħānesinden Ĥatmī⁹⁷ anuñ çıkma kim
 Anda saña hem-dem olur niçe yüz biñ var mest

⁹⁷ Ĥatmī: Ĥatmī.

1. Meclis içinde sevgili mest olunca aşıkları inleşir; zira o gözünü kan bürümüş sevgili, sarhoş oldukça (bakışlarıyla) ortalığı kana bular.
2. Gönül senin aşkının kadehiyle keyiflenmişken, kızıl dudakların, ey sevgili, onu tekrar sarhoş etti.
3. Gülşen içinde o mest olmuş sevgili naz ile salınırken selvinin bir adım salınıp yürümeye hali/canı yoktur.
4. Her kadeh başına öpücük istesem beni ayıplama saki, çünkü bilirsin ki sarhoşlar arsız olur.
5. Kadehe benzeyen dudağın varken gönlüm şaraba meyletmez, zira ayık kişinin gönlü daha o kadehten içmeden sarhoş olur.
6. Meclis içinde ağzını anıp ağlarsam dert değil, zira bilirsin ki bazen sarhoşlar yok yere de ağlar.
7. Hatmî! O yarin mahallesinin meyhanesinden çıkma, çünkü orada sana yoldaş olacak yüz bin sarhoş daha vardır.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1. ‘Ömer-heybet ‘Alî-sîret tapuñdur Muşafâ-himmet
Hayâ vü şıdk ile kuluñ olana kıl şafâ himmet
2. Ebir görse kefi cûduñ ‘araķ-rîz ola hacletden
Nişâr itdükde bārānveş cihāna sen şehā himmet
3. ‘İyān oldı kadüm halka dü tā oldı işigün̄de
Yiter dest-i talebden zār olam eyle revā himmet
4. Marîz-i derd-i ‘ışkuñ oldı cismüm nātüvān oldum
Demün enfās-ı İsidür tabībüm kıl devā himmet
5. Kemīne bende-i dīrīne-i dergāh iken şāhā
Nazardan düşe gözyaşı gibi kemler n’ola himmet
6. Siyeh-müyum sefid oldı dün ü gün hizmetün birle
Umar lâ-bud kıl eyliği  olduğınca⁹⁸ Husrevā⁹⁹ himmet
7. Ne var şakf-ı semāya irse  adr ile başum Hātmi
Şeh-i ‘ālî-nazar kılsa eger bir gün başa himmet

⁹⁸ kıl eyliği lâ-bud: lâ-bud kıl eyliği.

⁹⁹ Husrevā: Husrevā.

1. Senin zatın Ömer heybetli, Ali ahlaklı, Mustafa himmetlidir. Hayâ ve doğrulukla senin kulun olana safa ve himmet kıl.
2. Ey şah! Senin cihana yağmur gibi himmet saçan cömertlik elini bulur görse, utançtan ve hayretten terler döker.
3. Boyum/bedenim eşiğinde iki büklüm kıvrıldı, bunu halk gördü. Talep etmekten güçsüz kaldığım artık yeter, himmet reva eyle.
4. Cismim aşkının derdinin hastası oldu, zayıf kaldım. Tabibim, senin nefesin İsa nefesidir, bana deva ol.
5. Ey şah, dergahının kadim bir fakir kölesiyken bu acizlerin gözden gözyaşı gibi düşmeleri reva mıdır, himmet nerede kaldı?
6. Dünden bugüne senin hizmetinde kara saçlarım ağardı. Ey şah, himmet oldukça kul hep iyilik bekler.
7. Hatmî, yüce bakışlı şah bir gün bana himmet kılsa da başım itibarla göğe çıksa ne olur?

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1. Vedâ‘ u hecr-i cānān bir yaḡadan bir yaḡa ḡurbet
‘ Aceb derd üstine derd oldu iy dil veh baḡa [ḡurbet]
2. Cefādur zād [u] hicrān rāh u ser-menzili ḡamdur[ur]
Bu ḡāletle nice tutsun begüm semt-i şafā ḡurbet

[4a/13a]

3. Eḡibbādan beni bīḡāne kıldı bu ne ḡāletdür
Benümle merḡabā idüp olaldan āşinā ḡurbet
 4. Misāfir-ḡānedür ‘ ālem anuḡ miḡmānıdur ādem
Çeker bunda gelen zīrā geda vü pādīşā ḡurbet
 5. Ġarīb ü zār-ı mehcūr olmasun kimse cihān içre
Nice şerḡ eyleyem müşkil belādur Ḥatmiyā ḡurbet
-
1. Sevgilinin vedasıyla ayrılığı bir yandan, ḡurbet bir yandan; ey gönül, vah ki ḡurbet bana şaşılacak ölçüde dert üstüne dert oldu.
 2. Cefa azıktır, ayrılık yoldur, son hedef de derttir. Beyim, bu hallerle ḡurbet nasıl safa semti olsun?
 3. ḡurbet benimle merhabalaşıp tanışık olduğundan beri, beni dostlarımdan ayrı koydu bu nasıl iştir?
 4. Alem misafirhanedir, insan misafirdir; köle de padişah da bu misafirhanede ḡurbet çeker.
 5. Cihan içinde kimse garip olmasın, ayrılığa düşüp ağlamasın. Nasıl anlatayım Hatmî, ḡurbet çetin bir beladır.

Mef'û lû / Fâ 'i lâ tûn / Mef'û lû / Fâ 'i lâ tûn

1. Her işe çünkü vard[ur] dünyâda hadd u ğāyet
Yâ Rab neden ki olmaz hecr [ü]¹⁰⁰ ğama nihāyet
 2. Çün hırka vü külâhı geydürdi baña dil-ber
Egnimde atlas oldu başumda tâc-ı ' izzet
 3. Sevdâ-yı zülf-i yâre tolanma zâhidâ gel
Her şahsa sâye salmaz zîrâ hümâ-yı devlet
 4. Devr-i kamerde bahtum bir dem açılmaz idi
Ger olmasaydı hem-dem ol kevkeb-i hidāyet
 5. Taḥṣîl-i ' ışk idersen gel Ḥatmî'ye mürîd ol
Şofî olur mu hiç feyz u [keşf] bî-irâdet
-
1. Ya rab! Madem dünyada her işin bir hududu vardır, bir ömrü vardır, neden ayrılık ve gamın sonu gelmez?
 2. Dilberin giydirdiği hırka ve külâh bana sırtımda atlas, başımda izzet tacı gibi gelir.
 3. Zahid, yarın zülfünün karasına/sevdasına dolanma, gel. Zira devlet kuşu herkesi gölgesine almaz.
 4. O hidayet yıldızı bana rehber/yoldaş olmasaydı, Devr-i Kamer'de benim bahtım bir an olsun açılmazdı.
 5. Sofî, aşk tahsili edersen gel Hatmî'ye mürid ol; irade göstermeden hiç feyiz ve keşif mümkün olur mu?

¹⁰⁰ hecr [ü]: hecr-i.

(Harfî's-Sâ)

20

(Gazel)

(4a/13a)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Küşti-gîr-i ' ışk iderse n'ola devrân ile [baḥş]
Mûra bir ḥâlet gelür ki şeyler Süleymân ile baḥş
 2. Mâh-ı tâbânı felekde bügelek şaymaz o şeh
Ġabġab[1] tobu ider mihr-i dıraḥşân ile baḥş
 3. Gülmedüm kan ağladum ben bunca¹⁰¹ yıldur iy nigâr
Dem durur gözüm yaşı eylerse 'ummân ile baḥş
 4. Bâyezîdâsâ¹⁰² yezîd olur bıraġur taḥtını
Eyleyenler Ḥan Selîm ibni Süleymân ile baḥş
 5. Ḥatmî şî' rin nâm-ı şehle çün mu' anven eyledi
Ḥükm olındı kim iderdi olsa Ḥassân ile baḥş
-
1. Aşk pehlivanı devran ile mücadeleyle girse ne olur? Karıncaya bile öyle bir hal gelir ki Süleyman ile atıştır, rekabet eder.
 2. O şah; çenesinin topu, ışık saçan güneş kadar iddialıyken, gökyüzündeki parlak aya bir sinek kadar değer vermez.
 3. Ey nigar, ben bunca yıldır gülmedim, hep kan ağladım. Dem o demdir ki artık gözümün yaşı ummana kafa tutar.
 4. Süleyman oğlu Sultan Selim ile kavgaya tutuşanlar, (şehzâde) Bayezid gibi tahtını bırakır yezid olur.
 5. Hatmî, şahın ismiyle şiirine öyle unvan kattı, onu öyle süsledi ki, eğer yaşasaydı, Hassan'la bile yarışabileceğine hüküm verildi.

¹⁰¹ ben bunca: bunca ben.

¹⁰² Bâyezîd: Bâyezîd.

(Harfî'l-Cim)

21 (Gazel) (4a/13a)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Emîr-i 'âşıkân olduñ dilâ tâc u kabâdan geç
Belâ tahtuñ 'alem âhuñ yiter saña livâdan geç

[4b/13b]

2. Dilâ ger vâdi-i 'ışka kadem başduñsa merdâne
Belâ vü derde şâbir ol temennâ-yı devâdan geç
3. Açup can gözini zâhid bu vaḥdet 'âlemüñ seyret
Cihânda 'ayb-bîn olma bu zerķ u bu riyâdan geç
4. Kātı çok dem durur eşküm yirine kan gelür her dem
Meded merdümlük it kana şerîk olma cefâdan [geç]
5. Kanâ' at *kenzû lâ-yefnâ*¹⁰³ bilürsin olduğın Ḥatmî
Gel imdi dünyeye celb-i māl içün¹⁰⁴ ilticâdan geç

1. Ey gönül, aşıkların emiri oldun artık tacdan kaftandan geç. Tahtın bela, alemin (göklere çıkan) ahındır, bunlar sana yeter; sancak talebinden vazgeç.
2. Ey gönül, eğer aşk vadisine mertçe ayak bastınsa, bela ve derde karşı sabırlı ol, deva temennisinden vazgeç.
3. Ey zahid, gönül gözünü açıp da bu vahdet alemini seyret. Bu alemde ayıpları gözetleyen olma, hileden riyadan (ve buriyadan, seccadeden) vazgeç.
4. Çok çok zamandır gözyaşım yerine her an kan gelir. Medet, insanlık göster, bu kana ortaklık etme de bu cefadan vazgeç.
5. Hatmî, bilirsin ki *kanaat tükenmez bir hazinedir*, gel şimdi mal mülk kazanmak için dünyaya sığınmaktan vazgeç.

¹⁰³ El kanaatü kenzün la yefna: Kanaat tükenmez bir hazinedir.

¹⁰⁴ dünyeye celb-i māl içün: celb-i māl içün dünyeye.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Vâizâ ‘ âlemde dersin kimse görmez cânı hiç
Görmedi mi bu çıkacak gözlerin cânânı hiç
 2. Şorma zâhid dil-berün benden leb ü dendânını
Pür-leâlî görmedün mi hoşka-i mercânı hiç
 3. Mübtelâ-yı derd-i ‘ ışk-ı yâr olan hikmet nedür
Kim tabîb[â] istemez ‘ âlemde ol dermânı hiç
 4. Cevher-i mihri ko mihrünle derûn-ı sînede
Bulamazsın dostum bir böyle me’men kânı hiç
 5. Çünkü nâleñ hoş gelürmiş¹⁰⁵ Hatmiyâ ol [gül]-ruha
Bülbülâsâ eksik itme her nefes efgânı hiç
-
1. Ey vaiz! Dersin ki bu alemde kimse ruh göremez. Bu çıkasica gözlerin, sevgiliyi hiç mi görmedi?
 2. Zahid, dilberin dudağıyla dişlerini bana sorma; sen hiç içi inci dolu mercan hokka görmedin mi?
 3. Ey tabip! Yarın aşk derdinin müptelası olan, bu alemde hiç derman istemez, bunun hikmeti nedir?
 4. Sevgi cevherini şefkatle sineme bırak; dostum, bundan daha emin bir ocak bulamazsın.
 5. Ey Hatmî! Madem inlemen o gül yüzlüye hoş gelirmiş, öyleyse her nefes, bülbül gibi, onun yüzüne karşı efganı eksik etme.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Du'âmuz bu dur[ur] dergâh-ı Hâk'da
Hasıs u nâkese kılmaya muhtâc
2. Kanâ'at mi gelür ehl-i tamâ'a
Tamâ'-ı 'ayn gibi gönli görüp ac
3. Şeh-i iklim-i istiğnâ olursun
Kanâ'at bendin eyle başuğa tâc
4. Şehâbâsâ tama' gün yüzün örter
Kanâ'at mihri olmayınca vehhâc
5. Bugün şıdk ile Hatmî kulluk eyle
Ki ümmet diye yarın şâh-ı mi' rac¹⁰⁶

1. Hak dergahında duamız budur ki; değersize alçağa bizi muhtaç kılmasın.
2. Tamakharlığa açtığın gözün gibi gönlünü de görüp aç, tamah ehli hiç kanaat eder mi?
3. Kanaat kemerini başına tac eyle, (böylece) gönül tokluğu ikliminin şahı olursun.
4. Kanaat güneşi kuvvetle parlamazsa, tamah, bulut gibi gelip güneşin yüzünü örter.
5. Hatmî, bugün şıdk ile kulluk eyle ki yarın ahirette, mirac şahı (peygamber) bizim için "Ümmetimdendir" desin (bize şefaet etsin).

¹⁰⁶ yarın şâh-ı mi' râc: yarın bize şâh-ı mi' râc.

(Harfû'd-Dāl)

24 (Gazel)¹⁰⁷ (5a/11a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

1. Münşî-i vasfı durur Hatmî senün bülbül-şıfat
Eyleme red gülsitânından anı iy rüy[ı] verd
1. Ey gül yüzlü! Hatmî bülbül gibi senin vasfını yazan bir münşidir, onu gül bahçenden kovma.

¹⁰⁷ Bu gazelin başladığı yaprak eksiktir.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Niçe yıllar eyledün gerdün-ı dñn ile neberd
Nesne taḥṣîl itmedün ‘ âlemde illâ ḳaldı derd
 2. Bunca yıllık ‘ ömr ü bunca ‘ izzet u devlet nedür
Ger şorarsañ şoñ ucl¹⁰⁸ miḥnetle bir dem âh-ı serd
 3. Rûzgâr-ı ber-hevâya uyup olma gird-bād
Nâz ile bir derde cismün olmadan cehd eyle *gerd*¹⁰⁹
 4. Bî-tekellûf gülşen içre şan[ma] kim ḥandân¹¹⁰ olur
Niçe dem ḳanlar yudar tâ gülüp açılınca verd
 5. Pîre-zen dehre baş egmez iltifât itmez aña
Ḥatmiyâ budur mücerred âyin u¹¹¹ etvâr-ı merd
1. Yıllarca bu alçak felek ile savaştın, dünyada bir tek nesne bile elde edemedin, elinde ancak dert kaldı.
 2. Bunca yıllık ömrün, bunca şan ve şerefın ne olduğunu sorarsan, sonucu mihnetle bir nefeslik soğuk bir “ah”tır.
 3. Nazik vücudun bir derde düşmeden bu fikrinden dön, vazgeç; savrulan rüzgara uyup hortum gibi ona kapılma.
 4. Gül, gülüşüne külfetsiz kavuşur sanma; gülüp açılana kadar o bahçede çok zaman kan yutmuştur.
 5. Hatmî! Bu, kocakarıya benzeyen feleğe baş eğip iltifat etmez çünkü mert olanın adeti tavrı yalnızca budur.

¹⁰⁸ şoñ ucl: şoñ oḥı.

¹⁰⁹ Gerd: (Far.) Dön, vazgeç.

¹¹⁰ ḥandân: ḥandân.

¹¹¹ âyin u: âyin-i u.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Ne olur neyleye[yi]n derdüme bir çâre meded
‘Avn-i Bārī ger ola bār[i] güneh-kāra meded
 2. Niçe bülbül gibi feryād u enīn eylemeyem
İrmedüm bāğ-ı cihānda gül-i bī-ḥāra meded
 3. Gördi şahrā-yı ḥüsünde revîşin sen kebgün
Oldı şeh-bāz-ı gönül bāl açup āvāre meded
 4. Tāra döndi bedenüm zār u nizār oldı tenüm
Zülf-i ‘anber-şikenün den baḡa bir tāre meded
 5. Nār-ı gayretle bugün bunda yakıldı Ḥatmī
Anda yarın kerem it yakma anı nāra meded
-
1. Ne edeyim, derdime bir çare medet ne olur! Hiç olmazsa Allah’ın yardımı
günahkâra imdat etsin.
 2. Nasıl bülbül gibi feryat edip inlemeyeyim? Cihan bağında bir dikensiz güle
kavuşamadım, medet!
 3. Doğana benzeyen gönül kuşu güzellik sahrasında sen keklğin salınışını gördü,
kanat açıp avare oldu, medet!
 4. İpe döndü bedenim, zayıf çelimsiz kaldım; anber kokan saç kıvrımından bir
telcik medet ver.
 5. Hatmî bugün burada gayret ateşiyle yakıldı zaten, o zaman yarın kerem et, onu
ateşlerde yakma, medet.

(Harfî'z-Zel)

27 (Gazel) (5a/11a)

Mef'û lû / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'i lûn

1. Olduñsa der[d]-i yâra gönül mübtelâ henüz
Hiç hâtırûña¹¹² gelmesün imdi şafâ henüz
2. Cevrini defter eyleme ol tıfl-ı nev-resün
Bilmez dilâ o [yâr] vefâ vü cefâ henüz
3. Zülfün şebinde hecr ile kaldık taña velî
Olmadı bize iy meh-i raḥşân ziyâ henüz

[5b/11b]

4. Ağyâr ile bir oldı gör ol mihr-ṭal'ati
Ben zerre deñlü görmeden andan vefâ henüz
 5. Dârü's-şifâña geldi ṭabîbüm ne ḥikmeti
Olmaz mı Ḥatmî derdine billâh devâ henüz
1. Gönül, sevgili derdine daha yeni müptela olmuşsan, şimdi artık aklına hiç safa gelmesin.
 2. O taze gencin cefasının hesabını tutma ey gönül, o yar henüz cefayı da vefayı da bilmez.
 3. (Kara) Zülfünün gecesinde ayrılık ile (karanlıkta yönünü bulamaz) bir şaşkına döndük ama; ey parlak ay, daha üstümüze doğan bir ışık olmadı.
 4. Bak, ben henüz ondan vefanın zerresini bile görmemişken o güneş yüzlü sevgili, eller ile bir oldu.
 5. Tabibim! Bu Hatmî senin şifahanene geldi; derdine daha deva olmaz mı, Allah için (söyle) bunun hikmeti nedir?

¹¹² hâtırûña: hâtırûña.

(Harfî'r-Râ)

28 (Gazel) (5b/11b)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Çehre-i sîmin-i¹¹³ yâre mihr-i raḥşân reşk ider
Ğabgabı ʈobına anuḡ mâh-i tâbân reşk ider
2. Bâde-i ḥamrâ ne keyfiyyetle hem-renk ola kim
Lebleri yâḳûtına la' l-i bedaḥşân reşk ider
3. Mest-i bî-bâkem şarâb-ı ' ıṣḳdur başumda tâc
Bir gedâyam ḥâletüm ger görse sultân reşk ider
4. Şöyle îşâr eyledüm yoluḡda eşküm cevherin
Kim anuḡ ḥâkine¹¹⁴ cânâ dürr ü mercân reşk ider
5. Gün gibi erbâb-ı rif' at kıldı mihrün zerreşi
Anuḡ içün Ḥatmî'nün ḥâline¹¹⁵ yârân reşk ider

¹¹³ sîmin i : sîmin mi.

¹¹⁴ ḥâkine: ḥâkine.

¹¹⁵ ḥâline: ḥâletine.

1. Sevgilinin ak yüzünü parlak güneş kıskanır. Çenesinin topunu ısıldayan şu ay kıskanır.
2. Bedahşan lâli onun yakut gibi dudaklarını kiskandıktan sonra kırmızı şarap hangi sıfat ile kendini senin dudaklarına denk görsün?
3. Korkusuz bir sarhoşum; öyle bir köleyim ki aşk şarabı başımda taçtır, bu halimi sultan görse kıskanır.
4. Ey sevgili! Gözyaşı cevherimi yolunda öyle saçıp savurdum ki düştüğü toprağı inci mercan kıskanır.
5. Gün(yüzün)ün ışığının/aşkının bir zerresi bile Hatmî'yi güneş gibi ululuk erbabından kıldı; o yüzden eşi dostu Hatmî'yi kıskanır.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. İy kaşı yâ tîr-i ğamzen ğasd[ı] çünkim cānadur
Gel bu kez idmān idersen sīne ta‘ lim-ĥānedür
 2. Genc-i mihrûn naqdini pinhān için iy māh-rū
Künc-i sīnem kimse bilmez bir nihān vīrānedür
 3. Gāliye-būy itdi dehr için¹¹⁶ ser-ā-ser ğālibā
Zülf-i ‘anber-rīzini iden perīşān şānedür
 4. Zāhidā aṇma miyānıyla dehānın dilberūn
Aṇlar için ḳīl u ḳāl itmek ‘aceb efsānedür
 5. Ḥatmī[yi] ḥum-ḥāne-i ‘ışk içre bī-ḥūş eyleyen
Dem-be-dem bir ḥaddi gülgūn baḳışı mestānedür
-
1. Ey kaşı keman! Madem gamzenin hedefi canımdır; bu kez idman etmek istersen gel, bağrım sana nişan tahtasıdır.
 2. Ey ay yüzlü! Sevginin hazinesinin nakdini saklaman için bağrımın köşesi kimsenin bilmediği gizli bir viranedir.
 3. Galiba, o anber kokulu zülflerini perişan eden tarak yüzünden bu dünya baştan başa güzel kokulara bürünmüştür.
 4. Ey zahit! Dilberin beliyle ağzını anma, söylenenler çok boş ve tuhaf dedikodulardır.
 5. Aşk meyhanesinde Hatmî’nin aklını her zaman başından alan, bir gül yanaklıdır, bir baygın bakışlıdır.

¹¹⁶ için: için.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Esbinüñ sümmine yüz süren sa‘âdet kesb ider
Na‘lını tâc eyleyenler ‘ayn-ı devlet kesb ider
2. Seyr-i gülşen eyledükçe gül yüzinden renk alır
Zülf-i şeb-büyın görüp sünbül şarâvet kesb ider

[6a/12a]

3. İy melâhat Mısırına sultân olan Yûsuf-cemâl
Kand irdükçe lebünge çok halâvet kesb ider
 4. Şöyle pür-şîve güzeldür sevdüğüm dostlar benüm¹¹⁷
Hüb-rûlar şimdi hep andan zarâfet kesb ider
 5. Kesb ider zevk u şafâ ağıâr ile yârı görüp
Hatmî-i aşûfte anuñçün melâmet kesb ider
1. Atının tırnağına yüzünü süren kişi saadet kazanır. (Hele) nalını tac eyleyenler devletin kendisini kazanır.
 2. Gül, sen gül bahçesini dolaştıkça senin yüzünden renk alır; sümbül o şebboy zülfünü görüp tazelenir.
 3. Ey güzelliğin Mısırına sultan olan Yusuf yüzlü! (Mısır’ın) Şeker kamışı senin dudağına eriştikçe çok tatlılık kazanır.
 4. Dostlar, benim sevdiğim şöyle işve dolu bir güzeldir ki şimdi güzeller hep onun zarafetini örnek alırlar.
 5. Bu perişan Hatmî, elleri yar ile zevk sefa eder gördüğünden melami olmuştur.

¹¹⁷ sevdüğüm dostlar benüm: dostlar benüm sevdüğüm.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Şehā nat^ç-ı ğam içinde olur bu dil zebūn āhīr
Geçer bu lu^ç bile ferzīn beñūñ baña oyun āhīr
 2. Çü sīnem pūr-ħarāretdür senūñ mihrūñle iy meh-rū
Yaķar bildüm beni bu āteş-i tāb-süz derūn āhīr
 3. Ğubār-ı ħaṭṭ-ı cānānuñ niçe ħayrān[ı] olmayam
Anuñla keşf olur zāhid¹¹⁸ bu esrār-ı fūnūn āhīr
 4. Çü nāmuñ gibi iy Leylā-şıfat 'ışķum degül maḥfī
Beni Mecnūn idüp rüsvā ider bir gün cūnūn āhīr
 5. Bu ṭāķ-ı lāciverd içre o meh mihriyle dönmekden
Zemīnāsā gelür Ḥatmī saña bir gün sūkūn āhīr
-
1. Ey şah, bu gönül sonunda gam tahtasında zayıf düşer, bugün vezire benzeyen benin bu oyun ile benimle eğlenir.
 2. Ey ay yüzlü! Senin güneş gibi kavurucu sevginden gönlüm ateşler içinde yanıyor, anladım ki bu kuvvetli ateş sonunda beni içten içe yakıp kavuracak.
 3. Ey zahid! Sevgilinin ayva tüylerinin tozuna nasıl tutkun olmayayım, bu derin bilginin esrarı ancak onunla anlaşılır.
 4. Ey Leyla(ya benzeyen sevgili)! Aşkım senin adın adresin gibi gizli saklı değildir; bu yüzden bir gün aşkıdan delirip aleme rezil olacağım.
 5. Hatmî, şimdi bu mavi gökkubbede o ay yüzlünün aşkıyla dönüp durmaktan bir gün bu zemin gibi sen de durulursun.

¹¹⁸ anunla keşf olur zāhir: anunla olur keşf zāhir.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Bezm-i ğamda 'âşıka hem-derd ü hem-dem nâ olur
Yâ gülistândan cüdâ bir bülbül-i şeydâ olur
 2. Meclis-i miḥnetde la' lûḡ ḥasretiyle sâḳiyâ
Eşk-i ḥûnînum baḡa her dem mey-i şahbâ¹¹⁹ olur
 3. Can virürsem ger bugün kūyında yârûḡ ğuşşadan
Ġam yimem yarın naşîbüm cennet ü ḥavrâ olur
 4. Döne döne dil kebâb olduḡda fûrḳat nârına¹²⁰
Gözlerüm yaşı baḡa ol dem mey-i ḥamrâ olur
 5. Ḥatmîveş evbâş-ı ' ışḳ olan muḥabbet râhına
Görinür zâhir gedâ bâtında ammâ şâ olur
-
1. Gam meclisinde aşika dert ortağı ve yoldaş ancak ney olur veya gül bahçesinden ayrı düşüp çıldırmış aşık bir bülbül olur.
 2. Ey saki! Mihnet meclisinde senin kızıl dudağının hasretiyle döktüğüm kanlı yaşı bana şarap gibi gelir.
 3. Eğer bugün yarın sokağında kederden can veririm gam yemem; çünkü yarın ahirette nasibim cennet ve ahu gözlü güzeller olur.
 4. Ayrılık ateşinde gönlüm döne döne yanıp kebab olursa yanında gözyaşı bana şarap olur.
 5. Muhabbet yolunda Hatmî gibi avare gezenler kul köle gibi görünür ama aslında şah sayılırlar.

¹¹⁹ şahbâ: şahbâ.

¹²⁰ fûrḳat nârına: fûrḳat ü nâle.

Fe ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

1. Bir gedâ ‘ışkla şâhdan yigdür
‘Asker-i hecr ona sipâhdan yigdür

[6b/12b]

2. Cevr idüp bakmaduğı cānānuñ
‘Āşıkā luṭf ile nigāhdan yigdür
3. Kūy-ı yārin dıraḥtı sāyeleri
Çetr-i şāhī vü ḥargāhdan yigdür
4. Ğabğabıyla ‘izār[ı] dildāruñ
Baṇa mihr ile māhdan yigdür
5. Çār-ebrū-yı ḥaṭṭ-ı ‘anber-bār
Ḥatmī zūlf-i siyāhdan yigdür

1. Bir köle aşk ile şahtan yeğdir; ayrılık askeri onun için ordudan yeğdir.
2. Sevgilinin eziyet olsun diye dönüp bakmaması aşık için lütfedip bakmasından yeğdir.
3. Sevgilinin sokağındaki ağaç gölgeleri padişah çadırından, otağdan yeğdir.
4. Sevgilinin top çenesi ile yanağı, benim için aydan ve güneşten yeğdir.
5. Ey Hatmî! Sevgilinin yüzündeki anber kokulu o dört çizgi, siyah saçtan yeğdir.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Seyre tenhâ her kaçan ol serv-ğad cânân gider
[A]rdınca bir nefes ârâm kılmaz cân gider
 2. Yiridür efgân iderse bülbülâsâ murğ-ı dil
Ki ol ruğı gül seyr-i bâğa dâ’imâ pinhân gider
 3. Kaşd-ı şayd-ı murğ-ı dil ol şâh-ı hüsne yaraşur
Kim şikâre dâ’imâ ‘âdet durur sulţân gider
 4. Bir iki gün bu müsâfir-ğânede şâd eyle gel
Kim bilürsin dostum eglenmeyüp mihmân gider
 5. Öldürürse cevır ile Ferhâdveş dil-ber eger
Ğam yime kim cân-ı şîrîn Ĥatmiyâ âsân gider
-
1. O selvi boylu sevgili gezmeye ne zaman yalnız gitse, benim canım da bir nefes duramaz ve dinlenmeden peşinden gider.
 2. O gül yanaklı, bağ bahçe gezmeye daima gizli gittiğinden, gönül kuşu bülbül gibi feryat figan ederse yeridir.
 3. Gönül kuşunu avlamaya gitmek ancak o güzellik şahına yaraşır; nitekim sultanın ava gitmesi adettendir.
 4. Dostum, bu misafirhanenin misafirleri oyalanmadan giderler. Gel de bir iki gün kalıp benim gönlümü eğlendir.
 5. Hatmî, eğer dilber seni eziyetle Ferhad’ı öldürür gibi öldürürse üzülme; çünkü tatlı can kolay çıkar, bilirsin.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Derdümi efzûn iden hecr u¹²¹ ğam-ı dildârdur
Hâtırûm maḥzûn iden dâ’im firâķ-ı yârdur
 2. Ol ṭabīb-i¹²² cān u dil dārü’ş-şifâsında dilâ
Bencileyin ḥaste¹²³ gördüm niçe yüz biñ vardur
 3. Niçe mâyl olmasun ol dilber-i şehbâza dil
Kûy-ı ḥüsn[i] içre kim ol kebg-i hoş-reftârdur
 4. Şevķ u şādiden ayağı başmaya ašlâ yire
‘Arşa-i ḥüsninde şol kim zülfine ber-dârdur
 5. Hatmî[‘yi] Mecnûn idüp ‘aqlın perîşân eyleyen
Bir saçı Leylâ güzeldür gözleri şehhârdur
1. Benim derdimi katlayan sevgilinin hasreti ve acısıdır. Fikrimi hüzne boğan, yarin ayrılığıdır.
 2. Ey gönül! Ben o can ve gönül tabibinin şifahanesinde kendim gibi yüz binlerce hasta daha gördüm.
 3. O yar, güzellik mahallinde hoşça salınan bir keklik iken gönlüm o gönülçelen avcıya nasıl meyletmesin?
 4. Güzellik arsasında senin zülfüne asılan kimsenin ayağı zevkten keyiften yere basmaz.
 5. Hatmî’yi böyle Mecnun gibi çıldırtan, aklını perişan eden Leyla gibi bir kara saçlı güzeldir, bir çift efsunlu gözdür.

¹²¹ hecr u: hecr-i.

¹²² ṭabīb-i: ṭabīb u.

¹²³ ḥaste: ḥaste.

Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn

1. Işınan nâr-ı hicrâna iki ‘âlemde bî-ğamdur
Ne fikr eyler dağı artuğ anuñçün şād [u] hurremdür

[7a/21a]

2. Eger zehr ise dildāruñ devāsı derdüme hoşdur
Diñüz terk-i devā itsün eñibbā kim baña semdür
3. Yanuñda ok gibi toğrı olana i‘ timādun yok
Anuñçün iy kemān-ebrū yoluñda kāmētüm ħamdur
4. Gezüp vādī-i miñnetde belā vü ğam şikār itmek
Temāşā eylesen görseñ be-ğāyet hoşça ‘ âlemdür
5. Elemde olmadan Ĥatmī şakınsın dir imiş dilber
Müyesser ola mı yā Rab ki ‘ ömr içre o bir demdür

1. Ayrılık ateşiyle yanan (buna alışan) kimse, iki cihanda dertten tasadan uzaktır.
Artık daha hiçbir şey düşünmez çünkü bu ateşte yanmak onun için mutluluktur.
2. Eğer sevgilinin vereceği deva zehir ise, benim derdime o iyi gelir. Tabiplere söyleyin bana ilaç vermeyi kessinler, esas onların ilacı bana zehir gibi gelir.
3. Ey keman kaşlı! Yanında ok gibi dosdoğru durana itimadın olmadığından, senin yolunda ben iki büklüm olurum.
4. Ayrılık vadisinde bela ve gam avlamak ne güzel bir alemdir, izlesen de görsen...
5. Dilber “Hatmî elemde olmaktan sakınsın” dermiş. Ya Rab! Ömür içinde öyle bir an gelir mi, var mıdır?

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Ben faķîri niçe görsün iden a‘lāya nazar
K[ī]myāya irişen ide mi ğabrāya nazar
 2. Gün yüzünde görelî kaşuñı iy māh-cebîn
Kılmaz oldu bu gönül ğurre-i ğarrāya nazar
 3. Ğuşşa vü ğam gider iy meh bakıcaķ ‘ārızuña
Açılur gönli şunuñ kim ide deryāya nazar
 4. Neş’e-i cām-ı lebünle şu ki mest olmuş ola
Sāķiyā ide mi [hīç] ol mey-i şahbāya nazar
 5. Arturur nāle[yi] Ğatmî göricek ruħlarını
İñledür bülbüli kılsa gül-i ra‘nāya nazar
-
1. En yüceyi gören, ben fakire bakar mı? Kimyanın¹²⁴ sırrına ulaşan artık toza topraĝa bakar mı?
 2. Ey alnı ay gibi parlak sevgili! Bu gönül, senin gün yüzünde o hilal kaşını gördüğünden beri artık tek günlük hilalin yüzüne bakmaz.
 3. Ey ay yüzlü! Nasıl ki denize bakınca insanın gönlü ferahlarsa, senin yanaĝına bakınca da gam keder öylece gider.
 4. Ey saki! Dudaklarının kadehinden aldığı keyifle mest olan, bundan sonra kızıl şaraba bakar mı?
 5. Hatmî senin (gül) yanaklarını görünce feryadını arttırır; zira güzel güle bakmak, bülbülleri inletir.

¹²⁴ Simya ilmi.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Can virenler gamzesine havf-ı hançerden geçer
Zülf-i şu‘ bânına gönlin bağlayan serden geçer
 2. Hadd ü la‘ lûn kâmetûn evşâfını gûş eyleyen
Cennet-i¹²⁵ Me’vâ’dan u tûbâ vü kevşerden geçer
 3. Lebleri ‘aksin gören çeşmümde ol cānā[ne]nûn
Şişelerde zeyn olan kand-i mükerrerden geçer
 4. La‘ l-i nābuñ hasretinden ‘ aşık-ı bî-çārenûn
Şöyle za‘ fı var ki görseñ şimdi çenberden geçer
 5. Hatmiyā ol deñlü nazm itdûn me‘ ānī dūrlerin
Gûş idenler nazmuñı lûlû-i gevherden geçer
-
1. Onun gamzesine canını verenler, hançerden korkmazlar. Yılan gibi kıvrılan zülfüne gönlünü bağlayanlar canından başından geçer.
 2. Yanağının, dudağının, endamının tarifini duyan; Cennet-i Me’va’dan da, tuba ağacından da, kevser suyundan da vazgeçer.
 3. Gözlerimde o sevgilinin dudaklarının aksini görenler, şişeleri süsleyen çifte kavrulmuş şekerlerden vazgeçer.
 4. Berrak dudaklarının hasretinden, çaresiz aşığın öyle zayıf düştü ki bıraksan (bir cambaz gibi, hiç değmeden) çemberden geçer.
 5. Hatmî! Mana incilerini şiirinde öyle dizdin ki şiirini duyanlar senin söz incilerin için gerçek incilerden vazgeçer.

¹²⁵ Cennet-i: Cennet ü.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. İşiginde iy kemân-ebrû olup kıddüm kemer
Tâkatüm tâk oldu bir kez hâlûme eyle nazar
2. — ° — — —meden ölmek katı makşûd idi¹²⁶
Her ne ise görismiş yazısın ‘âlemde ser
3. Naḥl-ı kıddi bir nihâl-i tâze iken dil-berün
Şîve vü nâz u cefâdan niçe virür bunca ber
4. Biñ biñ eylersin baña bugün cefâlar ki çekem
Ala bir bir ḥaḳḳumı yarın umaram Dâdger
5. Dilegüm oldur Ḥudâ’dan Ḥatmî’ye göstermesün
Pâdişâhum âsitân-ı devletünden ğayrı der

1. Ey keman kaşlı! Kapında boyum kemer gibi kıvrıldı, takatim kesildi tak oldu, halime bir kez bak!
2. ???
3. Hurma boylu sevgili, daha bir taze fidanken işveden nazdan bunca meyveyi nasıl verir?
4. Sen bugün bana bin cefa çektirirsin ama umarım yarın Allah, adil sıfatıyla benim hakkımı sana bir bir sorar.
5. Padişahım! Benim Allah’tan dileğim budur ki Hatmî’ye senin devletinden başka kapıya düşürmesin.

¹²⁶ Metnin bu kısmı okunamayacak kadar tahrip olmuştur.

Mef'û lu / Fâ 'i lâ tu / Me fâ 'î lu / Fâ 'i lun

1. Bâ[d]-ı¹²⁷ ħazân¹²⁸ görmeye dersen bahâr-ı 'ömr
İñletme bülbülüñi gel iy gül-'izâr-ı 'ömr
2. Sa'y eyledükçe iremedüm ben vişâlünge
Ĥayfâ ki geçdi hecr ile bu rûzgâr-ı 'ömr
3. Bir kerre şoĥbet eyleyen ol gül'izâr ile
Bâğ-ı cihânda sürdi o biñ yılca var 'ömr
4. Bir bûse virmege baña çün va'de eyledün
İrmez ise va'deye n'idelüm iy nigâr 'ömr
5. Mümkün degülmiş iremedüm genc-i vuşlata
Ĥarc eyledüm yoluñda velî bî-şümâr 'ömr
6. Çeksek olurdı derd [ü] ġam-ı bî-şümâruñı
Ĥüsnün gibi degül güzelüm ber-ķarâr 'ömr
7. Yaz 'anber ile Ĥatmî anuñ zülf[i] medĥini
Ĥalsun cihânda dirsen eger yâdigâr-ı 'ömr

¹²⁷ bād: bār.

¹²⁸ ħazân: ĥazân.

1. Ey ömrümün biricik gül yanaklısı! Ömür baharı hazan rüzgarı görmesin dersin gel şu bülbülünü inletme.
2. Çalıştım çabaladım yine de sana kavuşamadım, ah yazık ki şu ömür hep ayrılıkla geçti.
3. O gül yanaklı ile bir kez sohbet edebilen bu cihan bağında bin seneye bedel ömür sürmüş gibidir.
4. Ey sevgili! Bana bir buse sözün var ama ya ömrüm bu sözü tutmana yetmezse ne yapalım?
5. Kavuşmak bir hazine, ben eremedim; ama onun yolunda ben kendi ömür hazinemi harcadım.
6. Senin bitmez tükenmaz derdini çeksek olurdu ama güzelim, ömür, güzelliğin gibi yerinde durmuyor...
7. Hatmî, dünyada ömründen bir yadigar kalsın dersin, anber ile sevgilinin zülfünün methini yaz.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Gül ruḥuṣ açma ki dil bād-ı seḥerden güniler
Sevdüğüm üstüñe her yavuz eşerden güniler
2. İstemez rûyına mir’âtı muḳâbil idesin
Dil-i bî-çâre seni cümle nazardan güniler
3. İstemez sâyeni iy meh ki yanuçca şalına
Dil-i dīvâne seni gör ki nelerden güniler

1. Gül yüzünü açma, gönlüm seher yelinden kıskanır. Sevdığımı, üstünde iz bırakacak her kötü şeyden kıskanır(ım).
2. Çaresiz gönlüm aynada yüzüne bakmanı istemez, seni tüm bakışlardan kıskanır.
3. Deli gönül, yanında salınıyor diye gölgeni bile istemez; gör seni nelerden kıskanır...

¹²⁹ Bu gazelin devamının yer aldığı yaprak eksiktir.

(Harfũ'z-Zā)

(Gazel)¹³⁰ (5a/11a)

Mef 'û lü / Fâ 'i lâ tü / Me fâ 'î lü / Fâ 'i lün

1. Olduñsa der[d]-i yāra göñül mübtelā henüz
Hiç hāṭıruña gelmesün imdi şafā henüz

¹³⁰ Bu gazel, “henüz” kelimesinin ð ile yazılması sebebiyle Harfũ'z-Zāl başlığı altında yer almaktadır. Şiir numarası 27'dir.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Gülşen-i dehr içre rûy[ı] yâdına bülbül-şıfat
Geçmedi ‘ömrüm benüm bir dem hezâr efgânsuz
 2. Görmedüm bir kez nedendür luţfunı ihsânunı
Gerçi çekdük cevruñı iy kaşı ya oransuz
 3. Ka‘be-i küyün tavâfından bizi men‘ eyleme
İy Halîlüm niçe  olur mu‘ tad olan mihmânsuz
 4. Sâ’ilüñdür âsitânun  olanur Hatmî kuluñ
Ânı redd itmek şehâ lâyıķ degül ihsânsuz
-
1. Onun yüzünü anıp b lb l gibi inlemeden Şu dünya baēında ömrümün bir anı geçmedi.
 2. Ey y  kaşlı (hilal kaşlı), ne kadar hesapsızca cevrimini çeksek de bir lutfunu, ihsanını görmedim, neden acaba?
 3. Ey Halilim! Sokaēın Kabesinin tavafından bizi mahrum etme, misafir aēırlamaya alışanı ıssız bırakmak olur mu?
 4. Hatm  senin dilencindir ki eēiēinde dolanır. Ey şahım, onu bahşisiz göndermek sana yakışmaz.

¹³¹ Bu gazelin baş tarafı eksiktir.

Mef ‘û lû / *Me fâ* ‘î lûn / *Mef* ‘û lû / *Me fâ* ‘î lûn

1. Āsān idi hecr ile bu mevt-i ‘azāb-āmīz
Cismüm eger olsaydı kūyında türāb-āmīz
 2. Qo seyr idelüm yārūṅ ruḥsārını birkaç gün
Od almağa mı geldūṅ [iy] ‘ömr-i şitāb-āmīz
 3. Silme lebūṅi luṭf it olsun ‘araḳ-ālūde
Merḡūb olur iy şāhum cüllāb-ı gülāb-āmīz
 4. Şīrīn lebūṅ anduḳça aḡzumuṅ aḳar ābı¹³²
Kim ḥūb¹³³ [u] laṭīf olur sükker ki  ola āb-āmīz
 5. Biṅ medḥ ü du‘ādan yig aḡyār ḥuzūrında
Ḥatmī ḳuluṅa cānā güftār-ı ‘itāb-āmīz
1. Eğer bedenim onun semtinin topraḡına gömülecek olsaydı, hasretiyle bu acılı ölüm bana kolay gelirdi.
 2. Bırak da sevgilinin yanaḡını birkaç gün seyredelim; ey aceleci ömür, ateş almaya mı geldin?
 3. Lūtfet, içkiye bulansın, dudaḡını silme. Ey şāhım, (bil ki) gülsuyuna bulanmış cūlaba raḡbet çok olur.
 4. Şeker suyla karışınca nasıl hoş güzel olursa, tatlı dudaklarını andıkça benim de aḡzımın suyu akar.
 5. Ellerin karşısında Hatmī’yi azarlaman onu methetmenden, ona binlerce hayır dua etmenden yeḡdir.

¹³² ābı: ānı.

¹³³ ḥūb: ḥūb.

Müs tef‘i lün / Müs tef‘i lün / Müs tef‘i lün / Müs tef‘i lün

1. ‘Āşıklaruz olmaz bizüm cānānesüz ārāmumuz
Dünyāda vü ‘uqbāda çün dīdār olupdur¹³⁴ kāmumuz
 2. Zülf-i ruḥın yād eyleyüp miskīn dili şād eyleyüp
Biz rüz-ı rüşen eylerüz tā şubḥa dek her şāmumuz
 3. ‘İşk içre biz fā’iklerüz ṭaliblerüz rāḡıblaruz
Şanmaḡ kulūbuḡ şaydına tesbīḡ olupdur dāmumuz
 4. Rüsvalaruz ‘āşıklaruz gāḡ inlerüz gāḡ aḡlaruz
Cüyān-ı vaşl-ı dilberüz meşhūr olupdur nāmumuz
 5. ‘Āriflerüz ḡum-ḡāne-i vaḡdetde biz ḡanzillerüz
Her dem şarāb-ı ‘ışk ile Ḥatmī ṭolıdur cāmumuz
1. Aşıklarız; dünyada da ahirette de muradımız didar seyridir, yarimizden ayrıken bir huzurumuz olmaz.
 2. Yanağında zülüflerini anıp garip gönlümüzü şenlendirerek her gecemizi sabaha kadar böyle aydınlatırız.
 3. Aşkta biz yücelerdeniz, taliplerdeniz, istekliyiz; tespihimizi gönülleri avlamak için tuzak yapanlardan değiliz.
 4. Rüsvalarız, aşıklarız, kah inleriz, kah ağlarız; dilberin vuslatını aramakla adımız çıkmıştır.
 5. Biz arifleriz, vahdet meyhanesinde sarhoşlarız. Hatmî, kadehimiz her daim aşk şarabı ile doludur.

¹³⁴ dīdār olupdur: olupdur dīdār.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. La‘l-i meygûnından iy muğ-beççe bir hâl olmuşuz
Gûşe-i mey-hânelede fâriğu’l-bâl olmuşuz
 2. ‘Ârızunda görelî hatt-ı gubârıı iy şanem
Tekye-i ‘ışkıında bir hayrân abdâl olmuşuz
 3. Eşk-i hûnîn ile boyayup ser-â-ser cismümüz
Pâdişâh-ı miñnet içün hayme-i al olmuşuz
 4. Ayrulaldan gülşen-i kûyından ol gül yüzlünüñ
Goncedeş dem-beste vü bülbül gibi lâl olmuşuz
 5. Vâ‘izâ pend eyleme Hatmî’ye hâm elfâz ile
Pûte-i ‘ışk içre biz bir nice kez kâl olmuşuz
-
1. Ey saki, şarap rengi dudağın yüzünden bir hal olmuşuz; meyhane köşelerinde
gönlün arzularından geçip rahata ermişiz.
 2. Ayva tüylerinin çizgilerini yanağında gördükten beri, aşkının tekkesinde bir
dîvâne abdal olmuşuz.
 3. Bedenimizi kanlı yaşlar ile baştan başa boyayıp, adeta gam padişahına kızıl çadır
olmuşuz.
 4. O gül yüzlünün gül bağından ayrıldık ayrıralı, gonca gibi ağzımızı bıçak açmaz
olmuş, bülbül gibi suskunlardan olmuşuz.
 5. Ey vaiz! Hatmî’ye ham laf ile nasihat etme, biz aşk potasında defalarca pişip
erimişiz...

Fe ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

1. Yokdur ol şâhdan şikâyetümüz
Ayağı toprağı sa‘âdetümüz
2. Kulunuz çok zamân durur farazâ
Vâcib oldu begüm ri‘âyetümüz
3. Zülf[i] tûşalduğın niçe diye[yi]n
Katı uzun durur hikâyetümüz
4. Cevr çekmek ile iy kemân-ebrû
Niçe olur bu kez nihâyetümüz
5. Kıldı efsûnı Hatmî’ye çeşmün
Şimdi efsânedür rivâyetümüz

1. O şahtan şikayet etmeyiz, ayağının toprağı saaadetimizdir.
2. Beyim, çoktandır kulunuz, artık sana riayet etmemiz vacip olmuştur.
3. Zülfünün kıvrılışını, dolaşmasını nasıl anlatayım? Hikayemizi çok uzatır.
4. Ey keman kaşlı, cefa çekmekle sonumuz nereye varır?
5. Gözlerin Hatmî’yi büyüledi, şimdi söylediklerimiz hep yalandır efsanedir.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. ‘ Aks-i rüy-ı yârdan âyîne peydâ itmişüz
Biz bu şüretten Hudâ şun‘ un temâşâ itmişüz
 2. Nefh-i rûh olınuğı dem kıaleb-i efsürdeye
Cân u gönli ol şeh-i zîbâya şeydâ itmişüz
 3. Pâre pâre itdi cismüm tîğ-ı hicrân gam degül
Sûzen-i vuşlatla anı gine yek-tâ itmişüz
 4. Bir gün evvel hâk olup pâ-bûsa irmek istedüm
Oldı ol dem [ol] müyesser çok temennâ itmişüz
 5. Jeng tutmasun diyu â[yî]ne-i dil her nefes
Şaykal-ı zıkr-i ilâhîyle mücellâ itmişüz
- [9a/16a]**
6. ‘ Āşık-ı şādıklaruz şāfi-dilüz biz şūfiyâ
Taşfiyeyle kıalbümüz pâk ü muşaffâ itmişüz
 7. Nağd-i şabr u hem sükûn u nâm u ‘âr u cân u dil
Hatmiyâ dil-ber yolında cümle yağmâ itmişüz

1. Sevgilinin yüzünün aksini ayna etmişiz, biz bu yüzden Tanrı'nın eserini seyretmişiz.
2. Bu cansız bedene ruh üflenince canımızla gönlümüzü o güzel şaha meftun etmişiz.
3. Ayrılık kılıcı bedenimi parçaladıysa da dert değil; kavuşma iğnesi ile onu dikip tek parça yapmışız.
4. Bir an evvel (ölüp) toprak olup yarin ayağını öpeyim isterdim; çok yürekten istemişim ki o an kolayca geldi.
5. Gönül aynası pas tutmasın diye, her nefesimizde Allah adını zikr ederek onu cilalayıp parlatmışız.
6. Ey sofî! Biz sadık aşıklarız, temiz yürekleriz, kalbimizi temizleyerek saf ve pak eylemişiz.
7. Ey Hatmî! Dilber yolunda sabır akçasını, rahatlığı, şöhret, namus, can ve gönlü; bunların cümlesini yağma etmişiz, boşlamışız.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Ne hoş kılmış saña ihsân iden nâz
Seni hüsn ü beni 'ışk içre mümtâz
2. Niçe şayd olmasun murg-ı gönül kim
İki zülfün nigārâ cüfte şeh-bâz
3. Beden bir kal' a-i âhen olupdur
Olaldan ol kaşı yâ nâvek-endâz
4. Niçe dem-sâz ola yâr ile ağıyâr
Hümâ yanınca¹³⁵ büm ider mi pervâz
5. Varup küyında efgân eyle Hatmî
Ki gülşende yaraşur bülbul[e] âvâz

1. Sana naz ihsan eden ne iyi etmiş! Seni güzellikte beni aşta seçkinlerden kılmış.
2. Ey güzel! İki zülfün sanki çift avcı kuş gibiyken gönül kuşum nasıl avlanmasın?
3. O sevgili kaşıyla oklar attıkça bedenim demirden bir kaleye döndü.
4. Yar ile eller nasıl ahbaplık etsin? Hiç hüma ile baykuş birlikte uçarlar mı?
5. Hatmî! Varıp sevgilinin mahallesinde figan et, çünkü gül bağında bülbüle feryat figan etmek yakışır.

¹³⁵ Hümâ yanınca: Hümâ ile.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Hâle sa‘y eyle düriş kesb-i şafâ kâl olmaz
Kâl u kâl ile bilürsin ki dilâ hâl olmaz
 2. Zâhiren fâhîr olan işbu kabâ-yı dîbâ
İşigün itlerine pâdişehüm şâl olmaz
 3. Niyyet-i kaddün ile tâlî‘ üme geldi elif
Muşhaf-ı nûr-ı cemâlûne bedel fâl olmaz
 4. Mâ’il-i kand-ı lebûn olsa ne var tıfl-ı gönül
Var mı[dur] tıfl ki gördüğüne meyyâl olmaz
 5. Tutsa lûtfun etegin Hatmî-i üftâde ne var
İşigün kullarını bildi ki pâ-mâl olmaz
-
1. “Hâl”i elde etmeye çalış, “kâl” ile safa kazanılmaz. Ey gönül, bilirsin ki insan lafla sözle “hâl” sahibi olmaz.
 2. Padişahım! Görünüşte giyeni yücelten bu süslü kaftan, aslında senin kapının köpeklerine çul örtü bile olmaz.
 3. Endamına niyet çektim, şansıma elif geldi ama senin cemalinin mushafına eş/denk bir fal olmaz.
 4. Çocuk gibi olan gönül, şeker dudaklarına mayil olsa ne olur? Her gördüğüne meyletmeyen çocuk var mıdır?
 5. Hatmî senin lütfunun eteğini tutsa ne olur? Bildi ki senin eşiğine kul olanlar yerde kalmaz (sıkıntı çekmez).

(Harfî's-Sin)

50 (Gazel) (9a/16a)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Dil-rubâlar hâşıdur maḥmūdıdur şāhum Ayās
Taht-ı hüsne gelmedi anuḡ gibi bir ḥaḡ-şinās
2. Ḥurde-dān-ı 'āleme şordum dehānından haber
Didi bir nesne müşāhid olmasa olmaz kıyās

[9b/16b]

3. Hecr ü ḡamdan çalışup ayırdı bu ben bī-kesi
Tīḡ-ı ḡamzeḡe anuḡcün eylerem cānā sipās
4. Kul olalı ol şeh[e] cevvar olupdur ḡublar
Beglerinüḡ āyini üzre olur zīrā ki nās
5. Cism-i zerdüm dāḡ-ı ḡamla zeyn olalı Ḥatmiyā
Devletinde geymişem zerrīn benekden bir libās

1. Şahım Ayas, gönülçelenlerin en hası ve övülmüşüdür, güzellik tahtına onun gibi bir hak bilen gelmedi.
2. İncelikleri gören bir kimseye onun ağzından bir haber sordum; insanın, göremediği şey hakkında yorum/kıyas yapamayacağını söyledi.
3. Kılıç gibi gamzen ben garibi ayrılık ve gamdan çalışıp (kılıç vurup) ayırdı, canım, o yüzden ona övgüler sayarım.
4. Güzeller, o şaha kul olalı beri cefa etmeye başlamışlar, zira kullar beylerinin adetini edinirler.
5. Hatmî! Sararıp solmuş bedenim onun acısıyla daḡlanıp süslendiğinden beri, onun devletinde sanki altın benekli bir kaftan giymiş (rütbe sahibi olmuş) gibiyim.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Didüm öldürdün beni yārā çoğaltma nāzı bes
Didi saña itmeyince kime idem nāzı bes
 2. Muṭribā gūş urmazın çeng u ney ü ṭanbūra ben
Yārumuṅ kūyında baña segleri āvāzı bes
 3. Şayd-gāh-ı dünyede şeh-bāza meyl itmez göñül
Baña iy şayyād yārūñ kāküli şeh-bāzı bes
 4. Ögüben göge çıkarırsañ gerekmez ḥūr[ı]¹³⁶ kim
Vā‘ izā dīvāne göñle dilber-i mümtāzı bes
 5. Çalışur dīvāna gördüm Ḥatmī[-i] dīvāneyi
Eydüñ ol dīvāneye alnuñda kıra yazı bes
-
1. Ey yar, beni öldürdün artık nazını daha fazla arttırma, yeter, dedim. Sana etmeyeceksem bu nazı kime edeyim, dedi.
 2. Çalgıcı! Ben neye tanbura kulak vermem; bana sevgilimin sokağındaki köpeklerin sesleri yeter.
 3. Gönül, av bahçesi gibi bir dünyada doğanlara meyletmez; ey avcı, (beni avlamaya) doğan olarak sevgilinin kakülü yeter.
 4. Ey vaiz! Hurileri övüp göge çıkarmana gerek yok; deli gönlüme o seçkin dilber yeter.
 5. Dîvâne Hatmî’yi dîvânına çalışırken gördüm, o dîvâneye söyleyin, alnındaki kara yazı (dîvân olmaya) yeter.

¹³⁶ ḥūr[ı]: ḥūr[ı].

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Bu perîşân gönlüm eyler zûlf-i müşk-efşân heves
Dünyede kimdür ki kılmaz 'ömr-i bî-pâyân heves
 2. İy sehî-şad geçdi 'ömrüm degmedüm bir būsene
Gerçi kıldum niçe yıllar bî-ser ü sāmān heves
 3. Şahñ-ı şahrā-yı şafāda başını top eylesün
Zûlf-i 'anber-bār-ı yārı eyleyen çevgān heves
 4. İy tabīb-i cān u dil hikmet nedür bilmez misin
Hüsnüñ olalı senüñ dil eylemez dermān heves
 5. Hatmî kanı bādesi anuñ kebābıdur ciger
Her ne dem kim bezme itse ol gözi mestān heves
-
1. Bu perişan gönlüm, misk kokulu zülüflere heves eder. Dünyada kim sonsuz bir
ömre heves etmez ki?
 2. Ey fidan boylu, nice yıllar rahatım huzurum olmadan ömrüm geçti gitti, daha bir
busene değmiş değilim.
 3. Safa sahrasında sevgilinin anber kokan zülfünü çevgan olarak görmek isteyen,
başını top etmeye hazır olsun.
 4. Ey can ve gönül tabibi! Gönül, senin güzelliğin varken dermana heves etmez,
sebebini (bunun) hikmetini bilmez misin?
 5. O sarhoş bakışlı ne vakit meclise heves etse, Hatmî'nin kanını şarap diye içer,
ciğerini yakıp kebab eder yer.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Belâ vü derd ile dil oldu me'nūs
Olaldan ğabğabuñ çāhında maḥbūs
1. Gönül sevgilinin çene çukuruna hapsoldüğundan beri belaya derde alıştı.

(Harfû'l-Kāf)

54

(Gazel)

(10a/24a)

Me fâ 'î lün / Me fã 'î lün / Me fã 'î lün / Me fã 'î lün

1. Görürken pîre-zen dehri revâ mıdur vefâ ummak
Sezâdur günde biñ dürli velî cev̄r u cefâ ummak
 2. Beş on günlük bu gül-zârûñ görüp ‘ömrin nedür ‘âķil
Teferrücgâh idüp anı maķam-ı dıl-güşâ ummak
 3. ‘İlâc-ı dehre aldanma eger dānāyiseñ dānā
Kişi hiç semm-i ķattālī revâ mıdur devâ ummak
 4. Bu yir âlām ile hūki sirişte dār-ı miḥnetdür
‘Aceb dīvānelik bundan begüm zevk u şafâ ummak
 5. Kõnup göçmek içün ādem güzergāh oldı çũ ‘ālem
Anı mülküñ şanup Ḥatmī sezâ mıdur beķâ ummak
-
1. Bu gördüğün ihtiyar dünyadan vefa ummak reva değildir ama günde bin türlü eziyet cefa ummak layıktır.
 2. Bu gül bağının beş on günlük ömrünü gördükten sonra akıllı insanın (bu dünyayı) dinlence yeri sayıp burada bir rahat umması nedir?
 3. Ey bilge! Eğer gerçekten bilge isen dünyanın sunduğu ilaca aldanma. Bir kimse hiç öldürücü zehirden deva umar mı?
 4. Bu dünya, toprağı elemlemlerle yoğrulmuş bir eziyet ocağıdır. Beyim, bundan zevk ve sefa ummak büyük deliliktir.
 5. İnsanlar konup göçsün diye alem bir güzergah oldu. Hatmî! Bu alemin mülkün sanıp ebediyet ummak yakışır mı?

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Hüsünde saña beñzer meh-liķā yok
Cefāda baña beñzer mübtelā yok
2. Şorarsañ ger bilişde vü görüşde
Ġamuñdan ġayrı cānā āşinā yok
3. Cihānda dīde-i pür-ĥūnum için
Ayağın toz[1] gibi tūtiyā yok
4. N'ola Tūbā saña baş egse cānā
Kādün gibi nihāl-i mūntehā yok
5. Ruĥ u zūlfün aņup hecründe Hatmī
Fiġān itmeye hiç şubĥ u mesā yok

1. Güzellikte sana benzer bir ay yüzlü yok (ama) cefa çekmekte de bana benzer bir müptela yok.
2. Ey sevgili! Eğer (bizim) tanıdıklarımızı sorarsan; (bil ki) senin gamından başka aşınamız yoktur.
3. Bu alemde kanlı gözüm için senin ayağının tozu gibi bir sürme (ilaç) yoktur.
4. Ey canım! Tuba (ağacı) sana baş eġse ne olur? Zira senin boyun gibi başka bir endamlı fidan yok.
5. Hatmî senden ayrıken (gün gibi aydınlık) yüzünle (gece gibi kara) zūlfünü anarak, fiğan etmediġi bir gece ve gündüzü yok.

Fâ ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

1. Dām-ı zûlf-i nigāra bend olduk
Veh ki miskīn ü müstemend olduk
 2. Zühd ü takvāyı terk idüp zāhid
Şehr-i ‘ışk içre biz levend olduk
 3. Ğam-ı ‘ışkuñ olalı ser-māye
Hāşılı hoca-i sūdmend olduk
 4. Seglerünle olalı biz¹³⁷ hem-dem
‘İzzete irüp ercümend olduk
 5. Gerçi dil virdük ‘ışk-ı dil-dāra
Hatmiyā āteşe sipend olduk
-
1. Sevgilinin zülfünün tuzağına bağlandık, ne yazık kederlendik garip kaldık...
 2. Zahid! Biz zühd ile takvayı terk edip, aşk şehri içinde serseri olduk.
 3. Uzun lafın kıyası, aşkının gamı bize sermaye olduğundan beri kâr eden bir tacir olduk.
 4. Kapının köpekleriyle yoldaş olalı şan şeref kazandık, saygın olduk.
 5. Ey Hatmî! Her ne kadar sevgilinin aşkına gönül verdikse de (sonunda) ateşe atılan tohum olduk.

¹³⁷ biz: ben.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Zâhidâ lâıık mıdur ‘uŝŝâķa ser-ķoŝ olmamaķ
Neŝ’e-i cām-ı leb-i yār ile bī-ķūŝ olmamaķ
2. Deyr içinde ķasret-i la‘ lünle ey tersā-beķe
Cām-ı ğamla bir dem olmaz mest u medhūŝ olmamaķ
3. Kıl ķadar yoķdur ğünāhum dostlar lâıık mıdur
Bir belā-ķeŝ ‘āŝıķa dilber der-āğuŝ olmamaķ
4. Seyre çıķmıŝ dün gice tenhā o māh-ı nev dirīĝ
Kevkebüm sa‘ d olsa ger olmazdı hiķ tuş [olmamaķ]
5. Kesret-i ğüftārdan gerķi bulur dil-ber ŝudā‘
Līk bülbul kārıdur ğül ğörse ķāmūŝ olmamaķ
6. Cān ile düşünāmına ķazķ eyle yārün Ğatmiyā
Devlet ü ‘izzet degül midür ferāmūŝ olmamaķ

1. Ey zahit! Aşıklara, sevgilinin dudağının kadehinin neşesiyle, aklı bırakıp sarhoş olmamak yaraşır mı?
2. Ey kafir evladı! Dudağının hasretiyle bu meyhanede (kilisede) gam kadehinden içip de mest olmadığımız, sarhoş olmadığımız bir an yoktur.
3. Dostlar! Kıl kadar günahım yokken, o dilberin (ben gibi) bir belakeş aşıkla kucaklaşmaması layık mıdır?
4. Yazık ki dün gece o yeniay (parlak yüzlü genç sevgili) tek başına seyre çıkmış; eğer talihim olsaydı rastlamamak olmazdı.
5. Çok konuşulunca dilberin başı ağrır evet; ama bülbülün işi de gülü görünce susmamaktır.
6. Ey Hatmî! Sevgilinin kötü sözlerinden keyif al. Unutulmamak şan şeref değil midir?

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Ğarğa virse zevrağ-ı cismüm ne tañ tûfân-ı ‘ışk
Başdan aşdı âh kim bu mevc-i bî-pâyân-ı ‘ışk
 2. Şehr-i ğamdur taht-gāhum¹³⁸ miñnet iklīmüm benüm
‘Askerüm derd ü belādur olmışam sulţān-ı ‘ışk
 3. Geldi geçdi Kūh-ken Mecnūn kamu ‘ışk erleri
Ben belā-keş ‘āşıkundur şimdilik meydān-ı ‘ışk
 4. Nev-bahār-ı hūsn-i yāre karşı her dem ağılaram
Vech[i] vardur eşküme dirlerse ger bārān-ı ‘ışk
 5. Zerrece mihr eylesen ‘uşşāk içinde Hatmî’ye
Gün gibi rif‘ at bulurdı iy meh-i tābān-ı ‘ışk
-
1. Aşk tufanı bedenimin sandalını dalgalarla boğsa ne çıkar? Ah ki bu aşkın ölçülmez dalgaları başımdan aştı...
 2. Benim ülkemin başkenti gam şehridir, ülkem mihnettir, askerim derttir beladır; (ben de) aşka sultan olmuşum.
 3. Mecnun, Ferhat, bütün aşk erleri geldi geçti; şimdilik aşk meydanı ben belakeş aşığındır.
 4. Yarın güzelliğinin baharına karşı her an ağlarım; eğer benim gözyaşıma aşk yağmuru derseler hakları vardır.
 5. Ey aşkın parlak ay’ı! O gün yüzünle aşıklar içinde Hatmî’ye zerrece sevgi göstersen, Hatmî güneş gibi yücelir, makam bulurdu.

¹³⁸ taht-gāhum: taht-gāhum.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Hoş refî‘ü’ş-şân u ‘ālî-kādrdür bu şân-ı ‘ışk
Degme bir şāhı beğenmez hizmet[e] sultān-ı ‘ışk
 2. Āşiyān-ı ‘ışka pervāz idemez Cibrîl-i ‘aql
Müntehādur sidreden kim küngür-i eyvān-ı ‘ışk
 3. Şāne-zen olduğça müşkîn zülfine Leylā-şıfat
Bizi Mecnûn eyledi āh ol ‘abîr-efşān-ı ‘ışk
 4. Kāşif-i müşkil olursa halk Cārullāhveş
Haşr[a] dek keşf olmayup mübhem kıla furkân[-ı ‘ışk]
 5. Kūh-ken Mecnûn u Vāmık eylediler çün güzer
Kalmadı Hatmî saña pā-daş olur ihvān-ı ‘ışk
-
1. Bu aşk şöhreti (öyle) hoş, yüce şanlıdır, yüce makamlıdır (ki); aşk sultanı hizmetine değme bir şahı beğenmez.
 2. Akıl Cebraili aşk yuvasına uçamaz; zira aşk eyvanının kubbesi sidre makamından da ötededir.
 3. Ah ki o Leyla yüzlü (sevgili) misk kokan zülûflerini taradıkça saçılan kokuyla bizi Mecnun eder.
 4. Eğer halk, içindeki derin manaları Carullah misali keşfedecekse, aşkın kutsal kitabı ahirete kadar keşf olunmayıp gizli kalsın.
 5. Hatmî! Ferhat, Mecnun, Vamık hep göçüp gittiler. Sana yoldaş olacak aşk dostları kalmadı.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Bir bakışla günde biñ kan ider ol meh-rûya bak
Niçe bî-şefkatdür iy dil âh ol bed-ğûya bak
 2. Gülşen-i ‘âlemde her dem ol ruñı gül hecrine
Dem-be-dem çeşmümden akan gel bu kanlı şuya bak
 3. Varma bâğ u rāğa iy dil kılma sünbül seyrini
Büstân-ı hüsñ içinde ol saçı şeb-bûya bak
 4. Server-i iklîm-i hüsñ iseñ ne var zulm eyleme
‘Âşık-ı şeydâ-dilüñ itdügi hây u hûya bak
 5. Gülşen-i kûyuñ şular Hatmî kuluñ nemdür dime
Dîde-i terden revân itdügi iki cûya bak
-
1. Bir bakışıyla günde bin defa kan döken o ay yüzlüye bak! Ah ey gönül, nasıl merhametsizdir şu kötü huyluya bak!
 2. Gel, bu dünya bağında o gül yanaklının hasretiyle her dakika döktüğüm şu kanlı suya bak...
 3. Ey gönül! Bağa bahçeye gitme, sümbülleri seyretme, güzellik bostanında o saçı şebboya bak.
 4. Güzellik ikliminin sultanı isen ne olmuş? Deli yürekli aşığın çıkardığı inlemeye bak da zulm eyleme.
 5. Gül bağından güzel sokağını sulayan şu Hatmî için “Neyim olur ki?” deme; nemli gözlerinden akan o iki dereye bak yeter.

Mef' 'û lû / Me fâ 'î lû / Me fâ 'î lû / Fe 'û lûn

1. Bilmem neden ol gözleri hûn-h'vâra te' alluḡ
Günden güne artar ne ' aceb yâra te' alluḡ
 2. Hikmet ne'iki eylemedi derdüme tîmâr
Vâr iken eṭibbâda çü bîmâra te' alluḡ
 3. Ben bülbülinüñ nâlesini gûşına almaz
Ol ruḡları gül her dem ider hâra te' alluḡ
 4. Zülfini ' izârında görüp olma perişân
Kim genc ider ḡanda ise mârâ te' alluḡ
 5. Her niçe cefâ var ise bu Ḥatmî'ye itse
Âh eylemese dil-berüm aḡyâra te' alluḡ
-
1. O gözünü kan bürümüş sevgiliye tutulmak nedendir, acaba neden günden güne o yare sevgimiz artıyor, şaşılacak şey...
 2. Tabiplerin hastalara karşı ilgili olması gerekirken, derdime derman olmamasının sebebi nedir?
 3. Gün yanaklı sevgilim ben bülbülünün feryadına kulak asmayıp da (canımı yakan) dikene yakınlık gösterir.
 4. Yanağında zülûflerini görüp perişan olma; nerede olursa olsun, hazine ile yılan arasında bir bağ vardır.
 5. Ah! Sevgilim ne kadar eziyet cefa varsa bana etse; yeter ki başkasıyla ilgilenmese...

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Kâmetüm ham eyledi âlâm-ı yâr-ı iştiyâk
Yakdı külli cismümi veh kim bu nâr-ı iştiyâk
 2. Bir nefes kaldı hemân mir‘ ât-ı ruhsârıñla gör
Öldürür ben haste(y)i¹³⁹ âhir bu zâ[r]-ı¹⁴⁰ iştiyâk
 3. Zerreves nâ-çîz idelden mihrün iy meh-rû beni
Cismüm için dir gören budur şerâr-ı iştiyâk
 4. Vardugınca iftirâkıñla gönül hum-ğâneye
Miḥnet u hicrân olur ol dem nişâr-ı iştiyâk
 5. Mûya döñdürdi tenün ol mû-miyânıñ ḥasreti
Ġam yime Ḥatmî budur ‘uşşâka kâr-ı iştiyâk
-
1. Sevgilimi arzulamanın elemeleri yüzünden iki büklüm kaldım, vah ki bu arzunun ateşi bütün bedenimi yaktı.
 2. Hemen hemen bir nefeslik ömrü kalan bu ben hastaya o ayna gibi parlak yüzünü tut da gör; bu hasretten çektiğim ahlar sonunda beni öldürecek.
 3. Ey ay yüzlüm! Sevginin/güneşinin yanında bir zerre kadar kaldığımdan beri, bedenimi görenler benim için “İşte arzu kıvılcımı budur!” diyorlar.
 4. Gönül senin ayrılığınla meyhaneye ne zaman gitse acı ve hasretle orada arzu ve heves saçar.
 5. Hatmî! O ince belli sevgilinin hasretinden kıl kadar zayıfladın ama üzülme, coşkulu aşıkların hali budur.

¹³⁹ haste: haste.

¹⁴⁰ âhir bu zâr: bu âhir zâ.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Ğam şebîn nev-rûz ider ol çihre-i meh-tâba bak
‘Âşık-ı şeydâya mihrenden düşen bu tâba bak
 2. Acır ağlar çok yaşasun şöyle merdüm-zâdedür
Ğam deminde hem-dem[üm]dür dîde-i hûn-âba bak
 3. La‘l-i şekker-hây-ı yârı bî-tekellûf kıldı bûs
Telh-‘ıyş itdi bizi billâh [ol] şerr-âba bak
 4. Gerçi zâhid bekledüm pîr-i muğānuñ dergehin
İrdüm âsân vech ile âhîr bu feth-i bâba bak
 5. Kân bulanık bir delidür sanki zencîrin sürür
Hatmî gibi ‘âşık-ı dîdâra beñzer âba bak
-
1. O ay yüzlüye bak; gam gecesini Nevruz eyler. Çılgın aşığa, onun aşkından/güneşinden düşen bu nura bak.
 2. Gam vakti bu kanlı gözüm benim yoldaşımdır, bana acıyıp ağlar. Çok yaşasın ki işte o böyle insaniyetlidir.
 3. O kötülük suyuna (şaraba) bak, sevgilinin şeker gibi tatlı dudaklarını teklifsizce öptü de bizim meclisimizi zehir etti..
 4. (Ey zahid!) Gerçi pir-i muganın dergahını bekledim ama (bu sayede) sonunda kolayca önümde kapılar açıldı.
 5. Hatmî gibi sevgilinin yüzüne aşık olmuş şu suya bak, sanki zincirini sürüyen iflah olmaz bir delidir.

(Harfî'l-Kâf)

64 (Gazel) (11b/23b)

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Fe 'û lûn

1. Olalı ol sitem-kârum ğazabnâk
İdüpdür dest-i cevri yakamı çâk
2. Eger meyl itse zerrece âfitâbum
Cihânda başa ğamdan kalmaya bâk
3. Nigârûñ hâli budur 'âşıkına
Gehî şad eyler anı gâh ğamnâk
4. İşigi itlerinden saysa dil-ber
Virürdüm cânımı olup ferañnâk
5. Piyâde ol güzel seyrâna çıkmış
Güzergâhında Hatmî olagör hâk

1. O sitemkâr sevgilim gazap saçmaya başladığında, cefasının eliyle yakamı yırtar.
2. O güneş yüzlü sevgili bana zerre kadar meyletse bu alemde dertten kederden yana endişem kalmazdı.
3. Güzelin, sevdiğine karşı tavrı budur: Onu kâh mutlu, kâh dertli kılar.
4. O dilber beni eşiğinin köpeklerinden saysaydı canımı rahatça verirdim.
5. Hatmî! O güzel sevgili yürüyerek gezintiye çıkmış; (öyleyse) sen de onun yolunda toprak ol.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Dehr-i dūn içre beni eyledi bî-yâr felek
Ne ‘aceb ğadr-i şarḥ etdi bu ğaddâr felek
 2. Eşk-i çeşmümle fiğānum görelî gūş ideli
Ebr giryān oluban her dem ider zār felek
 3. Yedi iklîmi toköz kat tolana döne döne
Görmeye sencileyin bir daḥı cevvar felek
 4. Görelî ğamze-i mekkāreñi taḥsîn itdi
Bu kadar mekr ü füsûn ile bu mekkâr felek
 5. Manşibun manşibadur bildi cihānuñ Ḥatmî
Şanma uğrılayasın gönlini ‘ayyâr felek
-
1. Felek beni bu adi dünyada sevgilisiz bıraktı. Bu gaddar felek, acaba bana neden böyle apaçık bir zulüm etti?
 2. Benim gözümdeki yaşları görüp, feryadımı duyalı beri bulut ağlar, felek ah edip inler.
 3. Felek yedi iklimi döne döne dokuz kat dolandır ama yine de sen gibi cefa edeni görmez.
 4. Bu hilebaz felek bile bunca hilesine büyüüne rağmen senin fitneci gamzeni görünce takdir etti.
 5. Hatmî bu cihanın mevki makamının derde karşılık geldiğini bilir; ey yalancı felek, sen (makam vaadiyle) onun gönlünü çelemezsin.

Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Fe ‘û lûn

1. Dilâ çün derd-i yâr oldı naşîbûñ
Ziyâde eyle var imdi şekîbûñ
 2. Göñül çün derd-i ‘ışķa mübtelâsın
Gerekmez saña dermânı tabîbûñ
 3. Kızarma hiç çıkup minberde vâ‘ iz
Şuyın hürmetle içdük biz zebîbûñ
 4. Gerekmez çekmege çeşmüme sürme
Ġubâr-ı pâyı var iken ħabîbûñ
 5. Sevâd-ı¹⁴¹ zülfüne Ĥatmî virür cân
Bilür miskîn ki olur dün ġarîbûñ
-
1. Ey gönül! Madem nasibin sevgilinin derdi oldu, var şimdi sabrını arttır.
 2. Gönül, aşk derdine müptela olduğundan, sana tabibin dermanı gerekmez.
 3. Vaiz! Biz üzümün suyunu (şarabı) büyük bir hürmetle içmişken sen hiç o minbere çıkıp, kızarıp öfkelenme.
 4. Sevgilimin yolunun tozu toprağı varken benim gözüme başka bir sürme çekmeme gerek yoktur.
 5. Hatmî senin kara zülûflerine can verir. Zira bu miskin bilir ki “Dün (gece) garibindir”.

¹⁴¹ sevâd: sevdâ.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1. Dilâ gel terk-i cân eyle reh-i ‘ışkında cânānuḡ
Dilersen zinde olmasın eger kim haşra dek cânuḡ
 2. Çeküpdür cevruḡi çün çok faķīrūḡ nā-tüvān göḡli
Ne var bir kez eyā kaşı kemānum görse iḡsā[nuḡ]
 3. Cefā vü cevri dilberveş ġam-ı dünyāya ġāyet yok
Şafā vü şevķ ile dā’im geçir ‘ākıl bu devrānuḡ
 4. Dönerdi Beyt-i ma‘ mūra be-ḡaķķ-ı Ka‘ be bu şi‘rūḡ
Yazarsa luḡ idüp dil-ber eger cöḡine yārānuḡ
 5. Cüdā düşdüḡ gibi Ḥatmī yine meh-rū efendiḡden
Ki encüm gibi yumdurmaz gözümüz āḡ u efġānuḡ
-
1. Gönül! Eğer canının haşra dek diri kalmasını istiyorsan gel, sevgilinin aşkının yolunda o canı bırak.
 2. Ey kaşı keman sevgilim! Bu fakirin zavallı gönlü çok eziyetini çeker durur; ne olur bir kere de ihsanını görse?
 3. Dilberin cefası cevri gibi bu dünyanın gamının da bir sonu yok. Ey akıllı kişi, bu devranını daima sefa ve mutlulukla geçir.
 4. Ey Hatmî! Eğer dilber lütfedip bu şiirini dostların cöngüne yazarsa, Kabe hakkı için bu şiir Beyt-i mamura dönerdi.
 5. Hatmî! Yine o ay yüzlü efendinden ayrı düşmüşe benziyorsun ki ahından feryadından dolayı gözümüz yıldızlar gibi hiç kapanmıyor.

Mef'û lû / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'i lûn

1. Şaḥn-ı çemende baḡa ḡadi nāreven gerek
Bir lâle-ḡadd ü lebleri şekker-şiken gerek
 2. Def'-i ḡam eylemek diler iseḡ dilā eger
Āb-ı revān u şūret-i ḡûb u çemen gerek
 3. Zülf[i] mu' atṡar eylemeḡe cān dimāḡını
ḡülzār-ı ḡüsn içinde boyı yāsemen gerek
 4. Dil-ber yolında vir seri 'üryān olup dilā
Her kim şehīd-i 'ışk ola ol bī-kefen gerek
 5. 'ışk ehlinüḡ maḡālını sofiye söyleme
Ḥatmī bu 'ışk içinde saḡa hem-sūḡan gerek
-
1. Yeşil bahçeler içinde bana nareven boylu (sevgili) gerek, bir lâle yanaklı gerek, şeker kıskançlıktan çatlatacak kadar tatlı dudaklı (bir sevgili) gerek.
 2. Gönül, eḡer dertleri kovmak istersen akarsu gerek, güzeller gerek, çemen gerek.
 3. Saçı, can burnunu hoş kokularla doldurmak için güzellik bahçesinde yasemin gibi beyaz tenli bir sevgili gerek.
 4. Gönül, aşk şehidi kefensiz gerektir. Sen de dilber yolunda soyunup meydana çık ve başını ver.
 5. Hatmî, bu aşk hali içinde sana, senin dilinden anlayan bir dost gerek. Sakın aşk ehlinin sözlerini sofuya söyleme.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. ‘İşret u ‘ıyşuñ demi geldi zamānı¹⁴² goncenüñ
Kim belürdi taraf-ı gülşende nişānı goncenüñ
 2. Nāz ile ol gül-ruhuñ gördi tebessüm itdügin
Hayretinden kaldı dem-beste dehānı goncenüñ
 3. Ağzın açmak istedi mey meclisinde dil-bere
Şermden ol dem yüzine urdı kanı goncenüñ
 4. Haddüñ ile leblerüñ açmak ne haddidür şehā
Var mıdur ağzın açabilmege cānı goncenüñ
 5. Hāk-pāy-ı yāre īsār itmegiçün Hatmīveş
Çok zeri vardur derūnında nihānı goncenüñ
-
1. Keyif sürmenin zamanıyla birlikte goncanın da zamanı geldi. Zira gül bahçesi tarafında goncanın alameti belirdi.
 2. O gün yanaklının naz ile tebessüm ettiğini görünce goncanın ağzı hayretinden kapandı, sustu kaldı.
 3. İçki meclisinde dilbere laf etmek istediğinde goncanın yüzü utançtan kıpkırmızı oldu.
 4. Şahım! Dudaklarınla yüzünü anmaya goncanın yüzü var mıdır? Ağzını açabilecek canı bile yoktur.
 5. Sevgilinin yoluna -Hatmî gibi saçmak için- goncanın sinesinde çok gizli altınlar vardır.

¹⁴² zamānı: zamanuñ.

Fe ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

1. ‘ Abdine Hâk ‘ ināyet eyleyicek
Anı ehl-i sa‘ ādet eyleyicek
2. Cümle düşvārını kılar āsān
Şefkat idüp himāyet eyleyicek
3. Derde şabr eyleyen bulur dārū
Hiç görmez şifā şikāyet eyleyicek¹⁴³
4. Lāyıkuz yanmağa cahīm içre
Bize ol şeh ‘ adālet eyleyicek
5. Ol Kerīm u Raḥīm çün cürmi
‘ Afv ider bī-nihāyet eyleyicek
6. Biñ yıl olursa ‘ ömrümüz lutfın
Dükene şemmesin hikāyet eyleyicek¹⁴⁴
7. Hātmī mu‘ tād olma bedḥūya
Terk müşkildür ‘ ādet eyleyicek

¹⁴³ Bu mısranın vezni bozuktur.

¹⁴⁴ Bu mısranın vezni bozuktur.

1. Hakk, kuluna lütfedip onu saadet ehlinden eyleyince...
2. (Ve) Şefkat edip koruyunca, tüm güçlükleri kolaylaştırır.
3. Derde sabreden çaresini bulur, şikayet ederse hiç şifa bulmaz.
4. O şah bize adaletle muamele ettiğinde bizim cehennemde yanmaya layık olduğumuz görülür.
5. O, kerem ve rahmet sahibidir. Zira günahlarımız sonsuz da olsa affeder.
6. Ömrümüz bin yıl bile olsa senin lütuflarının bir parçasını anlatmaya kalkışsak tükenir.
7. Hatmî, kötü huylara kapılma. Bir şeyi adet edindikten sonra bırakması zordur.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Perde-i pindâr[1] çeşmünden gider bînâ isen
Gel bu nakşî nakş iden nakķķāş[1] gör dānā isen
2. Hāk ider bu gerdiş-i gerdūn-ı dūn āhir seni
Şevket u haşmetle el-ħaķ Hüsrev u Dārā isen

[13a/2a]

3. Bî-fer eyler tâb-ı rüyun āh kim iy māh-rū
Gerd-i devrān ‘ākıbet mihr-i cihān-ārā isen
 4. Cismünî ma‘dūm idüp mevcūd ider ismün felek
Āşiyān-ı Kāf-ı istignāda ger ‘Anķā isen
 5. Bir gedāyile ber-ā-bersin çü hāke girmede
Gerçi kim Hatmî cihān mülküne hākîm şā isen
-
1. (Gönül gözün açıksa) zan perdesini gözünden kaldır; bilenlerdensen gel, bu nakşî nakşeden nakkaşî gör.
 2. Şevket ve haşmet sahibi bir Hüsrev, bir Dara olsan bile sonunda bu alçak devran döner, seni toprak eder.
 3. Ey ay yüzlü! Sen dünyayı ışıtan bir güneş bile olsan, Sonunda devranın tozu toprağı senin yüzünün parlaklığını kapatır ve ışığını soldurur.
 4. Sen gönül tokluğunun Kafdağı’nda yuva tutmuş bir Anka da olsan felek senin bedenini görünmez kılar, geriye sadece adın kalır.
 5. Hatmî cihan mülküne padişah da olsan toprağı girerken bir köle ile aynısın.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Zevkine dünyâ-yı dūnuş şād olup ğam şanmaduñ
‘Iyş u nūşın iy göñül hayfâ ki mâtem şanmaduñ
 2. Haste oldukça eṭibbādan ‘ilāc itdūñ ricā
Anlaruñ tiryākını iy bī-ḥaber sem şanmaduñ
 3. Geçdi ‘ömrūñ ğaflet u ṭûl-i emelle iy dirîğ
Evvel u āḥir dem-i dünyâyı bir dem şanmaduñ
 4. Gözleyüp ehl-i ḳabā baḳduñ gedāya hışm ile
Gördügin her bir ‘abā-pūşı niçün Cem şanmaduñ
 5. Nefsüñi bildūñ bugün insān-ı kāmilsin velī
Kimse(y)i kendūñden özge Ḥatmiyā kem şanmaduñ
-
1. Ey gönül! Bu rezil dünyanın zevklerine aldanıp eğlendin, bunu mutluluk sandın, gam olduğunu bilmedin. Yiyip içtiklerinin matem olduğunu anlamadın.
 2. Ey bihaber! Hasta oldukça tabiplerden ilaç istedin ama o ilacın zehir olduğunu hiç düşünmedin.
 3. Ah, yazık ki ömrün gafletle, doyumsuz hırslarla gelip geçti. Sen dünyanın başından sonuna bir nefeslik olduğunu aklına getirmedi.
 4. Kaftan giyenleri gözleyip, garibana hışımla baktın. Abaya bürünmüş(derviş)lerin aslında bir Cem olduğunu niye anlamadın?
 5. Hatmî! Bugün nefsini bildin, artık insan-ı kamilsin. Kendinden başka kimseyi kötü, kusurlu görmedi.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Ğıll u ğışdan âh kim âyînemüz pāk eylesek
Biz de insānuz bu taşvirāt[1] idrāk eylesek
 2. Gönlümüz dünyā şafāsıyla niçe şād idelüm
Bāri bir dem havf-ı ‘uqbā ile ğamnāk eylesek
 3. Muḳtezāsı üzre niçe olalum kāhil tenün
Ṭā‘ ate anı riyāzet birle çālāk eylesek
 4. Cām-ı ‘ışk ile dilā bir neş’e taḥsīl eyleyüp
‘Ār u nāmūsın girībānını biz çāk eylesek
 5. Niçe azmışdur görün bu nefis-i şūmı ter düşer
Ḥavf-ı Ḥaḳ’la dīdemüz bir dem ki nemnāk eylesek
 6. ‘İzzet-i dāreyn ile mes‘ūd olurduk Ḥatmiyā
Ehl-i diller pāyına biz çehremiz ḥāk eylesek
-
1. Ah, gönül aynamızı kirden temizlesek, oraya yansıyanları anlayıp seyredebilsek!
 2. Gönlümüzü dünyanın zevkleriyle ne zamana kadar kandıralım? Bari bir an için bile olsa ahiret korkusuyla ona elem verebilsek...
 3. Ne zamana kadar bu bedenin isteklerine boyun eğmeye devam edeceğiz? Bu tembel bedeni –inzivaya çekilip- ibadete heveslendirebilsek...
 4. Gönül! Aşk şarabından içip neşelenerek, ar ve namus gömleğinin yakasını yırtsak!
 5. Allah korkusu ile gözümüz bir an nemlense, şu yoldan çıkmış uğursuz nefis hemen küser.
 6. Hatmî! Yüzümüzü gönül ehlinin ayakların toprak diye serebilsek, iki cihan saadeti bizim olurdu.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Gıtme gel bir laḥẓa ârām eyle cānı ‘âşıkun
Ḳo şitābı luṭf kıl rūḥ-ı revānı ‘âşıkun
2. Cennet ü ḥūrāyı neyler ‘âşık-ı dīdār¹⁴⁵ olan
Sen melek kūyı degül midür cinānı ‘âşıkun
3. Ḳadr ile göge ir[er]di başı iy şāh-ı ḥüsün
Âsitān-ı devletün olsa mekānı ‘âşıkun
4. Sen hümāyıla niçe pervāz ide zāğ-ı rakīb
Tīr[i] müjgānun ola ḳaşun kemānı ‘âşıkun
5. Ol meh-i nā-mihribān mihrine isterse nişān
Rūy-ı zerdi Ḥatmiyā besdür nişānı ‘âşıkun

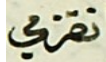
1. Ey aşğın canı olan sevgili, gel bir an dur. Aşğın ruh-ı revanı olan sevgili, lütfet de şu aceleyi bırak.
2. Senin yüzünün aşğı olan Cennet’i huriyi neylesin? Aşğın cenneti, sen meleğin sokağı değil midir?
3. Ey güzellik şahı, aşğın mekanı senin devletinin kapısının eşığı olsaydı, başı göğce ererdi.
4. O karga rakip, senin gibi bir hüma ile nasıl beraber uçsun? Senin kirpiğin aşğa ok, kaşın yay olur (onu avlar).
5. O ay yüzlü şefkatsiz sevgili, sevildiğine bir delil isterse ey Hatmî, aşğın altın gibi sararmış yüzü yeterli gelir.

¹⁴⁵ ‘âşık-ı dīdār: ‘âşık-ı şeydā dīdār.

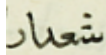
Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Biz bu hâkî cism ile âhîr ğubâr olsak¹⁴⁶ gerek
Bes bu tenle çün ğidâ-yı mûr u mâr olsak gerek
2. Zer mi yâ manķır¹⁴⁷ mı ma‘ lûm olur [anda] her kiři¹⁴⁸
Kim mihekk-i maķşere varup ‘ayâr olsun gerek
3. Gerçi kibr-i nefis ile şimdi başuñ çaķ gökdedür
Fikrüne gelmez mi iy dil hâksâr olsañ gerek
4. ‘Ârifâ kim ‘ariyyetdür kıl nazar bu kâlîba
Dîde-i taķķîķ aç kim târumâr olsañ gerek
5. Bî-ķarâruz bu ribât-ı köhnede gerçi bugün
Luţf-ı Hâķla yarın anda ber-ķarâr olsak gerek
6. Mihr-i Hâķ’la al vuзу‘ dünyâda tâ ‘uķbâda biz
Bu ‘ibâdet nurıyla şu‘ ledâr¹⁴⁹ olsak gerek
7. Mezra‘ -ı dünyâda Hâtmî ek ‘amel toķmın yûri
Hâşıl olmaz kırdâ bî-kişt zâr olsañ gerek

¹⁴⁶ olsak : Bütün beyitlerde ك ile yazılmıştır.

¹⁴⁷

¹⁴⁸ olur [anda] her kişi: olur her kişi olsak.

¹⁴⁹

1. Biz bu topraktan yoğrulmuş bedenimizle sonunda toprağa karışıp, karıncaya yılana yem olsak gerek.
2. Mahşer(e gidip) orada herkesin altın mı bakır mı olduğunu anlasak...
3. Ey gönül, şimdi kibirle başın göktedir ama yarın toprakla bir olacağını düşünmez misin?
4. Ey arif! Gözünü dikkatle açıp, ödünç verilen şu bedene hakikati arayan göz ile bak (ve gör) ki tarumar olacaksın.
5. Bugün bu köhne bağda kararımız yok (salınıp duruyoruz) ama yarın Hakk'ın lütfuyla "berkarar olsak gerek".
6. Abdestini bu dünyada Hak aşkının güneşiyle al, zira biz bu dünyada ve ahirette bu ibadet nuruyla şuledar olacağız.
7. Hatmî! Dünya bostanında amel tohumlarını ekip yürü, (yoksa zaten) ekin bitmeyecek bir kır gibi olan dünyada ekinsiz kalıp ağlarsın.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Kaddümüz ham oldı dağı zülf-i hamdan geçmedük
Vâh bu pîç-â-pîç-i sevdâ vü elemden geçmedük
2. Kıldı peydâ cismümüz hâkiyle devrân kâseler
Biz dem-â-dem arzû-yı cām-ı Cem’den geçmedük
3. Şevk u şādîsi cihānuñ düşmene olsun naşîb
Dost cevri lezzeti birle bu gamdan geçmedük

[14a/3a]

4. Mihrûñ ol mâhuñ dehānı gibi çün kim görmedük
Cüst u cûy-ı milket-i rāh-ı ‘ademden geçmedük
 5. Semtümüz çün rāh-ı kûy-ı yāre düşdi Hatmiyā
Kurtulup ālāmdan hecr ü sitemden geçmedük
-
1. Belimiz büküldü ama o zülfün kıvrımından vazgeçmedik. Vah ki bu (ıstıraplı) kara sevdadan ve elemden vazgeçmedik.
 2. Devran bizim bedenimizin toprağından kadeh yaptı, biz yine de bir an olsun Cem’in kadehinden vazgeçmedik.
 3. Bu alemin zevki neşesi düşmanın olsun, biz dostun eziyetinin tadıyla bu çileden vazgeçmedik.
 4. Biz o sevgilinin ağzını görmediğimiz gibi sevgisini de görmedik ama yine de yokluk ülkesinin izini sürmekten vazgeçmedik.
 5. Hatmî! Yolumuz sevgilinin mahallesine düştüğünden biz elemelerden kurtulmadık, hasretten ve sitem(in semtin)den geçmedik.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Ābeş sür‘ atdedür iy dil mürürı ‘ âlemün
Ğırre olma bir iki gündür huzûrı ‘ âlemün
2. Cāh[1] çāh u devleti let lezzeti zillet dur[ur]
Yandur[ur] iy merd nār āteş sürür-ı ‘ âlemün
3. Mañşabadur mañşıb-ı şāhī bu nat‘ -ı bāzda
Bī-bekādur bir bak’a sen de umûrı ‘ âlemün
4. Bu fenā kāhında ancağdur iķāmet se vü penc
Bun[1] müş‘ ir oldı şeş günde zuhûrı [‘ âlemün]
5. Bir yılı bir ay gibidür ‘ ömre kılma i‘ timād
Haftası bir günce bir hafta şühûrı [‘ âlemün]
6. Kaşr-ı şādī şanma dünyānuñ harāb eyvānını
‘ Ākıl olanlar anı dirler kûbûrı ‘ âlemün
7. ‘ Ālem-i ervāha ur per iy hümā-yı murğ-ı dil
Hażz-ı nefsanī dur[ur] zīrā şürûrı ‘ âlemün
8. Āsiyābāsā şu üstünde turur bir hāndur
Nevbet iledür duhûli vü ‘ ubûrı ‘ âlemün
9. Pāye-i a‘ lā diyü meyl idüp itme ārzū
Ĥatmī gāyet dūn-perverdür şudûrı ‘ âlemün

1. Ey gönöl, bu devran su gibi hızla akıp gitmektedir. Sakın gurura kapılma, bu dünyada süreceğin sefa üç günlüktür.
2. Ey insan! Alemdeki makam mevkii kuyudur, devlet kötek, lezzet zelillik demektir. Bu dünyanın mutluluğu, sonunda ateşe döner.
3. Bu oyun meydanında padişahın vereceği mansıp bir derttir. Sen de bir baksan ya, alemdeki bütün işlerin bir sonu vardır.
4. Bu yokluk köşkünde ikamet ancak üç beş gündür. Alemin altı günde yaratılması buna işaret eder.
5. Ömre güvenme, onun bir yılı bir ay gibi gelir. Alemin haftası bir gün, ayları ise bir hafta gibidir.
6. Dünyanın yıkık konağını mutluluk köşkü sanma. Akıllı olanlar onun için “Alemin mezarı/lağımı” derler.
7. Ey hümayya benzeyen gönöl kuşu! Ruhlar alemine kanat çırp. Zira alemin kötülükleri, nefsanî hazlardır.
8. Aleme geliş gidiş sırayıdır. O, değirmen gibi su üstünde duran bir handır.
9. Hatmî! Dünyadaki makam sahipleri hep alçaklara iltifat eder. Onları yüce bir makam sanıp arzulama.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Āsumān-ı hüsnde sensin çü mähı ‘āşıkun
Encümāsā sanadur cānā nigāhı ‘āşıkun
 2. Yağma nār-ı fūrKate alma şağın derd-i dilüm
Kim toğuz çarha çıkar bir demde āhı ‘āşıkun
 3. Cür‘ a-i derd [ü] muḥabbet nūş idüpdür şūfiyā
Hūş başına gelür şanma ki gāhı ‘āşıkun
 4. Yandugına pūte-i miḥnetde dil iy sīm-ten
Rūy-ı zerdi bes degül midür güvāhı ‘āşıkun
- [14b/3b]
5. Bir kez iy kaşı kemān kılsan nişān ger tīrine
Şevk u zevk ile göge ata külāhı ‘āşıkun
 6. Ebr-i zūlfün mihr-i ruḥsāruḡ ihāṭa ideli
Āh kim ağarmadı baḥt-ı siyāhı ‘āşıkun
 7. Şāh-ı iklīm-i hūsünsin iy süvār-ı esb-i nāz
Ḥatmīveş olmak gerekmez mi sipāhı ‘āşıkun

1. Ey sevgili! Güzellik göğünde ay sen olduğun için, yıldızların aya baktığı gibi aşığın bakışı da sanadır.
2. Sakın beni ayrılık ateşinle yakıp da gönlümün ahını alma. Aşığın ahı bir solukta dokuz feleği kat eder.
3. Sofu, dert ve aşk tortusu içen aşığın aklı başına gelir sanma.
4. Ey gümüş bedenli sevgili, bu sararmış yüz, aşığın hasret potasında yandığına yeterli ispat değil midir?
5. Ey keman kaşlı, eğer bir kez kirpiğinin okuyla aşığa nişan alsan, sevinçten keyiften başındaki külahı göğe atar(dı).
6. Zülfünün kara bulutları gün yüzünü kuşattığından beri, aşığın da kara bahtı açılmaz oldu.
7. Ey naz atının süvarisi! Sen güzellik ülkesinin padişahısın, o halde senin aşığının da Hatmî gibi sipahi olması gerekmez mi?

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

1. Zü-fünün-ı fenn [ü] 'ilm olmak dilerseñ iy oğul
Naḥv u şarfa evvelā [gel] eyle cell-i himmetün
2. Dün u cāhille muşāhib olma tut pendüm şaḳın
Fāzıl u a' lāya hem-dem ol ki artsun rif' atün
3. Qadrini bil iy püser zāyi' geçirme rüz [u] şeb
Bu cüvānlık 'ünfüvānıyla kemāl-i şıḥhatün
4. Şükr ü zıkr-i Ḥaḳḳ ile bulsun lisānuñ i' tibār¹⁵⁰
Ḥāl idinmezseñ daḥı olsun 'ibādet 'ādetün
5. Ḥord u ḥ^vāba muḳteżā-yı şöhrete meyl eyleme
Gel seḥer-ḥız¹⁵¹ ol ki efzün ola dīn u devletün
6. Nuşḥ[ı] budur Ḥatmī'nün her dem saña cān-ı peder
Ehl-i 'ilm ile gerim kıl dā'imā [sen] şoḥbetün

¹⁵⁰ i' tibār: ibād.

¹⁵¹ seḥer-ḥız: seḥer-ḥız.

1. Ey oğul! Eğer ilimde ve sanatta hünerli olmak istersen evvela nahv ve sarf bilgisini öğrenmeye  abala.
2.  ğ d m  tut; alçak ve cahille ahbaplık etme. Fazilet sahibi yüce kimselerle vakit geçir ki senin de makamın yücelsin.
3. Ey oğul! Bu gen liğ n, zindeliğ n kadrini kıymetini bil. Sakın vaktini boş işlerle geçirme.
4. Dilin, Allah adını anmak ve ona Ő kretmekle itibar bulsun. ‘‘H l’’ sahibi olmasan da ibadet etmek adetin olsun.
5. Ő n Ő hrete, uykuya yemeğ  düşün olma. Gel, seher vaktiyle ibadete ba la ki dinin ve devletin(in y celiğ ) artsın.
6. Ey babasının canı! Hatm ’nin sana nasihati budur ki ilim ehliyle sohbete daima hararetle t lip ol.

Fe ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

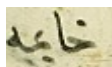
1. Nev-bahâr irdi seyre varı görûñ
Niçe zârî ider hezâr[1] görûñ
2. Hazz[1] bir ân u cümle bir gündür
Âh kim ‘ömr-i bî-şümârı görûñ
3. Bu serîr-i hûbda kıılma sürûr
Var kûbûr içre mûr u mârı görûñ
4. İş u âşum belâ vü zehr itdi
Bu cefâ-pîşe rûzgâr[1] görûñ
5. Turmadan şu gibi geçer çağlar
Hatmiyâ ‘ömr-i bî-karâr[1] görûñ

1. Seyre çıkın; baharı görûn, baharın gelmesiyle beraber bülbülün nasıl öttüğünü görûn.
2. Tükenmez sandığınız şu ömrü görûn ki tadı bir anlık, kendisi bir günlüktür.
3. Bu güzel tahtta oturuyorum, diye sevinme(yin); varıp mezardaki yılanı karıncayı görûn.
4. Benim işimi aşımı zehreden, cefayı adet edinmiş şu devri görûn.
5. Hatmî! Kayıp giden ömrü gör(ün) ki su gibidir; durmadan çağlar akar.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Târa döndürdi tenüm za' fî ile müşkîn mûlaruñ
Tağıdup 'aqlum benüm kākülleründe bûlaruñ
 2. İki acerle neberd itmez bir âdem iy perî
Katlûme sa'y eylemek lâzım degül gîsûlaruñ
 3. Şöyle dökdi gözlerüm hecrûñle dil hûn-âbesin
Şu yirine kan akar kûyuñda şimdi cûlaruñ
 4. Bir avuç hâkister oldum nâleden ben kırtulup
Küllî cismüm yandı mihr-i nârına meh-rûlaruñ
 5. Hıvâba¹⁵² varmaz¹⁵³ her gice Hatmî gibi bî-dâr olur
Kim ki sevdâsına düşdi kākül-i şeb-bûlaruñ
-
1. Mis kokulu saçları beni zayıflattı bir tele döndürdü; kaküllerindeki kokular aklımı dağıttı.
 2. Ey peri! Zülûflerinin beni öldürmeye çalışmasına gerek yok; zaten bir insan kavgada iki güçlü kişiyle baş edemez.
 3. Hasretinle gözlerim, kanayan yüreğimden gelen yaşları öyle döktü ki şimdi artık ırmakların kenarında su yerine kan akar.
 4. Ay yüzlülerin aşkının ateşiyle tüm bedenim yandı. Böylece ah çekmekten kurtuldum, (zira) bir avuç kül oldum.
 5. Her kim şebboy kaküllerin sevdasına düşerse geceleri gözüne uyku girmez, Hatmî gibi (her daim) uyanık olur.

¹⁵²

¹⁵³ varmaz: virmez.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Keşret ile ağlamakdan çün yaşum kan eyledün
Kūyınun sengin yudum yāķūt u mercān eyledün
2. Bir ayağ ile gönül dervīşini aldun ele
Taht-gāh-ı milk-i istignāda sulţān eyledün
3. Kaldı dil sen [dıl-ber]ün zūlf ü zenehdānun görüp
Bir faķır-i nātüvān[1] bend ü zindān eyledün
4. Bunca demdür hecrün ile ağlamakdan göz yaşın
Katresin deryā vü deryāsını ‘ummān eyledün
5. Gülşen-i kūyun görelden rāstī iy serv-ķad
Bu gönül murğını bülbul gibi nālān eyledün
6. Şalınup geldüğini gördün o servün gül gibi
Gonceāsā Hātmiyā çāk-i girībān eyledün

1. Beni o kadar çok ağlattın ki gözyaşım kan oldu, kanlı gözyaşlarıyla yıkadığım sokağının taşlarını yakuta mercana döndürdüm.
2. Gönül dervişini bir hile ile ele alıp, göz tokluğu mülkünün tahtında sultan eyledin.
3. Gönül senin zülüflerinle çene çukurunu görünce (donup) kaldı. Bu aciz aşığını zülüflerinle bağlayıp çene çukurunun zindanlarına attın.
4. Öyle uzun zamandır ağlıyorum ki gözyaşım bir damlayken deniz, denizken umman oldu.
5. Ey servi boylu! Mahallenin gül bağına gördüğünden beri doğrusu gönül kuşumu bülbül gibi inletirsin.
6. Hatmî! O selvi boylunun gül gibi salınıp geldiğini görünce sen de gonca gibi yakanı yırttın.

(Harfî'l-Lâm)

83

(Gazel)

(15a/8a)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Tâlib-i iksîr-i 'ışk iseñ eger rüsvâ-dil ol
Naḥvet ü nāmûs[1] terk eyle dilâ şeydâ-dil ol
2. Zülf ü rûyı vaşfını gûş eyle benden zâhidâ
Var ise başında hûşuñ rûz [u] şeb sevdâ-dil ol
3. Şîşe-i kalbüm şikest itdün benim [iy] seng-dil
Bâri ağıyâra daḥı raḥm itmeyüp ḥârâ-dil ol
4. Dolaşup kalma hevâ-yı zülf-i 'anber-bâr ile
Hay miskîn nakş[1] қо nakḳâşa baḳ dâñâ-dil ol

[15b/8b]

5. Çünkü bildün dünyede yokdur beḳâsı begligün
Faḳr ile [eyle] tefâḥur Ḥatmiyâ der[y]â-dil ol

1. Eğer aşk iksirine talipsen rezil rüsva olmaya gönüllü ol. Ey gönül! Kibri ve doğruluğu terk et, deli yürekli ol.
2. Zahit! O güzelin yüzünü, zülûflerini benden bir dinle de varsa aklın başından gitsin, gece gündüz aşık gez.
3. Ey taş yürekli! Madem benim sırça gönlümü kırdın, bari ellere de merhamet etme. Kalbin bana taş ise onlara mermer kesilsin!
4. Ah miskin (gönül), anber kokan zülûflere dolanıp kalma. Gönül gözünü aç, bu nakşî nakş eden (o yüce) nakkaşî gör, bilge gönüllü ol.
5. Hatmî! Dünyada beyliğin de geçici olduğunu öğrendiğini söylüyorsun. O halde gönlü zenginlerden olup, yoksullukla övün.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. La‘lünün şevki ile nüş iderüz bâde-i âl
Devletünde idüben pâdişehüm def‘ -i melâl
 2. Şeb-i fûrkatde ‘ömür geçmededür¹⁵⁴ miñnet ile
Âhîrû’l-emr umarız ola bize rûz-ı vişâl
 3. Niçe Erjeng ü niçe Mânî gele dehr içine
Bir kalem çekmeyeler bu göz ile kaşa mişâl
 4. Âb-ı hayvân[1] baña aňma ki ol Hızır-liķā
Leb-i can-bağşla ider¹⁵⁵ ‘aşık için âb-ı zülâl
 5. Gülşen-i kūy[-1] nigâr içre karanfil komağa
Yaraşur Hatmî eger kâse-i ser ola sıfâl
-
1. Padişahım, dudaklarını arzulayıp kırmızı şarap içeriz. Böylece devletinden derdi sıkıntıyı kovarız.
 2. (Aşık için) Ömür ayrılık gecesinde eziyetle geçmelidir. Umarız, sonunda bizim de üstümüze gün doğar, sevgiliye kavuşuruz.
 3. Bu dünyaya çok Maniler gelip çok Erjengler çizerler ama içlerinden senin gözüne kaşına denk bir çizgi çeken çıkmaz.
 4. Bana hayat/ölümsüzlük suyundan bahsetme. Biz aşıklar için o Hızır (yüzlü sevgili), ab-ı zülal olarak leb-i canbahşını iletir.
 5. O güzelin gül bahçesine benzeyen mahallesinde, Hatmî’nin kafatasından karanfillere saksı yapsalar yaraşır.

¹⁵⁴ geçmededür: geçmelidir.

¹⁵⁵ ider: iledür.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Nev-bahārı gel’e seyr eyle dil-ārā mı degül
Her gülün¹⁵⁶ rāyihası ‘anber-i sārā mı degül
2. Şimdi mi geçdi dilā ol ruḥı gül āli baḡa
Her zaman eyledügi [va‘de-i] ferdā mı degül
3. Her kaçan gülşene varsa o nigār ayağına
Bez̤l ü ĩşār[ı] şabānuḡ gül-i ra‘nā mı degül
4. Ruḥı şevḳiyle lebi yādına gözden dökülen
Bezm-i miḥnetde baḡa bāde-i ḡamrā mı degül
5. Görelı ḡonce leb ü ‘ārızını gülşende
Ḥacletinden kızaran verd-i muṭarrā mı degül
6. Gül-i gülzār-ı ruḡuḡ vaşfını Ḥatmī ideli
Gülşen-i ḡüsnüḡe ol bülbul-i ḡüyā mı degül

¹⁵⁶ gülün: gülün.

1. Gel baharı seyret. Gönle ne kadar huzur veriyor değil mi? Her gülün kokusu saf anbere ne kadar benziyor değil mi?
2. Ey gönül, o gül yanaklı bana sadece şimdi mi oyun oynadı? Her zaman beni yalan vaatlerle kandırmıyor mu?
3. O güzel her ne zaman gül bahçesine gelse, saba rüzgarı onun için gül yaprakları saçmıyor mu?
4. Mihnet meclisinde, yanağının hevesiyle dudağının hatrına gözümden dökülen yaşlar, benim için kızıl şarap mı değildir?
5. Gül, bahçede senin gonca gibi dudağını ve yanağını gördüğünden beri, utancından kızarmıyor mu?
6. Hatmî gül bahçesindeki güle benzeyen yanağının vasıflarını anlattığından beri, senin güzelliğinin bağına bülbül değil midir?

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Pâdişâhum ben kuluñ yâd eylegil
Hâṭır-ı nâ-şâdumı şâd eylegil

2. Hecr ile gurbetde koma ‘âşıkın
Yanuğa çek bir eyi ad eylegil

[16a/9a]

3. Bu yıkılmış gönlümün mi‘ mārısun¹⁵⁷
Luṭf kıl vîrân[ı] âbâd eylegil

4. Ele alup bu dil-i ğamgînimi
İy Ḥalîlüm Ka‘ be bünyâd eylegil

5. Çünkü ol gül yüzliden düşdün cüdâ
Ḥatmî bülbül gibi feryâd eylegil

1. Padişahım, ben kulunu anıp, şu kederli gönlümü neşelendir.
2. Aşığını, ayrılıkla gurbette bırakma. Yanına çekip ismini yücelt.
3. Bu yıkılmış gönlümün mimarısın. Lütfedip bu viraneyi ayağa kaldır.
4. Ey Halilim! Bu kederli gönlümü ele al ve böylece sen de bir Kabe yapmış ol.
5. Hatmî, o gül yüzlüden ayrı düştüğüne göre artık sen bülbül gibi feryat et.

¹⁵⁷ Mısra sonuna fazladan yazılan ve vezni bozan “bendeni” kelimesi çıkarılmıştır.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Gül yüzüñi güzelüm şöyle nihân eyleme gel
Bülbülāsā işümüz āh u figân eyleme gel
2. Gösterüp gün yüzüñi zerrece şād eyle beni
Āh u eşküm gibi her sūya revān eyleme gel
3. Oğ gibi toğrı geçerken reh-i ‘ışkuñda senüñ
Kādümüz miñnet ile şimdi kemān eyleme gel
4. Cām içüp tāze cüvān sev diyü nuşh eyledi çün¹⁵⁸
‘Aks-i tedbīri dilā pīr-i muğān eyleme gel
5. Hatmī şād ol miñen-i¹⁵⁹ hecriyile cānānuñ
Kimseye lezzet-i hicrān[1] ‘ayān eyleme gel

1. Güzelim, gel şu gül yüzünü gizleme. İşimizi bülbül gibi feryada döndürme.
2. Gün yüzünü gösterip beni bir zerre mutlu et. Gel, ahım gibi gözyaşım gibi her tarafa gitme.
3. Senin aşkının yolundan ok gibi dosdoğru yaşarken, gel şu boyumuzu hasretinle iki büklüm etme.
4. Ey gönül! Şarap içip genç civan sev diye nasihat verdiğiğine göre pīr-i muganın sözlerinin aksine hareket etme.
5. Hatmî, sevgilinin hasretinin derdiyle mutlu ol ama bu ayrılığın tadını kimseye belli etme.

¹⁵⁸ eyledi çün: eylediğiçün.

¹⁵⁹ miñen-i: miñnet-i.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Bunı dir şubha dek dâ'im zebân-ı hâl ile bülbül
Ben ağladuğça gülşende sen iy hercâyi gül gel gül
2. Mu'athtar ideli dehrün dimâğın zülf-i şeb-büyün
Has u hâşâki¹⁶⁰ olmışdur ser-â-ser 'âlemün sünbül
3. Başumda 'ışk sevdâsı perîşân-hâtıram şimdi
Tolaşmasun kesilsün diğ kerem kılsun baña kākül¹⁶¹
4. 'İzârı üzre yir tutmuş görüp hindû-beçe hâlin
Yanuben âteş-i reşke kararup kurudı fülful
5. Dem-â-dem mest-i bî-hüş ol dilâ gül-çehre sākīden
Şurāhī bun[1] dir meclis-be-meclis eyleyüp gulgul
6. Cihân bāğını geşt itse temāmet 'andelīb-i dil
Bulımaz bir saña beñzer güşāde hūb-rū şengül
7. Ruḥ-ı gül-reng-i ra' nāsın görüb[en] şākīnün Hatmī
Anuñçün kâsede her dem kızarur hacletinden mül¹⁶²

¹⁶⁰ hâşâki: hâşâke.

¹⁶¹ kākül: gulgul.

¹⁶² mül: gül.

1. Blbl, sabahlara kadar hl dili ile Şunu söyler: “Ey hercai gl! Ben ağladıkça bu gl bahçesinde gel sen gül.”
2. Bu dünya, senin Şebboy zlflerinin kokusunu aldığından beri sümbül alemde çerçöp gibi tamamen kıymetsiz olmuştur.
3. Başımda aşk sevdası ile Şimdi aklım periŐandır. Kakle söyleyin bana iyilik edip, benden uzak dursun, dolaŐmasın.
4. Karabiber, Hint çocuk gibi kara benini yanak üzerinde yer tutmuş görünce, kıskançlık ateşiyle yanarak kurudu.
5. Gönül! O gül yüzlü sakinin vereceđi ićkiyle her vakit mest ve sarhoŐ ol. Srahi, meclisten meclise gulgul ederek bunu der.
6. Gönül kuşu cihan bağını baştan başa dolansa da sana denk bir güzel yüzlü, cilveli ve oynak bir güzel gl bulamaz.
7. Hatm! Őarap, sakinin gl renkli güzel yanađını gördüđü ićin daima kadehin ićinde utancından kızarır.

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

1. Her demün gel dilâ ğanîmet bil
Maraz u şıhhatünde ni‘ met bil
2. Zâkir ol Hakk[a] zâhir u bâtın
‘ Abd iseñ bunu sen ‘ ibâdet bil
3. Nûr-ı Kur’ân hâşıl itmeyenün
Kalb[i] târîk ü ehl-i zulmet bil
4. Penc vaktin ri‘ âyet eyle Hakkun
Hizmet itmegi cânâ minnet bil
5. Şöyle maṭlûb idin o maṭlab[ı] kim
Kesretün ‘ âlemini vaḥdet bil
6. Hâk-i rāhın tarîk erenlerinün
Dü cihân içre tâc-ı devlet bil
7. Devletin let bilüp yûri Hattmî
Zilletin ‘ âkıl isen ‘ izzet bil

1. Gönül! Gel her anını ganimet say. Hastalığını da sıhhatini de nimet say.
2. Hem içinden hem dışından Hakk'ı zıkr et. Kul isen, bunu sen ibadet say.
3. Kuran ışığından nasiplenmeyen kimsenin kalbini karanlık bil. O, zulmet ehlişdendir.
4. Ey can! Hakk'ın beş vaktine riayet et. Hizmet etmeyi de minnet say.
5. Talip olduğun Allah yolunda o kadar gayret et ki âlemin kesretinde bile vahdet olduğunu bil.
6. Hak erenlerinin yolunun toprağını iki cihanda devlet tacı bil.
7. Hatmî! Devleti/saadeti eziyet bilip yürü. Akıllı isen, rezil rüsva olmayı şeref say.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Miḥnet u hecr-i nigâr ile dilâ olma melûl
‘Âşık-ı şâdık iseñ her elemin eyle kabûl
 2. Mû-miyân ile dehânın niçe takrîr ideyin
Kıl u kâl hiç ide mi yok yire erbâb-ı ‘uḡûl
 3. Müşkil-i mes’ele-i ‘ışka neden vâkıf olur
Vâizâ bilmek ile ‘ilmi fûrû‘ ile uşûl
 4. Görmeden mihr u vefâdan daḡı bir ḡarf o nigâr
Okımış cevır u cefâdan niçe bâb ile fuşûl
 5. Şöhret ‘âfet idügin bildün ise Ḥatmî eger
Var saña faḡr u fenâ içre yiter künc-i ḡumûl
-
1. Gönül, sevgiliden ayrı kaldım diye üzülme. Sadık bir aşık-san her derdi kabul et.
 2. (Yok denecek kadar ince) Beli ile (yok denecek kadar küçük) ağzını nasıl anlatayım? Akıl ehli hiç yok yere laf söz söyler mi?
 3. Ey vaiz! İlmin teferruatını ve temelini bilmekle insan aşkın zor meselelerine nasıl vakıf olur?
 4. O güzel, daha mihr u vefâ kitabını okuyup sevgiyi ve vefayı öğrenmeden cilt cilt eziyet ve cefa kitaplarını hatmetmiş.
 5. Hatmî, eğer şöhretin felaket olduğunu öğrendiysen, var yoksulluk ve yoklukla unutulma köşesine çekil. Sana bu kadarı yeter.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Bûlbûlâsâ nâle kııl raḥm ide cānān muḥtemel¹⁶³

İy gönül ol gül-ruḥa kâr ide efġān muḥtemel

2. Bir gün evvel ḥāk ol iy dil rāh-ı kūy-ı yārda

Ārżū-yı seyr ide ol māh-ı pinhān muḥtemel

[17a/10a]

3. Eksik itme bād-ı āhı gülşen-i dil-dārda

Meyl ide şāyed ki ol serv-i ḥırāman muḥtemel

4. Cām devr eydür bize şākī lebi mül şevķine

Māni‘-i ‘İş u şafā ola bu devrān muḥtemel

5. Dem-be-dem aķıtma Ḥatmī eşk[ün]ün seyl-ābını

Cüş idüp ġarķ eyleye dūnyāyı ‘ummān muḥtemel

1. Bûlbûl gibi inle, sevgili ola ki merhamet eder. Ey gönül! O gül yanaklıyı belki feryat fîgan etkiler.
2. Ey gönül! Sevgilinin semtinin yolunda bir an evvel toprak ol, belki o ay yüzkü sevgili gizlice gezmeye/yürüyüşe çıkar.
3. Sevgilinin bağında ahınla oluşan rüzgarı eksik etme, ola ki o salınan servi sana meyleder/ilgi gösterir.
4. Ey saki! O dudakları şaraba benzeyen sevgili aşkına kadehi dolaştır. Belki de bu devran yememizi içmemizi engelleyecek.
5. Hatmî! Gözyaşı selini durmadan akıtma! Yoksa coşup bir umman gibi dünyayı boğabilir.

¹⁶³ Bu kelime tüm beyitlerde

şeklinde yazılmıştır.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1. Raķīb-i segden i‘ rāzuñ gelür cānā saña müşkil
Gel insāf eyle billāhi degül midür baña müşkil
 2. Ṭabīb el urdı nabżuma didi feryād idüp fevrī
Marīz-i derd-i ‘ışķ ancak bu ki ğāyet devā müşkil
 3. Dü-tāy-ı¹⁶⁴ ķāmetem ben pāy-mālem niçe yıllardur
Eyā serv-i hırāmānum senünle merħabā müşkil
 4. Cefā-yı dil-rübā müşkil gelür gerçi ki nā-dāna
Benem ol ‘āşķ-ı şeydā gelür baña şafā müşkil
 5. Göre ağyār ile yārı muħabbet ehline Ḥatmī
Cihānda bundan özge hiç olur mı bir belā [müşkil]
-
1. Sevgilim! O rakip köpeğinden yüz çevirmek sana zor geliyor ama gel insaf et, bana da yazık değil mi?
 2. Tabip nabzıma bakıp aniden çığlık attı: “Bu olsa olsa aşk derdidir ama devası çok zordur!” dedi.
 3. İnce bedenim iki büklüm oldu, ne zamandır ayaklar altındayım. Ey salınarak yürüyen, selvi boylu sevgilim, seninle merhabalaşmak zor...
 4. Cahile sevgilinin eziyeti zor gelir ama ben öyle bir aşk delisiyim ki bana da zevk sefa sürmek zor gelir.
 5. Ey Hatmî! Muhabbet ehli için sevgilisini eller ile görmekten daha beter bir felaket dünyada var mıdır?

¹⁶⁴ dü-tāy-ı: dü-tār-ı.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Meyl idelden berü ol şūḥ-ı sitem-kāre gönül
Düşdi fikriyle ḥıredden ‘aceb āvāre gönül
2. Kāṣki ol kaşı yā sīneme bir ok ursa
Revzen olurdu aḡa itmege nezzāre gönül
3. Kūyı seyrini varup eylemez dil¹⁶⁵ tenhā
Tīḡ-ı hicrān ile oldu hele ṣad-pāre gönül
4. Rāyḡān yolına can virdüğümüz mi suçumuz
Yaramaz yār idinelden yaramaz yāre gönül
5. Şāneveş zūlfine el ḡarmaḡa kaşdı Ḥatmī
Beni sevdālara uğratdı yüzi ḡara gönül

1. Gönül, o neşeli zalime meylettiğinden beri aklını fikrini yitirdi, avare oldu.
2. Keşke o keman kaşlı, sineme bir ok atsa... Gönlümün onu izlemesi için bir pencere açılmış olurdu.
3. Gönül, sevgilisinin mahallesine varıp tek başına dolaşmaz; zira ayrılık oku onu yüz parçaya böldü.
4. Suçumuz, canımızı sevgilinin yoluna karşılıksız vermemiz mi? Uygunsuz/zalim bir sevgili edindiğimiz için gönlümüz ona yaramıyor.
5. Hatmî! Yüzü kara gönül, sevgilinin zülûflerine uzanıp, tarak gibi onları dağıtmaya kast etti(ği için), beni kara sevdalara uğrattı.

¹⁶⁵ eylemez dil: eylemezdi.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Akdı senden tarafa şu gibi bu sâde gönül
Saña kul oldu eyâ serv-ğad âzâde gönül

[17b/10b]

2. Hâset-i la‘l-i lebün birle müdâm iy sâķī
Gözlerüm sâğar[1] gözler mey-i hamrâda gönül
3. Zülf-i yâre elüm irse dir idün şâne gibi
Südmend olamadun veh ki bu sevdâda gönül
4. Saña meyl eyledügi gibi eyâ serv-ğirâm
İtmedi toğrısı bir kimseye dünyâda gönül
5. Pây-büs ola müyesser dir isen Hatmî gibi
Reh-i küyında ğubâr olığör üftâde gönül

1. Ey servi boylu, başına buyruk sevgili! Bu saf gönül su gibi senden tarafa aktı, sana kul oldu.
2. Ey saki! Lal dudaklarının hasretiyle gözlerim kadehi gözler, gönlüm kızıl şaraptadır.
3. Gönül, elimle sevgilinin zülûflerine tarak gibi uzansam, derdin; ama ne yazık ki bu sevdada muvaffak olmadın.
4. Ey servi gibi salınan sevgili! Bu gönül bu dünyada sana meylettiği kadar kimseye meyletmedi.
5. Aşık gönül! (Sevgilinin) Ayağını öpebilmek istersen, Hatmî gibi sen de onun yolunda toprak ol.

Mef'û lû / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'i lûn

1. İy fakr u fâkayile sa' âdet bulan göñül
'Işkuñ gedâsı olalı devlet bulan göñül
 2. Derbân[ı] olmağıla o meh-ţal' atüñ bugün
Dārā gibi zamānede rif' at bulan göñül
 3. Terk eyledüñ kabāyı ki bildüñ fenāyîdür
İy hırka vü 'abāyıla şevket bulan göñül
 4. Hılkatde çün mükerrem olduğın bildüñ âdemüñ¹⁶⁶
Maḥlûḫ zümresinde kerāmet bulan göñül
 5. Hatmî keşîf cism[i] dahı itmedi[n]¹⁶⁷ laṭîf
Haḫ saḡa nāzır idi leṭāfet bulan göñül
-
1. Ey fakirlikle yoksullukla mutlu olan gönül! Ey aşkın kölesi olduğundan beri
(adeta) devlet sahibi olan gönül!
 2. Bugün o ay yüzlünün kapısına kul olmakla, felek katında Dara gibi yücelen
gönül...
 3. Kaftanın (makamın) geçici olduğunu bilip onu terk ettin, ey hırka ve aba ile
azamet bulan gönül!
 4. Ey yaratılmışlarda keramet bulan gönül, bunun sebebi âdemin yaratılış
aşamasında mükerrem kılındığını bilmendir...
 5. Ey, Hakk daha Hatmî'nin bedenine ruh üflemeden, onun bakışı ile letafet bulan
gönül!

¹⁶⁶ Bu mısranın vezni, fazla hece sebebiyle bozuktur.

¹⁶⁷ itmedin: itmedi.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Telh-‘ıyş olma bu cām-ı dil-güşādan lezzet al
‘Ākil iseñ inkisār-ı cām-ı Cem’den ‘ibret al
 2. ‘İşk bāzārında gel sıhhat metā‘ ın kıl fūruht
Çār-sū-yı ğamda iy dil var kumāş-ı miḥnet al
 3. Lebleri ‘unnābınuñ ‘aksi durur āb-ı ‘ineb
Zülf sevdāsına düşdünse şarāb-ı misket al
 4. Nakd-i can ḥarc eyle ṭurma būs-ı la‘l-i yār için
Tuḥfe-i nāçiz ile gel gevher-i bī-kıymet al
 5. Ol gözi bīmārdan tīmār umarsañ derdüñe
Ḥatmīves ferzāne ol Loḫmān’dan gel ḥikmet al
-
1. Acı içenlerden olma. Bu iç ferahlatan şaraptan lezzet al, akıllı isen Cem’in kadehinin kırılmasından ibret al.
 2. Ey gönül! Gel, aşk pazarında sıhhat sermayesini satılığa çıkarıp, keder çarşısında gam kumaşı al.
 3. Üzüm suyu, onun hünnap dudaklarının yansımasıdır. Eğer kara zülüflerinin sevdasına düştüysen misket şarabı al.
 4. Gel, sevgilinin dudağından bir buse almak için can nakdini harca. Durma, o kıymetsiz canı hediye ederek, karşılığında paha biçilemez bir cevher al.
 5. O hasta bakışlıdan derdine çare umarsan, gel Hatmî gibi bilge ol, Lokman’dan hikmet al.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1. Hüdâyâ luṭf u ‘afvunla irişse gâyete menzil
Görölmiş gibi olmazdı gelürken her günü bir yıl
2. Şabır kıl tâ feraḥ birle sürûra irmek istersen
Dür-i maḥsûdı koynında bulur kim olsa deryâ-dil
3. Hâḳ’uṅ iḥsânı ‘add olmaz ve lîkin ulı kudretdür
Bir ân içinde deryâda sefine kat‘ ider şad mil
4. Hurûş u cûş-ı deryâya ne ḥasdur ḳatlana keştî
‘Înâyât-ı şehenşâhî olmasaydı ḥâlümüz müşkil
5. Ümîzüm zevraḳın ‘ummâna şaldı rûzgâr-ı hecr
Ne bilsün çekdügüm iy dil ḥuzûr ile tutan sâhil
6. İlâhî reh-nümün olup bize ‘avnün bu deryâda
Ḥabîbün ḥurmeti vü luṭf u in‘âmun ola ḥâyil
7. Za‘îf insan niçe ṭâḳat getürsün mevc-i ebḥâra
Olur Ḥatmî gibi her kim görürse anı lâ-ya‘ḳıl

1. Ey Allah'ım! Her gün bir yıl gibi gelip geçse de yol sana ulaşınca, senin afvın ve lütfun sayesinde bu günlerin hiçbiri yaşanmamış gibi olurdu.
2. Ferahla sevince ermek istersen sabret, kimin gönlü deniz gibi açık ferah olursa o, dileğinin incisini (deniz gibi) koynunda bulur.
3. Allah'ın ihsanı hesap olunmaz ama kudreti öyle çoktur ki (onunla) gemi, bir anda denizde yüz mil kat eder.
4. O şahlar şahının yardımı olmasaydı halimiz zordu. Onun sayesinde, çerçöpten gemi, denizdeki dalgalara ve fırtınalara katlanabilir.
5. Ayrılık rüzgarı benim umudumun sırça gemisini ummana saldı. Ey gönül! Huzurla sahile ulaşan, benim ne çektiğimi nereden bilsin?
6. Ey Allah'ım! Senin yardımın bu denizde bize rehberlik etsin. Habibin (peygamberin) hürmeti ve senin lütfun ve nimetlerin bizi (kötülüklerden) esirgesin.
7. Zayıf insan denizin dalgasına nasıl karşı koysun? Onu görenlerin, Hatmî gibi akli başından gider.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Başa yazılan gelür dirlerd[i] cānā fi’l-meşel
Kara yazuyıymış alnumda haṭuṇ görmek ezel
 2. Gāh olur haṭṭ-ı ruḥuṇ ‘ uşşāka olur sebzezār
Gāh olur kim ‘ āşık-ı dil-ḥasteye olur ecel
 3. Gizlū rāzum sen şeh-i ḥüsne benüm maḥfi degül
Mülhemün-ı cānib-i Ḥaḫḫ olur aşḥāb-ı düvel
 4. Kısmetüṇ derd ü ğam u mihr u vefāyise eger
Bir bir elbetde zuhūr ider dilā kılma cedel
 5. Ṭubī ḳaddüṇ birle zülfüṇ görmegi Ḥatmī diler
Bir kara yüzlü perīşān hoş kıılır ṭül-i emel
-
1. Ey canım! Başa yazılan gelirmiş, derler. Sonunda senin hattının çıktığını görmek de benim alnımın –ezelde yazılmış- kara yazısıymış.
 2. Yüzündeki tüyler kah aşıklara bağ bostan olur, kah hasta gönüllü aşığa ecel olur.
 3. Benim gizli hazinem sen güzellik şahı için gizli sayılmaz. Zira devlet sahipleri Hak’tan gelen ilhamı alırlar.
 4. Ey gönül, eğer kismetinde dert, gam, sevgi ve vefa varsa hepsi bir bir gerçekleşir. Boşa kavgaya tutuşma.
 5. Hatmî senin Tuba boyunla zülfünü görmeyi diler ama bunlar günahkar bir perişan adamın sonu gelmez arzularıdır.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Dime iy gül-çehre kim kūyım̄da zār eksik degül
 anda kim bir gül bite anda hezār eksik degül
2. aı zülfi gird-i addin ıtsa yārūñ ğam degül
 Genc olan künc içre zīrā mūr u mār eksik degül
3. Āftābum mehcemālūñden cūdā düşdükde dil
 Meş' ale-efrüz āh-ı pür-şerār eksik degül

[18b/28b]

4. Minet u derd ü ğama ser-[ ] askerem ben usrevā
 Devletūñde baa leşker bī-şümār eksik degül
5. Görseñ aġyār ile ol gül-çehre[y]i sen ğam yime
 urbet-i gülde çü atmī zam-ı ār eksik degül

1. Ey gül yüzlü! Sokaġımda feryat figan eksil deġil, deme. Zira nerede bir gül bitse, bülbüller oraya      r.
2. Sevgilinin yanaklarını, sakallarıyla zülüfleri  evrelese dert deġil. Malum, hazine olan yerde yılanla karınca eksik olmaz.
3. Güneş yüzlüm! Gönül senin parlak yüzünden ayrı düştüğünden beri, meşaleyi tutuşturacak denli alevler saçan ahları eksik olmaz.
4. Ey şah! Ben dert ve eziyete ba kumandanım. Senin devletinde bana sayısız asker vardır.
5. Hatm ! O gül y zl y  eller ile görsen de  z lme. Zira g l n çevresinde diken eksik olmaz.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Gönçeler dem-beste kıalsun nâz ile güftâra gel
Serviler hayretde tursun şîve-i reftâra gel
 2. Gülmesün açılmasun gülşende dirsen gül eger
Şad-hezârân ‘ işve birle ħande kııl gülzâra gel
 3. Kâsid olsun dir iseñ bu müşk [ü] ‘ anber revnaķın
Kıl perîşân iy perî-şân perçemün bâzâra gel
 4. Bir açılmış tâze güldür medĥ-i ruĥsâr-ı nigâr
Bu edâ vü ma‘ niden –ra gel¹⁶⁸
 5. Görmez olduñ zülf-i ruĥsârını [yârün] Ĥatmiyâ
Hey [...] tırma bûlbûl gibi sen de zâra gel¹⁶⁹
-
1. Goncalar suspus olsun, sen naz ile konuş. Serviler hayretten donsun kalsın, sen işveyle salın gel.
 2. Eğer gül, gül bağında gülmesin açılmasın, dersen, işve ile yüz binlerce gülücük saçarak gül bağına sen gel.
 3. Bu misk ve anber parlaklığının/raĥbetinin revaçtan düşmesini istiyorsan, ey peri şöhretli, perçemini dağıt, pazara çık.
 4. Sevgilinin yanağını övmek için yazılan şiir, açılmış bir gül gibidir. Onun edası ve mânâsı...(?)
 5. Hatmî! Sevgilinin yanağının zülüflerini dahi görmez oldun. O halde şimdi sen de feryat figan etmeye başla.

¹⁶⁸ Tahrifattan dolayı mısranın sonu okunamamıştır.

¹⁶⁹ Tahrifattan dolayı mısranın sonu okunamamıştır.

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn

1. Zâmîründe şu' â' -1 âh-1 meş' al dik dil-efrûz ol
Münîrûñ kıl münevver âfitâb-1 ' aql[a] [nev-]rûz ol
 2. Ne sâz âgâz ider bu Zühre-i gerdûn-1 zehrâ gör
Aña dem-sâz olup bu tâb-1 teble sen de pür-sûz ol
 3. Cürûh-1 kalb-i maḥzûna merâḥim merḥemin ur kim
Kerem ibrişimin taḳ sūzen-i luṭf ile dil-dûz ol
 4. N'idem baḥt u sitârem yok ki bu firûze günbedde
Meded eyyâm-1 baḥtum¹⁷⁰ sen de bir dem rûz-ı firûz ol
 5. Taṭvîl itme şeb-i yeldâda zülfinûñ ḥikâyatun
Perîşân söyleme Ḥatmî rivâyâtunda sen uz ol
-
1. Ahının ateşinden bir meşale dikip gönlünü aydınlat. Bu ışıkla akıl güneşini aydınlatıp, yeni gün gibi ol.
 2. Bu feleğin çalgıcısı parlak Zühre yıldızı neler çalmaya başlar gör, ona eşlik edip sen de bu aşk ateşiyle, sıtmaya tutulmuşçasına yanıp kavrul.
 3. Mahzun kalbinin yaralarına önce merhemini sür ve acıma ipliğini takıp, lütuf iğnesine taktığın kerem ibrişimiyle gönül yaralarımı dikip onar.
 4. Ne yazık ki bu firuze kubbe altında benim bahtım talihim yok. İnsaf edin bahtımın günleri, ben de bir an olsun gün yüzü göreyim.
 5. Hatmî! Bu en uzun gecede sevgilinin zülfünün hikayesini uzatıp hikayeyi dağıtma, sözünü ustaca söyle.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Gâh şādān gâh giryān gâh manşīb gâh ‘azil
Gâh ifrāt u gehi tefrīt u imsākla bezil
2. Kār-ı ‘ālem hāl-i ‘ādem gūne gūne dem-be-dem
Geh nasīḥat geh faẓīḥat geh medīḥat gâh hezil

[19a/27a]

3. *Ġam me-ḥor ‘ālem eger bāşed çün-în ü geh çünān*
Bes mekeş hıcrān-ı devrān-rā vü to nūş der-cezil
4. Gâh fitne gâh şulḥ u gâh ceng u gâh neng
Gâh ḥusrān gâh aşşıdur cihānda çün nezil
5. Hızrveş ger zinde olmağ ister iseñ Hatmiyā
Geh mürüvvet geh fütüvvet gâh¹⁷¹ şefkat kııl bezil

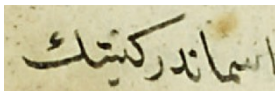
1. Kah mutlu, kah kederden gözü yaşlı, kah makam sahibi, kah azledilmiş; kah bir uçta kah diğesinde aşırılık eder, kah tasarruf kah cömertlik...
2. İnsanın hali, dünyanın işleri böyle çeşit çeşittir. Bazen nasihat, bazen rezillik, bazen övgü, bazen de yergi vardır.
3. Alem bazen böyle, bazen öyle de olsa gam yeme; zamanın sana verdiği ayrılıkları çektiğin yeter, bolca içmene bak.
4. Kah kargaşa, fitne, kah barış, kah savaş, kah şöhret; kah hüsrān, kah faydadır gökten inen (kader).
5. Hatmî! Hızır gibi ölümsüz olmak istersen, kah cömertlik, kah yiğitlik, kah şefkat saç.

¹⁷¹ gâh: geh.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Tâli‘ümde oldu ğam leyl-i tavîl
Şems-i ‘izzet toğmadı oldum zelîl
2. Bulmadum rāh-ı murād[a] reh-nümûn
Bir mürüvvet kân[ı] yok ola delîl
3. İstemezsin feyze ücret şemsveş
Âfitâbâsâ çü ihsânıñ sebîl
4. Zât-ı pākūñ maḥẓ-ı nūr-ı şemsdür
Yok durur saña mürüvvetde ‘adîl
5. Şems-i çārum āsumandur [kūnbetūñ?]¹⁷²
Ḥatmî[yi] iy Īsî-dem koma ‘alîl

1. Gam, benim talihimde uzun bir gece oldu. Şeref güneşi doğmadı, rezil oldum.
2. Muradımın yoluna bir rehber bulamadım. Himayet edecek bir cömertlik kaynağı (bir cömert el) bulamadım.
3. İhsanın güneş gibi bol olduğundan, -güneş gibi- feyiz vermek için ücret istemezsin.
4. Pak zatın saf gün ışığı gibidir. Cömertlikte sana denk yoktur.
5. Ey benim, sarayı güneşin yer aldığı dördüncü felek gibi yüce olan İsa nefeslim! Hatmî’yi hasta bırakma.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Fe ‘û lün

1. Ferâgat gūşesinde tūşe-gīr ol
Gehī mīr-i şehī [vü geh] vezīr ol
2. Şeb-i deycūr-ı mehcūr itme albūñ
Tevekkūl burcına mihr-i mūnīr ol
3. aberdār-ı ‘ulūm-ı a olıgōr
Gider nisyānı insān-ı abīr ol
4. Nazardan gōzyaşı gibi gitme gel
Ki arānuñ içinde bī-naīr ol
5. Baup ‘ibretle eşcār-ı zemīne
udā sun‘ında dānā vū baīr ol
6. Dilersen ala albūñ atmī [pūr-nūr]
erāğ-ı ‘ı[1] yak rūşen-amīr ol

1. Kah şahın emiri, kah vezir de olsan, vazgeçme köşesinde azıını bekle (onunla yetin).
2. Kalbini uzaktaki karanlık gece gibi kılma, tevekkūl burcuna ık veren gūneş ol.
3. Hakk’ın ilimlerinden haberdar ol. Unutkanlıı aklından gider, bilen insan ol.
4. Gel, gözden gōzyaşı gibi dūşme; akranların arasında eşsiz ol.
5. Yeryüzündeki ağalara ibretle bakıp, Allah’ın kudretini gōr ve anla.
6. Hatmī! Kalbin nurla dolsun istersen, aşk kandilini yak, kalbini aydınlat.

(Harfî'l-Mim)

105

(Gazel)

(19b/27b)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Çengveş ham-kâmet olmamı diler hicrân benüm
Veh ki kânûn eylemişdür nâlemi devrân benüm
2. Merdüm-i dîdemden el yudum yolunda cân ile
Nem acır bilsem 'aceb bu dîde-i giryân benüm
3. Nâr-ı 'ışkı döne döne bağrum itmişdür kebâb
Dağı nem yakar 'aceb bu âteş-i sūzan benüm
4. İşiginde bir gedâsı olıbilsem ol şehün
Olur idi mülket-i İrân ile Tūrân benüm
5. Gözüne mi gösterürsin¹⁷³ tūtiyâyı Hatmiyâ
Var iken bu dîdeme hâk-i der-i cânân benüm

1. Hicran, benim bir çeng gibi iki büklüm olmamı ister. Ne yazık ki devran benim iniltimi kanun edip çalar...
2. Senin yolunda gözbebeğimden vazgeçtim. Canla başla gözyaşı akıtan bu gözler, acaba benim daha neme acırlar?
3. Zaten aşk ateşi döne döne bağrımı yakıp kebap etmişken, bu yann ateş benim daha neyimi yakacak?
4. O şahın kapısında bir köle olabilseydim, İran ve Turan mülkünün sahibi olmuş sayılırdım.
5. Hatmî! Sevgilinin yolunun toprağı varken sen hâlâ gözüne sürme mi çekersin?

¹⁷³ gösterürsin: gösterürşin.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Bûlbûlâsâ gül-ruḥuḡ şeydâsiyam ḡānum benüm
Ḥalk[ı] ānuḡḡün uyutmaz āh [u] efḡānum benüm
 2. Ḳan oturur baḡrına gülşende her bir ḡoncenüḡ
Nâz ile gülseḡ ḡaçan iy verd-i ḡandānum benüm
 3. Can virürem bir nefes ‘ışḡuḡdan olursam cüdâ
‘ışḡuḡ olmışdur ser-â-ser cismüme cānum benüm
 4. Ḡonce gibi baḡrumı ḡan itdüḡ iy cān bûlbûli
Gül gibi ḡāk olsa taḡ mıdur ḡirḡbānum benüm
 5. Didi Ḥatmî ḡaḡḡını¹⁷⁴ yārüḡ görüp feryād ile
İşde budur dostlar ḡatlüme bürḡānum benüm
-
1. Benim hânım! Bûlbûl gibi ben de senin gül yüzüne delicesine aşḡım. O yüzden ahım figanım halkı uyutmaz.
 2. Ey benim gülen gülüm! Ne vakit gül baḡında naz ile gülsen, her bir goncanın baḡrına kan oturur.
 3. Canım benim! Senin aşkın baştan ayaḡa benim canım olmuştur. Öyle ki, aşkından bir nefes ayrı kalsam, ölürüm.
 4. Ey can bûlbûlü! Baḡrımı gonca gibi kan ettin. Şimdi benim yakam gül gibi yırtılsa ayıp mıdır?
 5. Hatmî, sevgilisinin sakalını görüp feryat ederek dedi ki: “Dostlar, işte bu benim ölüm fermanımdır, delilimdir!”

¹⁷⁴ ḡaḡḡını: ḡaḡḡını.

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn

1. Dil-i bîmâr[ı] hamdi'llâh bugün dermâna ırgürdüm
Ne ğam artık baña anı der-i cānāna ırgürdüm
2. Vefâ esbine çün gördüm süvâr olmuş şeh-i hüsni
Elimde 'ırzı [vü] cānı virüp derbāna ırgürdüm
3. Hezâr efgân ile nāle iderken 'andelîb-i dil
Cihân baġında ben anı gül-i ħandāna ırgürdüm
4. Baña kuĥl-i Şıfâhānî gerekmez 'aynuma almam
Ġubâr-ı pâyını ben dîde-i giryāna ırgürdüm
5. Yaşum ġarġ itmesün diyü ser-â-ser 'âlemi Ĥatmî
Anuġcün cā-be-cā cûlar idüp 'ummāna ırgürdüm

1. Çok şükür ki hasta gönlümü bugün dermana erdirdim, sevgilinin kapısına ulaştırdım, artık bana ne gam!
2. O güzellik şahını vefa atına binmiş gördüm. Elimdeki ırzı ve canı (huzuruna çıkabilmek için) kapıcısına teslim ettim.
3. Gönül kuşu bülbül gibi feryat figan ederken ben, cihan baġında onu gülen güle eriştirdim.
4. Ben (sevgilimin) ayağının toprağını şu ağlayan gözlerime sürdüm. Artık bana Isfahan sürmesi gerekmez, ben onu gözüme sürmem (bile).
5. Hatmî, gözyaşım alemi baştan başa yutmasın/boğmasın diye yer yer ırmaklar meydana getirdim, gözyaşımı ummana ulaştırdım.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. addümi lâm eylemişken dostlar hicrân benüm
anuma el armak ister bî-vefâ cânân benüm
 2. aste oldum uş a vü am geldi bir bir atuma
âlümi  orma a geldiler yine yârân benüm
 3. Ben fenâ milkinde  âh-ı ‘ ı   olaldan dostlar
Re   iderse yiridür a vâlûme sultân benüm
 4. Bir  üne  yüzlü  ab b   derdiyle  asteyem
Zerrece gelmez  ab b  ‘ aynuma dermân benüm
 5.  âlib-i genc-i ru -ı dildâr olaldan  atmiy 
Bir ma  amumdur ki olmaz    e-i v r n benüm
-
1. Dostlar! Hicran zaten benim boyumu b km   en, bir de o vefasız sevgili, elini kanıma bulamak ister.
 2. Hasta oldum, gam ve keder tek tek yanıma geldi. Yani dostlarım benim halimi sormaya geldiler.
 3. Dostlar! Ben yokluk (fen )  lkesinde a    ahı olduğumdan beri, sultan benim halimi k skansa yeridir.
 4. Bir   ne  yüzlü sevgilinin derdiyle hastayım. Ey tabip! Dermanın benim gözümde zerrece kıymeti yok.
 5. Hatm ! Sevgilimin yanağının hazinesine talip olduğumdan beri virane(den başka) makamım olmaz.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. ‘İşka düşdüm hil‘ at-i nāmūs[1] ben çāk eyledüm
Hamdülillah kim bugün çok nesne idrāk eyledüm
 2. Giceler sevdā-yı zülfünle şehā şeb-nem-mişāl
‘Ālemi başdan başa eşkümle nemnāk eyledüm
 3. Devlet u ‘izzet başa yetmez mi iy dil dünyede
Kim yüzümi dil-rubālar bābına hāk eyledüm
 4. Kılmağ için rīsmān-ı zülfde cān-bāzlık
Kendümi çekdüm çevirdüm cüst u çālāk eyledüm
 5. Sūret-i dildāra mir’āt olmağ için Hatmiyā
Gıll u gışdan gönlümün āyīnesin pāk eyledüm
-
1. Aşka düştüm, namus kaftanını yırtıp attım. Hamdolsun ki bugün çok şeyi idrak ettim.
 2. Ey şah! Geceleri, zülfünün sevdasından, alemi gözyaşımla şebnem gibi baştan başa suladım.
 3. Ey gönül, bu dünyada yüzümü gönülçelen güzellerin kapısına toprak ettim. Bu şan şeref bana yetmez mi?
 4. Zülûf ipi üzerinde cambazlık etmek için kendimi çekip çevirdim; kıvraklaştım, çevikleştim.
 5. Hatmî! Sevgilinin yüzüne (layık) ayna olmak için gönül aynamı kirden pastan arındırdım.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Cihānda çok güzel sevdüm vefâyı bulmadum gitdüm
Dirîgâ tatlu cânumdan şafâyı bulmadum gitdüm
 2. Kerem kıl gel baña bildür tabîbâ bu ne hikmetdür
Marîz-i ' ışku olaldan devâyı bulmadum gitdüm
 3. Cihān bāzārı gerçi atlas u dîbâ ile pürdür
Ve lîkin bir fenâsı yok kabâyı bulmadum gitdüm
 4. Düşelden ' ışkuğa gönlüm ferahnâk olmadum bir dem
Ġamunđan iy şanem hergiz rehâyı bulmadum gitdüm
- [20b/22b]
5. Göñül şeh-bâz[1] per açup cihānı cüst u cû kıldum
Ve lîkin Ĥatmî ol zülf[i] hümâyı bulmadum gitdüm

1. Alemde çok güzel sevdim, vefayı bulmadım gittim. Heyhat! Tatlı canım için sefa bulmadım gittim.
2. Ey tabip! Kerem et, gel bana bunun sebebini söyle: Aşk yüzünden senin olduğumdan beri devayı bulmadım gittim.
3. Cihan pazarı atlas ve diba ile dolup taşmış ama dünyada kalıcı bir kaftan bulamadım gittim.
4. Ey güzel! Aşkına düştüğümünden beri bir ferah nefes alamadım, gamından kurtulamadım gittim.
5. Hatmî, şehbaza benzeyen gönül kuşu ile kanat açıp dünyayı gezdim, arayıp sordum ama o hüma zülüflü sevgiliyi bulamadım gittim.

Fâ ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

1. Naķş-ı rûy-ı nigârdur eglencem
Hamdülillah ki vardur eglencem
 2. Ol gözi şâhini seveli gönül
Bekler ancak şikârdur eglencem
 3. Ruĥların ĥasretinden iy dil-ber
Ĥaķ bilür lâlezârdur eglencem
 4. Gül yüzünden düşeli ayru senün
Hem-dem[üm]dür hezârdur eglencem
 5. Seyr-i fikr-i ‘izâr-ı yârla gönül
Ĥatmiyâ cûybârdur eglencem
-
1. Eglencem o güzelin yüzünün nakşıdır, hamdolsun ki bir eglencem vardır.
 2. Gönül o gözü şahin gibi olan, gönül avlayan sevgiliye tutulduğundan beri bekler, ancak bu av işi benim eglencemdir.
 3. Ey dilber! Allah bilir ki yanaklarının hasretinden, tek eglencem ve avuntum lale bahçeleridir.
 4. Senin gül yüzünden ayrı düştüğümde beridir yoldaşım da eglencem de bûlbûldür.
 5. Hatmî! Gönüm, sevgilinin yanağını hayal ederek gezmededir. Irmak kenarları eglencem olmuştur.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Can virür yolunda ‘âşık virmege başı begüm
Buña döymezi tîğ-ı ğamzeñ hâkķı içün naşı begüm
 2. Geh hilâle gâhi bedre beñzedem ‘ayb eyleme
Gördüğüm yok hâk budur bu vech ile kaşı begüm
 3. Kıl kâdem-rence bu bende-ĥāneye îşâr içün
Eyledüm pür-eşk ile çeşm-i güher-pāşı begüm
 4. Ĥusrevā can virürem şîrîn kelāmuñ şevķine
Kūh-ken gibi şımaķ āsān durur taşı begüm
 5. Dīdesi şakķā vü cārūbı müjedür Ĥatmiyā
Dūr kılma gel serāyuñdan bu ferrāşı begüm
-
1. Beyim, aşık olan senin yolunda başını vermek için can atar. Kılıca benzeyen gamzene and olsun ki ağyar buna dayanamaz/razı olmaz.
 2. Kah hilale kah dolunaya benzettim diye beni ayıplama beyim, doğrusu bu yüz ile bu kaşı pek gördüğüm yoktur.
 3. Beyim, gevher saçan gözümü yaş ile doldurdum. Senin yoluna bunları saçabilmem için fakirhanemi şereflendir.
 4. Ey şah! Ferhat gibi taşı delmek kolaydır. Halbuki ben, senin şirin sözünün coşkusuyla canımı veririm.
 5. Beyim! Hatmî'nin gözü saka, kirpikleri (senin yolunu) süpürendir; gel, sarayından bu hizmetçiyi uzaklaştırma.

Fe ‘i lâ tün / Me fâ ‘i lün / Fe ‘i lün

1. Ğayrı koyup Hudâ’yı gözleyelüm
Çünkü ‘abdüz rızâyı gözleyelüm
2. Çekelüm miḥneti bugün bunda
Yarın anca şafâyı gözleyelüm
3. Ümmet olmağa idelüm himmet
Sünnet-i Muştafâ’yı gözleyelüm

1. Başkalarını bırakıp Allah’ı(n yolunu) gözleyelim. Kul olduğumuz için Allah’ın rızasını gözleyelim.
2. Bugün bu dünyada eziyet çekelim ki yarın ahirette sefa bulmayı bekleyebilelim.
3. Ümmet olmaya çalışalım peygamberin sünnetini takip edelim.

¹⁷⁵ Bu şiirin devamı eksiktir.

(Harfî'l-Nûn)

114

(Gazel)¹⁷⁶

(21a/29a)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Niçe dāmān-gîr olsun 'āşık-ı üftâdeler
Müntehâdur Tûbî kıaddi serv-i ser-efrâzdan
2. Segleriyle hemdem olup hayl oldu [bu] gice
Muṭribâ geçdük bugün biz istimâ'-ı sâzdan
3. Hâr ile vuşlatda ol gül saṇa efgân oldu kâr
Ṭali' üñ bûlbûl gibi Ḥatmî senüñ âvâzdan

1. Zavallı aşıklar nasıl eteğine tutunsun? Tubaya benzeyen endamın yüce servilerden de yücedir.
2. Ey çalgıcı! Biz bu gece o sevgilinin kapısının köpekleriyle yarenlik edip ahbap olduk. Artık sazı sözü dinlemekten geçtik.
3. Hatmî! O gül yanaklı sevgili diken ile vuslattadır. Senin talihin bûlbûl gibi feryattan yana düştü.

¹⁷⁶ Bu şiirin başlangıcı eksiktir.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Cevre zevk eyler dilâ dildâr-ı ʔannâz¹⁷⁷ isteyen
Fıkr-i zaḥm-ı¹⁷⁸ nâhûn eyler şanma şeh-bâz isteyen
 2. Dâğlarla¹⁷⁹ sînesin zeyn idüp inler ney gibi
Bu muḥabbet meclisinde yâr-ı dem-sâz isteyen
 3. ‘Âşık olmamış ʔatalum iy melek-sîmâ perî
Niçe âdemdür raḳīb-i dīv-enbâz isteyen
 4. Saḡa beḡzer bâğ-ı dehre gelmedi bir ḡonce-leb
‘Âşık-ı şeydâsını bûlbûl gibi zâr isteyen
 5. Şu gibi yirden yüzün kaldırılmaz inler Ḥatmiveş
Pây-bûş[a] bir ḡad-i serv-i ser-efrâz isteyen
-
1. Ey gönül! Fitneci/oynak sevgili isteyen, eziyetten keyif alır. Avcı doğanı isteyen pençe yarasını düşünür sanma.
 2. Bu muhabbet meclisinde (saza söze ortak) sevgili isteyen, bağırını dağlayıp ney gibi inler.
 3. Ey melek yüzlü peri! Bir insan -aşık olmadıkça- neden şeytana denk bir rakip istesin?
 4. Bu cihan bağına -delirmiş aşığını bûlbûl gibi inlesin isteyen- sen gibi bir gonca dudaklı gelmedi.
 5. Ayaklarına kapanmak için bir servi boylu fidan isteyen kimse, yüzünü su gibi yerden kaldırılmaz, Hatmî gibi inler.

¹⁷⁷ ʔannâz: ẓannâz.

¹⁷⁸ zaḥm-ı: zaḥm u.

¹⁷⁹ dâğlarla: ṭağlarla.

Fâ ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

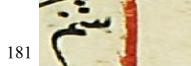
1. Sâķī eşküm şarâb idüp nilersin
Bağrumı yâ kebâb idüp nilersin
2. Şimdi ma‘ mûr iken bu hâne-i dil
Yıkup anı harâb idüp nilersin
3. Zülfün örter yiter yüzün mihrün
İy efendim niķâb idüp nilersin
4. Bir iki gün ķo bizi zevķ idelüm
İy felek bes türâb idüp nilersin
5. Cevr erķâm[1] deftere sığmaz
Hatmî anı hisâb idüp nilersin

1. Saki! Gözyaşımı şarap edip neylersin? Ya bağrımı kebab edip neylersin?
2. Bu gönül ocağı şimdi bayındır iken onu yıkıp viran edip neylersin?
3. Ey efendim! Yüzünün güneşini örtmeye zaten zülüflerin yetiyorken bir de peçe ile kapatıp neylersin?
4. Ey felek! Bırak bizi de bir iki gün keyif sürelim. Bizi sonunda toprak edip neylersin?
5. Hatmî! (O sevgilinin ettiği) Eziyetlerin sayısı deftere sığmaz, hesabını tutup neylersin?

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Muḳārīn olmasa dest-i şerīf-i şāha ger¹⁸⁰ şāhīn
Bulup 'izz u şeref bu deḡlū itmezdi hūner şāhīn
[21b/29b]
2. Anuḡçün āşiyānı kūhlarda evc-i rif' atdür
Şeh-i¹⁸¹ gerdün-veḡaruḡ destini zīrā öper şāhīn
3. Ğam[um] yok 'asker-i aḡyārdan kim iy hūmā-ṭal'at¹⁸²
Ğurābuḡ biḡine çūnkim bilürsin bir yiter şāhīn
4. Raḡīb-i rū-siyehden kaç benüm gel çeşm[i] lāçīnüm
Yaḡın olınca 'uḡḡāba çeker lā-būd¹⁸³ zarar şāhīn
5. Külengi leng idüp eyler 'iḡāb 'uḡḡāb-ı devrāna¹⁸⁴
Yed-i 'anḡā-şikār-ı şehden açsa Ḥatmī per şāhīn

¹⁸⁰ şerīf-i şāha ger: şerīf ger şāha.

¹⁸¹

¹⁸² hūmā-ṭal'at: hūmā ḡamer ṭal'at.

¹⁸³ çeker lā-būd: lā-būd çeker.

¹⁸⁴ 'uḡḡāb-ı devrāna: 'uḡḡābe devrana.

1. Şahin, şahın şerefli eline yakın olmasaydı, şeref bulup bu denli ustalık göstermezdi.
2. Şahin, felekler kadar yüce şahın elini öptüğünden, yuvası dağlarda bir yüce doruktur.
3. Ey hüma yüzlü! Bilirsin ki ordular kadar çok olan ağyardan yana korkum yoktur. Zira bir şahin, bin kargaya bedeldir.
4. Benim laçın gözlüm! Gel o kara yüzlü rakipten kaç, (çünkü) şahin kartala/karakuşa yakın olunca muhakkak zarar görür.
5. Hatmî! Şahin, şahın ankaları avlayan elinden bir kanatlansa, turnayı topal bırakır, devranın kartallarına işkence eder.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1. Cemāl ü hüsñ ile mümtâzsın bir ‘âlem-ârâsın
Bulımazlar nazîrüh dil-berâ ger ‘âlem arasın
 2. N’ola bülbül gibi zârî iderse ‘âşıkuñ cânâ
Gülistân-ı melâhatde çü sen bir verd-i ra‘ nâsın
 3. Umarsa himmeti vâfir sezâdur ‘âşıq-ı kâşır
Serîr-i ‘izz ü nâz üzre şeh-i bî-mişl [ü] hem-tâsın
 4. Deminde böyle merdümlük müdâm itgil gözüm yaşı
Ki hecr-i bezm-i dil-berde baña sen cām-ı hamrâsın
 5. Nigārâ kâmeti kûteh durur Hatmî’nüñ ammâ himmeti ‘âlî¹⁸⁵
El irmez dâmeni vaşluña lîkin serv-i bālâsın
-
1. Yüzünle güzelliğinle seçkinsin, alemi süsleyensin. Ey dilber, cihanda arasa(lar) senin bir dengini bulamazlar.
 2. Ey canım! Aşğın bülbül gibi inlese ne olur? Çünkü sen güzellik bağında bir güzel gülsün.
 3. Kusurlu aşık, bol himmet beklese mazurdur. Zira naz ve şan tahtında sen eşsiz bedelsiz bir şahsın.
 4. Gözümün yaşı! Sen ki dilberin meclisinden ayrılık deminde bana kızıl kadeh olacaksın, bu insanlığın onun zamanında daim olsun.
 5. Ey sevgili! Hatmî’nin boyu kısadır ama çabası yücedir. Ancak sen yüce bir servi olduğundan, senin kavuşma eteğine eli yetmez.

¹⁸⁵ Bu mısranın vezni beş “mefâ‘îlün”den oluşmuştur.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Ferâgat dâmenine pâ çeküp geçdüm cihân senden
Ne mihr u ne vefâ gördüm be hey nâ-mihribân senden
 2. Kādüm dūlāb idüp bükdün gözüm yaşını çok dökdün
Yiridür eylesem iy çarḥ-ı keḥ-rev ben fiḡān senden
 3. Kanā' at kūhsārında gönül murḡı yuva tutdı
Revādur itse istiḡnā fenāyī-āṣiyān senden
 4. 'Aruṣ-ı nev geçinir pīre-zensin zīb u zīnetle
'Aceb pūr-fitne vü ḥīle yamansın el amān senden
 5. Firīb-i¹⁸⁶ dīv-i lu' bet-bāz-ı dehre Ḥatmī aldanma
Bu na' i'çre muḡaddem çekdi ḡahrın Ḳahramān senden
-
1. Ey cihan! Zenginlikten el etek çekip senden vazgeçtim. Ey şefkatsiz dünya!
Senden ne sevgi gördüm ne de vefa...
 2. Boyumu değirmen dolabı etip bükün, çok gözyaşımı döktün, ey yolu eğri felek,
senden yana feryat etsem yeridir.
 3. Gönül kuşu kanaat daḡında yuva tuttu. Nitekim bu yok olup gidecek dünyayı
mesken edinenlerin senden vazgeçmeleri gayet doğaldır.
 4. Sūs ve takılarla yeni gelin gibi geçinen bir kocakarısın. Sen ne hileci ve ne
fitnecisin, senden el aman!
 5. Hatmî, feleḡin şeytana benzeyen hilebaz oyununa aldanma; senden Kahraman
bile bu yeryüzünde onun kahrını çekmiştir.

¹⁸⁶ firīb-i : firīb u.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Bâğ-ı hüsn içre kadûn naḥline bâlâlık viren
Saḡa ra‘ nâlık virendür baḡa şeydâlık viren
 2. Kısmet-i kıssâm-ı cevî-i lâ-yezâlîdür dilâ
Kimine fakr u kanâ‘ at kimine şâlık viren
 3. Görme kendün ‘ucb ile Nemrûd-ı merdûd¹⁸⁷ olmağıl
Peşşe-i bî-lehçeye oldur tüvânâlık viren
 4. Bî-naẓîr u bî-vezîr ol fâ‘il-i muhtârdur
Pâdişâh-ı dehri¹⁸⁸ şanma saḡa paşalık viren
 5. Rûy-ı mir‘atı durur ya la‘l-i şekker-bârdur
Ḥatmî’nün bu tûti-i ṭab‘ına gûyâlık viren
-
1. Güzellik bağında fidan boyuna yücelik veren, sana bu güzelliği veren, bana da bu deliliği verendir.
 2. Ey gönül! Sonsuz boşluğu taksim edenin kısmetiyle bölüştürmesiyle kimine yoksulluk, kimine kanaat, kimine şahlık düşer.
 3. Kendini beğenmişlik ettiği için kovulan Nemrut olma. O (Allah) ki dilsiz sivrisineğe güç verendir.
 4. Sana paşalık veren devrin padişahıdır sanma. O, eşsiz vekilsiz, dilediğini yapmaya kadir yüce Allah’tır.
 5. Hatmî’nin bu duduk diline konuşma kuvveti veren ya o sevgilinin aynaya benzeyen yüzü veya şeker saçan dudağıdır.

¹⁸⁷ Nemrûd-ı merdûd: Nemrûd u merdûd.

¹⁸⁸ dehri : dehre.

(Harfî'l-Vâv)

121

(Gazel)

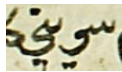
(22a/4a)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Gözyaşıyla levh-i dilden mâ-sivâ naqşını yu
Çünkü hûdur maṭlab-ı a' lâ iki ' âlemde hû
 2. Bu ne sırdur mazhar-ı elṭâf olup bir katre mâ
Kâdir oldu itmege ' ilminde anuṅ güft u gû
 3. Gel fenâ-fi'llah olup terk eyle benlik da' visin
Tâ bilesün ' âlem içre neydügin esrâr-ı hû
 4. Kısmet ü takdîr olunduḡda naşîbi herkesünḡ
Düşmiş ancak ehl-i ' ıṣṣuṅ hisşesine hây [u] hû
 5. Vâsıl iseṅ Ḥatmiyâ iksîr-i ' ıṣṣullah[a] gel
Sırrını fâş eyleme aḡyâra şaḡın rû-be-rû
-
1. Gönül levhinden dünyevi her şeyin izini gözyaşınla sil; çünkü iki alemde yüce dileğimiz yalnızca O'dur.
 2. Bu ne sırdır ki, bir damla su, onun lûtfuna mazhar olup (can ve beden buldu ve) onun ilminde konuşmaya kadir oldu (bir insana dönüştü).
 3. Gel, fenafillaha erişip, benlik davasını terk et ki alem içinde O'nun sırrına ulaşabilesin.
 4. Herkesin nasibi kısmeti takdir edildiğinde, aşk ehlinin hissesine hayhuy etmek düşmüş.
 5. Hatmî! Eğer Allah aşkının iksirini biliyorsan gel bu sırrı ellere ifşa etme.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Gice gündüz bî-ķarār inler gezer bî-ķāre şu
Bencileyin var ise meyl eylemişdür yāra şu
 2. Haste cānum leblerüñi ārzū eyler meded
İy ṭabībūm luṭf idüp ölmelü vir bīmāre şu
 3. Reng-i gül fi'l-cümle beñzer diyü yārūñ ḥaddine
Seyr içün olur revān her dem sevini¹⁸⁹ gülzāra şu¹⁹⁰
 4. Vādi-i fūrķatde zencīrin sürür dīvāneveş
'Āşık olmuş var ise bir bî-bedel dildāra¹⁹¹ şu
 5. İrmek ister Hātmiveş pā-būsuña iy serv-ķad
Cüst u cū eyler çıkup yaşın döger taşlara şu
1. Biķare su, gece gündüz inler, kararsızca gezer. Herhalde su, benim gibi, sevgiliye meyletmiştir.
 2. Ey tabibim! Hasta canım dudaklarını çeker. Medet, bu ölecek hastaya o sudan sun.
 3. Su, gülün rengi sevgilinin yanağına benzer diye onu seyretmek için her zaman gül bağından tarafa sevinçle akar.
 4. Su, ayrılık vadisinde deli gibi zincirini sürür. Herhalde bir eşsiz bedelsiz bir güzele aşık olmuştur.
 5. Ey servi boylu! Su, Hātmî gibi ayaklarını öpmek ister. Bu yüzden çıkıp seni arar, gözyaşlarını taşlara döker.

¹⁸⁹

¹⁹⁰ Bu mısranın vezni bozuktur.

¹⁹¹ dildāra: dīvāra.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Yâd idüp dil dâ’imâ cānānın eyler ārzū
Gūyiyā bir ḥastedür dermānın eyler ārzū
2. ‘Arşa-i ‘ışkuḡda cānā başumı top eyleyüp
Gönlümüz ol kākülün çevgānın eyler ārzū
3. Kālalı gönlüm şeb-i fūrkatde tenhā vü zebūn
Āfitāb-ı ḥüsnüḡün lem‘ ānın eyler ārzū
4. Bāḡ-ı miḥnetde gönl bülbul gibi feryād idüp
Cān u dilden ol gül-i ḥandānın eyler ārzū
5. Gice gündüz Ḥatmī n’eyler işigümde dir isen
Bir gedādur sen şehün iḥsānuḡ eyler ārzū

1. Gönül daima sevgilisini anıp arzular. Sanki derman isteyen bir hastadır.
2. Canım! Gönümüz senin aşk meydanında başımızı top eyleyip, senin kaküle benzeyen çevganını oynamak ister.
3. Gönüm ayrılık gecesinde yalnız ve perişan kaldığından beri gün yüzünün ışığını arzular.
4. Gönül eziyet bağında bülbul gibi feryat edip o gülen gülü candan, gönülden arzular.
5. “Hatmî gece gündüz eşiğimde neyler?” derseni; o bir köledir, şahının (senin) ihsanını ister.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1. Kūsūruñ bu fenā kāsırında tekmīl it gurūr[1] kıo
‘Ubūruñ ‘ismet üzredür hacāletle mūrūr[1] kıo
 2. Serīr-i devlet üzre server oldum diyü ser çekme
Ser-encām[1] ne ıolur çün kārūññ fıkır id¹⁹² sürürı kıo
 3. Göñül her t̄alib olduğı umūra sen olma [hiç] rāğıb
Gel anuñ nefret idtüğinden iy gāfil nüfūr[1] kıo
 4. Hılāf-ı ārzū-yı nefis kıılmaķ istirāhatdür
Ki yarın hazz idem dirseñ bugün bunda huzūr[1] kıo
 5. Şımağ-ı cāna irdi Hatmī çün *lā-taknetū* emri
Gel imdi hātıra dā’im huṭūr iden fütūr[1] kıo
-
1. Eksiğini bu yokluk köşkünde tamamla, gururu bırak. Dünyaya masum gelirsın, utanılacak fiillerle gitme.
 2. Devlet tahtı üstünde şah oldum, diye böbürlenme. İşinin sonu ne olur, onu düşün, sevinmeyi bırak.
 3. Gönlünün her çektiğine uyma, gel ey gafıl, onun her nefret ettiğinden ürkmeyi de bırak.
 4. Nefsin arzularına zıt gitmek esas rahatlıktır ki yarın ahirette rahat edeyim, dersın, bugün dünyada nefsinin rahatından vazgeç.
 5. Hatmî “lâ takmetü”¹⁹³ emri can kulağına erdi, gel şimdi daima düşündüğün bezginliğı/umutsuzluğu bırak.

¹⁹² fıkır id: fıkır ide.

¹⁹³ "**Lâ taknetü** min rāhmetillah" (39/53): *Allah'ın Rahmetinden Ümidinizi Kesmeyin.*

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Sem‘ adan hālî degüldür kâl ile ızhâr-ı hū
[İ]dür lâ-büd riyâdan hâl ile ızmâr-ı hū
2. Zâhidâ şâf eylegil mir’ât-ı dilden pasuyı
Sağa şüret göstere tâ ma‘ ni-i esrâr-ı hū
3. Bu taşarruf [i]çün de‘ âvî terk[i] ma‘ nâ ketm[i]dür
Sırr ile hoşdur ki dilde idesin efkâr-ı hū
4. Bî- habersin hâl u kâlî kıl kadar fark itmedün
Kandan itsün cân mezâkına eşer âşâr-ı hū
[23a/17a]
5. Nef‘ görmezsın mücerred şayd-ı kalb ise murâd
Eylemekden ger ğaraždur eyleyüp eş‘ âr-ı hū
6. Sırrın ifşâ kılmayan vâşıl olur maḳsūdına
Bilmiş ol kim böyle dimişdür hâbīb [u] yâr-ı hū
7. Mühre-i mihr-i ilâhîyle cilâ vir ḳalbüne
Cilve itsün dâ’im anda lem‘ a-i envâr-ı hū

8. Ger bileydün kim şerī' atdür şırāt-ı mustakīm
Aşlı Kur'an'dur ki oldur şübhesüz güftār-ı hū
9. Baş çekerdün gün gibi bī-şübḥ[e] ebr-i ḥaşmet[e]
Zerrece zāhir olaydı sende ger esrār-ı hū
10. Farz u lāzım ' abd olana emr ü nehye imtisāl
Rāzı olmayan bu aqvāle ider inkār-ı hū
11. Bī-ḥurūf [u] bī-şadā itseñ zebān-ı ḥāl ile
Can kulağına irer āvāze-i ezkār-ı hū
12. Zākır olmak sırr ile dilde riyādan ār[i]dür¹⁹⁴
Böyle buldı eyleyenler Ḥatmiyā ikrār-ı hū

1. Allah'ın vesile kıldığı zuhurat, sözle söylenebilir ve işitilebilirdir; (fakat) şüphesiz bunları kalpte tutmak riyayı engeller.
2. Zahit! Gönül aynanı pastan kirden temizleyip saf eyle ki Allah'ın sırlarının anlamları sana suretlerini gösterebilirler.
3. Gönülünde Allah'ı gizlice düşünmek güzeldir. Bu tasarruf için dünya davasını terk etmen, manaları gizlemen gerekir.
4. Sen “hâl” ve “kâl”i kıl kadar fark etmedikçe, Allah'ın eserleri senin can damağına nasıl etki etsin?
5. İlâhi şiirler yazarken amacın gönül kazanmaksa, kalp avlamaksa bundan bir fayda göremezsin.
6. Sırrını açık etmeyen hedefine ulaşır. Bilmiş ol ki Allah'ın habibi böyle (bu şekilde, bu usulle) söylemiştir.
7. Kalbine, ilâhi sevginin cila taşıyla parlaklık ver ki Allah nurunun parıltıları onda daima görünsün.
8. Doğru yolun şariat olduğunu eğer bilseydin –ki esası, şüphesiz Allah'ın sözü olan, Kuran'dır-...
9. (Ve) sende Allah'ın sırlarından bir zerre görünseydi eğer, şüphesiz, haşmet bulutları arasından gün gibi doğardın.
10. Kul olana, emir ve yasaklara uymak farzdır. Bu kavle razı olmayan, Allah'ı inkar eder (demektir).
11. Hâl dili ile sessiz sözsüz bir şekilde Allah adını zikrettiğinde, bu zikirler can kulağına ulaşır..
12. Gönülden, gizlice zikretmek, riyakarlığı engeller. Hatmî, Allah adını (samimiyetle) söyleyenler, bunun yolunu böyle buldu.

(Harfî'l-Ha)

126

(Gazel)

(23a/17a)

Fâ 'i lâ tûn / Me fâ 'i lûn / Fe 'i lûn

1. Cevr[i] cânānumuñ hisāb olsa
Yazsalar niçe biñ kitāb olsa
2. Gideridüm adem diyārından¹⁹⁵
Dehenünden eger cevāb olsa
3. Şubḥ[a] dek beklerem der-i yāri
Bār[i] gün toğsa fetḥ-i bāb olsa
4. Hem-dem olmağa nāleme iy dil
Bezm-i ğamda ney [ü] rübāb olsa
5. Ḥüsni yanında germ olan ??? ¹⁹⁶
Zerrece bāri āfītāb olsa
6. Ḥatmī derbānı olmağa derine
Sāḡa bir şāh-ı meh-rikāb olsa

¹⁹⁵ diyārından: diyārındañ.

¹⁹⁶ Mısranın son kelimesi eksiktir.

1. Sevgilimin eziyetlerinin hesabını bir tutsalar, bin kitap yazılır.
2. (Yok denli ufak) ağzından bir cevap gelse, yokluk diyarından giderdim.
3. Sevgilimin eşiğinde sabahlara kadar beklerim. Bari gün doğsa da kapı açılrsa...
4. Ey gönül! Benim feryadına eşlik etmek için gam meclisinde ney olsa, rebap olsa...
5. ???
6. Hatmî, kapısına kul olman için sana bir yüce makamlı, üzengisi hilale benzeyen sevgili olsa/bulunsa...

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Çaldırıp nağd-i dili gamzesi ‘ ayyārlara
Dökerem hasret ile yaşımı dīvārlara
[23b/17b]
2. Tīğ-ı hecrünle cihān hālķını kırdun bir bir
Böyle kıymak mı olur ‘ aşık-ı bī-kārlara
3. Serv [ü] sünbül nidelüm dilde ne hālet bitirür
Bes durur zülf [ü] kadün ‘ aşık-ı dīdārlara
4. Dem olur mı ki gözün günde niçe kan itmez
Hey di billāh şanemā şol iki hūn-h^vārlara
5. Hatmiyā kaç başı var kim şuna la‘ line göñül
Çāre yok gencini bekletmiş iki mārara

1. Gönül hazinemi, gamzesi hırsız güzellere çaldırıp, duvarlara karşı gözyaşı dökerim.
2. Hasretinin kılıcıyla cümle alemini kırdın, kılıçtan geçirdin. Derbeder aşıklara böyle kıyılır mı?
3. Serviyi sümbülü ne yapalım? Bunlar gönle nasıl tesir etsin? Senin saçınla boyun, cemāl aşıklarına yeter...
4. Söyle ey güzellik putu! Şu kana susamış iki gözünün can almadığı gün var mı? Allah için bu kan dökücülere bir “Dur” de!
5. Hatmî! Gönlümün kaç başı var ki dudaklarına feda edip sunsun? Çare yok, o sevgili, hazinesini iki yılana (saçlarına) bekletiyor.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Göre serv-i kadûñ her kim düşünde
Kıyâmetler kopar kuru başında
2. Dilâ muğber olursañ hatt-ı yâre
Güzeli sevme illâ on yaşında
3. Ne var ise kamu kânûn-ı şîve¹⁹⁷
Yazılmışdur anuñ tuğrâ kaşında
4. Cihânda gussayı bilmez şol âdem
Ki ola dil-beri her dem başında
5. Ko meyli Hatmî dehrüñ ni' metine
Çıkar zehri şağın bugün aşında

1. Rüyasında senin selvi gibi boyunu görenin, dünya başına yıkılır, kıyameti kopar.
2. Ey gönül, sevgilinin sakallarından gücenirim diye korkacaksan; ancak on yaşındaki güzeli seversin.
3. İşveye cilveye dair ne kadar kanun, söz varsa onun tuğra kaşında yazılıdır.
4. Sevdîği, dizinin dibinde olan kimse, gam keder bilmez.
5. Hatmî! Dünya nimetine tamah etme. (Aksi takdirde) Dikkat et, bugün senin aşında (dünya nimetinin) zehri çıkar.

¹⁹⁷ kânûn-ı şîve: kânûn u şîve.

Mef 'û lû / Me fâ 'î lûn / Mef 'û lû / Me fâ 'î lûn

1. Gel derdine şabr eyle dermāna irişince
Vir cānuñı bu yolda cānāna irişince
 2. Terk eyle kamu varı her halde ĥudā-bīn ol
Benlik kıoma kendünđe 'ırfāna irişince
 3. Faqr ile dilā faħr it kānı' oluban ĥāle
Tā ol şeh-i şāhāndan iħsāna irişince
 4. Mihriyile yan dā'im ġafletden uyan nā'im
Pür-nūr ola tā kıalbün lem' āna irişince
 5. Ğarķ eyler ise tañ mı dil zevraķını Ĥatmī
Eşki ķü revān oldu 'ummāna irişince
-
1. Gel, derdine sabret. Sevgiline kavuşup dermanı buluncaya kadar bu yolda canını ver.
 2. Varı yoğun bırak, gözün Allah'tan başkasında olmasın. İrfana ulaşınca dek, benliğini yok et.
 3. O şahlar şahından ihsan gelene kadar kanaat et, yoksulluğunla kıvanç duy.
 4. Gaflet uykusundan uyan, Allah'ı düşünüp, onun aşkıyla daima yan; ta ki kalbin bu ateşle aydınlanıp, nur dolana dek...
 5. Hatmî! Gönül teknesini bu döktüğün yaşlar boğsa ayıp mıdır? O gönül ki akıttığı yaşlar ummana erişinceye dek akmaya devam etti.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Ger ölürsem hasret-i zülf-i ğam-ı cānān ile
Kabrümün üstini tezyîn idesiz reyḥān ile
 2. Muşḥaf-ı ḥüsninde ḥaṭṭuṅ görüben kaçdı raḳīb
Hiç şeyṭān cem‘ ola mı bir yire Kır’ān ile
 3. Çünkü şehir-i dilde dil-ber ‘ışkı menzıl bağladı
Mülk-i vīrān ğam yime ma‘ mūr olur sulṭān ile
 4. Kışsa-i zülfiyle rûy-ı zerdümün aḥvālını
Hırz-ı cān için yazarlar müşk ile za‘ frān ile
 5. Miḥnet u derd ile Ḥatmī cem‘ olup bir araya
Rāh-ı mülk-i ‘ışka düşdün bir iki yārān ile
-
1. Sevgilimin zülfünün hasretinin acısından ölürsem, kabrimin üstünü reyhan ile süsleyin.
 2. Rakip, sevgilinin güzellik mushafı gibi olan yüzüde sakallarının yazısını görünce kaçtı. Zaten şeytan hiç Kuran’ın olduğu yerde durur mu?
 3. Üzülme, o dilberin aşkı gönül şehrimizi mesken tuttu. Böylece viran ülkemiz o sultan ile şereflenip mamur olacaktır.
 4. Zülûflerinin kıssasıyla, sararmış benzimin ahvalini muska olarak misk ve safran ile yazarlar.
 5. Hatmî, eziyet ve dertle bir araya gelip, bu bir iki dostla aşk ülkesinin yoluna düşün.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. İster isen pādīshāhum bāşumı cān üstine
Kul taḥalluf mı ider fermān-ı sulṭān üstine
 2. Zaḥm-ı tīg-ı dil-bere merḥem ne lāzım iy ṭabīb
Fā’ide bulmaz iden dermān dermān üstine
 3. ‘İtr-ı zülfiyle mu‘ aṭṭar olsa şon demde dimāğ
Kabrümün tā ḥaşra dek biterdi reyḥān üstine
 4. Var raḳīb üzül kesil hem-ser geçinme yār ile
Sāye¹⁹⁸ şalmaz meşeler serv-i ḥurāmān üstine
 5. Yaraşur in‘ām idersen Ḥatmî’ye çok çok şehā
Nîk ḥulḳ olmaz bilürsin hîç iḥsān üstine
-
1. Padişahım, kul sultanının emrine karşı mı gelir? Canımı istiyorsan, baş üstüne...
 2. Ey tabip! Dilberin kılıcının yarasına merhem gerekmez. Zira derman üstüne derman olmaz.
 3. Son nefesi verirken zülfünün kokusunu içime çekseydim, kabrimin üstünde mahşere dek reyhan biterdi.
 4. Rakip! Var git uzak dur, o sevgili ile kendini bir tutma. Meşe dediğinin gölgesi, salınan serviler üstüne çıkamaz.
 5. Ey şah! Hatmî’ye nimet bağışlarsan bu sana yaraşır. Bilirsin ki ihsan etmekten daha güzel bir huy yoktur.

¹⁹⁸ sāye: şāye.

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Fe 'û lûn

1. Gülistân şimdi âteşdür şitâda
Açılmış gülleridür cām u bâde
2. Beni nerrâd-ı 'ışkuñ zâr idelden
Bu na' -ı gamda olmadum güşâde
3. Şabâ hem-ser olaldan zülf-i yâre
Bizümle kıldı şovukluk arada
4. Mürîd-i ehl-i 'ışk olmasa zâhid
Ne sır vardur bilür mi dil-rübâda
5. Olaldan zülf-i ser-keş pây-mâli
' Aceb miskîn durur Hâtmi fütâde

1. Şimdi kış ortasında ateş, gül bahçesinin yerini tutmuştur. Açılmış gülleri de şarapla dolu kadehlerdir.
2. Bu gam tahtasında senin aşkının acısı beni usta bir tavlacı gibi yenip ağlattığından beridir gönlüm açılıp ferahlamadı.
3. Saba rüzgarının, sevgilinin saçlarıyla samimi olduğundan beri bizimle arası soğuktur.
4. Zahit aşk ehlinin müridi olmadıkça sevgilide ne sır olduğunu bilir mi?
5. Bu garip Hatmî, o dikbaşlı zülüflerin ayakları altında ezildiğinden beri çok zavallıdır.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. ‘Âlemün lezzet ü şādīlī¹⁹⁹ degmez nedeme
İy gönül ‘ākīl iseñ bunlar içün düşme gama
 2. Zūr-ı bāzū ile sen şanma tüvānā özünj
Küşti-gīr-i felek iy dil şaķın urur şademe²⁰⁰
 3. Gün gibi rif‘ at ile kimi bülend itse felek
Zeh[r] ile cām içürür nitekim içürdi Cem’e
 4. Kaṭre kaṭre dōkilür gerçi gözüm yaş[ı] benüm
Şaķın iy yār-ı cefā-cū göl olur ṭama ṭama
 5. Tāra döndi bedenüm za‘ f ile ḥam oldı kadüm
Ağlaram kim neme acımaz ola Ḥatmī neme
-
1. Alemin zevki sefası sonradan pişman olmaya değmez. Ey gönül! Aklın varsa bunlar için gama düşme.
 2. Ey gönül! Gücün kuvvetin yerinde diye kendini pehlivan sanma. Felek pehlivanının darbesinden kendini sakınıp kolla.
 3. Felek kimi güneş gibi yüceltse, ona zehir içirir. Nitekim Cem’e de öyle yaptı.
 4. Ey cefakar sevgilim! Her ne kadar benim gözyaşım katre katre dökülse de sen ondan kork, zira damlaya damlaya göl olur.
 5. Zayıflıktan güçsüzlükten iki büklüm kaldım. Hatmî, ağlarım ki (o sevgili) daha neme acımaz?

¹⁹⁹ şādīlī : şādīsī.

²⁰⁰ şademe: sademe.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Zülfi zencîrine düşdi dil-i dîvâne yine
Ummaşun ‘âķil olan anı ki uşlana yine
 2. Mest-i lâ-ya‘ kil iden deyr-i muḥabbetde beni
Bir büt-i âfet-i cāndur göz[i] mestâne yine
 3. Niçe kan ağlayuban içmeye[yü]m eşkümden
Ta‘n ider cüş u²⁰¹ ḥurüşı bugün ‘ummāna yine
 4. Ruḥ-ı gül-rengini dil görmeyeli bülbülveş
Giceler şubḥ[a] degin başladı efgāna yine
 5. Ḥatmî mu‘ tād olalı derdiyle dildāruḥ
Ne ṭabîbe varur oldu vü ne dermāna yine
-
1. Deli gönül yine zülûflerinin zincirine/ağına düştü. Akli olan onun uslanacağını düşünmesin.
 2. Beni muhabbet meyhanesinde/puthanesinde akılsız sarhoş eden yine bir put gibi güzeldir, bir mestane gözlüdür.
 3. Bugün gözyaşım ummanı utandıracak kadar coşup taşmışken nasıl içim acımasın, ben nasıl kan ağlamayayım?
 4. Gönül onun gül renkli yanağını görmeyeli, geceleri sabahlara dek bülbül gibi inlemeye başladı.
 5. Hatmî sevgilisinin derdiyle aşına olduğundan beridir ne tabibe uğrar oldu ne derman arar oldu.

²⁰¹ cüş u: cüş-ı.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Dil-i nâ-şādumı ҡo derdün ile şād itme
Seng-i ғamla yıķılan gönlümü ābād itme
2. Hāşre dek nāmum anılsun dir iseñ iy dil-ber
‘ Āşıķuñ gönlünü yıķmaķlıķı bünyād itme
3. Rāzıyuz bize du‘ ādur be güzel düşünāmuñ
Her zamān yād idüp aғыarı bizi yād²⁰² [itme]
4. Yā Rab ol serv-ķadün yolına cān virmez isem
Қayd-ı ғamdan ҡuluñı luţf idüp āzād itme

[25a/35a]

5. Zülf-i zencīriñ[i] ursañ o müyesser olımaz
Hiç Hātmī deli oldum diyuben ad itme

1. Kederli gönlümü derdinle yalnız bırak, mutlu etme. Gam taşı ile yıkılan gönlümü tamir etme.
2. Ey dilber! Namım ahirete kadar anılsın dersen, aşığın gönlünü yıkmayı bırak.
3. Biz razıyız be güzel (sevgili), kötü söz de söylesen o bize dua gelir. Yeter ki elleri anarken bizi de yabancı yerine koyma.
4. Ya rab! O servi boylunun yolunda can vermezsem, bu kulunu cefa prangalarından çözüp serbest bırakma.
5. Hatmî! Hiç deli oldum diye kendine lakap verme. Sevgilinin zülûflerinden kendine zincir de vursan, olamazsın.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Gül-ruhuñ üzre niķāb eyleme sünbüller ile
Tārumār eyleme ‘aqlumı bu kāküller ile
 2. Dāğ-ı pür-hūnına ger ‘āşıkunıñ benzemese
Gülsitān böyle bezenmezdi karanfüller ile
 3. ‘Āşıkunıñ āhı şerārı durur iy mihr-i cihān
Zeyn iden hāneķah-ı ‘ışıkunı kandiller ile
 4. Allar geydüñe öykünimezler cānā
Bağlar zeyn ide ger kendülerin güller ile
 5. Göricek gül-ruhuñı Hatmī gibi itdi du‘ā
Yāsemen eller ile saña çemen diller ile
-
1. Gül yüzünü sümbüllerle örtme, aklımı bu kaküllerle darmadağın etme.
 2. Karanfiller, aşığının kanlı yaralarına benzemeseydiler, gül bağı böyle karanfillerle bezenmezdi.
 3. Ey alemin güneşi! Aşk tekkesini kandiller yakıp süsleyen, aşığın ahının ateşidir.
 4. Ey canım! Bağlar kendilerini güller ile süsleseler de senin allar giymiş halini taklit edemezler.
 5. Gül yanağını görünce yasemin elleri ile, çimen dilleri ile sana Hatmî gibi dua ettiler.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Çend ceng içre geyer gerçi ki ebdāna zirih
Yiter ol demde du‘ ā ḥaẓret-i sulṭāna zirih
 2. Ḥalka bir mertebede geymesı oldu ‘ādet
Şan‘ at idi nite Dāvūd-ı ḥoş-elḥāna zirih
 3. Geyeli dīn yolına ‘ asker-i İslām yapını
Döndi her birisi bir bebr-i beyābāna zirih
 4. Şöyle cenk eyleyeyin pādişehüm egnümde
Döne bir revzeni çok ḥāne-i vīrāna zirih
 5. Tīğ-ı düşmen berg-i sūsence görünmez gözine²⁰³
Himmetünde geyeli Ḥatmī Nerīmāne zirih
-
1. Gerçi çok savaşta bedenine zırh giyer ama (aslında) sultana dua, zırh diye yeter.
 2. Zırh, hoş sesli Davut’un sanatı olduğundan, onun halk tarafından giyilmesi böylesine adet oldu.
 3. İslam ordusunun askeri zırhlara bürüneli, her biri bir çöl kaplanına benzedi.
 4. Padişahım! Öyle cenk edeyim ki zırh, sırtımda çok pencerele bir eve dönsün.
 5. Senin himmetinde Neriman gibi zırh giydiğinden bu yana Hatmî’nin gözünde düşmanın (kılıcının) susam çiçeği yaprağı kadar kıymeti (keskinliği) yoktur.

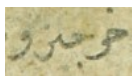
²⁰³ Bu mısranın vezni bozuktur.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Gerek şevketle Dārā ol cihāna
İder senden iki taşlı nişāne
 2. Gelen kılmaz qarārı bu ribāta
‘ Aceb merdüm-rübā durur zemāne
 3. Cefāsın çekmek ile rüzgāruñ
Ham oldı kıddümüz döndük kemāna
- [25b/35b]
4. Esirci h^vācedür gūyā bu dünyā
Ki bakmaz h^vāceler²⁰⁴ pīr [ü] cüvāna
 5. İñen yüksek uçup şişüp kabarma
Kabirdür Hatmî āñir āşiyāne

1. Aleme olanca heybetinle Dara gibi bir hükümdar da olsan dünya sonunda seni iki ucunda taş dikilmiş bir ize (nişan taşına) döndürür.
2. Bu hana gelen kalıcı olmaz, zira felek adeta insan yiyen bir canavardır.
3. Feleğin cefasını çekmekten belimiz büküldü, yay gibi olduk.
4. Bu dünya sanki bir esir taciridir ki tacirler gence yaşlıya bakmazlar (acımazlar).
5. Hatmî, çok yüksek uçup şişip böbürlenme; son durak, son yuva kabirdir.

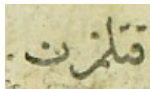
²⁰⁴h^vāceler:

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Yine nev nev irişür oldı elemeler cāna
Āh nev-ber ḥat[ı] nev sevdi dil-i dīvāne
 2. Maḥzen-i genc-i ruḥuṅ olmağa māyil olalı
Ṭutdı dil künc-i cihān içre varup vīrāne
 3. Çeşm-i mestündeki müjgān yiter e ḳatlümüze²⁰⁵
Alma ḥançer eline bāri begüm mestāne
 4. Köhne derd ile yaturmaz beni devrān bir ān
Ger ḥarīr olsa serīrümde yiṅi kāşāne
 5. Ḥatmīveş yolına ṭoḡrı²⁰⁶ ḳul oluram bir kez
Ok gibi atma anı iy ḳaşı yā yabāne
-
1. Yine yeni yeni dertler canıma uğrar oldu. Ah, deli gönül bir sakalı yeni bitme bir tazeye vuruldu.
 2. Gönül, senin güzel yüzünü bir hazine gibi saklamaya heves edeli, bu alem içinde bir viraneyi mesken tuttu.
 3. Beyim, katlimize sarhoş bakışlarından ok gibi attığın kirpikler yeter. Bu haldeyken eline bir de hançer almana gerek yok.
 4. Ah, yeni bir köşkte, ipek döşekte de otursam, felek başımdan bu eski derdi almaz.
 5. Ey, yay gibi kıvrık, keman kaşlı! Hatmî gibi yolunda doğru bir kul olurum, bir sefer de ok gibi yabana atma.

²⁰⁵ ḳatlümüze:

²⁰⁶ yolına ṭoḡrı: yolına bir ṭoḡrı.

Mef'û lû / Fâ 'i lâ tûn / Mef'û lû / Fâ 'i lâ tûn

1. Dil ruĥların ğöreldeñ başlad[ı] âh u zâra
Kim ğülşenünde cânâ yir²⁰⁷ ĳalmadı hezâra
 2. Ĳaddümi bâr-ı miĥnet bükdi sözümü ğüş it
Zîbâ durur çü ĥûbuĥ ğüşında ğüşvâre
 3. Bir demde şaydgehde biĥ kebg[ü bâz] ider şayd
Ol çeşm[i] řâĥinüm ğer ĳasd eyleye şikâre
 4. Key şanma sînem üzre yanıkları cânâ
Revzenler açdı cânım ki ĳide řaĥa neşâre
 5. Fikr-i miyânyile bir müya döñdi cismüm
Ĳelmez ne çâre Ĳatmî ol mü-miyân kenâre
-
1. Ey canım! Ĳönül senin yanaklarını ğördüğünden beri öyle bir feryada başladı ki bahçende bûlbûle ğerek ĳalmadı.
 2. Ĳam yükü belimi bûktü. Sözümü kulağına küpe et, zira ğüzellerin kulağında küpe ğüzel durur.
 3. O şahin ğözlüm ava niyetlense avlakta bir demde bin keklik ve doğan avlar.
 4. Canım! Bağırmadaki yanıkları yara sanma, onlar canımın seni ğörmek için bedenimde açtığı pencerelerdir.
 5. Hatmî! İnce belini düşünmekten bedenim kıl kadar ĳaldı. Ne çare ki o ince belli sevgili hâlâ kenara (kuçağı) ğelmez.

²⁰⁷ yir : cā yir.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Cân şarâb-ı neş'e-i la' lûnle ser-hoş olmasa
Mest ü rüsvâ mı olurdu böyle mey-nûş olmasa

2. Gönlüm iğler iki gözüm meclisünden dūr iken
Sağlı şollu iki şīşe dem-be-dem nûş olmasa

[26a/59a]

3. Esdüvince bād-ı ' ıışkuñ baħr-i eşküm mevc urur
Zevrağ-ı ten böyle ğarğ olmazdı pūr-cüş [olmasa]
4. Kul oluban sen şehün mihriyle cân virmek nedür
Ay efendim hıdmet-i şābık ferāmûş olmasa
5. Bezm içinde buseñ almak istemiş ma' zūr tut
Sākiyā bu važ' [ı] itmez Hıtmî ser-hoş olmasa

1. Can, senin dudaklarının şarabının keyfiyle sarhoş olmasaydı böyle mest ve böyle rezil mi olurdu?
2. Sağlı sollu iki şeyi durmaksızın içmezsem, iki gözüm senin meclisinden uzaktayken gönlüm ağlar inler.
3. Aşkın rüzgarları estikçe gözyaşı denizim dalgalanır. Bedenimin sandalı eğer o deniz coşmasaydı böyle boğulup batmazdı.
4. Ah efendim! Sen şaha kul olup sevginle can vermek bir şey değildir ama bari eski hizmetlerimiz unutulmasa...
5. Ey saki! Meclis içinde seni öpmek istediği için affet, Hatmî sarhoş olmasa böyle alçalmaz, bu kendini bilmezliği etmezdi.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Merdüm-i mürde gibi şanki yatur hâk üzere
‘İbret al bak bu nücümü görüp eflâk üzere
 2. Bister-i rāhat olur baña serîr-i ‘ izzet
Kûy-ı yâr içre yatam ger hâs u hâşâk üzere
 3. Neydügin ney gibi hem-derdüme derdüm dimege
Çâki sînemde anuñçün iderem çâk üzere
 4. Gülşen-i kûyunu ter tütmağa iy serv-i sehî
Hiç bârân ola mı dîde-i nem-nâk üzere
 5. Hatmiyâ sehv ide şanma anı sen ‘ âkîl isen
Her umûrında kişi ola ger idrâk üzere
-
1. İbret al, bak, felek üzerine sanki toprakta yatan bir ölü gibi serilmiş şu yıldızları gör.
 2. Sevgilinin sokağında çerçöp üzerinde yatsam o bana rahat döşek olur, şerefli bir taht olur.
 3. Dert ortağıma derdimin ne olduğunu ney gibi söylemek için bağrımı yırtar dururum.
 4. Ey servi (boyu sevgili), senin etrafın (kurak kalmasın) taze olsun diye benim gözyaşlarımdan daha iyi yağmur mu var?
 5. Hatmî! Aklıvar varsa her işinde idrak üzere olan birisinin yanlışlığa düşeceğini sanma.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Getürür baña şabā būyuñı nāgeh nāgeh
Güzer itdükce senüñ kūyuñı nāgeh nāgeh
2. Tūş olam ger saña şehveş ölürem iy mehveş²⁰⁸
Gördüğümden öleyin rūyuñı nāgeh nāgeh
3. Tār-ı zülfüñ görüben ‘arızuñ üzre cānā
Şu yılanı şanuram mūyuñı nāgeh nāgeh
4. Tūb-ı ğalṭide durur ‘arşa-i ‘ışķuñda başum
Şeh-süvārum ura gel gūyuñı nāgeh nāgeh
5. Eşķüm ırmağın ırmağ ile kimse şavamaz
Seyre gel gülşenüñe cūyuñı nāgeh nāgeh
6. Bir baķışla biñini gāhī kırarsın ‘uşşāķuñ
Bilürem pādişehüm hūyuñı²⁰⁹ nāgeh nāgeh
7. Cem‘ ider ḥātırını Ḥatmī-i pejmürde-dilüñ
Ger perīşān idesün gīsūnı nāgeh nāgeh

²⁰⁸ Bu mısranın vezni bozuktur.

²⁰⁹ hūy: cūy.

1. Saba rüzgarı senin mahallenı ansızın dolayı bana aniden senin kokunu getirir.
2. Ey ay yüzlü! Eğer sana rastlarsam, seni görürsem, şahlara layık şekilde ölürüm. Birdenbire yüzünü görsem de sonra ölsem.
3. Canım, zülfünün telini yanağının üzerinde aniden görünce, saçını su yılanı zannederim.
4. Aşkının arsasında başım top gibi durur. Şehsüvarım, sen durup durup gûyunu (değneğini) vuradur.
5. Kimse benim gözyaşımın ırmağını uzaklaştırmakla savamaz, gül bahçene bu ırmağın akışını seyretmeye aniden geliver.
6. Padişahım! Bir bakışla aşıklarının binini birdenbire öldürürsün, bu huyunu bilirim.
7. Omuzlarına dökülen saçlarını aniden savurup dağıttığında, perişan gönüllü Hatmî'nin aklını başına toplarsın.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Tıfl-ı nev-ressin yaraşursın derûn-ı sînede
Sînede mihrûn alur iy m  h²¹⁰ varsam sine de
 2. Nie od-b  n olmasun ol r  y[1] ur  d-i cih  n
Kend  zin görmek durur   yin olan   y  nede
 3. B  şum   ta  dan ta  a ursam rev  dur   bve  
N  lem olmadı m  ’e  sir ol dil-i seng  nede
 4. Ehl-i ‘işığa k  n tutma mer  amet k  l iy nig  r
Çünki d  n olmaz bilürsin s  ne-i p  r-k  nede
 5.   y   b   z  lfin tararken uğra y  re k  l kerem
B  y-ı ‘anber-b  r  n irg  r atm  -i misk  ne de
-
1. Yeni yetme bir gen  sin, göğsümün üstüne yak  şırs  n. Mezara da varsam ey ay yüzlü, yüreğimde sevgin kalır.
 2. O, alemin güneşi gibi olan sevgili, nasıl kibirlenmesin, nasıl kendini be  enmezlik etsin? Aynanın i  i kendini göstermektir...
 3. Feryad  m o ta   y  rekliye tesir etmedi. Başımı su gibi taştan ta  a vursam yeridir.
 4. Ey sevgili! A  k ehline merhamet et, kin tutma;    n   kin dolu yürekte dine yer olmadığını bilirsin.
 5. Ey saba rüzgarı! Kerem k  l, sevgili z  l  flerini tararken uğra, bu zavallı Hatm  ’ye de onun anber kokusunu getir.

²¹⁰ m  h: meh.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün

1. Yoluñda rāst-ķadem tūrveř ol[am ben] i' timād üzre
Kemān ķařuñ gibi²¹¹ olma baña keç-i' tiķād üzre
 2. Hüsün evrengidür yirün bugün şehr-i melāķatde
Sezādur bendeñe řāhum olursañ 'adl u dād üzre
 3. Lisān ile beyān olmaz miyānuñ vaşf[ı] anuñķün
ķalem bařında mū olsa yazılmaz ķaķ murād üzre
 4. Nedür bu hüsni-i zībālķ göreydi anı ger zāhid
řalāķ u zühdi ü ķaķvā birle olmazdı reřād üzre
 5. Niçe hoş-ķaķır olmayam cihān řaķn[in]da iy Ĥatmī
Seg-i kūy-ı nigār ile uř oldum ittiķād üzre
-
1. Ben yolunda itimat üzere ok gibi dosdoğru olayım; ama sen de benim hakkımda
yaya benzeyen kaşın gibi eğri düşünme.
 2. Bugün güzellik şehrinde yerin güzellik tahtıdır. şahım, kuluna adaletle davransan
layıktır.
 3. Belinin inceliğini incelikle anlatacak bir dil yoktur; ķünkü kalem ucunda kıl
olursa istendiği gibi bir yazı yazılamaz.
 4. Bu güzellik nedir? Eğer zahit bunu görseydi, kendini ibadete vermesi ve doğru
yola ulaşması mümkün olmazdı.
 5. Ey Hatmī! İşte sevgilimin mahallesinin köpekleriyle bir oldum. Ben artık bu
yeryüzünde nasıl mutlu olmayayım?

²¹¹ gibi: ķaķ.

(Harfî'l-Yâ)

146

(Gazel)

(26b/59b)

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Şol kara zülfün görüp sevdāya virdüm göñlümi
Şabr u hūşum tağılup yağmāya virdüm göñlümi
 2. 'İşka düşdüm ğuşşa vü endūh üşdi başuma
Ĥadd[i yok] pāyān[1] yok²¹² ğavġāya virdüm göñlümi
 3. Kaddine 'ar' ar yüzine verd-i ra' nā reşk ider
Bir leb[i] ġonce boyı Tūbāya virdüm göñlümi
 4. Tekye-i miḥnetde cānum nola kurbān eyleşem
Bir kemān-ebrū şeh-i ġarrāya virdüm göñlümi
- [27a/60a]
5. Pīr-i 'ışkam iḥtiyār itdüm belā vü derd[i] ben
Ġonce-leb bir nev-cüvān zībāya virdüm göñlümi
 6. Gülşen-i dehr içre cānā niçe nālān olmayam
Bülbülāsā bir gül-i ra' nāya virdüm göñlümi
 7. Çekdi dil cevır u cefāsın görmedi būy-ı vefā
Ĥatmiyā bir zülf-i 'anbersāya virdüm göñlümi

²¹² ḥaddi yok pāyānı yok : ḥadd ü pāyān yok.

1. Ŗu kara zülfünü görüp, kendimi kara sevdaya verdim. Aklım ve sabrım dağıldı, gönlümü yağmaya talana bıraktım.
2. AŖka dŖtm, gam keder baŖıma ŖŖt. Gönlümü bitmez tükenmez bir kavgaya verdim.
3. Öyle bir gonca dudaklı, tuba boylu sevdim ki boyunu arar ağacı, yüzünü güzel gl kıskanır.
4. Gönlümü keman kaŖlı bir görkemli Ŗaha vermiŖim. Artık eziyet tekkesinde benim canım kurban olsa ne olur?
5. Ben aŖk piriyim, bela ve derde katlandım. Gönlümü gonca dudaklı bir taze güzel gence verdim.
6. Canım! Dünya bağında bir güzel güle blbl gibi gönül vermiŖken, nasıl inleyip feryat etmeyeyim?
7. Hatm! Gönlümü, zülüfleri anber kokan bir güzele verdim, cefasını eziyetini çekti ama vefa ümidi görmedi, vefanın kokusunu bile duymadı.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Tâķ-ı çarķuñ urmadan Şāni‘ daķı bünyādını
Bir ķaşı yā cevri yıķdı şehr-i dil ābādını
 2. Cennet-i Me’vā’da Tûbī daķı nā-peydā iken
Yād iderdüm dil-berüñ ben ķāmet-i şimşādını
 3. Çāşnī-i ‘ışķ[ı] Ferhād ile Vāmıķ tatmadan
Görmiş idüm dostlar ālām-ı hecrüñ dadını
 4. Derd-i hecr-i yārla mu‘tād iken bī-çāre dil
Bilmez idi dünyede bir kimse ‘ışķuñ adını
 5. Nakş u resm olmamış iken işbu çetr-i bī-sütün
Ĥatmī dilde urmış idi ‘ışķuñ[uñ] bünyādını
-
1. Yüce yaratıcı Allah, daha feleğın takının temelini yaratmamışken, bir keman kaşlı güzelin eziyetleri, mamur gönöl şehrimi yıktı.
 2. Daha Cennet-i Me’vā’da Tuba ağacı bitmemişken, ben sevgilimin o şimşat boyunu anıp yad ederdim.
 3. Ferhat ve Vamık daha aşkın tadını bilmezken dostlar, ben sevgiliden ayrılmanın verdiği elemeleri çoktan tatmıştım.
 4. Benim gönlüm, sevgilimden ayrılmanın derdini adet edindiğinde bu dünyada daha aşkın adı bile yoktu.
 5. Bu gökkubbe henüz yaratılıp süslenmemişken Hatmî gönlüne senin aşkının temellerini atmıştı.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Nakşıdur dildârumuñ cānumda cān eglencesi
Gönlümüñ esrâr-ı ‘ışķ[ı]dur nihān eglencesi
 2. Zülf[i] sevdâsıyla her şeb āh idersem tañ mıdur
Kim olur ‘āşıkларуñ āh u fiğān eglencesi
 3. Derd-i ‘ışķa döymezi idi dostlar bu haste dil
Ėam nedîmi olmasa ol nā-tüvān eglencesi
 4. Miñnet u hecriyle düşdüñ rāh-ı ‘ışķa eyle āh
Yolda çün bāng-i ceresdür kārban eglencesi
 5. Zülf[i] çevgānına Ėatmî top eyle bāşuñı
Kim ola ol şeh-süvāruñ bir zamān eglencesi
-
1. Benim için can eğlencesi, sevgilimin, kalbimdeki nakşıdır. Gönlümün gizli eğlencesi, o sevgilinin aşkının sırlarıdır.
 2. Zülûflerini anıp her gece ah etsem ayıp mıdır? Zira aşıkların eğlencesi ahuzardır.
 3. Dostlar, bu zavallı hasta gönül, eğer gam ona bir arkadaş olmasaydı, aşk derdine dayanmazdı.
 4. (Hatmî) Ayrılık ve eziyetle aşk yoluna düştün; ah eyle, zira kervanın yoldaki eğlencesi çingirak sesidir.
 5. Hatmî! O şehsüvarın zülfünün çevganına başını top eyle de oynasın, bir zaman eğlencesi bu olsun, bununla eğlensin.

Mef' 'û lû / Me fâ 'î lûn / Mef' 'û lû / Me fâ 'î lûn

1. Leylî saçun idelden Mecnûn gibi sevdâyî

Hoş urdular iy dil-ber 'aql u dile yağmâyı

[27b/60b]

2. La' lîn²¹³ lebünün rengin meyde sezeli virmez

Katresini bir kana dil bâde-i hamrâyı

3. Destüne yakup hınnâ 'âşıkuñı öldürme

Kan üstüne kan itme yâd it [gam-ı] ferdâyı

4. Kılıç bıçak olmağa bizümle neden gamzen

Sultân ile kul olan ider mi ola gavğâyı

5. Öldüğine gam çekmez 'âlemde şu kim Hatmî

Bir lahza şikâr ide bir dil-ber-i ra' nâyı

1. Ey dilber! Senin Leyla saçların beni Mecnun gibi aşık ettiğinden beri akıl ve gönül yağmalanmaktadır.

2. Gönül senin kızıl dudaklarının rengini şarapta görelî, kızıl şarabın bir damlasını bir damla kana değişmez.

3. Elleri kına yakmışken bir de üstüne aşığını öldürme. Ahireti hatırla, elini kan üstüne kana bulama.

4. Gamzenin benimle kanlı bıçaklı olması nedendir? Sultan ile kul arasında kavga olur mu?

5. Hatmî! Bir anlığına bir güzeli avlayan kişi artık ölse de gam yemez.

²¹³ la' lîn: la' lîn.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Ğonceveş dil-teng²¹⁴ olup açılmadum hiç gül gibi
Nâle vü feryâd ile geçdi günüm bülbül gibi
 2. Sâkıyâ meyle ħumâr-ı ğam başumdan gitmedi
Kana kana la‘l-i nâbda emmeyince mül gibi
 3. Bir nazarda göz karardup düşdi dil sevdâsına
‘Ârızuñ üzre görelden ħâlûñi fülful gibi
 4. Bûy-ı zülf-i yâre diñ misk-i Ħoten öykinmesün
Yüz karasın ħâşıl eyler ‘âķıbet sünbül gibi
 5. Zülfine dil bağlayaldan ‘aķlum oldu târumâr
Gey perîşân oldı ħâlim Ħatmiyâ kākül gibi
-
1. Gönüm gonca gibi daraldı, hiç gül gibi açılmadım. Günlerim bülbül gibi ahuzar ile geçti.
 2. Ey saki! Şarap diye kızıl dudaklarından kana kana emmediğim için bu gam şarabının ağrısı başımdan gitmedi.
 3. Gönül, yanağında karabiber gibi benini görünce bir bakışta gözleri kararıp, kara sevdalara düştü.
 4. Söyleyin, sevgilinin zülflerine misk-i Hutun hiç öykünmesin, ona benzemeye çalışmasın; sonunda sümbül gibi yüzü kara çıkar.
 5. Hatmî! Sevgilinin zülflerine gönül bağladıktan beri aklım kakül gibi darmadağın oldu.

²¹⁴ dil-teng : dil-şüde.

Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lâ tûn / Fe ‘i lûn

1. Dilemez nesne gönül şimdi fenâdan ğayrı
Semt-i ‘ışkûn ya nedür derd ü belâdan ğayrı
 2. Şöyle tecrîd u fenâ buldı vücûdum kim yok
Örtinüp döşenicek arz u semâdan ğayrı
 3. Kadûmüz niçe dü-tâ olmasun iy kaşı kemân
Görmezüz nesneni hiç tîr-i²¹⁵ cefâdan ğayrı
 4. ‘Âşıkun âhı ile yaşı nola olsa ziyâd
Ne olur hasteye hoş âb u hevâdan ğayrı
 5. Bu cihânun neyi var Hatmî gönül bağlayıcak
Gördün e her elemin zevk u şafâdan ğayrı
-
1. Gönül şimdi yokluktan başka şey dilemez; zira senin aşk semtin dert ve beladan başka nedir ki?
 2. Vücudum öyle çekilip yok oldu ki yer ve gökten başka örtünüp yatacak yer kalmadı.
 3. Ey keman kaşlı! Cefa oklarından başka bir şeyini gördüğümüz yokken boyumuz nasıl iki büklüm olmasın?
 4. Aşığın ahı ile gözyaşı artsa ne olur? Hastaya temiz hava ve sudan başka hoş gelen ne vardır?
 5. Hatmî! Böyle bir dünyanın neyine gönül bağlayacaksın? Bütün elemelerini görüp çektin, bir tek zevkini sefasını göremedin.

²¹⁵ tîr-i : tîr u.

Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn / Me fâ 'î lûn

1. Dil-i şeydâyı kim egler vişâl-i yârdan ğayrı
Maḥabbet ehli fikr itmez muḥâl efkârdan ğayrı
 2. Ne kanlar ağlaram bezm-i belâ içre görüp ḥâlüm
Kanı merdüm ki acır dîde-i ḥûn-bârdan ğayrı
 3. Gönül şehrine 'adl ile geçüp dâd eylemez kimse
Muḥarrer bilmüşem anı o şeh-r-yârdan ğayrı
 4. Gül-i ra' nâyı cüst ü cû iderken bâğ-ı dehr içre
Benümle merḥabâ eyler bulunmaz ḥârdan ğayrı
 5. Derûn-ı ḥâne-i dilde ne olur eglence iy Ḥatmî
Zarâfet ehl-i yârâna laṭîf eş' ârdan ğayrı
-
1. Deli gönlü sevgiliye kavuşmaktan başka ne oyalayıp teselli eder? Aşıklar imkansızdan başka şey düşünmez...
 2. Bela meclisinde halimi görüp o kadar çok kan ağlarım; hani nerede, o kan damlayan yaşlarımdan başka bana acıyan bir insan var mı?
 3. Gönül şehrine o padişah'tan (sevgiliden) başkası gelip oturamaz, adalet dağıtamaz. Ben bunu böyle bilmişim.
 4. Dünya bağının güzel gülünü arayıp sorarken, benimle dikenden başka selamlaşan olmaz.
 5. Ey Hatmî! Gönül evimin içinde zarafet sahibi yarenlere hoş şiirden başka nasıl bir eğlence olabilir?

Mef 'û lû / Me fâ 'î lûn / Mef 'û lû / Me fâ 'î lûn

1. La^c l-i leb-i meygûnuñ mest eyledi 'uşşâkı
Mey virme bize tekrâr hâcet degül [iy] sâķī
 2. Başdaki humâr-ı gam def^c ola şabûh ile
Şol kan olacağdan gel var ise getür bâķī
 3. İy dil kime şerh idem bu mes'ele-i 'ışķı
'Allâme-i 'aşr iken fehm eyle[yi]mez fâķı
 4. Hecr âteş[i] cānānuñ te'sīr ideli cāna
Başdan başa her gice kılar şerer āfāķı
 5. Rengīn ola ter düşe şāyed saña o gül-ruh²¹⁶
Bülbül gibi karşıda iy Hutmī yiter şaķı
-
1. Kızıl dudaklarının şarabı, aşıkclarını sarhoş etti. Ey saki, bize tekrar şarap verme, artık gerekmez.
 2. Başdaki gam sarhoşluğu, sabah şarabı ile gider. Şu (kan olacak) şaraptan kalan varsa getir.
 3. Ey gönül! Bu aşk meselesini kime anlatayım? Bunu fakih bile devrin alimi olduğı halde kavrayamaz.
 4. Sevgilinin ayrılığının ateşi canımıza değdiğinden beri her gece ufku baştan başa alev sarar.
 5. Hatmî! O gül yüzlünün karşısında şakıdığın artık yeter, (eğer durmazsan) utanıp/ kızıp sana küsebilir.

²¹⁶ ruh: ruh.

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Beni zülfünle meftûn itmedün mi
Şehâ miskîn u maḥzûn itmedün mi
 2. Firâḳ-ı la' l-i meygûnuḡla cānā
Gözüm yaşını gülgün itmedün mi
 3. Nişân idüp şehâ tîr-i belāya
Benüm bağrumı pür-ḡûn itmedün mi
 4. Raḳîbe idüp envā' -ı ri' āyet
Bu ben ḡam-ḡ'ār[ı] maḡbûn itmedün mi
 5. Ḳıluben raḡt-ı 'aḡlın cümle tārāc
Bugün Ḥatmî'yi mecnûn itmedün mi
-
1. Beni zülûflerinle tutkun etmedin mi? Şahım, zavallı bir garip etmedin mi?
 2. Canım! Şarap dudaklarının hasretiyle gözümün yaşını gül rengine döndürmedin mi?
 3. Şahım! Bela okuna nişan tahtası ettiğin bağrımı kana bulamadın mı?
 4. Rakibe çeşit çeşit riayet gösterip, bu ben gamlı aşığı aldatmadın mı?
 5. Akıl varını talan edip, bugün Hatmî'yi mecnun etmedin mi?

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Urursañ oda tütmez cümle rahtı
Livāmuz olalıdan İnebahtı
 2. Ahālīsin şorarsañ ger o şehrün
Alur mermerden onlar zād-ı sahtı
 3. Bu hüsn-i hulk ile²¹⁷ halkı ide söz
Şan āhenden urur başuñ lahtı
 4. Hemān halkı gibi gölgesi gökcek
Kamu bī-meyvedür anun dırahtı
 5. Bir iki yıl beg olan buña Hatmī
Koyup kaçmak muḳarrer tāt u tahtı
-
1. Sancağımız İnebahtı olduğundan beri (elde ettiğimiz) malımızı mülkümüzü ateşe verseler dumanı tütmez.
 2. O şehrin halkını sorarsan, onlar ekmeğini taştan, mermerden çıkarırlar.
 3. Bu güzel vasfa rağmen halk, konuşmaya başladığında sanki başına demir parçası vurur gibi gelir.
 4. Ağaçları insanlarına benzer; hoş gölgelidir ama meyve vermez.
 5. Hatmî! Burada bir iki yıl beylik eden, tacı tahtı bırakır kaçır.

²¹⁷ hüsn-i hulk: hüsn ü hulk.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Bu ‘izâr ile gül-i ħandâna göster kendüñi
Bülbülüñdür ‘âşık-ı nālâna göster kendüñi
2. Rişte-i müşkîn-i zülf-i yâre bend olsam diyen
Cezbe-i ‘ışk ile var dīvâne göster kendüñi
3. Genc-i ‘âşk-ı yâr ile memlû olayım dir iseñ
Künc-i dünyâ gibi gel vîrâne göster kendüñi
4. Muẓmahil olsun dir iseñ âfitâbum bir gece
Seyre çık tenhâ meh-i tâbâna göster kendüñi
5. Giceler tâ şubĥa dek meh-tâb-ı rûy-ı yâra dil
Döne döne yanmağa pervâne göster kendüñi
6. İşigün dârü’ş-şifâdur ‘âşık-ı dil-ĥasteye
İy Mesîĥâ-dem aña ferzâne göster kendüñi
7. Hem-dem olduñ bir nefes çün ol lebi meygün ile
Ĥatmiyâ var ĥaşra dek mestâne göster kendüñi

1. Bu yanak ile kendini güzel güle göster. İnleyen aşık senin b lb l nd r, kendini ona göster.
2. Ey, sevgilinin zülfünün ip gibi olan misk kokulu sa ına ba  olsam diyen, a k cezbeseine kapılıp var kendini d v ne gibi göster.
3. Sevgilinin a k hazinesiyle dolup ta ayım dersen, gel kendini dünyanın köşesi bucağı gibi virane göster.
4. Gün yüzlü sevgilim, eğer ayı perişan etmek istersen, bir gece tek ba ına dolaşmaya çıkıp, ona kendini göster.
5. Geceleri sabaha kadar o ay yüzlü sevgilinin ışığı etrafında döne döne gönlünün yanması için kendini pervane göster.
6. Ey  sa nefesli! Eşiğin hasta gönüllere  ifahanedir. Bu a ıklara hikmetli yüzünü göster.
7. Hatm ! O  arap dudaklı ile bir nefes yoldaş olduğuna göre artık ahirete kadar kendini sarhoş göster.

Mef‘û lû / Fâ‘i lâ tû / Me fâ‘î lû / Fâ‘i lûn

1. İy gül-‘izâr u ğonce-i ħandân gel’a beri
Dil ‘andelîbin eyleme nâlân gel’a beri
2. Ğam bisterine düşdüm ü öldüm meded meded
Cânım ṭabîbi derdüme dermân gel’a beri
3. Teskîn ider lebûn aķıd âbını²¹⁸ aĝzuma
Yaķdı derûnım âteş-i hicrân gel’a beri

[29a/37a]

4. Beytû’l-ĥazende ķaldum u ben ķanlar aĝladum
İy Mışr-ı ĥüsne Yûsuf-ı Ken‘ân gel’a beri
 5. Bekler derini subĥ u mesâ Ḥatmî ol şehün
Bir kez dimez ki nâz ile derbân gel’a beri
-
1. Ey gül yanaklı, gülen gonca, gel beri! Gönül bûlbûlünü inletme, gel beri!
 2. Canımın tabibi! Ben gam döşegine düştüm ve öldüm, medet, derdime bir derman bul...
 3. Ayrılık ateşi sinemi yaktı, gel beri, dudaklarının suyunu ağzıma akıt ki beni ancak bu teskin eder.
 4. Beytülhazende kaldım ve ben kanlar ağladım. Ey güzellik ülkesinin (Mısırının) Yusuf yüzlü sultanı, gel beri!
 5. Hatmî sabah akşam o şahın kapısını bekler ama o şah bir kez olsun demez ki “Ey kapıcı, gel beri!”.

²¹⁸ aķıd âbını: âbını aķıd.

Fâ 'i lâ tûn / Me fâ 'i lûn / Fe 'i lûn

1. 'Acabâ derd-i hecre gâyet olmaz mı
Ġam u âlâma yâ nihâyet olmaz mı²¹⁹
 2. Kûluyuz düşdük âsitânına
Bize ol şâhdan 'inâyet olmaz mı²²⁰
 3. Muṭṭaşıl cevrdür bize kârûṇ
'Âşıka hiç ḥimâyet olmaz mı
 4. Şâh-ı ḥüsnüṇ [kulu] ra' iyyet[iy]üz
Bize daḥı ri' âyet olmaz mı
 5. Yok şikâyet çü cevri dilberden
Bâr[i] Ḥatmî ḥikâyet olmaz mı
-
1. Acaba ayrılık derdine çare olmaz mı? Acı ve elemlere bir son olmaz mı?
 2. Kuluyuz, eşiğine düştük; bize o şahtan lütuf olmaz mı?
 3. Bize karşı işin gücün eziyet etmektir, aşığa hiç merhametin yok mudur?
 4. Güzellik şahının kulu, tebaasıyız; biz de hürmeti hak etmiyor muyuz?
 5. Hatmî, o dilberden şikayetimiz yok; bari hikayesini anlatalım, olmaz mı?

²¹⁹ Bu beytin her iki dizesinde de fazla hece vardır.

²²⁰ Bu dizede fazla hece vardır.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Şem‘ -i ruḥsār-ı nigāruḡ olalı dīvānesi
Yanmadan pervā yimez bu cān u dil pervānesi
 2. Yā ‘abīr u ‘anber u yāḥūd misk-i şāfdur
Ṭurre-i şeb-būy-ı ṭarrārın ṭarayan şānesi
 3. Mest u medhūş eyledi ‘ışkı şerabıyla beni
Mey-fürūşuḡ şimdilik bir gözleri mestānesi
 4. Şehr içinde kalmadı yıkıldı hep mey-hāneler
Çār-sū-yı ‘ışkuḡ ābād olalı ḡum-ḡānesi
 5. Bezme peymān eylemiş ol serv-kāmet Ḥatmiyā
Tā-ḡıyāmet mest ider anuḡ bizi peymānesi
-
1. Sevgilinin yanağının ışığının delisi olalı beri can ve gönül pervanesi yanmaktan korkmaz.
 2. O şebboy (kokulu) hırsız kaküllerini tarayan ya misktir ya anber...
 3. Meyhanecinin, gözleri mestanesi (sakisi) beni şimdilik aşk şarabıyla sarhoş etti.
 4. Aşk çarşısının meyhanesi yapıldı yapılalı, şehir içinde başka meyhane kalmadı, hepsi yıkıldı.
 5. Hatmî! O servi boylu, meclise gelmeye yemin etmiş. Onun sözüyle/kadehiyle biz kıyamete kadar sarhoş oluruz.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Dökerem gözyaşını hün ile Ya‘ kûb gibi
Şâbirem derd u belâña senün Eyyüb gibi
 2. Başum üstinde yir itsem yiridür bir dahı yok
‘ Arz ider bu kad-i pîçîdemi mektûb gibi
- [29b/37b]
3. Kızarur gördügi dem ‘ aşıkını ol ruh[ı] gül
Kaçan açıla ‘ aceb gonca-i maḥcûb gibi
 4. Kebg-i kûḥî revîşî şalınışı serv-i sehî
Baḡa²²¹ eglence n’ olur dünyede maḥbûb gibi
 5. Hatmiyâ biz severüz cân ile²²² nev-ḥaṭ güzeli
Gerçi zühhâd-ı cihân içre bu ma‘ yûb gibi

1. Yakup gibi kanlı gözyaşı dökerim, senin dert ve belana Eyüp gibi sabrederim.
2. İki kat olmuş boyumun halini sana ancak mektupla anlatabilirim. Bunun için mektubu başımın üstünde taşısam yeridir.
3. O gül yanaklı, aşıkını görünce gül gibi kızarır; maḥcup gonca gibi sevgilim acaba ne zaman açılacak?
4. Dünyada bana, yürüyüşü dağ keklîgi gibi, salınışı uzun servi gibi olan sevgiliden başka eglence olur mu?
5. Hatmî, her ne kadar zahitler onu ayıp saysa da biz, sakalı yeni bitmiş olan güzeli severiz.

²²¹ baḡa: dahı baḡa.

²²² cân ile : ḡân ile.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Her marâzdan beş kavağı yeyleyen olur berî
Cennetü’l-Me’vâ’ya benzetsem yiridür ol yiri
 2. Mevsim-i germâda sermâ görmek istersen dilâ
Seyr kıl ‘âlemde bir kez var o hâki ‘anberi
 3. Yek-dil olmuş vaşf ider gûş eyle evşâfuñ çemen
Âb-ı kevserden nişân virmez mi [dil-keş] cûları²²³
 4. Her dırahtı kol kola şalup²²⁴ şalınur nâz ile
Şan der-âgûş itmiş ‘âşık²²⁵ serv-kâmet dilberi
 5. Rişte-i nazmununda lûlû olmayınca muntazam
Hatmiyâ medh idemezsin sen o sengi gevheri
-
1. O yeri Cennet-i Me’vâ’ya benzetsem yeridir. Yaşamak için Beşkavak’ı tercih edenler, her hastalıktan kurtulur.
 2. Ey gönül, yaz günü (serinlik) görmek istersen git alemde o anber kokulu toprakları bir kez gör.
 3. Dinle, bağdakiler (ağaçlar, çiçekler, çimenler) bir ağızdan/gönülden, senin güzelliklerini överler. (O bağın) Irmakları ab-ı kevserden bir örnek değil midir?
 4. Her ağacı naz ile kol kola salınır. Sanki aşık, servi boylu dilbere sarılmış gibidir.
 5. Hatmî! Şiirinin ipliğinde inciler muntazam olmadıkça sen o taşı toprağı mücevher olan yeri övemezsin.

²²³ Bu mısradan bir kelime eksik olduğundan vezin bozuktur.

²²⁴ Önce “salmış” yazılmış, “salup” sonradan eklenmiştir.

²²⁵ itmiş ‘âşık: itmiş idi ‘âşık.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Gıtme gel bir dem benüm cānum Memi
Hānumānum²²⁶ hep senün hānum Memi
2. Çok zamandır bende-i ğam-ı^vārunam
Luṭf ile şād eyle sulṭānum Memi
3. Saḡa cevır itmeme dimişdün eyledün
Böyle midür ‘ahd u peymānum Memi
4. Baḡa her dem itdüġin çevre acır
Kānlar aġlar çeşm-i giryānum Memi
5. Vaşluḡ ‘ıydına irişeydüm eger
Cān idi ol demde kurbānum Memi
6. Maḡzen-i gencīne-i hüsünün durur
Ḥamdülillah cism-i vīrānum Memi
7. Ğam şebinde kalmasun Ḥatmī yetiş
Gün gibi toġ mäh-ı tābānum Memi

²²⁶ hānumānum : cān u mānum.

1. Benim canım Memi! Gitme, gel, varım yoğum senindir, benim hanım Memi!
2. Çok zamandır gam çeken kölenim. Ey sultanım Memi! Lütfedip beni mutlu kıl.
3. Dün “Sana cefa etmem” demiştin ama cefa etin. Seninle sözümüz böyle miydi ey Memi?
4. Memi, bana her an ettiğın bu eziyete acıyan gözlerim kanlı gözyaşlarını akıtır.
5. Memi, eğer sana kavuşsaydım, benim bayramım olurdu ve o an canımı kurban ederdim.
6. Memi, hamdolsun ki benim bedenim senin güzellik hazinen için mahzendir.
7. Hatmî gam gecesinde kalmasın, yetiş ey dolunaya benzeyen Memi, gün gibi doğ.

(29b/37b)²²⁷

1. Şitā gitdi biḥamdülillāh dilā (???)
Dıraḥtān-ı sebze bu (???)
2. Umar her bir dil-i şeydā (???)
İdesin nāz ile cānā (???)
3. O kebg-i hoş-ḥirām (???)
(???)
4. Nice zār olmaysm ğurbetde (???)
Ki vaḥşīlerde cüft olup (???)
5. Kadüm rencīde kıll billāh (???)
Ki eşk-i çeşm Ḥatmī (???)

²²⁷ Bu şiir derkenar olarak yazılmıştır. Sayfa kesilmiş bulunduğundan şiirin bir kısmı okunamamıştır.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Saña virmiş Hâk te‘âlâ ân u hûsn ü dil-berî
Anuñ içün âdemün ‘aqlın alursın iy perî
 2. İki kaşındur nişân cānā berāt-ı hûsnüñe
Sen bu ‘unvān ile olduñ hūblar ser-defteri
 3. Rāh[1] derd ü yār[1] miḥnet zād[1] zahmet iy gönül
Şaḥn-ı ğamda her kimün kim ‘ışk ola reh-beri
 4. Ka‘be-i maḫşūd kūy-ı dil-rubādur zāhidā
Merve ḥaḫḫıyçün şafā görmez gezenler serserî
 5. La‘liyle²²⁸ ‘ārızın seyr eyle Ḥatmî sâkinün
Cām-ı Cemşîd ol durur āyīne-i İskenderî
-
1. Ey peri! Hak teala sana şöhreti ve güzelliği ve bu dilberliği verdiği için insanların aklını almaktasın.
 2. Ey canım! Güzellik beratına senin iki kaşın nişandır (tuğradır). Sen bu unvan ile güzellerin defterinin başına yazılırsın.
 3. Ey gönül! Gam ülkesinde rehberi aşk olan kimsenin yolu dert, sevgisi eziyet, azığı zahmettir.
 4. Zahit! Kabe’den kastımız sevgilinin semtidir. Serseri gezenler, Merve hakkı için safa görmez.
 5. Hatmî! Sakinin dudağı ile yanağını seyret ki biri Cem’in kadehidir, diğer İskender’in aynası...

²²⁸ la‘liyle: la‘l ile.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Kim ki iy dil bende-i maḳbûl-i cānān olmadı
Taḥt-gāh-ı milket-i ‘ışk içre sulṭān olmadı
 2. Yūsuf-ı gül-çehresin görmez dilā Ya‘ ḳūbveş
Kūlbe-i ğamda şu kim maḥzûn u giryān olmadı
 3. Maḥzen-i gencīne-i esrār-ı ‘ışk olmaz şu kim
Miḥnet ü derd ü elemle cism[i] vīrān olmadı
 4. Da‘ vet itdüm mūrveş ben ol Süleymān-ḥaşmeti
Gelmedi ğam-ḥāneme bir gice mihmān olmadı
 5. Baḡa bildür iy ṭabīb-i cān u dil ḥikmet nedür
Ḥatmī-i dil-ḥastenüñ derdine dermān olmadı
-
1. Ey gönül! Sevgili katında makbul köle olmayan, aşk ülkesinin payitahtında sultanlık edemez.
 2. Gönül, Yakup gibi gam kulübesinde mahzun olup ağlamayan, gül yüzlü Yusufunu göremez.
 3. Eziyetle, dertle, kederle bedeni virane olmayan, aşk sırrının hazinesine mahzenlik edemez.
 4. Ben o Süleyman kadar haşmetli şahı, karınca gibi, yuvama davet ettim; ama o bir gece gelip de haneme misafir olmadı.
 5. Ey can ve gönül tabibi! Söyle bana, gönlü yaralı bu Hatmî’nin derdine bir derman bulunmamasının hikmeti nedir?

Fe ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

1. Şeb-i hecrûn dağı olur şehri
Yok midur anda nâlenün eşi
2. Mûya döndi tenüm bu reşk ile
Gördüğince belinde şol kemeri
3. Ağladu ‘ aşıkıyla ağıarı
Pîleverle bir²²⁹ eyledi güheri
4. Niçe şerh eyleyem dilâ zülfün
Kim muṭavvel durur anuñ haberi

[30b/14b]

5. Seyr-i rûy[ı] murâd[ı] Ḥatmî’nün
Baña duyursalar²³⁰ nedür zararı

1. Ayrılık gecesinin de bir sabahı olur, onda feryadın bir tesiri yok mudur?
2. Belindeki şu kemeri gördükçe, kıskançlıktan zayıflayıp kıl kadar kaldım.
3. Aşığını ve elleri (beraber) ağlatıp, kuyumcuyla, incik boncuk satanı bir kefeye koydu.
4. Gönül! O sevgilinin zülüflerini nasıl anlatayım? Hikayesi de kendisi gibi uzundur.
5. Hatmî’nin dileği, o sevgilinin yüzünü seyretmektir. Bana söyleseler, bunun zararı nedir?

²²⁹ bir: pür.

²³⁰ duyursalar: duyursunlar.

Mef'û lû / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'i lûn

1. 'Aqlum tağıtdı kākül-i hoş-bū didükleri
Kat' ā gözüme gelmedi incü didükleri
2. Bād-ı nazarda şan okı tolmış kemāndurur²³¹
Müjgāniyle dil-berün ebrū didükleri
3. Kılssa kıyām nāz ile vü eylese hīrām
İñen kıyāmet idi kāmēt-i dil-cū didükleri
4. Ebrūları hilāl-i nev ü ğabğabı güneş
Oldur meger ki dil-ber-i meh-rū didükleri
5. Çok başlu fitne ehli siyeh-rū degül midür
Hatmī yanında turre-i hoş-bū didükleri

1. Hoş kokan kakül dedikleri, benim aklımı dağıttı. İnci dediklerinin gözümde asla bir kıymeti kalmadı.
2. Sevgilinin kaşıyla kirpiği dedikleri şey sanki nazar rüzgarında ok dolu bir yaydır.
3. Gönlün aradığı o endama sahip sevgili, naz ile ayağa kalkıp bir salınsa, kıyamet kopmuş sayılır.
4. Kaşları yeni ay, çene topu güneştir. Herhalde ay yüzlü dilber dedikleri o imiş.
5. Hatmî! Sevgilinin yanında görülen hoş kokulu kakül dedikleri, onun yanında kara yüzlü ve fitne ehli değil midir?

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Şekl-i zîbâ hulķ-ı ra‘ nâ olmaya bir sen gibi
Çeşm-i nemgîn kalb-i ğamgîn olmaya bir ben gibi
2. ‘İşve vü nâz u cefâda saña aķrân kimse yok
Bâr-ı hicrân çekmede bulunmaya bir ben gibi
3. Hûşe-i ‘ömrüm şarardı hîzmetünĢde hâşılı
Gendümün²³² kadrini bildüm olmadı erzen gibi
4. Rûh teslîm itdüğüm ‘ayb itme rûhum ğamzeĢe
Kân yirine cânım aldı kirpigin reg-zen gibi
5. Merd-i meydân-ı muhabbet geçmesün²³³ şol kimse kim
Bu fenâ ‘âlemde kendin zînet ide zen gibi
6. Seyre vardum gülşenin nâleyle yâruĢ âbveş
TîĢ çekdi Hâtmiyâ ol serv-ķad sûsen gibi

²³² gendümün : kendüyün.

²³³ geçmesün: çekmesün.

1. Sen gibi bir huyu güzel yüzü güzel yoktur; ben gibi bir gözü yaşlı gönlü dertli yoktur.
2. Senin nazda, cefada, cilvede eşin yok; benimse hasret ve ayrılık yükü çekmede...
3. Sonunda ömrümün başağı senin hizmetinde sarardı, sözün kısası, kendimin (buğdayın) darı gibi kıymeti olmadığını anladım.
4. Ruhum! Gamzene ruhumuzu teslim ettiğimiz için bizi ayıplama; hacamatçı gibi olan kirpiğin kan yerine can aldı.
5. Bu fani dünyada kendini kadın gibi süsleyen, hiç muhabbet meydanında erlik taslamasın.
6. Hatmî! Ben o sevgilinin bağında su gibi inleyerek gezmeye çıktım; o servi boylu bana süsen gibi kılıç çekti (dil uzattı).

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Geşt idüp hâşılı bu kişt-i harâb-âbâdı
Bulmadum kendüm içün cevce ta‘âm-ı şādī
 2. Mihr [ü] ‘ışkuñ beni meşhūr-ı cihān eyleyli
Halk Şīrīn ile almaz diline Ferhād’ı
 3. Gerçi ‘ışkuñ eleme ölmelü itdi kuluñı
Can virür ölmege ol istemeyüp āzādı
 4. Genc-i vaşluñla ne var pādīşehüm şād itsen
Künc-i hecründe kalan mu‘tekif ü dildādı
 5. Nūr-ı lutfuñdan uyardı çü çerāğın Hatmī
Görme anuñla berāber şeh-i ādil yādı
-
1. Bu harap şehrin arazisini dolaşıp, kendim (gendüm/buğday) için bir arpa tanesi kadar mutluluk bulamadım.
 2. Aşkın ve sevgin beni aleme şöhet etti beridir halk, ağzına Ferhat ile Şirin’in adını almaz oldu.
 3. Aşkın eleme, kulunu ölecek kadar hasta ettiyse de o, kurtuluşu istemeyip, ölmeye can verir.
 4. Padişahım! Ne olur senin ayrılığının köşesinde inzivaya çekilmiş aşık kulunu kavuşma hazinesiyle mutlu etsen?
 5. Hatmî senin lütfunun ışıyla mumunu yakar. Ey adil şah, onunla başkalarını bir tutma.

(30b/14b)²³⁴

1. Lebi yāḳūṭ-ı remmānī ḳaşı tuḡrā (???)
Bu vechle gören ānı (???)
2. Tez-rev ḥūb-ı ra' nāsın (???)
Melāḥat mısırına şā(???)
3. Leṭāfetde 'izāruṅa gül (???)
Olupdur 'āşıḳuṅ bülbul (???)
4. (???)
Yüzün şems-i cihāṇārā vü (???)
5. Sözüñ lezzetde ḥelvād[ur] (???)
(???)
6. Tefekkür birle çün tedbīr (???)
Muvāfiḳ olmasa taḳdīr (???)
7. Raḳībe hem-nefes hem-ser gel olma (???)
Ḳadd-i şimşāduṅı (???)

²³⁴ Bu şiir derkenar olarak yazılmıştır. Sayfa kesilmiş bulunduğundan şiirin bir kısmı okunamamıştır.

Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün / Me fâ ‘î lün

1. Kõ hord u ẖvābı kim oldur cihānda kār-ı hayvānī
Devābuñ fı‘lin işlerken nedür da‘vā-yı insānī
2. Melekler şağlı şollu hiẕmet eylerken revā mıdur
Koyup Raḥmānı iy ğāfil olasın ‘abd-i şeytānī
3. Nedür bu ğafletüñ yād eyle yokdan var iden Hakk’ı
Saña ol zāhir u bātında itdi çok çok ihsānı
4. Hudā’dur şāhlar şāhı kamunuñ mūcid[i]²³⁵ oldur
Anuñ bābında sâ’ildür cihānuñ mīr u sulṭānı
5. Ber-ā-berdür huzūrında şeb-i deycūr ile nev-rūz
Aña zāhirdurur olsa ne deñlü rāz-ı pinhānī
6. Hārīm-i maḥrem-i²³⁶ ḥalvetgeh-i üns olmağa sa‘y it
Yiter geşt eyledüñ gel bī-ser ü sāmān beyābānı
7. Hakk’a ḥaḳ yol varur olma ḥilāf-ı semte gel reh-rev
Ki nezdüñde degül midür ararsın sen o Yezdān’ı
8. Dilersen ḥaḥmeti iy dil düriş raḥmānī ef‘āle
Seni mağbūn ider āḥir şaḥın bu kār-ı nefṣānī
9. Elüñ tutar gözüñ görür tekellüm var iken dilde
Vužu‘ al nāzır ol Hakk’a kırā‘at eyle Kūr’ān’ı

²³⁵ mūcidi: mevcūd.

²³⁶ hārīm-i maḥrem : maḥrem-i hārīm.

10. Yaşuñ mercān gibi an eyle her dem avf-ı a ile
Elüñe sübhā alduça aasın²³⁷ nām-ı Şubhān'ı
11. Dilā her la' l-i meygūna neden meylüñ ziyād olur
Şafā-yı rāhdan geç kim bulasın zev-i rūhānī
12. Mücerred zevini sürmez başın avāya virmişdür
Ne şanursın cihān içre şeh-i Īrān u Tūrān'ı
13. Ne zerredür münevver olmayaydı nūr-ı lufıyla
İden tābende emridür udā'nuñ māh-ı tābānı
[31b/38b]
14. Īlāhī udretüñ çodur ve līkin bu ne udretdür
Bir ednā uluñ eyler tahta üzre seyr 'ummānı
15. Zihī şānī' tınāb ile sūtūna ihtiyācuñ yok
Fenā şahrāsına urduñ mu' allāk çetr ü eyvānı
16. Cibālüñ albini kān eyledüñ yāūt u elmāsa
Biaruñ a' rına derc eyledüñ sen dürr ü mercānı
17. uluñdan birinüñ albin münevver eylese nūruñ
Tutar āfāı gün gibi muarrer zerre lem' ānı
18. Cihān içre cihāndur eyle her bir nesl ü evlādın
Īlāhī aşra dek şāh eyle sen bu Āl-i 'Osmān'ı
19. Şeb ile rūza iki meş' al itdüñ iki kevkebden
Birinüñ māh-ı tābān adı biri şems-i raşānī

²³⁷ aasın: aarsın.

20. Dilā ihyā-yı emvāta nice inkār ide ‘āķil
Bahār olduķça ħod şāhid aŗa berg-i dıraĥtānı
21. İlāhī bu ne ĥikmetdür hezār efġān ider bülbul
Açılup güller ile güldüğün görüp gülistānı
22. Kimin tālīb kimin maţlūb idüp virdüğ muĥabbetler
Nitekim şūret-i ma‘ şūķı itdüğ ‘āşīķuŗ cānı
23. Geh olur esb-i bālāyı idersün raĥş-ı ra‘ nāyī
Geh olur zīr-i zīn-i şeh kılursın esb-i bālānı
24. Ma‘ ārif naĥlidür gūyā ‘ ulūm-ı ehl-i fāzl gülşen
Ki her aşĥāb-ı naẓm ol gülşenüğ oldu ĥoş-elĥānı
25. Sözüñ ĥatm eyle Ĥatmī iste ĥayr-ı ĥātime Ĥaķ’dan
Ĥabībı hürmeti ĥaķķı ide yoldaş īmānı

1. Uykuyu ve yeme içmeyi bırak, dünyada bunlar hayvanların işidir. Yük hayvanlarıyla aynı işi yapıp insanlık davası güdülmez.
2. Ey gafil! Melekler sağında ve solunda vazifelerini yaparlarken Rahman'ı bırakıp şeytana kul olman yakışır mı?
3. Nedir bu gafletin? Yoktan var eden Allah'ın adını an ki o, sana görünür ve görünmez pek çok ihsanda bulunmuştur.
4. Şahlar şahı Allah'tır. Her şeyin yaratıcısı odur. Bu alemde sultan geçinen, padişah geçinen, onun kapısında dilencidir.
5. Onun huzurunda zifiri gece ile yeni gün birliktedir, bir hazine ne kadar gizli de olsa ona görünür.
6. Bu çöllerde başıboş dolaştığın yeter. Gel artık Allah'ın hususi katında (Allah'a yakınlık evinde) konuk olmaya, oraya girmeye çalış.
7. Ey yolcu! Hakk'a hak yol varır. Gel, yolcu, semtin (yolun) dışına çıkma. O Allah senin yanında değil midir ki ararsın?
8. Ey gönül, rahmeti dilerse rahmani fiiller işle. Nefsine uyup yaptıkların sonunda seni yanıltır, bunlardan kendini sakın.
9. Elin tutar, gözün görür, sesin çıkarken; abdestini al, yüzünü Allah'a dön, Kuran'ı oku.
10. Allah korkusuyla daima mercan gibi kanlı gözyaşı dökesin. Eline tesbih aldıkça Subhan'ın adını anasın.
11. Gönül! Neden hep şarap rengi dudağı olan güzellere meyledersin? Şarabın vereceği keyiften vazgeç ki ruhani zevk bulasın.
12. İran ve Turan'ın sultanı başını kavgadan savaştan alamaz. Sen onu ne sanırsın? O (sadece) zevk ve sefa sürmez.
13. Ay'ı aydınlatan, Hüda'nın emridir. Eğer onun lütfuyla aydınlanmasaydı basit bir zerreden ibaret kalırdı.
14. İlahi! Kudretin elbette çoktur ama basit bir kulunun denizde bir tahta parçası üstünde seyredebilmesi nasıl bir kudrettir?
15. Ey Allah'ım! Ne büyüksün ki yokluk çölünde ip ve direğe ihtiyaç duymaksızın bu gökkubbeyi ve yeryüzünü yarattın.
16. Dağların kalbini yakut ve elmasla maden eyledin; denizlerin dibine inci ve mercanları sen saçtın.

17. Kullarından birinin kalbi senin ışığıyla nurlansa, Ŗüphesiz bu zerrenin ışığı ufukları gŖn gibi tutar, aydınlatır.
18. İlahi! Sen bu Al-i Osman'ı ahirete dek Ŗah eyle ki her bir ferdi cihan içinde cihan gibi kıymetlidir.
19. İki yıldızla bir meŖale edip gŖn ve geceyi aydınlattın. Birinin adı ay, ötekinin adı güneŖtir.
20. Gönöl, ölülerin diriltileceğini akıllı kiŖi nasıl inkar eder? Bahar her geldiğinde ağaçların yaprakları buna Ŗahit olurlar.
21. Ey Allah'ım! Bu ne hikmettir ki bülböl, gül bağında güllerin açılıp güldüklerini gördükçe ağlayıp inler.
22. Kimilerini isteyen, kimilerini istenen kıldın. Öyle ki sevgilinin suretini, aşĖın canı ettin.
23. An gelir tayı güzel ata çevirirsin; an gelir büyümüş atı padiŖahın oturduğu eyerin altına getirirsin.
24. Sanki ilim ehlinin sahip olduğu o ilimler bir gül bağıdır, maarif de o gül bağında yetişen ağaçtır. Nitekim Ŗairler de hoş sesli bülbüllerdir.
25. Hatmî! Sözü nü bitir ve Allah'tan hayırlı bir son iste. (Allah) Sana, sevgili peygamberin hürmeti hakkı için imanı yoldaŖ etsin.

Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lâ tün / Fe ‘i lün

1. Ser-be-ser dehr dimāğını mu‘ anber²³⁹ kılsun

Büy-ı zülfün güzelüm şaklama bir yad ile

1. Güzelim, zülüflerinin kokusunu ellere saklama; alemin burnuna kokular verip onu anber kokulu kılsın.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Kanı ol gün kim o şîrin-leb başa adum diye

Tîşe-i gamla nedür hâlün be Ferhādum diye

2. Bundan özge ‘âşıka dil-berden olur mı vefâ

Ḳandasın iy hâtırı mâhẓûn u nâ-şādum diye

1. O şîrin dudaklı sevgili beni ne zaman adımla çağırıp “Gam baltasıyla halin/aran nasıldır ey Ferhadım?” diye soracak?
2. Aşığa, sevgilisi “Ey mutsuz, kederli gönül sahibi, neredesin?” derse, bundan daha güzel bir vefa olur mu?

²³⁸ Bu manzumenin başı eksiktir.

²³⁹ mu‘ anber: mu‘ teber.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. 'Âkıl isen hırz-ı cân eyle biraz bu pendümi
Cevce şanma kendüñi ve hor görme gendümi
2. Halk içinde Hatmî ' izzetler bulurdum nânveş
Âsiyâb-ı meskenetde un edeydim gendümi

1. Akıllı isen öğüdümü kendine muska et: Kendini arpa kadar (kıymetli) sanma ve buğday tanesini hor görme.
2. Hatmî, yoksulluk değirmeninde kendimi (gendümi/buğdayı) öğütüp un etseydim, halk içinde ekmek gibi hürmet görürdüm.

Fâ 'i lâ tûn / Me fâ 'i lûn / Fe 'i lûn

1. Uyanıp hâb-ı ğafletden âgâhuz
Zâkir-i lâ-ilâhe illâhuz
2. Reh-nümâyuz biz ehl-i ' ışkâ bugün
Şanma Hatmî şakın ki güm-râhuz

1. Gaflet uykusundan uyanıp agah olduk, biz lâ ilâhe illallah diye zikrettik.
2. Biz bugün aşk yolunun rehberiyiz. Hatmî, sakın yoldan çıktık sanma.

174

Rubā'ī

(32a/26a)

Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lâ tün / Fâ 'i lün

1. Degme bir gün yüzlüye olmaz cihānda müşterī
Dil anı ister ki ulla iklim-i hüsnün mihteri
2. Rağmuma ağıyar ile tenhāda şöhet eylemiş
Dil-beri gördüm heman oldu katımdan dil berī

1. Cihanda gönül değme bir gün yüzlüye bakmaz. Onun istediği, güzellik ikliminin en büyüğüdür, en güzelidir.
2. Dilber, bana inat olsun diye eller ile tenhada sohbet etmiş. Bunu gördüm, gönlüm benim katımdan hemen berî oldu.

175

Rubā'ī

(32a/26a)

Müf te 'i lün / Müf te 'i lün / Fâ 'i lün

1. 'Abd olımaz tã'at ile eyle bil
Ġayr-ı Ġudā her ki to rā bürde-dil
2. Ġatmī ana zinde dimez ehl-i Ġağ
Mürde-dilī mürde-dilī mürde-dil

1. Şunu bil ki sadece ibadetle kulluk olmaz. Allah'tan başkasına gönül vermemelisin.
2. Hatmî, Hak ehli gönlü ölmüşlere yaşıyor demez.

176 Rubā'ī (32b/26b)

Me fâ 'î lün / Me fâ 'î lün / Fe 'û lün

1. Hudâyâ itdüğünce bana ihsân
Uyup ben nefsüme vü itdüm isyân
2. Meded kılmaz iseñ luṭfuḡdan iy Hâḡ
Sezâyam yanmağa sâl-i firāvân

1. Ey Allah'ım! Senin bana ihsan ettiğin kadar ben nefsimde uyup isyan ettim.
2. Ey Hak! Sen lütuf elini uzatmazsan ben çokça yanmaya layığım.

177 Rubā'ī (32b/26b)

Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lâ tün / Fâ 'î lün

1. Ğirre olmaz 'âḡil u dānâ olan iy zü-fünün
Buyurur Hâḡ aşşı kılmaz çünkü māl ile bünün
2. Sālīm olmak ister iseñ ḡāşıl it ḡalb-i selīm
Rāh-ı taḡḡīḡa olur saḡa delīl ü reh-nümün

1. Ey hüner sahibi! Akıllı bilge kişi gururlu olmaz; çünkü Hakk buyurur ki: “Mal ile evlat fayda vermez.”
2. Kurtuluşa ermek istersen temiz kalpli ol, doğruluk yolunda bu kalp sana rehber olur.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. 'Abd olana hoş gelür her demde sultân bahşışı
Bî-'ivaz olmak gerekdür işbu hayrân bahşışı
2. Bir bir anup istedün çünkim geçen ihsânunı
Oldı in'âmun başa cümle Karaman bahşışı

1. Kul olanın, sultan bahşışı hep hoşuna gider. Bu hayran bahşişinin karşılıksız olması gerekir.
2. Geçen ihsanını bir bir anıp istediğin için verdiği tüm nimetler bana Karaman bahşışı (gibi yararsız) oldu.

Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lâ tûn / Fâ 'i lûn

1. Tatalum yâr ile olduñ çeşm-i insândan nihân
Zâhir olduğın bilür[sin] Hakk'a maḥfîler 'ayân
2. Bî-edeblik eyleme iy nefis-i şüm-ı bî-edeb
İhtilâm olmak gibidür çünki kezzâb-ı cihân

1. Velez ki sevgilinle insanların gözünden ırak oldun; gizlenenler, Hakk'ın gözünden kaçamayacaklarını bilirsin.
2. Ey uğursuz edepsiz nefis! Edepsizlik etme; çünkü bu dünyanın yalancısı olmak, ihtilam olmaya benzer.

Mef' 'û lû / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'i lûn

1. Vaqt-i gül irdi dinleyelüm yine bülbülü
İy dil netice anlayalum ço ta' allülü

2. Mihr ü vefâsın ister [i]señ Hatmî ol mehûğ
Cevr ü cefâsı yâdına eyle taḥammülü

1. Gül vakti geldi, yine bülbülü dinleyelim. Ey gönül, bahaneyi bırak, neticeyi idrak edelim.
2. Hatmî! O gün yüzlüden sevgi ve şefkat beklersen, önce eziyetlerine tahammül et.

Fâ 'i lâ tûn / Me fâ 'î lûn / Fe 'i lûn

1. Mey ü maḥbûbadur maḥabbetümüz
Dünyede ḥûbadur maḥabbetümüz

2. Sevmezüz degme bir dil-ârâyı
Ṭavr-ı mergûbadur maḥabbetümüz

1. Muhabbetimiz, dünyada şaraba ve sevgiliyedir, güzelleredir.
2. Biz değme bir sevgiliyi beğenmeyiz. Muhabbetimiz, rağbet görecektir.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. Zü-fününlar tıfl-ı ebced-h^vân idi olsañ baḥîş
Dilerem çok çok saña rahmetler itsün ol Raḥîm
 2. Eyledün rāh-ı beḳāya emr-i Ḥaḳ birle sefer
Bu ribāt-ı köhneye konan ider lâ-büd güzer
 3. Ḥatmî āh u vāh idüp eyler du‘ālar bunı der
Dilerem çok çok saña rahmetler itsün ol Raḥîm
-
1. İlim ehli, senin katında tartışmaya girince acemi öğrenci gibi kalırdı. Dilerim rahim olan Allah sana çok rahmetler etsin.
 2. Hak emriyle ebediyyet doluna çıktın. Bu köhne aleme konan göçer...
 3. Hatmî ah edip inleyerek şu duayı eder: Dilerim rahim olan Allah sana çok rahmetler etsin.

²⁴⁰ Bu manzumenin baş kısmı eksiktir.

Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lâ tûn / Fâ ‘i lûn

1. Gül gibi geldi açıldı ğālibā ol gül-‘ izār
Ki_oldı şādīden yine bu köhne ‘ ālem nev-bahār
2. Nev-bahār irdi ḥadūḡ zūlfūḡ ḥāḡıyçün dostum
Cāmı elden ḡomayıcaḡ demdür[ür] leyl ü nehār
3. Her şükūfe penc engüştine aldı sīm u zer
Seyr-i bāḡa geldüḡince ḡılmaḡa yāra nişār
4. Zūlf[i] sevdāsıyıla sūnbül ḡaḡıtdı ‘ aḡlını
Boynun egüp ḡarşuda ḡırdı benefşe bendevār
5. Ḳāmetiyle kākūlin ḡaddın ḡorelden bāḡda
Yıḡılup serv açılup gül sūnbül oldu tārumār
6. Rū-be-rū ḡıldı du‘ ālar şevḡ ile ol gül-ruḡa²⁴¹
Okıyup medḡ u ḡazel her şāhide būlbūl hezār
7. İrmesün diyü o serve bāḡ-ı dehr içre ḡazān
Vādi vü şahrāda tesbīḡin ḡomaz elden çenār

²⁴¹ ruḡa: rūḡa.

8. Zār zār inler gönül iy gonce-leb oldur sebeb
Gülşen-i dehr içre dāmān-gürün oldı hār-ı hār
9. Nev-bahār-ı ‘ālemi gel seyre çık iy serv-ka
Sebz-aṭlas sāyebān hāzırladı her şāhsār
10. Görmek ister var ise ol gonce-i neşküfte[y]i
Göz açup nergis çeker gülşende çokdan intizār
11. Kaḍḍ-i bālāsına servi öykinür gördi şabā
Ābdan zencīre urdı pāyını dīvānevār
12. Çok sipās ol Hālīk’a geydürdi eşcāra libās
Gül kızardı anuḡ in‘āmından oldı şermsār
[33b/25b]
13. Zīb u zīnet virse her kim gül gibi endāmına
Kākülünveş tağıdur evrāk-ı ‘ömrün rūzigār
14. Bülbül-i nālān gibi ağlatma her dem Hātmī’yi
Kim qarār olmaz bahārāsā bu hūsne iy nigār

1. O gül yanaklı gelip, gül gibi açılmış olmalı. Zira bu köhne aleme yine bir bahar, bir sevinç geldi.
2. Dostum! İlbahar geldi, senin yüzünün ve zülüflerinin hakkı için artık gece gündüz kadehi elden bırakmama vaktidir.
3. Her bir çiçek, o sevgili bağı geldikçe saçmak için avcuna gümüş ve altın aldı.
4. Sümbül, zülüflerin kara sevdasıyla aklını dağıttı; menekşe bir hizmetkar gibi boynunu eğip, o sevgilinin karşısında durdu.
5. Bağda o sevgilinin endamını gören servi yıkıldı; yanağını gören (gonca) gül açıldı; kakülünü gören sümbül darmadağın perişan oldu.
6. Bülbül, o gül yanaklının yüzüne karşı, yüzündeki her bir ayrıntı için binlerce gazel okuyup onu övdü ve dua etti.
7. Çınar, o servi boyluya bu dünya bağında hazan uğramasın diye ne vadide elinden tesbihi bırakır, ne çölde...
8. Ey gonca dudaklı! Gönlümün ahuzarla inlemesinin sebebi, dünya bağında senin eteğini tutanların (ben değil) alçak dikenler olmasıdır.
9. Ey servi boylu! Her ağaçlık, sana yeşil atlastan gölgelik hazırladı. Gel, baharda bu alemini seyret.
10. Nergis, gözünü açıp çoktan beklemeye başlamıştır; herhalde o yeni açılmış goncayı görmek ister.
11. Saba rüzgarı, servinin o sevgilinin boyuna öykünüp kendini deli gibi sudan zincire vurduğunu gördü.
12. Övgülerimiz o yüce yaratıcıyadır ki ağaçlara elbise giydirmiştir. Gül, onun nimetlerinden utanıp kızarır.
13. Her kim kendini güle benzetip süslense, rüzgar gibi geçen ömür onun hayat sayfalarını, kakülünü dağıttığı gibi dağıtır.
14. Ey güzel! Hatmî'yi inleyen bir bülbül gibi ağlatıp durma; zira bu güzellik de bahar gibi geçicidir.

Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lâ tün / Fâ ‘i lün

1. İy hümā-yı devlet ile hem-cenāh olan peder
Āşiyān itsen ne var bir kez bu bende-ḥāne[yi]
2. Bānī-i lutf u mürüvvetsin bugün bī-şübhe sen
Kıl kerem ma‘ mūr eyle bu dil-i vīrāneyi
3. İy ṭabībüm Ḥatmī’nün hoş eyle ḥaste gönlünü
Virmeden zehrin felek şerbet diyü peymāneyi

1. Ey devlet kuşu ile denk olan peder! Bir kez bu fakirhaneyi yuva tutsan ne olur?
2. Bugün şüphesiz lütuf ve cömertlik senin elindedir. Kerem kıl, bu yıkık gönlümü mamur eyle.
3. Ey tabibim! Felek, kadehte şarap diye zehir sunmadan evvel, Hatmî’nin hasta gönlünü hoş kıl.

Fe ‘i lâ tûn / Me fâ ‘i lûn / Fe ‘i lûn

1. Bula bir tuhfe-i fakîrâne
Bendenün gör niçe iver cânı
2. Şân[1] gerçi zâ‘îfdür mûruñ
Kıldı da‘vet velî Süleymân’ı
3. Ğaraż[1] ‘arz ide ‘ubûdiyyet
Hıtmî iy âb-rû-yı ‘Osmânî

1. Bir fakirane hediye bulmak için, gör, köle nasıl acele eder (heyecanlanır).
2. Karıncanın şanı zayıftır ama Süleyman’ı yuvasına davet etmiştir.
3. Ey Osmanlı’nın yüz akı! Maksat, Hatmî’nin sana kulluğunu göstermesidir.

Me fâ ‘î lûn / Me fâ ‘î lûn / Fe ‘û lûn

1. Übüvvet-riştesi olunmayup kat‘
Nuķūd irsâl oldı faķra cabba
2. Bu nükte yâd olup ihsân olunmış
Fe inne’l-ķarzu mikrâzü’l-maķabbe

1. Babalık bağı kopmayıp, fakirliğe karşılık, karşılıksız para ulaştı.
2. “Borç, muhabbetin makasıdır.” nüktesi anılıp, ihsan olunmuştur.

Mef'û lû / Fâ 'i lâ tû / Me fâ 'î lû / Fâ 'i lûn

1. 'Ömrün çü genc durur nefesün her biri güher
Genc-i nefesi eyleme sen rāyegān telef

2. Şadı olur mı anuñ cevher ile pür
Güher-feşān olayıdı eger dā'imā şadef

1. Nefes hazineni bolca harcayıp telef etme; çünkü ömrün hazineyse, nefesinin her biri bir mücevherdir.
2. Eğer sedef incilerini sürekli saçsaydı, göğsü hâlâ inci dolu olur muydu?

4.4. Hatmî'nin Tezkirelerde Bulunan Şiirleri

Tezkirelerde Hatmî'ye ait olduğu belirtilen aşağıdaki şiirler, dîvânda yer almamaktadır. Bu şiirlerin, dîvân nüshasına ait eksik sayfalarda bulunması muhtemeldir.

Aşık Paşa Tezkiresi'nde Bulunan Şiir:

Licâm-ı şer' a ur nefsüñ semendi
Ne ser-keşdür turat mı pây-bendi

Şarâb-ı ' ışkî içdüm kâse kâse
Ne ben kandum ne ol şerbet dükendi

Efendi ola yârın anda şâhid
Bugün bunda diyen saña efendi

Bu dünyâ câhına çün çi dimişler
Halâşa kıl kanâ' atden kemendi

Hadîş ü âyetiyle eyle Hâtmi
Bu nefs-i aḡbeşe gel nuş u pendî

Ahdî Tezkiresinde Bulunan Şiir:

Ey cebhe-i münîri olan âftâb-ı mahz
'Uşşâka gam şebinde yüzi mâhtâb-ı mahz

Lutfundan eyledün bizi gam-hânemüzde şâd
Can gibi itme gitmege bârî şitâb-ı mahz

Kınalızâde Hasan Çelebi Tezkiresinde Bulunan Şiir:

Mihr-i hüsnünden senün nûr almasa ger âftâb
‘Âlemi başdan başa itmezdi enver âftâb

Cebhe-i meh tâbunun yanında ey sîmîn-beden
Göge irse başı degmez fûls-i ahmer âftâb

Mihr-i ‘âlem-tâb-ı rûyun görmese ey meh-likâ
İşigün taşına her gün kormudı ser âftâb

Cennet-i kûyında yârün cilveler kılmagiçün
Hatmîyâ tâvusveş takındı şeh-per âftâb

4.5. Özel Adlar İndeksi

KİŞİ ADLARI:

Dini:

Hızır 84/4, 102/5

Halil 42/3, 86/4

İsa 17/4, 103/5

Mustafa 17/1, 113/3

Mesih 156/6

Yusuf 30/3, 157/4, 164/2

Yakub 160/1, 164/2

Eyyub 160/1

Süleyman 14/1, 20/1, 164/4

Ömer 17/1

Ali 17/1

Cibril 59/2

Davud 137/2

Nemrud 120/3

Şeytan 169/2, 130/2

Efsanevi Aşk Karakterleri:

Ayas 50/1

Mahmud 50/1

Leyla 31/4, 35/5, 59/3, 149/1

Mecnun 31/4, 35/5, 58/3, 59/3,
149/1, 154/5

Vamık 59/5, 147/3

Ferhad 34/5, 147/3, 168/2, 171/1

Şirin 34/5, 112/4, 168/2

Kuhken 58/3, 59/5, 112/4

Mitolojik:

Hatem 1/1

Husrev 71/2

Dara 71/2, 95/2, 138/1

Cem 72/4, 76/2, 96/1, 133/3

Lokman 96/5

Kahraman 119/5

Neriman 137/5

Cemşid 1/1, 163/5

İskender 163/5

Erjeng 84/3

Mani 84/3

Zühre/Zehra (101/2)

Diğer Kişiler:

Hassan 20/5
Carullah 59/4
Memi 162/1-2-3-4-5-6-7
Selim (II. Selim) 20/4
Süleyman (Kânûnî) 20/4
Bayezid (Şehzâde) 20/4

KİTAP ADLARI:

Kuran 89/3, 125/8, 130/2,
169/9
Mutavvel 165/4
Kaşif 59/5
Mihr u Vefa 180/2, 90/4

DİĞER NESNELER:

Tuba 38/2, 55/4, 98/5, 114/1,
146/3, 147/2

YER ADLARI:

Kerbelâ 8/2
Yemen 10/3
Mısır 30/3
Cennet-i Me'vâ 38/2, 147/2,
161/1
Kâbe 42/3, 86/4, 67/4
Sidre 59/2
İran 105/4, 169/12
Turan 105/4, 169/12

Sıfahan 107/4
Hoten 150/4
İnebahtı 155/1
Beşkavak 161/1
Ken'ân 157/4
Merve 163/4
Safa 163/4
Karaman 178/2

5. SONUÇ

Hatmî Dîvânı'nı ele alan bu çalışmanın amacı, kaynaklarda adı geçmeyen bu dîvânı ortaya çıkarmak, transkripsiyon ve nesre çevirisinin yaparak incelemek ve araştırmacıların istifadesine sunmaktır. Gerek eldeki nüshanın eksik olması, gerek müstensih kusurlarının fazlalığı, metnin okunmasını güçleştirmiş ve metin tamiri yapılmasını mecbur kılmıştır. Dîvânın yeniden tertibinde ve metin tamirinde, şairin dil ve üslubu da göz önünde bulundurularak orijinale en yakın metin kurulmaya çalışılmıştır.

Hatmî'nin şiirleri incelendiğinde dikkat çeken unsurların yerel söyleyiş, atasözü ve deyim kullanımı, günlük konuşma dili olduğu görülmüştür. Hatmî, şiirini aruza uydurmakta zorlanmış, kelimeleri ve cümle yapısını bozmak durumunda kalmıştır. Buradan hareketle Hatmî'nin sanatlı bir şiir diline sahip olmadığı söylenebilir. Şiirlerinde yer alan kusurlar, dîvânını genç yaşında yazmaya başladığını düşündürmektedir. Şiirinde bahsettiği olay ve mekanlar ile biyografisi karşılaştırıldığında, bu fikri destekleyen bulgular görülmektedir.

Nazire olarak yazdığı şiirlerin diğerlerine oranla daha az kusur içermesi, dîvânı yazarken aruz konusunda yeterince tecrübe kazanmamış olduğunu göstermektedir; ancak kullandığı özgün hayaller, başarılı şiirler de yazmasını sağlamıştır.

Şiirlerinde günlük yaşantısından, somut olaylardan, kişilerden bahseden, yer yer kendisi hakkında bilgi veren Hatmî, şiiri aynı zamanda bir iletişim aracı olarak görmüş; ailesine ve padişaha bu yolla rica ve dileklerini iletmiştir. Aynı zamanda şiirinde, bulunduğu mekanları, yolculuğunu, giydiği zırhı anlatarak, şiiri bir anı bırakma aracı olarak gördüğünü düşündürmektedir.

Mecmualarda şiirlerine rastlanmayan Hatmî'nin rağbet görmemesinin sebebi olarak şiiri bir sanat gösterme değil duygularını, düşüncelerini ve olayları aktarma aracı olarak kullanması gösterilebilir. Anadolu sahasında ortaya konan dîvân

edebiyatı ürünlerinin Fars şiiri seviyesini yakaladığı bir dönemde, mahalli söyleyişi ile öne çıkan Hatmî'nin, dönemin dîvân şiiri geleneği içerisindeki yerinin kuvvetli olduğu söylenemez.

KAYNAKÇA

- Ahdi. *Gülşen-i Şuarâ*. Haz. Süleyman Solmaz. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 2009.
- Ak, Coşkun. «Muhibbi Dîvânı (Yayımlanmış Doktora Tezi).» Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1977.
- Aksoy, Ömer Asım. *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu, 1984.
- Âşık Çelebi. *Meşâirü's-Şuarâ*. Haz. Filiz Kılıç. C. 3. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü, 2010.
- Başbakanlık Osmanlı Arşivleri. *3 Numaralı Mühimme Defteri*. 1993. [Erişim: 07 02 2017] .
<[http://www.devletarsivleri.gov.tr/assets/content/Yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/3_numarali_m%C3%BChimme_defteri_966_968_1558_1560\)11111.pdf](http://www.devletarsivleri.gov.tr/assets/content/Yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/3_numarali_m%C3%BChimme_defteri_966_968_1558_1560)11111.pdf)>.
- . *5 Numaralı Mühimme Defteri*. Ankara, 1994. [Erişim: 07 02 2017].
<http://www.devletarsivleri.gov.tr/assets/content/Yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/5_nolu_muhimme_ozet_indeks.pdf>.
- . *6 Numaralı Mühimme Defteri*. Ankara, 1995. [Erişim: 07 02 2017].
<http://www.devletarsivleri.gov.tr/assets/content/Yayinlar/osmanli-arsivi-yayinlar/6_numarali_m%C3%BChimme_defteri_972_1564_1565-1111.pdf>.
- Cezar, Mustafa. *Mufasssal Osmanlı Tarihi*. C. 3. İstanbul: Tan Matbaası, 1959.
- Coşkun, Menderes. *Sözün Büyüsü Edebî Sanatlar*. İstanbul: Dergah Yayınları, 2014.

- Danişmend, İsmail Hami. *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*. C. 2. İstanbul: Türkiye Yayınevi, 1971.
- Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları, 1983.
- Eliaçık, Muhittin. «Edebiyat Tarihimize Işık Tutan Bir Eser: Ata Tarihinin 4-5. Ciltleri.» *İlmi Araştırmalar* 20 (2005): 67-68.
- Gölpınarlı, Abdulkaki. *Kur'an-ı Kerim ve Meali*. İstanbul: Elif Yayınevi, 2007.
- İsen, Mustafa. *Kunhülahbar'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 1994.
- Kanar, Mehmet. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Say Yayınları, 2008.
- Karahan, Abdulkadir. «Fuzûlî'nin Mektupları-1.» *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi* 2 (1947): 259.
- Kâtip Çelebi. *Tuhfetü'l-Kibar fi Eshabi'l-Bihar*. Haz. Seda Çakmakcıoğlu ve Çetin Şan. İstanbul: Kabalcı, 2007.
- Kınalızâde Hasan Çelebi. *Tezkiretü's-Şuarâ*. Haz. Aysun Sungurhan-Eyduran. Ankara, 2009.
- Kuru, Selim Sırrı. «Erkek İsmi Redifli Gazeller.» *Kitaplık* 107 (2007): 83-90.
- Mazıoğlu, Hasibe. *Fuzûlî-Hafız: İki Şair Arasında Bir Karşılaştırma*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1956.
- Mehmed Süreyya. *Sicill-i Osmânî*. C. 2. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1893.
- Onay, Ahmet Talat. *Açıklamalı Dîvân Şiiri Sözlüğü*. Haz. Cemal Kurnaz. Ankara: Kurgan Edebiyat, 2013.
- Pervâne b. Abdullah, *Pervâne Bey Mecmuası*. C. 2. Haz. Kâmil Ali Gıynaş, İstanbul: Akademik Kitaplar, 2014.
- Redhouse, James W. *A Turkish and English Lexicon*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2006.

- Sami, Şemseddin. *Kamus-ı Türki*. İstanbul: Şifa Yayınları, 2015.
- Saraç, Mehmet Ali Yekta. *Klasik Edebiyat Bilgisi*. İstanbul: Gökkubbe Yayınları, 2015.
- Steingass, Francis Joseph. *A Compherensive Persian-English Dictionary*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 2005.
- Tarlan, Ali Nihat. *Ahmed Paşa Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1966.
- . *Hâyâlî Dîvânı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1945.
- . *Necâtî Beg Dîvânı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1963.
- . *Zâtî Dîvânı*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1968.
- Türkiye Diyanet Vakfı. *İslam Ansiklopedisi*. C. 15. Ankara: Diyanet Vakfı, 1997.
- Ünver, İsmail. «Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler.» *AÜ DTCTF Türkoloji Dergisi* XI.1 (1993): 51-89.

EKLER

EK-1: Hatmî Mustafâ Paşa'nın resmedildiği bir minyatür.²⁴²

²⁴² *Meşâirü 'ş-Şuarâ* dan alınmıştır.

سیر روی مراد خشنک	باله دیور سنلر ندر ضرر ی
عقلم طفتدی کاکل خوش بود دکلر	قطعا کوزومه کلدی یخوره دکلر
بار نطوره صفا و فیوض کاندور	مرز کانیله دلبرک ابرود دکلر
قلسه قیام نازله وایله حرام	ایکی قیامت ایدی قامت مجور دکلر
ابو لری هلال نغیغی کیش	اولد مکرکه دلبر مهرود دکلر
جوق بشاوتنه اهل سیه رو دکلید	ختی بینه طع خوشبود دکلر
شکل زیبا خلق رعنا اولیا بر سیکه	جشم تمکین قلب غلکز اولیا بر سیکه
عشق و ناز و جفا ده ساکله اقوان کینه	بار حیران جکده بولنیا بر سیکه
خوشه عرم سر روی حله کله حاصلی	کند و یک قدرینی بلدم اولد اوزن
روح تسلیم اتم عیبا تبه روح غرکه	قان برینه جانم الیک کیک رک زن یکه
ورد میدان تخت جکون شول کسه کم	بو فنا عالمه کندن زینتایه زن یکه
سیر و وردم کلشن نالیه یارک ایش	نیغ جکیدی خنیا اول سرو قد سوزن یکه
کشت ابدی حلیه کشت خرابی بارک	بولدم کندم ایچون جوجیه طعام شاد یکه
مهر عشق بنی مشهور حیران ایللی	خلق کتیر تر ایلله انز دلنه فوهار یک

فجن اچیلہ عج غجہ محمد بک
دقی باکہ اکلمجہ نور دینہ محمد بک
کریمہ زہاد جہان اچہ و معیت بک

جست اما وی به بگز تنم برید را و لب بر
سیر قل عالمه بر کن و را و خاکیم عبیر
آب کو زدن نشان و ریزی حوله
صدا را غنن اغن اندی عاشق و فامش
خفیه مدح ابد مونس او کنی کی هو

سجده و ما نه بستانک خان می
لطفله شاد ایلده سد طانم می
بوله میده رعهد و بیسانم می
قادر اغلر جنم کریانم می
جاندی اولدمه قوبانم می
حد لله جسم و برانم می
کون کسی صوغ ماهتا بانم می

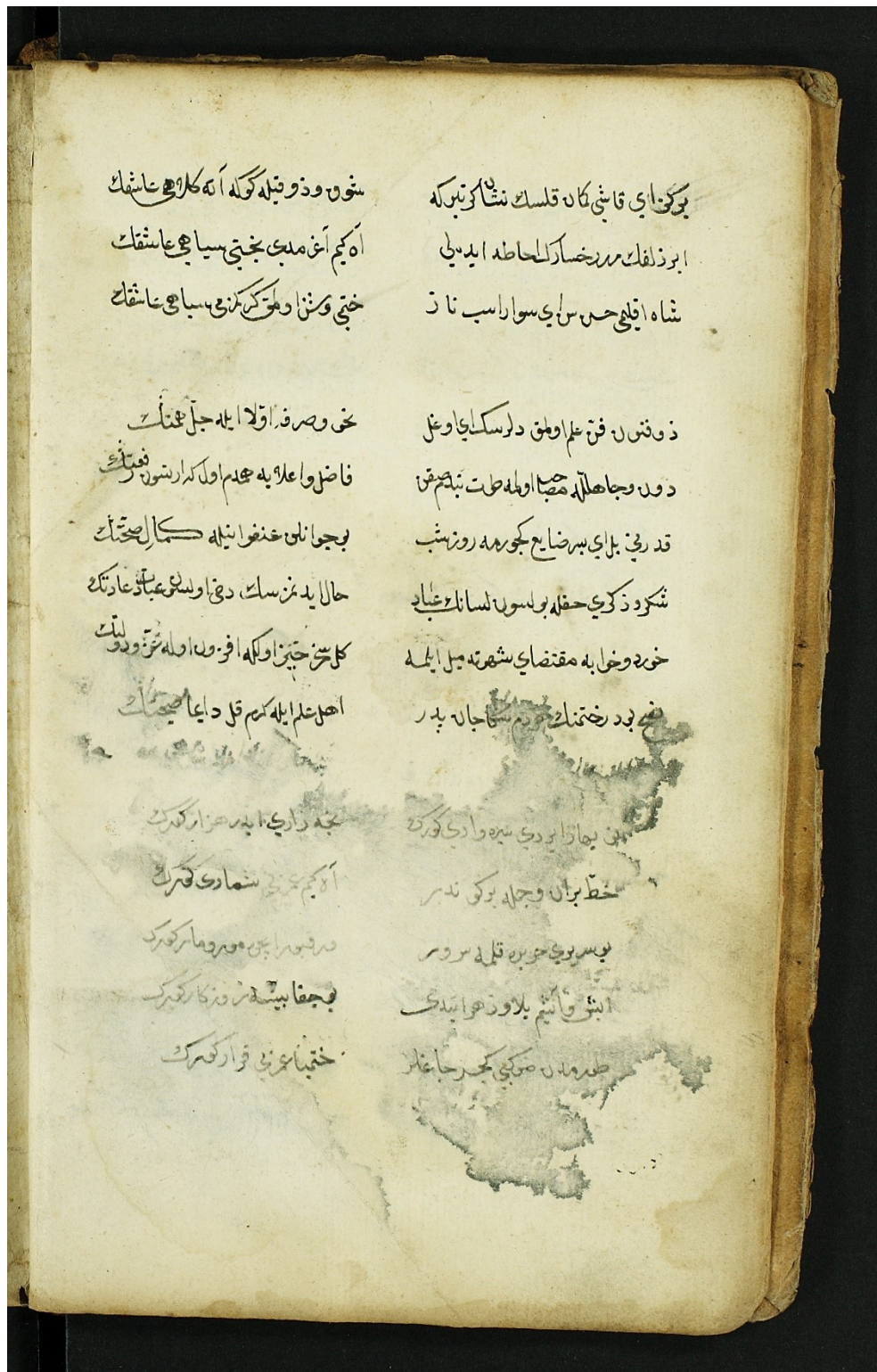
الحمد لله

قودر کوردی دم غلغلی اولرخ کا
کبک کوجر وشی صالحی سوسهی
حنیا بسوز خاله نوخط کوزلی

هو مرضه بش قواي پياي او لور برك
موسي كرماده سرما كه مك استر سكه
يك دال اولمز و صفاد ركوشايله او
هودرخي قول قوله ملن ملن صلو زاله
رشته نكله لولو او پلحه منتظم

گفته کل مردم بن جان می
 جوق زماندر بندۀ غبار کم
 سلاکه جورا تم دشمنک لایله
 بآکه هر دم ایندک جویلاو
 و صلا عید پنه ابرو شمد کم
 محو کجینه حسنکدر
 کم شنبه فلهو سختی نیش

Handwritten text in Arabic script, likely a continuation of the previous page, written in a cursive style. The text is oriented vertically and appears to be a list or a series of entries, possibly related to the botanical or geographical content of the adjacent page.

مردودین و درویشان را در راه
فروخته و کشته و درین صفت جانم

مولانا سبزی

اولمست و میگوید که یکمست
مست و سولای جهانم یاقه جا که
برق ادر در مکتب که نایب
نیغ و جی حکم و سینه زیا که
مردودین یار را بر فزیه خاک که

نشیخ ایکس و قاتمشه

هکله و رو فاس بخور یا یا فاس که
با و شال و کله و جیو فاس که
ای طبع جانم و اولده و کله و کله که
سهره و فایه با نور حکم و کله که
به زمانه اسرار و عشا یار و کله که

مرحوم رحمت الله

بنم او مشدر بنم او بنم کله که
فاله دلهره و جیو بنم او بنم کله که

نمایان و درویشان را در راه
فروخته و کشته و درین صفت جانم

سایع الحقایق

رو به لایق نقاب اولده و کله که
کس و میماند در مسکن
روشن لایق جهانم که کیم
و کس و لایق لایق و کله که
کس و کس و کس و کس و کس و کس

تتبع جعفر جلی

خوش کلیم و با تم و صله و کله که
بوسه و کله و کله و کله و کله که
کس و کله و کله و کله و کله که
کس و کله و کله و کله و کله که
کس و کله و کله و کله و کله که

تتبع قوا

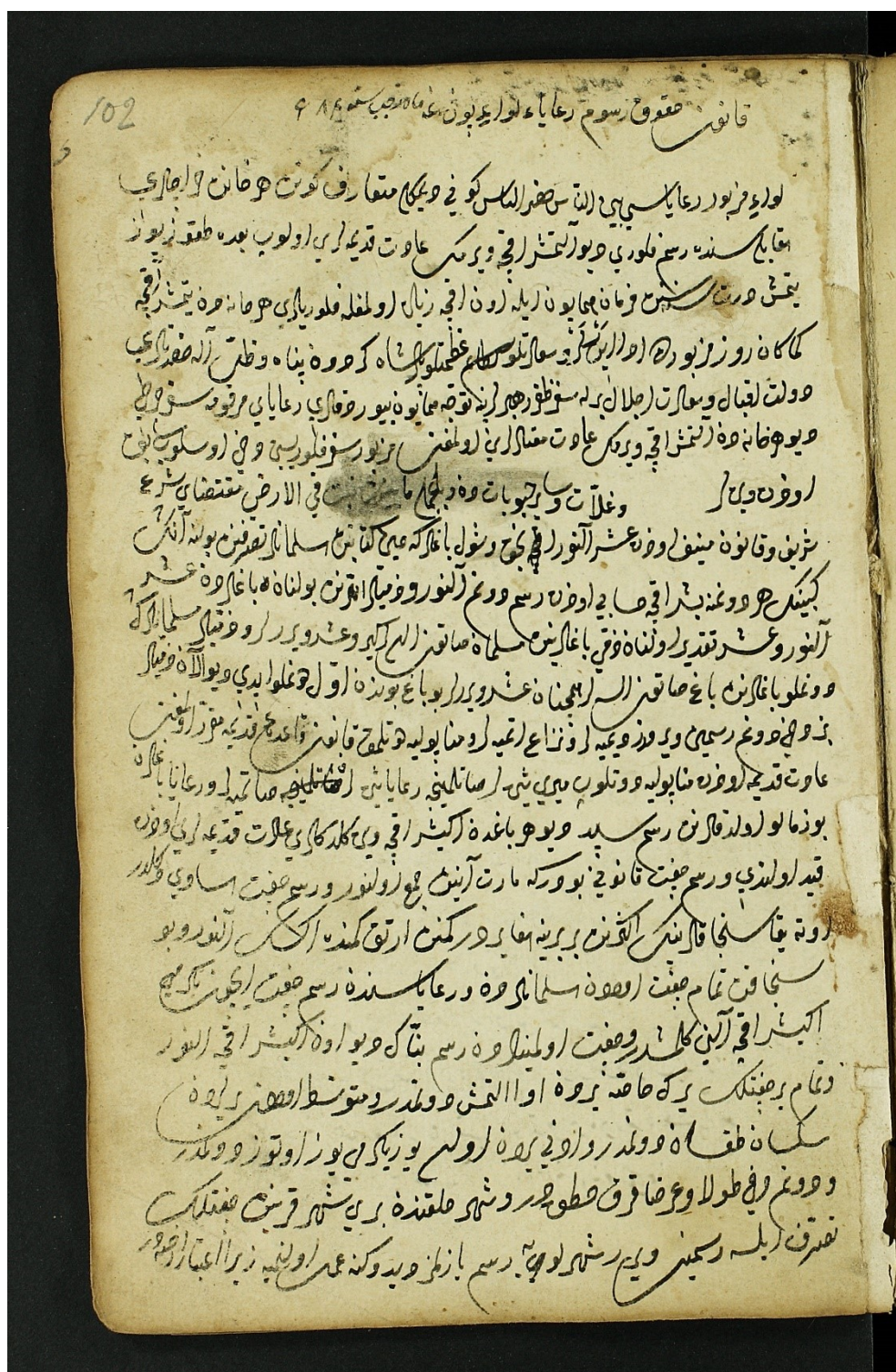
کس و کله و کله و کله و کله که
کس و کله و کله و کله و کله که

63

ايشدب زيادي چيزي قوشيلكلور اهل سيم جلد ویدی کورتیجا کورن
 موم یا قیجی جماعت چوکیه باش کورت اورد کوی بی اوغرا یایوب بر زمانه قران
 بیر مردن کورت چوکیه جماعتدیزی یانی کلوب کوردر بر شیرین منقارن
 قاری دشمن ایلر و کلوب سؤالندری کیم سنی بود اندر قویدی ای کل جاران
 بن دیدیم مردان دیکدر دروغ منع انکک بیرق اغرمله کور لیکیم انشم اقران
 قاقوچیلار کتور شولقدوشیلدور داقی او تمامشدن هر زمانه کارن
 اولد دهاینیم که ستم کوکیله فاش اولور
 مردم ابرامردویم صوریحی ار لارن

صورت مکتوب

بعد الفیغه والقلبه کورک شامروار کورک حلبه شکر بری صاعقله
 یشدورن حلبه اعنی به قیدرواقی بوقاعده سکا دیب دیدیم
 بود که طور جنک طو شجناک ندر هل هلت بخدر سن خوشچر میسنه بوزن
 سنی او قوتند کورتدیم ايسروار کور مستی ایچ زورک فی بیر دیدیم
 ییرالا کچی صات اولک صاعقله کسمی دیدیم ییرالا فرانک از ندر ای
 اوزم صوینر و کیمی دیدیم قره طغر جفی حشیش تور سیمایت دیدیم
 ییرا شمنلر یلکلی کوک کفتش افشسوی دیدیم ییرا زلا نیاچ کبی اق ایچ
 نواش اشنه ویریری دیدیم اوغلن اولور سیزم طوره بکنک اوغل

ÖZ GEÇMİŞ

Hicran YÜCEL-TURAN

İstanbul

1989 yılında Kandıra’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 2011 yılında Yeditepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. 2014 yılından itibaren Yıldız Teknik Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır. Yabancı dili İngilizce’dir.